

**EUROOPA LIIDU
NÕUKOGU**

**Brüssel, 6. juuni 2012 (19.06)
(OR. en)**

9238/12

**COHOM 128
PESC 513
COSDP 453
FREMP 88
INF 101
JAI 397
RELEX 507**

SAATEMÄRKUSED

Saatja: Nõukogu peasekretariaat

Saaja: Delegatsioonid

Teema: Inimõigused ja demokraatia maailmas: aruanne ELi tegevuse kohta 2011. aastal

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele lisas dokument „Inimõigused ja demokraatia maailmas: aruanne ELi tegevuse kohta 2011. aastal”.

INIMÕIGUSED JA DEMOKRAATIA MAAILMAS:
ARUANNE ELI TEGEVUSE KOHTA 2011. AASTAL

Sisukord

1.	Ülevaade	8
2.	ELi õiguslikud vahendid ja algatused kolmandates riikides	16
Sissejuhatus		16
2.1.	Inimõigusi käsitlevad ELi suunised ja rahvusvaheline humanitaarõigus	16
2.2.	Inimõigustealased dialoogid ja konsultatsioonid	17
2.3.	Nõukogu otsused ja kriisiohjamine	19
2.4.	Demaršid ja avaldused	21
2.5.	Inimõiguste klauslid kolmandate riikidega sõlmitud koostöölepingutes	21
2.6.	Euroopa naabruspoliitika	23
2.7.	Demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi (EIDHR) raames rahastatavad tegevused	27
2.8.	ELi inimõiguste poliitika läbivaatamine	30
3.	Temaatilised küsimused	33
ELi suunistega seotud temaatilised küsimused		33
3.1.	Surmanuhtlus	33
3.2.	Piinamine ning muu julm, ebainimlik ja inimväärikust alandav kohtlemine või karistamine	36
3.3.	Lapse õigused	39
3.4.	Lapsed ja relvastatud konfliktid	41
3.5.	Inimõiguste kaitsjad	43
3.6.	Naiste inimõigused	46
3.7.	Naised, rahu ja julgeolek	49
3.8.	Rahvusvahelise humanitaarõiguse järgimise edendamine	56
Muud temaatilised küsimused		62
3.9.	Rahvusvaheline Kriminaalkohus ja karistamatuse vastane võitlus	62
3.10.	Inimõigused ja terrorism	66
3.11.	Sõnavabadus, sealhulgas uus meedia	68
3.12.	Kogunemis- ja ühinemisvabadus	70
3.13.	Mõtte-, südame- ja tunnetuse-, usu- ja veendumusvabadus	73
3.14.	Homo-, bi- ja transseksuaalsed ning mõlemasoolised isikud	76
3.15.	Inimõigused ja ettevõtlikkus, sealhulgas ettevõtja sotsiaalne vastutus	79
3.16.	Demokraatia toetamine	83
3.17.	Valimiste toetamine	86
3.18.	Valimiste vaatlusmissioonid	87
3.19.	Valimiseksperptide missioonid	90
3.20.	Valimisabi	91
3.21.	Euroopa demokraatia rahastu	94
3.22.	Parlamentidega tehtav töö kogu maailmas	94
3.23.	Majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised õigused	97
3.24.	Varjupaiga-, rände- ja pagulaspoliitika ning ümberasustatud isikud	99
3.25.	Inimkaubandus	104
3.26.	Rassism, ksenofoobia, mittediskrimineerimine ja mitmekesisuse austamine	108
3.27.	Vähemuste hulka kuuluvate isikute õigused	111
3.28.	Puuetega inimeste õigused	114
3.29.	Põlisrahvastega seotud küsimused	116
4.	ELi tegevus rahvusvahelistel foorumitel	120

4.1.	ÜRO Peaassamblee 66. istungjärk	120
4.2.	ÜRO Inimõiguste Nõukogu	122
4.3.	Euroopa Nõukogu	128
4.4.	Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsioon (OSCE)	130
5.	Konkreetsete riikide ja piirkondadega seotud küsimused	132
5.1.	ELi kandidaatriigid ja potentsiaalsed kandidaatriigid	132
5.1.1.	Türgi	132
5.1.2.	Lääne-Balkan	134
5.1.3.	Horvaatia	135
5.1.4.	Endine Jugoslaavia Makedoonia vabariik	136
5.1.5.	Montenegro	138
5.1.6.	Albaania	140
5.1.7.	Bosnia ja Hertsegoviina	142
5.1.8.	Serbia	143
5.1.9.	Kosovo	144
5.2.	Euroopa naabruspoliitika riigid	147
5.2.1.	Idapartnerlus	147
5.2.2.	Lõuna-Kaukaasia (piirkondlik)	148
5.2.3.	Armeenia	148
5.2.4.	Aserbaidžaan	150
5.2.5.	Gruusia	151
5.2.6.	Valgevene	153
5.2.7.	Moldova Vabariik	155
5.2.8.	Ukraina	158
5.2.9.	Vahemere Liit	160
5.2.10.	Egiptus	160
5.2.11.	Iisrael	163
5.2.12.	Okupeeritud Palestiina alad	165
5.2.13.	Jordania	166
5.2.14.	Liibanon	168
5.2.15.	Süüria	169
5.2.16.	Tuneesia	171
5.2.17.	Alžeeria	174
5.2.18.	Maroko	176
5.2.19.	Lääne-Sahara	179
5.2.20.	Liibüa	179
5.3.	Venemaa ja Kesk-Aasia	182
5.3.1.	Venemaa	182
5.3.2.	Kesk-Aasia (piirkondlik)	184
5.3.3.	Kasahstan	186
5.3.4.	Kõrgõzstan	187
5.3.5.	Tadžikistan	188
5.3.6.	Türkmenistan	189
5.3.7.	Usbekistan	189
5.4.	Aafrika	191
5.4.1.	Aafrika Liit (AL)	191
5.4.2.	Angola	192
5.4.3.	Burundi	193
5.4.4.	Kamerun	194

5.4.5.	Tšaad	196
5.4.6.	Côte d'Ivoire	198
5.4.7.	Kongo Demokraatlik Vabariik (KDV)	199
5.4.8.	Eritrea	201
5.4.9.	Etioopia	202
5.4.10.	Gambia	204
5.4.11.	Guinea	204
5.4.12.	Guinea-Bissau	205
5.4.13.	Kenya	206
5.4.14.	Libeeria	208
5.4.15.	Madagaskar	209
5.4.16.	Malawi	210
5.4.17.	Mauritaania	211
5.4.18.	Niger	212
5.4.19.	Nigeeria	212
5.4.20.	Rwanda	214
5.4.21.	Senegal	215
5.4.22.	Somaalia	217
5.4.23.	Lõuna-Aafrika	218
5.4.24.	Sudaan	219
5.4.25.	Lõuna-Sudaan	220
5.4.26.	Togo	222
5.4.27.	Uganda	223
5.4.28.	Zimbabwe	225
5.5.	Lähis-Ida ja Araabia poolsaar	227
5.5.1.	Saudi Araabia	228
5.5.2.	Bahreini	229
5.5.3.	Iraan	230
5.5.4.	Iraak	232
5.5.5.	Jeemen	234
5.6.	Aasia ja Okeaania	235
5.6.1.	Afganistan	235
5.6.2.	Bangladesh	238
5.6.3.	Birma/Myanmar	239
5.6.4.	Kambodža	241
5.6.5.	Hiina	241
5.6.6.	Korea Rahvademokraatlik Vabariik (KRDV)	244
5.6.7.	Fidži	245
5.6.8.	India	246
5.6.9.	Indoneesia	247
5.6.10.	Jaapan	248
5.6.11.	Laos	249
5.6.12.	Malaisia	250
5.6.13.	Nepal	252
5.6.14.	Pakistan	254
5.6.15.	Filipiinid	256
5.6.16.	Sri Lanka	257
5.6.17.	Tai	259
5.6.18.	Ida-Timor	260

5.6.19.	Vietnam.....	261
5.7.	Põhja-, Lõuna- ja Kesk-Ameerika	262
5.7.1.	Kanada	262
5.7.2.	Ameerika Ühendriigid	262
5.7.3.	Argentina	265
5.7.4.	Boliivia	266
5.7.5.	Brasiilia.....	267
5.7.6.	Tšiili.....	268
5.7.7.	Colombia	268
5.7.8.	Ecuador.....	270
5.7.9.	El Salvador	271
5.7.10.	Guatemala	271
5.7.11.	Honduras	272
5.7.12.	Mehhiko	274
5.7.13.	Nicaragua	275
5.7.14.	Paraguay.....	276
5.7.15.	Suriname	277
5.7.16.	Peruu	277
5.7.17.	Uruguay.....	278
5.7.18.	Venezuela.....	278
5.7.19.	Kuuba	279
5.7.20.	Dominikaani Vabariik.....	280
5.7.21.	Haiti.....	281
5.7.22.	Jamaica.....	281
6.	Euroopa Parlamendi inimõigusi käsitlev tegevus	282
7.	Lühendite loetelu.....	296
Annex 1 - Pledges made to the 31st International Conference of the Red Cross and Red Crescent, Geneva, 28 November to 1 December 2011.		305
2. lisa - 2011. aastal tehtud inimõigustealased resolutsioonid		311

Eessõna

2011. aasta oli inimõiguste ja demokraatia valdkonnas oluline aasta. Kogu Lähis-Idas ja Põhja-Aafrikas näitasid nii mehed kui naised ning noored ja vanad kogu ühiskonna esindajatena üles julgust kaitsta oma inimväärikust. Sellega andsid nad inspiratsiooni inimestele kõikjal maailmas.

Muudatused, mis nad saavutasid, nõudsid ELilt olulist reageerimist. Me võtsime selle väljakutse vastu, töötades välja uue lähenemisviisi muutuvale naabrusele. Selle lähenemisviisi keskmes on inimõigused ja tugev demokraatia.

Eelmisel aastal rääkisin oma pühendumusest ELi töö tugevdamisele, et muuta see inimõiguste kaitsmisel ja edendamisel veelgi tõhusamaks. Selle töö jaoks ühtse lähenemisviisi kujundamiseks esitasin Euroopa Komisjoniga 2011. aasta detsembris ühisteatise „Inimõiguste ja demokraatia tulemuslikum edendamine välistegevuse raames”.

Järgmise sammuna tuleb nimetatud ühisteatises esitatud soovitused 2012. aastal ellu viia. Selleks on vaja konkreetseid jõupingutusi ELilt kui tervikult, s.t mitte üksnes ELi institutsioonidelt, vaid ka ELi liikmesriikidelt ja kodanikuühiskonnalt.

See on suur väljakutse, mis kajastub käesoleva iga-aastase aruande järgmises väljaandes. Praegu on siiski oluline anda ülevaade kogu raskest tööst, mida EL tegi 2011. aastal selleks, et muuta õigused reaalsuseks. Ma avaldan austust kõigile neile julgetele inimestele, kes on sellele ülitähtsale protsessile kaasa aidanud.

1. ÜLEVAADE

2011. aastal kinnitas EL nii sõnade kui tegudega, et inimõigused on ELi tegevuse keskmes kogu maailmas. Euroopa välisteenistuse pühendumus oma esimesel tegevusaastal kajastus tema töös, mida tehti kogu aasta vältel seoses kõrge esindaja ja Euroopa Komisjoni ühisteatisega „Inimõiguste ja demokraatia tulemuslikum edendamine välistegevuse raames”, mis võeti vastu 12. detsembril. Nimetatud dokument sisaldab mitmeid ideid ELi strateegia edendamiseks kõnealuses valdkonnas.

Araabia kevad oli Euroopa välisteenistuse esimese tegevusaasta üheks versta-postiks. Kõrge esindaja Catherine Ashton ja Euroopa Komisjoni 8. märtsi 2011. aasta ühisteatise rõhutati vajadust toetada nõudmisi poliitilise osaluse, eneseväärikuse, vabaduse ja töövõimaluste järele ning esitati üldiste väärtuste ja ühiste huvide austamisel põhinev lähenemisviis.

Kodanikuühiskond oli Araabia kevadega kaasnenud muutuste elluviimisel väga oluline, võttes arvesse, et paljudes riikides on kodanikuühiskonna tegevusruum üldiselt ahenemas. EL võttis kiirelt sõna kodanikuühiskonna organisatsioonide probleemide kohta ning kutsus kõiki riike üles austama **ühine mis-** ja **kogunemisvabadust** ning võtma vastu rahvusvahelistele standarditele vastavad õigusaktid. Suurendati toetust kodanikuühiskonnale, eriti demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendist.

Araabia kevad näitas ka, kui olulised on sotsiaaltööstused ja internet reformide ja inimõiguste edendamisel. EL on oma kahepoolsetes suhetes kolmandate riikidega ja mitmepoolsetel foorumitel korduvalt hukka mõistnud **sõnavabaduse** ja **internetile juurdepääsu** piiramise ning blogipidajate vahistamise. EL on võtnud kohustuse tagada, et internet jääks poliitilise vabaduse edasiviivaks jõuks. Seetõttu tegi EL 2011. aasta detsembris „No Disconnect” strateegia algatuse, et töötada välja vahendid, mis võimaldavad ELil vajaduse korral aidata kodanikuühiskonna organisatsioonidel või üksikisikutel vältida meelevaldseid katkestusi juurdepääsul elektroonilisele kommunikatsioonitehnoloogiale, sealhulgas internetile.

EL reageeris 2011. aastal kindlalt üha sagenevatele **usulise sallimatuse ja diskrimineerimise** juhtumitele kogu maailmas. Veebruaris toimunud välisasjade nõukogu istungil võeti vastu järeldused, milles korraldati ELi tõsist muret igasuguse sallimatuse, diskrimineerimise ja vägivalda pärast ning mõisteti need hukka. Usu- ja veendumusvabadust puudutavad peamised sõnumid saadeti ELi delegatsioonidele 2011. aasta veebruaris koos volitustega jälgida hoolikalt olukorda neid vastuvõtvas riigis, koostöös ELi liikmesriikide saatkondadega. 2011. aasta septembris avaldatud ELi iga-aastases inimõiguste aruandes käsitleti usu- ja veendumusvabadust põhjalikult. EL tegi ÜROs kõvasti tööd, et tugevdada konsensust vajaduse osas võidelda usulise sallimatuse vastu ning kaitsta usu- ja veendumusvabadust, vältides samal ajal kontseptsioone, mille eesmärk on kaitsta usundeid endid, mitte usu või veendumuste alusel diskrimineeritud inimesi, ja mis seega kahjustavad teisi peamisi inimõigusi, näiteks sõnavabadust. 2011. aasta oli selles valdkonnas edukas, kuna Genfis ja New Yorgis jõuti esimest korda konsensuseni usu- ja veendumusvabadust ning usulise sallimatuse vastast võitlust käsitlevate resolutsioonide osas, mille esitajateks olid vastavalt EL ja Islami Koostöö Organisatsioon.

Inimõiguste nõukogu liikmeteks olevad Euroopa Liidu liikmesriigid hääletasid samuti inimõigusi, seksuaalset sättumust ja soolist identiteeti käsitleva murrangulise resolutsiooni poolt, mis võeti vastu ÜRO Inimõiguste Nõukogu 17. juuni istungil, ning hääletamine lepiti kokku Euroopa Liidu kui terviku poolt. Kõrge esindaja Catherine Ashton pidas 27. septembril kõne Euroopa Parlamendi täiskogu istungil, kus ta esitles ELi ja liikmesriikide tehtud tööd LGBTI-inimeste inimõiguste kaitsmiseks kogu maailmas ning märkis, et „me ei saa lubada diskrimineerimist seksuaalse sättumuse ja soo alusel ning veelgi enam rassi või usuliste veendumuste alusel”.

ELil oli 2011. aastal jätkuvalt esileküündiv roll **ÜRO inimõiguste süsteemis**. 23. veebruaril 2011 oli ELil tähtis osa ÜRO Inimõiguste Nõukogu **Liibüat** käsitleva eriistungi kokkukutsumisel, kus tehti ajalooline soovitus peatada Liibüa liikmestaatus inimõiguste nõukogus. EL tõstatas 2011. aastal ÜRO Inimõiguste Nõukogus ja ÜRO Peaassamblee kolmandas komitees mitmel korral küsimuse **Süüria** inimõiguste olukorra kohta, koondades selleks riike kõigist piirkondadest, sealhulgas Araabia riike. ELil oli oluline roll Süüria inimõiguste olukorra sõltumatu uurimiskomisjoni loomisel.

2011. aasta juunis võeti ELi toel vastu inimõiguste nõukogu resolutsioon inimõiguste olukorra kohta **Valgevenes**. EL edendas jätkuvalt ka resolutsioone **Birma/Myanmari** ja **KRDV** kohta nii inimõiguste nõukogus kui ka peaassambleel.

2011. aasta märtsis osalesid 15 ELi liikmesriiki rühmas, mis valmistas ette avaldust seksuaalsel sätumusel ja soolisel identiteedil põhinevate vägivallategude ning nendega seotud inimõiguste rikkumiste lõpetamise kohta, milles leppisid ÜRO Inimõiguste Nõukogus kokku 85 riiki. EL tervitas ka 2011. aasta juunis inimõiguste nõukogus vastu võetud pöördelist resolutsiooni **inimõiguste, seksuaalse sätumuse ja soolise identiteedi** kohta, mida toetasid riigid kõigist piirkondadest ja mille koostas Lõuna-Aafrika.

Koostöös Ladina-Ameerika riikide rühmaga õnnestus ELil pikendada ÜRO peasekretäri **laste ja relvastatud konfliktide** küsimuste eriesindaja mandaati ÜRO Peaassamblees. EL ajakohastas kooskõlas ÜRO loeteluga ka prioriteetsete riikide loetelu, kelle suhtes peab rakendama lapsi ja relvastatud konflikte käsitlevaid ELi suuniseid.

EL toetas tugevalt ÜRO **ettevõtluse ja inimõiguste** juhtpõhimõtete heakskiitmist inimõiguste nõukogus 2011. aasta juunis. ÜRO juhtpõhimõtted lisati ka ettevõtja sotsiaalset vastutust käsitlevasse ELi poliitikaraamistikku. 2011. aasta teatistes „ELi uuendatud strateegia ettevõtja sotsiaalse vastutuse valdkonnas” ning „Inimõiguste ja demokraatia tulemuslikum edendamine välistegevuse raames” tunnustatakse ÜRO juhtpõhimõtteid kui ettevõtlust ja inimõigusi käsitlevaid rahvusvahelisi standardeid, mida kõik Euroopa ettevõtjad peaksid järgima. Mõlemas dokumendis pakutakse ka välja konkreetsed meetmed ÜRO juhtpõhimõtete rakendamiseks.

ELil on kindlalt juurdunud traditsioon toetada kogu rahvusvahelisele üldsusele muret valmistavate kõige raskemate kuritegudega seonduva karistamatuse vastast võitlust. Nagu lubati Kampalas toimunud läbivaatamise konverentsil, ajakohastas EL oma ühist seisukohta 2003/444/ÜVJP 21. märtsil 2011 vastu võetud nõukogu otsusega 2011/168/ÜVJP. Nõukogu uue otsuse eesmärk on suurendada ülemaailmset toetust Rooma statuudile, edendades võimalikult laiaulatuslikku ühinemist statuudiga, säilitada statuudi kõikehõlmavust, toetada Rahvusvahelise Kriminaalkohtu sõltumatust ning selle tulemuslikku ja tõhusat toimimist, toetada kohtuga koostöö tegemist ja vastastikuse täiendavuse põhimõtte elluviimist.

2011. aasta sügisel algatas EL oma **laste õiguste edendamist ja kaitset käsitlevate suuniste** läbivaatamise, et kohandada need uute rahvusvaheliste arengute ja kohapeal kindlaksmääratud inimõigustealaste prioriteetidega. 2011. aasta talvel käivitas EL temaatilise lobikampaania (demašide kampaania), et toetada laste õiguste konventsiooni kahe fakultatiivprotokolli ratifitseerimist käsitlevat ÜRO ülemaailmset kampaaniat. EL jätkab nimetatud õigusaktide ja lapsele sobimatut tööd käsitleva ILO konventsiooni nr 182 ratifitseerimise kohalikul tasandil edendamist poliitilise dialoogi ja muu teadlikkuse suurendamise alase tegevuse abil kuni 2012. aasta juunini.

Kõrge esindaja Catherine Ashton tervitas 2011. aasta märtsis ELi nimel surmanuhtluse kaotamist USA Illinoisi osariigis, näidates jätkuvat toetust **surmanuhtluse** kaotamisele. 2011. aasta novembris kehtestati surmanuhtlusele *de facto* moratorium USA Oregoni osariigis, mida tõsteti esile kõrge esindaja Ashtoni sellekohase avaldusega.

2011. aastal tehti ELis edusamme, pidades silmas ELi pühendumust **naiste** olukorrale seoses **rahu ja julgeolekuga**. Nõukogu võttis 13. mail 2011 vastu aruande ELi näitajate kohta töötamaks välja terviklikku lähenemisviisi naisi, rahu ja julgeolekut käsitlevate ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonide 1325 ja 1820 rakendamiseks ELi poolt. Aruanne näitab, et EL on teinud konkreetseid samme, et tugevdada haavatavate rühmade, nagu naiste ja laste kaitse mehhanisme, ning see võimaldab jälgida ELi tegevust kõnealuses valdkonnas, suurendades samal ajal vastutust seoses eelnevate kohustustega. Järgmine aruanne on kavas esitada 2013. aastal.

EL soovib lisada inimõiguste klausli kõigisse kolmandate riikidega sõlmitavatesse poliitilistesse raamlepingutesse, nagu assotsieerimislepingud ning partnerlus- ja koostöölepingud. Inimõiguste klausliga nähakse ette, et inimõigused, nagu need on sätestatud inimõiguste ülddeklaratsioonis, on poolte sise- ja välispoliitika aluseks ning moodustavad lepingu olulise osa. 2011. aastal ei toimunud siiski ühegi inimõiguste klauslit sisaldava lepingu allkirjastamist ega jõustumist. EL pidas rohkem kui 40 kahepoolset **inimõiguste alast dialoogi** kolmandate riikidega, andes seega mitmeid võimalusi, et käsitleda tõhusalt ELi konkreetseid inimõigustega seotud muresid.

EL algatas **inimõiguste alaste riigistrateegiate** väljatöötamise peaaegu 160 riigi jaoks üle kogu maailma, kusjuures 130 neist töötati välja 2011. aastal. Selle lähenemisviisi peamised eesmärgid on järgmised: saada parem ja terviklikum ülevaade peamistest inimõiguste alastest väljakutsetest partnerriikides; keskendada ELi tegevus põhilistele prioriteetidele partnerriikides, nii poliitilises kui ka finantsabi tähenduses, et me saaksime paremini kohandada oma lähenemist riikide olukorrale ja seega olla tõhusamad, nagu on nõudnud kõrge esindaja; hõlbustada ja täiustada liikmesriikide ja ELi diplomaatiliste missioonide vastavat tegevust kohapeal ning anda ulatuslikum ja asjakohasem panus erinevatesse riigi- ja piirkonnastrateegiatesse.

Euroopa välisteenistus korraldas 8. ja 9. detsembril 2011 tihedas koostöös valitsusvälistest organisatsioonidest partneritega 13. iga-aastase **ELi ja valitsusväliste organisatsioonide vahelise inimõigustealase foorumi** kahel teemal: „Rahvusvahelist humanitaarõigust käsitlevate ELi suuniste rakendamise edendamine” ning „*ELi inimõigustealane läbivaatamine ja uus mitmeaastane finantsraamistik – soovitud tegudeni*”. Foorum andis valitsusvälistele organisatsioonidele võimaluse esitleda oma tegevuskohas saadud kogemusi, väljendada oma seisukohti ELi poliitikate suhtes ning anda ELile soovitusi, kuidas rakendamist parandada. Euroopa välisteenistus ja nõukogu töörühmad analüüsivad põhjalikult foorumi tulemusi.

Vastuseks muret tekitavatele inimõigustealaste arengutele **Valgevenes** pärast 2010. aasta detsembris toimunud presidendivalimisi kaasas EL rahvusvahelise üldsuse, et reageerida otsustavalt inimõiguste rikkumistele. 2011. aasta juunis võttis inimõiguste nõukogu Euroopa Liidu juhtimisel vastu resolutsiooni, milles tehti inimõiguste ülemvolinikule ülesandeks esitada aasta jooksul aruanne inimõigustealaste arengute kohta Valgevenes ning anda soovitusi edasiseks tegevuseks. Vahepeal võttis EL mitmeid kahepoolseid meetmeid, mis suurendasid märkimisväärselt inimõiguste kaitsjatele ja kodanikuühiskonnale antavat abi, ning avaldas samal ajal Valgevene režiimile üha suuremat survet inimõiguste austamise ja kõigi poliitvangide vabastamise osas.

Euroopa naabruspoliitika ühisteatis „Uus lähenemisviis muutuvale naabrusele”, mis võeti vastu 25. mail 2011, sisaldas ettepanekut luua **Euroopa demokraatia rahastu**, mida hiljem tervitas välisasjade nõukogu. Eesmärk on luua Euroopa demokraatia rahastu autonoomse organina, millel on juriidilise isiku staatus ühe liikmesriigi õiguse alusel. Euroopa demokraatia rahastu keskenduks esialgu, kuid mitte ainult, Euroopa naabrusele ning kujutaks endast uut vahendit, et hõlbustada Euroopa toetuse andmist poliitilistele osalejatele demokraatiale ülemineku protsessides või rahumeelses võitluses demokraatia nimel.

2011. aastal lähetas EL 10 **valimiste vaatlusmissiooni**. Viis valimiste ELi vaatlusmissiooni olid tunnistajaks suurtele muutustele ja lisasid neile usaldusväärsust (režiimivahetus Tuneesias, uue riigi loomine Lõuna-Sudaanis, üleminek sõjaväeliselt režiimilt tsiviilrežiimile Nigeris, võimu kauaoodatud üleminek poliitilisele opositsioonile Peruu ja Sambias), kolm valimiste vaatlusmissiooni olid tunnistajaks ametisolevate võimude suhteliselt sujuvale tagasivalimisele (Nigeeria, Tšaad ja Uganda) ning kaks valimiste vaatlusmissiooni viidi läbi suuri väljakutseid pakkuvas valimiste kontekstis (Nicaragua ja Kongo DV). EL lähetas ka valimiseksptide missioonid Beninisse, Libeeriasse, Côte d'Ivoire'i, Marokosse, Guatemalasse, Taisse, Kesk-Aafrika Vabariiki ja Gambiasse. Euroopa Parlament lähetas koos kõikide valimiste ELi vaatlusmissioonidega ka oma delegatsioonid, mis lisas nähtavust ja rõhutas ELi poliitilist pühendumust.

Kuna EL on veendunud, et eraõiguslikud **julgeoleku- ja sõjaliste teenuste osutajad** tuleks kõigi nende poolt läbiviidavate operatsioonide ajal toimuda võivate inimõiguste rikkumiste eest vastutusele võtta, osales EL konstruktiivselt 2011. aasta mais toimunud ÜRO Inimõiguste Nõukogu töörühma esimesel istungil eraõiguslikke julgeoleku- ja sõjaliste teenuste osutajaid käsitleva võimaliku rahvusvahelise reguleeriva raamistiku kohta. EL rõhutas, et esmajoonel on vaja vaadata läbi olemasolevad algatused ning inimõiguste ja rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumiste eest vastutusele võtmise praegused puudujäägid.

2. ELIÕIGUSLIKUD VAHENDID JA ALGATUS ED KOLMANDATES RIIKIDES

SISSEJUHATUS

2.1. Inimõigusi käsitlevad ELi suunised ja rahvusvaheline humanitaarõigus

Kõnealused kaheksa nn suunist moodustavad ELi inimõiguste poliitika tugisamba. Kuigi need ei ole õiguslikult siduvad, on ELi Nõukogu need ühehäälselt vastu võtnud ja seetõttu on need ELi prioriteetide kindlaks poliitiliseks väljenduseks. Suunised on ka praktiliseks vahendiks, mis aitavad ELi esindajatel kogu maailmas edendada meie inimõiguste poliitikat. Seega tugevdavad suunised ELi inimõiguste poliitika sidusust ja järjepidevust.

ELil on praegu inimõigusi käsitlevad suunised järgmiste teemade kohta:

- surmanuhtlus (esmakordselt vastu võetud 1998. aastal);
- piinamine ning muu julm, ebainimlik ja inimväärikust alandav kohtlemine või karistamine (esmakordselt vastu võetud 2001. aastal);
- inimõigustealased dialoogid (esmakordselt vastu võetud 2001. aastal);
- lapsed ja relvastatud konfliktid (esmakordselt vastu võetud 2003. aastal);
- inimõiguste kaitsjad (esmakordselt vastu võetud 2004. aastal);
- lapse õiguste edendamine ja kaitse (esmakordselt vastu võetud 2007. aastal);
- naiste ja tütarlaste vastu suunatud vägivald ning võitlus kõigi nende vastase diskrimineerimise vormide vastu (esmakordselt vastu võetud 2008. aastal);
- rahvusvahelise humanitaarõiguse järgimise edendamine (esmakordselt vastu võetud 2005. aastal).

Põhjalikum teave suuniste kohta on avaldatud 2009. aasta märtsis ilmunud brošüüris. Suuniste tekst on kättesaadav ka internetis kõigis ELi keeltes ning lisaks vene, hiina, araabia ja pärsia keeles.

2010. aastal lepidi kokku, et järgides ELi ülemaailmse tegevuse ühtsust, on samas vaja kohandada ELi lähenemisviisi vastavalt konkreetsetele olukordadele. Selleks otsustati luua kohalikud inimõigustealased strateegiad eri riikide jaoks, vaadates pidevalt läbi meie prioriteedid ja meie väljavalitud vahendite kõige tõhusama kasutamise, tehes samas austusega koostööd meie partneritega.

2.2. Inimõigustealased dialoogid ja konsultatsioonid

EL arendas 2011. aastal oma inimõigustealaseid poliitilisi dialooge üha suurema hulga partneritega. 2011. aastal loodi osana Euroopa naabruspoliitikast uus inimõigustealane dialoog Alžeeriaga. Tehti samme ka selleks, et muuta ametlikuks inimõigustealane dialoog Lõuna-Aafrikaga, ning loodi esmased kontaktid Korea Vabariigiga regulaarsete inimõigustealaste konsultatsioonide pidamiseks.

2011. aastal toimusid ametlikud inimõigustealased dialoogid või allkomisjonide kohtumised järgmiste partneritega: Aafrika Liit, Alžeeria, Argentina, Armeenia, Brasiilia, Colombia, Gruusia, Hiina, India, Indoneesia, Jordaania, Kambodža, Kasahstan, Kõrgõzstan, Laos, Liibanon, Maroko, Mehhiko, Moldova Vabariik, Pakistan, Palestiina omavalitsus, Tadžikistan, Tšiili, Turkmenistan, Valgevene ja Vietnam. Konsultatsioonid inimõiguste küsimustes toimusid Ameerika Ühendriikide, Kanada, Iisraeli, Jaapani, Uus-Meremaa, Venemaa ja kandidaatriikidega (Horvaatia, Island, Türgi ja endine Jugoslaavia Makedoonia vabariik).

2011. aastal ei olnud võimalik pidada loodud inimõigustealaste dialoogide kohtumisi Egiptuse, Sri Lanka ja Tuneesiaga. Iga-aastane kohtumine Pakistaniga lükati edasi 2012. aasta algusesse. Inimõigustealane dialoog Iraaniga on alates 2006. aastast peatatud.

Osana ELi inimõigustealase poliitika läbivaatamisest määrati 2011. aastal kindlaks nende erinevate dialoogide parimad tavad, et suurendada dialoogide mõju eelkõige kolmel viisil: esiteks, ühitades dialoogid paremini üldiste suhetega asjaomase kolmanda riigiga, kuni tippkohtumise tasandini; teiseks, tagades tihedad seosed muude inimõiguste poliitika vahenditega, eelkõige uute inimõigustealaste riigistrateegiatega; kolmandaks, keskendudes dialoogide järeelmeetmetele konkreetsete tegevuskavade, seadusandlike reformide ja projektide abil, mida EL saab toetada oma vahendite, sealhulgas koostöö toetamise kaudu.

Sellega seoses pöörati erilist tähelepanu inimõigustealaste dialoogide päevakorra väljatöötamisele, keskendudes riigisisesele inimõiguste olukorrale, sealhulgas individuaalsetele juhtumitele. ÜRO ja asjaomaste piirkondlike organisatsioonide mitmepoolsed küsimused kaasatakse üha enam dialoogide päevakorda standardteemadena. EL on valmis arutama partnerriikide taotlusel ka ELi siseseid inimõigustealaseid küsimusi tihedas koostöös ELi liikmesriikidega.

Euroopa naabruspoliitika lõunapoolsete riikidega kokku lepitud või läbivaatamisel olevad tegevuskavad on osutunud väga oluliseks kõnealuste riikidega peetavate inimõigustealaste dialoogide päevakorra struktureerimisel ning on kasulikud ka võrdlusalusena, et lihtsustada dialoogide perioodilist hindamist, milleks on kutsutud üles ELi suunistes inimõigustealaste dialoogide kohta ning mis tuleb läbi viia kooskõlas inimõigustealaste riigistrateegiatega perioodilise ajakohastamise ja läbivaatamisega.

Kooskõlas parimate tavadega on üldistamisel konsulteerimised kodanikuühiskonnaga, nii Brüsselis kui ka asjaomases riigis, ning kokkuvõtliku ülevaate andmine pärast dialoogide pidamist. Lisaks sellele korraldati 2011. aastal kümme kodanikuühiskonnale suunatud seminari sisendina ametlikele inimõigustealastele dialoogidele.

EL jätkas 2011. aastal läbirääkimisi Hiina ametivõimudega, et parandada ELi ja Hiina vahelise inimõigustealase dialoogi pidamise korda kooskõlas 2010. aastal toimunud dialoogi läbivaatamisel antud soovitustega. 2011. aastal viidi lõpule ELi ja Venemaa vaheliste inimõigustealaste konsultatsioonide läbivaatamine; selle põhjal teeb EL koostööd Venemaa ametivõimudega, et parandada dialoogi pidamise korda ja sisukust.

Lisaks sellele peavad peaaegu kõik 79 Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riiki, kes on Cotonou lepingu osalised, dialoogi ELiga kõnealuse lepingu artikli 8 alusel, mis hõlmab inimõiguste, demokraatlike põhimõtete, õigusriigi põhimõtte ja hea valitsemistava austamisega seotud arengute korrapärasest hindamist. Cotonou lepingu artikli 9 kohaselt on inimõiguste, demokraatlike põhimõtete ja õigusriigi põhimõtte austamine kõnealuse lepingu olulised osad, mille suhtes kohaldatakse artikli 96 kohast vaidluste lahendamise klauslit, mille alusel võib pidada konsultatsioone ja võtta asjakohaseid meetmeid, sealhulgas (viimase võimalusena) peatada lepingu kohaldamine asjaomase riigi suhtes.

2011. aastal kohaldati asjakohaseid meetmeid viie riigi suhtes: Zimbabwe, Fidži, Guinea, Guinea-Bissau ja Madagaskar. Artiklis 96 sätestatud menetluse kohaldamist Nigeri suhtes ei jätkatud.

2.3. Nõukogu otsused ja kriisihjamine

EL jätkas oma konkreetse inimõigustealase ning naiste, rahu ja julgeolekuga seotud poliitika rakendamist ja tõhustamist ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ÜJKP) raames ning *acquis'* edasiarendamist, samuti tsiviilisikute kaitset ÜJKP missioonide ja operatsioonide ajal käsitlevate suuniste rakendamist. Asjaomased nõukogu töörühmad arutasid jätkuvalt inimõiguste ja sooküsimuste integreerimist ÜJKPsse ning see oli jätkuvalt osa ÜJKP missioonide ja operatsioonide planeerimise, läbiviimise ja kogemustest õppimise protsessist. 2011. aastal ei lähetatud ühtegi uut ÜJKP missiooni ega käivitatud uusi operatsioone.

Alustati tööd nõukogu poolt 2010. aasta detsembris heaks kiidetud aruande „Inimõiguste ja sooküsimuste integreerimise kogemused ja parimad tavad ÜJKP sõjaliste operatsioonide ja tsiviilmissioonide puhul” soovitude rakendamiseks. Naisi, rahu ja julgeolekut käsitleva ELi poliitikaraamistiku ajakohastamiseks kõige uuemate arengutega (eelkõige naisi, rahu ja julgeolekut käsitlevate ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonide vastuvõtmine ning ELi kogemused ÜJKP valdkonnas alates 2008. aastast) algatas ka Euroopa välisteenistus läbivaatamisprotsessi, et ajakohastada 2008. aastal vastu võetud töödokument „ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni 1325, mida on tugevdatud resolutsiooniga 1820, rakendamine Euroopa julgeoleku- ja kaitsepoliitika raames”.

2011. aasta üks peamisi arenguid oli ka inimõigusi, sooküsimusi ja lastekaitset käsitlevate koolitusmoodulite väljatöötamine ELi inimõiguste ja sooküsimuste alase koolituse standardteemade suuniste alusel, mis on esitatud 2010. aasta detsembris vastuvõetud paketi, mis koosneb kolmest kontseptsiooni kavandist, mis sisaldavad inimõigusi, sooküsimusi ja lastekaitset ÜJKP raames käsitleva standardkoolituse miinimumelemente. Nimetatud koolitusmoodulid töötatakse välja koostöös ELi liikmesriikide koolitusasutuste ja kodanikuühiskonnaga.

Euroopa välisteenistus korraldas 2011. aasta juunis ÜJKP missioonide ja operatsioonide sooküsimuste nõustajate ja kontaktisikute iga-aastase kohtumise, mis oli kolmas niisugune kohtumine. Lisaks sellele anti 2011. aasta aprillis korraldatud seminaril kõigile ÜJKP tsiviilmissioonide juhtidele ülevaade ELi inimõiguste ja soolise võrdõiguslikkuse poliitikast. Kuna 2011. aastal alustas Euroopa välisteenistus oma tegevust, tehti erilisi jõupingutusi selleks, et lihtsustada teabevahetust kõigi kriisiohjamisega tegelevate talituste ning Euroopa välisteenistuse inimõiguste, sooküsimuste ja lastekaitse valdkonna ekspertide vahel.

2.4. Demaršid ja avaldused

EL peab väga oluliseks inimõiguste küsimuse avalikkuse tähelepanu all hoidmist. Seetõttu kasutatakse laialdaselt avalikkusele suunatud avaldusi, et väljendada ELi muret või tervitada positiivseid suundumusi. Sellised avaldused võetakse vastu ühehäälselt.

Muudel juhtudel võib EL eelistada demarše, kui sellist tegutsemist peetakse tõhusamaks. Demarš ehk ametlik diplomaatiline surveavaldus on igasuguse välispoliitika oluline vahend ning EL kasutab seda inimõigustega seotud mureküsimuste tõstatamiseks kolmandate riikide ametivõimude ees. EL teeb ka regulaarselt demarše maailma kõigis piirkondades Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi üldkehtivuse ja kõikehõlmavuse edendamiseks. Demarše teevad tavaliselt konfidentsiaalselt ELi kohalikud esindajad.

Sellisel viisil käsitletakse kõige sagedamini järgmisi teemasid: inimõiguste kaitsjate kaitse, ebaseaduslik kinnipidamine, sunniviisilised kadumised, surmanuhtlus, piinamine, lastekaitse, pagulased ja varjupaigataotlejad, kohtuvälised hukkamised, sõna- ja ühinemisvabadus, õigus õiglasele kohtumõistmisele ning valimised.

2.5. Inimõiguste klauslid kolmandate riikidega sõlmitud koostöölepingutes

EL soovib lisada inimõiguste klausli kõigisse kolmandate riikidega sõlmitavatesse poliitilistesse raamlepingutesse, nagu assotsieerimislepingud ning partnerlus- ja koostöölepingud. Inimõiguste klausliga nähakse ette, et inimõigused, nagu need on sätestatud inimõiguste ülddeklaratsioonis, on poolte sise- ja välispoliitika aluseks ning moodustavad lepingu olulise osa. 2011. aastal ei toimunud ühegi inimõiguste klauslit sisaldava lepingu allkirjastamist ega jõustumist.

2011. aastal avati inimõiguste klausli alusel ühe juhtumi puhul konsultatsioonid. Euroopa Liit leidis, et 1. aprilli 2010. aasta mäss Guinea-Bissaus ning seejärel mässu peamiste korraldajate määramine kõrgetele sõjaväeliste ametikohtadele kujutab endast Cotonou lepingu inimõiguste klausli rasket ja ilmsel rikkumist. Sellest tulenevalt avas EL 31. jaanuaril 2011 konsultatsioonid Guinea-Bissauga vastavalt Cotonou lepingu artiklile 96. Nende konsultatsioonide ajal vaagisid osalejad vajalikke meetmeid, et tagada tsiviilvõimu ülimuslikkus, parandada riigi demokraatlikku valitsemistava, tagada põhiseadusliku korra kaitse ja õigusriigi põhimõtte järgimine ning võidelda karistamatuse ja organiseeritud kuritegevuse vastu. Võttes arvesse Guinea-Bissau võetud kohustusi teostada 2009. aasta märtsis ja juunis aset leidnud mõrvade sõltumatu kohtulik uurimine ja see lõpule viia, viia ellu tõhus julgeolekusektori reform ning muuta sõjaväelise juhtkonna koosseisu, et kõrgetele ametikohtadele nimetataks isikud, kes ei ole seotud põhiseadusevastase tegevusega või vägivallategudega, otsustas EL konsultatsioonid lõpetada ja koostöö järk-järgult taastada.

Oma 2011. aasta juuli teatises ühise kalanduspoliitika välismõõtme kohta teatas komisjon, et tema eesmärk on muu hulgas tugevdada kahepoolseid kalanduslepinguid, lisades kõigisse niisugustesse lepingutesse inimõiguste klausli. Sellest tulenevalt võib lepingu oluliseks osaks olevate inimõiguste ja demokraatlike põhimõtete mis tahes rikkumine tuua kaasa lepingu peatamise. Selleks parafeeriti protokollid Gröönimaa, Guinea-Bissau, Komooride, Mauritiuse, Mosambiigi, Roheneemesaarte, São Tomé ja Príncipe ning Seišellidega.

2.6. Euroopa naabruspoliitika

Euroopa naabruspoliitika loomise ettepanek tehti 2004. aastal. EL pakkus oma naabritele erisuhteid, mis põhinevad vastastikusel pühendumusel ühistele väärtustele (demokraatia ja inimõigused, õigusriigi põhimõte, hea valitsemistava, turumajanduse põhimõtted ja säästev areng).

Euroopa naabruspoliitika kolm komponenti on idapartnerlus (mis käivitati 2009. aasta mais Prahas), Vahemere Liit (Euroopa – Vahemere piirkonna partnerlus, varem nn Barcelona protsess, mis taaskäivitati 2008. aasta juulis Pariisis) ja Musta mere sünergia (käivitati 2008. aasta veebruaris Kiievis).

Euroopa naabruspoliitika rakendamise edendamine ja jälgimine toimub ühiselt, nimetatud lepingute raames loodud komiteede ja allkomiteede kaudu. Lepiti kokku, et Euroopa naabruspoliitika rakendamist 2011. aastal käsitletakse 12 riigi eduaruandes ning kahes piirkondlikus aruandes, milles antakse ülevaade idapartnerluse ning demokraatia ja ühise heaolu nimel toimuva partnerluse rakendamisel tehtud edusammudest, samuti statistikalistas.

2011. aastal reageeris EL kiiresti muutuvale olukorrale kiiresti ja otsusekindlalt; pärast aastatepikkust suhtelist stagnatsiooni on demokraatia naaberriikides juurduma hakanud. EL kohandas oma poliitikat ja õiguslikke vahendeid, suunas ümber oma abiprogrammid ning tegi kättesaadavaks tehnilise abi, et hõlbustada demokraatiale üleminekut, ning andis naaberriikidele täiendavat rahalist toetust.

EL tugevdas oma poliitilist koostööd nii ida- kui lõunanaabruses. Idanaabruses tehti teisel idapartnerluse tippkohtumisel (2011. aasta septembris Varssavis) kokkuvõtte idapartnerluse käivitamisest alates saavutatud tulemuste kohta ning kinnitati samal ajal ELi ja selle idapoolsete naaberriikide võetud poliitilist kohustust liikuda sügavama poliitilise assotsieerumise ja majandusliku integratsiooni suunas. Lõunanaabruses nimetas nõukogu kõrge esindaja ettepaneku alusel ametisse eriesindaja Vahemere lõunapiirkonda, et arendada dialoogi üleminekuprotsessis olevate riikidega, kiirendada ELi ja liikmesriikide kaasamist ning tagada koordineerimine rahvusvaheliste finantseerimisasutuste ja erasektoriga.

Komisjon esitas 8. märtsil 2011 teatise „Partnerlus Vahemere lõunapiirkonnaga demokraatia ja ühise heaolu nimel,” et reageerida viivitamata araabia kevade sündmustele. Teatises rõhutati, kui oluline on kehtestada inimõiguste, demokraatia ja vastutustundliku valitsemise kõrgemad standardid.

25. mail 2011 esitati ühisteatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ja Regioonide Komiteele „Uus lähenemisviis muutuvale naabrusele”. Uus poliitika põhineb vastastikusel vastutusel ja ühisel pühendumusel sellistele üldistele väärtustele nagu inimõigused, demokraatia ja õigusriigi põhimõtte, ning hõlmab palju suuremat diferentseerimist. ELi eesmärk oli reageerida araabia kevadele ning EL saatis Vahemere lõunapiirkonna elanikele selge sõnumi oma solidaarsuse ja toetuse kohta; samuti oli eesmärgiks reageerida ELi idanaabrite taotlustele suurema poliitilise assotsieerumise ja sügavama majandusliku integratsiooni kohta.

Demokraatiale ülemineku toetamiseks on EL hoogustanud koostööd Euroopa Nõukoguga ning püüdnud saavutada sünergia Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assambleega, pakkudes Vahemere lõunapiirkonna riikide parlamentidele demokraatia edendamise partneri staatust. ELi eelarvest rahastatav programm võimaldab ELi lõunanaabrusele juurdepääsu Euroopa Nõukogu tunnustatud eksperditeadmistele põhiseadusliku reformi, kohtureformi ja valimissüsteemide valdkonnas. EL lähetas täiemahulise valimiste vaatlusmissiooni Tuneesiasse ning valimiseksperdid Marokosse. EL andis tehnilist abi Egiptuse kõrgemale valimiskomisjonile ning toetas kodanikuühiskonna organisatsioonide kaudu valijate teavitamist ja siseriiklikke vaatlejaid.

EL on üha rohkem kontaktis kodanikuühiskonnaga. Idanaabruses täiendati inimõigustealaseid dialooge ühiste kodanikuühiskonna seminaridega. Enne idapartnerluse tippkohtumist kohtus idapartnerluse kodanikuühiskonna foorum novembris Poznanis. 2011. aasta mais vastu võetud Euroopa naabruspoliitika läbivaatamise järeelmeetmena loodi septembris kodanikuühiskonna rahastamisvahend ajavahemikuks 2011–2013 eelarvega 66 miljonit eurot.

Sõnavabaduse toetamiseks tegi EL algatuse „No Disconnect Strategy”, et aidata kodanikuühiskonna organisatsioonidel või üksikisikutel vältida meelevaldseid katkestusi juurdepääsul elektroonilisele kommunikatsioonitehnoloogiale.

EL jätkas jõupingutuste suurendamist, et toetada naiste õigusi kogu piirkonnas ja tagada, et sooline võrdõiguslikkus integreeritakse kõigisse asjakohastesse koostöövaldkondadesse. Naised on araabia kevade sündmustes olnud võtmetähtsusega osalejad ning nad ei tohiks neile sündmustele järgnevates muutustes kaotajaks jääda.

EL on suurendanud oma jõupingutusi, et tõsta kogu naabruses teadlikkust vajadusest luua tõhus ja sõltumatu kohtusüsteem, tagada kodanike õigus õiglasele kohtumõistmisele ja jätkata korruptsioonivastast võitlust.

EL andis humanitaarabi Tuneesia ja Liibüa piiridel ja Ida-Liibüas olevate ECHO (ELi humanitaarabi ja kodanikukaitse) meeskondade kaudu, kes hindasid humanitaarvajadusi ja üldist olukorda. 40 miljonit eurot tehti humanitaarabina kättesaadavaks kõige enam kannatada saanud inimestele Liibüas ja naaberriikides (Tuneesia, Egiptus). 15. maiks ulatus ELi (Euroopa Komisjoni ja liikmesriikide) panus kokku ligikaudu 103 miljoni euron.

Partnerriikide reformipüüdluste rahaliseks toetamiseks suunas EL lõunanaabruses olemasolevatest vahenditest 600 miljonit eurot institutsioonide ülesehitamise programmidesse niisugustes valdkondades nagu kohtureform ja korruptsioonivastane võitlus. ELi eelarvest tehti kättesaadavaks ka täiendavad rahalised vahendid. Mai teatises tehti ettepanek eraldada kuni 1,24 miljardit eurot täiendavaid vahendeid uue lähenemisviisi rakendamise toetamiseks.

2011. aasta detsembris võttis komisjon vastu seadusandliku ettepaneku uue rahastamisvahendi (Euroopa naabusinstrument) kohta, mis asendab alates 2014. aastast praeguse Euroopa naabus- ja partnerlusinstrumendi. Nimetatud rahastamisvahendiga tugevdatakse veelgi poliitika ja abi andmise vahelist seost, luuakse suurem diferentseerimine partnerriikidele eraldatud rahastamispakettide puhul stiimulitel põhineva dünaamika kaudu ning see hõlmab lihtsustatud sätteid piiriüleseks koostööks ELi välispiiril.

2.7. Demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi (EIDHR) raames rahastatavad tegevused

2011. aastal algatati EIDHRi raames kaks ülemaailmset projektikonkurssi, mille eesmärk oli: i) toetada inimõiguste aktiviste ja kohalikku kodanikuühiskonda, kes teevad tööd selleks, et edendada inimõigusi ja põhivabadusi riikides ja piirkondades, kus need on kõige rohkem ohus ja kus inimõiguste kaitsjad on kõige haavatavamad (15,8 miljonit eurot); ii) tugevdada kodanikuühiskonna võrgustike rolli inimõiguste ja demokraatliku reformi edendamisel ning toetada surmanuhtluse vastaseid meetmeid (21,6 miljonit eurot). Nimetatud kahe projektikonkursi tulemused avaldatakse 2012. aasta kevadel.

Kohalikul tasandil algatasid ligikaudu 90 ELi delegatsiooni kohalikud projektikonkursid (riigipõhise toetuskava alusel) kokku 64,8 miljoni euro ulatuses, eesmärgiga toetada oma asukohariikides kodanikuühiskonda eelnevalt kindlaks määratud prioriteetsetes valdkondades. Lisaks sellele reageeris EIDHR araabia kevadele, tehes kiiresti kättesaadavaks rohkem kui 6 miljonit eurot Tuneesia, Egiptuse ja Liibüa riigipõhise toetuskava jaoks.

EL on endiselt kogu maailma kodanikuühiskonna organisatsioonide peamine rahastaja nende surmanuhtluse kaotamiseks tehtavates jõupingutustes. 2011. aastal andsid surmanuhtluse kaotamist pooldavad kodanikuühiskonna organisatsioonid oma panuse oluliste tulemuste saavutamisse, nagu surmanuhtluse kaotamine Illinoisi osariigis. EIDHRi partnerid üle kogu maailma viisid läbi mitmesuguseid tegevusi lobitöö, propageerimise, teadusuuringute, kampaaniate korraldamise, õigusnõustamise ja koolituse valdkonnas.

Kigalis ja Roomas toimunud kaks olulist valitsustevahelist konverentsi, mille korraldasid kodanikuühiskonna organisatsioonid ja mida rahastati EIDHRist, andsid surmanuhtluse kaotamist käsitlevale arutelule uut hoogu, pidades silmas 2012. aastal ÜRO Peaassamblees toimuvat hääletust moratooriumi üle. EIDHRi kaudu saavad Euroopa Liit, kolmandad riigid ja kodanikuühiskond teha koostööd ning saavutada tulemusi surmanuhtluse järkjärguliseks piiramiseks ja kaotamiseks kogu maailmas.

EIDHRist toetati 2011. aastal seoses ELi piinamisvastase võitlusega uusi kodanikuühiskonna tegevusi piinamise tõkestamise ja piinamisohvrite rehabiliteerimise valdkonnas. Eesmärk oli tugevdada ELi poliitikat, eelkõige Euroopa Liidu Nõukogu poolt 2001. aastal vastu võetud piinamist käsitlevate ELi suuniste rakendamist. Projektide oluline rahastamine aitas toetada piinamisohvrite ja sunniviisiliste kadumiste ohvrite rehabiliteerimist, suurendada ülemaailmselt teadmisi piinamise algpõhjustest ning parandada teadlikkust piinamisvastase konventsiooni fakultatiivprotokolli kohta. Näiteks Sri Lankas ja Nepalis algatati konkreetsed projektid, et arendada riigiametnike suutlikkust tõkestada ja käsitleda piinamist ja väärkohtlemist politseis ja sõjaväes. Teistes maailma piirkondades oli projektide eesmärk tugevdada piinamise ja väärkohtlemise valdkonnas uurimis-, teavitamis- ja hoiatusmehhanisme (Guinea, Mehhiko ja Venemaa). EIDHR rahastas ka meditsiini- ja õiguseksperptide vahelist koostööd piinamise ning muu julma ja inimväärikust alandava kohtlemise juhtumite dokumenteerimisel Filipiinidel. Tehti toetustööd riiklike tõkestamismehhanismide loomise edendamiseks ning piinamisjuhtude alaste kohtuvaidlustega seotud töö ja karistamatuse vastase võitluse toetamiseks kogu maailmas. EIDHR aitas koostöös rahvusvahelise piinamisohvrite rehabiliteerimise nõukogu ja Rahvusvahelise Piinamisvastase Organisatsiooniga kaitsta ja toetada piinamise ja sunniviisiliste kadumiste ohvreid Gaddafi-järgses Liibüas.

EIDHR rahastas 2011. aastal jätkuvalt Venezias asuvat Euroopa ülikoolidevahelist keskust ja selle inimõiguste ja demokratiseerimise valdkonna Euroopa magistriprogrammi, samuti sarnaseid piirkondlikke programme Balkani riikides (Sarajevo Ülikool), Aafrikas (Pretoria Ülikool), Ladina-Ameerikas (*Universidad Nacional De General San Martin* Buenos Aireses) ning Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnas (Sydney Ülikool).

2011. aastal toimus mitmesuguseid tegevusi, et tugevdada inimõiguste kaitse, õigluse, õigusriigi põhimõtte ja demokraatia edendamise rahvusvahelist ja piirkondlikku raamistikku. Toetati Vaikse ookeani saarte foorumi sekretariaati, et aidata foorumi saareriikidel ratifitseerida ja rakendada peamisi ÜRO inimõigustealaseid konventsioone ja Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuuti, suurendada teadlikkust ja arusaamist inimõiguste ja arengu vahelistest seostest ning suurendada foorumi saareriikide suutlikkust integreerida inimõigused oma valitsuste poliitikasse ja arengukavadesse.

Euroopa Nõukogu sai konkreetset toetust kahe projekti jaoks, mille eesmärk oli: i) tugevdada Armeenia, Aserbaidžani, Gruusia, Moldova Vabariigi, Venemaa Föderatsiooni ja Ukraina riiklikku suutlikkust kaitsta inimõigusi tõhusamalt, suurendades teadmisi ja oskusi seoses Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni ning parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta; ii) toetada demokraatliku kodanikuõiguse ja inimõiguste alast hariduspoliitikat Kasahstanis.

Selleks et tagada rahvusvahelistest standarditest kinnipidamine õiglase kohtumenetluste läbiviimisel, mis taastaksid õigluse punakhmeeride ohvrite suhtes, toetati ka Kambodža kohtute erikodasid, aidates rahastada Kambodža osa kõnealuste kohtute eelarves.

EIDHri rahalise toetuse abil korraldati 2011. aastal 12 kodanikuühiskonna seminari inimõiguste alal sellistes riikides nagu Colombia, Bangladesh, Armeenia ja Tadžikistan, et täiendada iga-aastaseid inimõigustealaseid poliitilisi dialooge. Kolmas ELi ja Aafrika Liidu vaheline kodanikuühiskonna seminar toimus novembris Brüsselis.

Lisaks oli 2011. aastal EIDHRI prioriteediks jätkuvalt inimõiguste kaitsjate toetamine. EIDHR andis ohus olevate inimõiguste kaitsjate jaoks mõeldud hädaabi fondist mitmeid väiksemaid toetusi, et aidata üksikisikutel ja inimõiguste organisatsioonidel saada kaitset ning tööks vajalikku turva- ja IT-materjali, katta piinamise ja väärkohtlemise ohvriks olevate aktivistide advokaaditasusid ning meditsiini- ja rehabilitatsioonikulusid ning et viia ohus olevad inimõiguste kaitsjad kiiresti ohutumasse paika. 2011. aastal koostati ka ohus olevate inimõiguste kaitsjate jaoks mõeldud varjupaigaprogrammide kaardistav uuring, mis on esimene samm, et toetada tulevast ELi algatust ohus olevate ja turvalist pelgupaika vajavate aktivistide ajutiseks ümberpaigutamiseks.

2.8. ELi inimõiguste poliitika läbivaatamine

Euroopa Komisjon võttis 12. detsembril 2011 vastu kõrge esindaja esitatud ühisteatise „Inimõiguste ja demokraatia tulemuslikum edendamine välistegevuse raames”. Ühisteatis oli pikaajalise protsessi tulemus, mis sai alguse 2010. aasta märtsis Cordobas peetud ELi välisministrite mitteametlikul kohtumisel toimunud aruteluga. Teatis koostati eelnevalt Madridis, Brugges, Budapestis ja Varssavis toimunud mitteametlikel kohtumistel ning eri sidusrühmade poolt ELi ja valitsusväliste organisatsioonide foorumil esitatud soovitude põhjal.

Teatise eesmärk, nagu selle alguses on öeldud, on „algatada arutelu teiste Euroopa institutsioonidega selle üle, kuidas aktiivselt, sidusalt ja tulemuslikult saavutada inimõiguste ja demokraatia eesmärged ELi välispoliitikas”. See on reaktsioon Lissaboni lepingus antud lubadusele, et liidu välistegevus lähtub inimõiguste, demokraatia ja õigusriigi eesmärkidest ning et tagatakse kooskõla liidu välistegevuse eri valdkondade vahel ja ELi välispoliitika põhimõtete rakendamine.

ELi peamine eesmärk on „inimõiguste rikkumise ärahoidmine, rikkumiste ohvritele õigusmõistmise ja õiguskaitse võimaldamine ning süüdlaste vastutuselevõtmine”. Et astuda samm edasi ELi tõhusaks tegutsemiseks selles valdkonnas, esitatakse teatises nägemus selle kohta, kuidas EL laiendab, süvendab ja ühtlustab oma tegevust rahvusvahelisel areenil. Selleks kinnitab EL taas oma pühendumust kõigi inimõiguste – nii kodaniku-, poliitiliste, majanduslike, sotsiaalsete kui kultuuriliste õiguste – universaalsuse, jagamatuse ja vastastikuse sõltuvuse põhimõtete järgimisele.

Teatises tehakse ettepanek võtta meetmeid neljas valdkonnas:

a) Tulemuste saavutamine: tulemuslikud, olukorrale vastavad meetmed

Selles valdkonnas on eesmärk tasakaalustada traditsioonilist poliitika ja prioriteetide määratlemise ülalt alla lähenemisviisi vajadustel põhineva lähenemisviisiga, võttes arvesse olukorda, milles poliitikat tuleks kohaldada. Üks võimalus on teha seda üksikuid riike käsitlevate inimõigustealaste strateegiate väljatöötamise abil. Teine võimalus on kampaaniapõhine lähenemisviis, näiteks kõrge esindaja pakutud kolme teema puhul: kohtureform, naiste õigused ja lapse õigused. Niiugused kohandatavad töömeetodid on seotud lähenemisviisiga, mis võeti alates araabia kevade sündmustest Euroopa naabruse puhul ja laiemalt. Need sõltuvad olulisest süstemaatilise partnerlusest kodanikuühiskonnaga, sealhulgas inimõiguste kaitsjatega.

b) Parema hõlmamine poliitikasse

Selle eesmärk on saavutada kõiki valdkondi hõlmav poliitika sidusus, mis seob erinevaid poliitikavaldkondi, mis võivad mõnikord olla toiminud mõnevõrra autonoomselt: kaubanduspoliitika, konfliktide ennetamine, kriisiohjamine, terrorismivastane võitlus, aga ka vabadus, turvalisus ja õigus.

Siinkohal on juhtpõhimõtteks Kofi Annani öeldu, kes kirjutas oma ettekandes „Suuremas vabaduses”: „Me ei saa nautida arengut ilma turvalisuseta, me ei saa nautida turvalisust ilma arenguta ning me ei saa nautida kumbagi neist ilma inimõigusi austamata”. See tähendab, et tuleb kasutada ühtselt ja järjekindlalt kõiki ELi vahendeid, alates arengukoostööst kuni lepingutes sisalduvate inimõiguste klausliteni.

c) Partnerluste tugevdamine

See valdkond hõlmab mitmepoolset, piirkondlikku ja kahepoolset partnerlust. Eesmärk on maksimeerida dialoogi mõju ning suunata rahvusvahelist arutelu oskusliku diplomaatia abil.

d) Euroopa kollektiivse mõjuvõimu kasutamine

Sellela püütakse tagada, et ELi jõupingutused toimuksid jätkuvalt samas suunas. Kõigepealt tagatakse kõigile asjaomastele töötajatele inimõiguste ja demokraatia alane koolitus. Lisaks tuleks uuesti mõtestada see, kuidas EL muu maailmaga suhtleb. See võib eeldada inimõiguste küsimustega tegeleva ELi eriesindaja ametisse nimetamist.

13. detsembril esitas kõrge esindaja Catherine Ashton teatise Euroopa Parlamendile. See avas võimaluse vahetada nii ELi institutsioonide sees kui nende vahel arvamusi selle kohta, kuidas töötada välja tõhusam ja terviklikum inimõigusi ja demokraatiat käsitlev lähenemisviis. See protsess lõpeb eelduste kohaselt 2012. aastal.

NB! Teatistes tehti ettepanek, et selle eesmärkide saavutamise edenemise jälgimiseks peaks EL esitlema oma tulemusi oma iga-aastases aruandes inimõiguste ja demokraatia kohta maailmas. See peaks andma kõigile ELi poliitika sidusrühmadele, sealhulgas kodanikuühiskonnale, võimaluse hinnata ELi tegevuse mõju ja aidata kaasa tulevaste prioriteetide kindlaksmääramisele. Seetõttu tuleb käesoleva iga-aastase aruande formaat enne järgmist väljaannet läbi vaadata.

3. TEMAATILISED KÜSIMUSED

ELi suunistega seotud temaatilised küsimused

3.1. Surmanuhtlus

EL on kindlalt ja põhimõtteliselt surmanuhtluse vastu ning on juhtiv osaleja surmanuhtluse vastases võitluses üle kogu maailma.

EL leiab, et surmanuhtluse kaotamine aitab kaasa inimväärikuse suuremale austamisele ja inimõiguste järkjärgulisele arendamisele. EL peab surmanuhtlust julmaks ja ebainimlikuks karistuseks, mis ei aita ära hoida kuritegelikku käitumist. Mis tahes eksimine õigusemõistmisel, mis on igas kohtusüsteemis vältimatu, toob endaga kaasa pöördumatu tagajärje. EL kutsub surmanuhtlust endiselt rakendavaid riike üles piirama järk-järgult selle kasutamist ning nõuab selle rakendamist rahvusvaheliste miinimumstandardite kohaselt. Kolmandatele riikidele suunatud süsteemse tegevuse oluliseks vahendiks on endiselt surmanuhtlust käsitlevad ELi suunised, mis vaadati läbi 2008. aastal.

Kuna tegevus selles valdkonnas on ELi inimõigustealase välispoliitika üks peamisi prioriteete, on EL jätkanud kõigi olemasolevate diplomaatiliste ja koostöövahendite kasutamist, et saavutada surmanuhtluse kaotamine.

Surmanuhtluse vastase Euroopa päeva ja ülemaailmse surmanuhtluse vastase päeva tähistamiseks 10. oktoobril esitasid Euroopa Liit ja Euroopa Nõukogu ühisavalduse, milles nad kinnitasid taas oma vastuseisu surmanuhtluse kasutamisele mis tahes asjaoludel ning oma pühendumust surmanuhtluse kaotamisele kogu maailmas. Kõrge esindaja andis välja pressiteate, milles ta ütles: „Kinnitan oma jätkuvat isiklikku ja Euroopa Liidu soovi kaotada surmanuhtlus, sellel ei ole kohta kaasaegses maailmas.” ELi delegatsioonid kogu maailmas tähistasid seda päeva arvukate seminaride, pressikonverentside, näituste ja muude üritustega.

11. märtsil 2011 tervitas EL teadet surmanuhtluse kaotamise kohta USA Illinoisi osariigis. 30. juunil 2011 tervitas EL ka Etioopia valitsuse otsust säilitada hukkamiste suhtes kehtestatud moratoorium. Seevastu mõistis EL hukka surmanuhtluse jätkuva laialdase kasutamise mõnedes teistes USA osariikides ja maailma piirkondades. Eelkõige pööрати tähelepanu Iraanile ja USA-le, kuid ka paljudes teistes riikides tehti avaldusi ja demarše, võttes aluseks rahvusvahelises õiguses ja surmanuhtlust käsitlevates ELi suunistes kindlaksmääratud miinimumstandardid.

EL jätkas vastuseisu väljendamist surmanuhtlusele kõigil asjaomastel foorumitel, eelkõige ÜROs, OSCEs ja Euroopa Nõukogus. OSCE kontekstis väljastas EL mitmeid avaldusi, milles ta väljendas oma sügavat kahetsust hukkamiste kohta USAs ning oma vastuseisu surmanuhtluse kasutamisele kõigil juhtudel ja kõigil asjaoludel ning kutsus üles kehtestama surmanuhtlusele ülemaailmse moratooriumi esimese sammuna surmanuhtluse üldiseks kaotamiseks, kooskõlas ÜRO Peaassamblee poolt 2007., 2008. ja 2010. aastal vastu võetud resolutsioonidega (ELi 2. ja 10. juuni, 1. ja 22. septembri, 10. novembri ja 1. detsembri avaldused OSCE alalises nõukogus).

EL väljendas 15. detsembril 2011 OSCE alalises nõukogus kahetsust ka Valgevenes väljakuulutatud surmanuhtluste üle. Seevastu tervitas EL surmanuhtluse kaotamist USA Illinoisi osariigis (kõrge esindaja poolt 11. märtsil 2011 ELi nimel tehtud avaldust korrati 17. märtsil OSCE alalises nõukogus).

EL on endiselt kogu maailma kodanikuühiskonna organisatsioonide peamine rahastaja nende surmanuhtluse kaotamiseks tehtavates jõupingutustes. Surmanuhtluse kaotamine on üks demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi (EIDHR) temaatilisi prioriteete. 2011. aasta juunis algatati uus ülemaailmne projektikonkurss, eraldades 7 miljonit eurot. Sellest tulenevalt toetatakse 2012. aastal mitut uut meetet, mille eesmärk on rakendada surmanuhtlust käsitlevaid ELi suuniseid. 2011. aastal aitasid käimasolevate projektide raames surmanuhtluse kaotamist pooldavad kodanikuühiskonna organisatsioonid saavutada olulisi tulemusi, näiteks surmanuhtluse kaotamine Illinoisi osariigis. Kigalis ja Roomas toimunud kaks olulist valitsustevahelist konverentsi, mille korraldasid kodanikuühiskonna organisatsioonid ja mida rahastati EIDHRist, andsid surmanuhtluse kaotamist käsitlevale arutelule uut hoogu, pidades silmas 2012. aastal ÜRO Peaassamblees toimuvat hääletust moratooriumi üle. EIDHRI partnerid üle kogu maailma viisid läbi mitmesuguseid tegevusi lobitöö, propageerimise, teadusuuringute, kampaaniate korraldamise, õigusnõustamise ja koolituse valdkonnas.

Euroopa Komisjon muutis 2011. aasta detsembris kaupade loetelu, mille suhtes kohaldatakse määruses (EÜ) nr 1236/2005 (mis käsitleb kauplemist teatavate kaupadega, mida on võimalik kasutada surmanuhtluse täideviimiseks või piinamiseks) sätestatud ekspordikontrolli, et loetelu hõlmaks tiopentaali ja sarnaseid aineid, mida kasutatakse surmava süsti koostises.

Juhtumiuuring

EL on jälginud tähelepanelikult 1991. aastal Georgia osariigis surma mõistetud USA kodaniku Troy Davise juhtumit ning on alates 2008. aastast sellesse mitmel korral sekkunud. Troy Davis mõisteti süüdi politseinik Mark Allen McPhaili tahtlikus tapmises. Puudusid asitõendid süüdimõistva kohtuotsuse toetamiseks, mis põhines tunnistajate ütlustel, kusjuures kohtumenetluse käigus võtsid seitse üheksast prokuröri kutsutud tunnistajast oma tunnistuse tagasi. Vaatamata sellele lükkas USA Ülemkohus 28. märtsil 2011 Troy Davise apellatsioonikaebuse tagasi.

Troy Davise hukkamine toimus kolmapäeval, 21. septembril 2011. Kõrge esindaja Ashton väljastas avalduse, milles ta väljendas oma sügavat kahetsust hukkamise üle ning tuletas meelde, et EL oli kutsunud korduvalt üles Troy Davisele määratud karistust muutma, kuna „Troy Davise süüdimõistmise aluseks oleva tõendusmaterjali suhtes on püsinud tõsised ja ümberlükkamatud kahtlused”.

3.2. Piinamine ning muu julm, ebainimlik ja inimväärikust alandav kohtlemine või karistamine

Kooskõlas piinamist käsitlevate ELi suunistega on EL jätkanud oma juhtrolli ning piinamise ja julma, ebainimliku ja inimväärikust alandava kohtlemise või karistamise muude vormide vastast ülemaailmset tegevust rahvusvahelistel foorumitel tehtud algatustega, kolmandatele riikidele suunatud kahepoolsete demaršidega, suuniste parema kohalikul tasandil rakendamisega ning märkimisväärse toetuse andmisega kodanikuühiskonna organisatsioonide projektidele selles valdkonnas. Suuniste muudetud versioon võeti vastu nõukogu inimõiguste töörühma poolt.

ÜRO Peaassamblee 66. istungjärgul olid ELi liikmesriigid kaassponsoriks resolutsiooni puhul, millega mõistetakse hukka igasugune piinamine ning muu julm, ebainimlik ja inimväärikust alandav kohtlemine või karistamine, sealhulgas hirmutamine. Resolutsiooni esitas Taani ning see võeti vastu konsensuse alusel. ÜRO Peaassamblee istungjärgul esitatud avaldustes märkis EL, et nimetatud resolutsioon näitab, kui oluliseks peab rahvusvaheline üldsus inimväärikust. Lisaks sellele mõistis peaassamblee hukka igasuguse tegevuse, mille eesmärk on piinamise seadustamine, selle lubamine või sellega nõustumine olenemata asjaoludest, sealhulgas riikliku julgeoleku kaalutlustel või kohtuotsuste kaudu, ning kutsub riike tungivalt üles tagama vastutusele võtmise kõigi niisuguste tegude eest.

ELi liikmesriigid olid 2011. aasta märtsis ÜRO Inimõiguste Nõukogus kaassponsoriks ka järgmise resolutsiooni puhul: „Piinamine ning muu julm, ebainimlik ja inimväärikust alandav kohtlemine või karistamine: eriraportööri mandaat”. Resolutsiooniga pikendati piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise eriraportööri mandaati kolme aasta võrra.

Oma iga-aastases rahvusvahelisele piinamisohvrite toetamise päevale pühendatud avalduses 26. juunil 2011 rõhutas EL tähtsust, mida ta omistab piinamise ülemaailmsele kaotamisele ja piinamisohvrite täielikule rehabilitatsioonile, ning kordas, et riigid peavad võtma püsivaid, konkreetseid ja tõhusaid meetmeid kõigi piinamise vormide ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise või karistamise tõkestamiseks ja võitluseks nende vastu. EL rõhutas, et peab ÜRO rolli piinamisega võitlemisel ja ohvrite toetamisel äärmiselt oluliseks ning kinnitas oma toetust ÜRO eriraportöörile piinamise alal, ÜRO Vabatahtlikule Fondile Piinamisohvrite Toetamiseks, ÜRO inimõiguste ülemvoliniku büroole, ÜRO piinamisvastasele komiteele ning muudele mehhanismidele, mis annavad väärtusliku panuse kõnealusesse valdkonda, nagu Euroopa Nõukogu piinamise tõkestamise komitee.

Kooskõlas piinamist käsitlevate ELi suunistega väljendas EL poliitilise dialoogi ja demaršide kaudu kolmandatele riikidele jätkuvalt aktiivselt oma muret seoses piinamisega. Kõnealuste – juhtumist sõltuvalt kas konfidentsiaalsete või avalike – kontaktide abil tegeletakse piinamise, konkreetsete riikide üksikjuhtumite ja laiemate küsimustega. 2011. aastal jätkas EL mitmes riigis üksikjuhtumitega tegelemist. EL tõstatas järjepidevalt piinamise ja väärkohtlemise küsimuse oma korrapärastel inimõigustealastel dialoogidel kolmandate riikidega.

Enam kui 60 ELi delegatsiooni üle kogu maailma määrasid piinamise vastase võitluse prioriteetseks valdkonnaks ning enamik määrasid kindlaks ka konkreetseid meetmed oma asukohariigis rakendamiseks. EL jätkas süsteemi kasutamist, mille kohaselt missioonijuhid kolmandates riikides annavad korrapäraselt ja konfidentsiaalselt aru inimõiguste ja piinamisega seotud olukorra kohta. EL tegi mitu piinamist käsitlevat avaldust, sealhulgas sellistel mitmepoolsetel foorumitel nagu ÜRO ja OSCE, ning kaalus viise ja vahendeid paremaks kooskõlastamiseks ÜRO piinamisvastase komitee ja ÜRO piinamise tõkestamise allkomiteega.

ELi liikmesriikide üle teostatakse tihedat rahvusvahelist järelevalvet seoses nende vastavusega piinamist ja julma, ebainimlikku või inimväärikust alandavat kohtlemist või karistamist käsitlevatele rahvusvahelistele ja piirkondlikele õiguslikele vahenditele. ELi liikmesriigid esitasid ühiselt alalise kutse kõikide ÜRO inimõigustealaste erimenetluste läbiviimiseks, sealhulgas piinamisalase eriraportööri külastustele.

ELi rõhuasetust piinamise vastasele võitlusele näitab ELi poolne oluline rahaline toetus kodanikuühiskonna osaliste projektidele kogu maailmas. 2011. aastal toetati demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendist (EIDHR) uusi kodanikuühiskonna tegevusi piinamise tõkestamise ja piinamisohvrite rehabiliteerimise valdkonnas. Ülemaailmsete projektikonkursside alusel välja valitud teemade eesmärk on tugevdada ELi poliitikat, eelkõige Euroopa Liidu Nõukogu poolt 2001. aastal vastu võetud piinamist käsitlevate ELi suuniste rakendamist. Projektide oluline rahastamine on aidanud muu hulgas toetada piinamisohvrite ja sunniviisiliste kadumiste ohvrite rehabiliteerimist, suurendada ülemaailmselt teadmisi piinamise algpõhjustest ning parandada teadlikkust piinamisvastase konventsiooni fakultatiivprotokolli kohta. Näiteks Sri Lankas ja Nepalis arendatakse konkreetse projekti abil riigiametnike suutlikkust tõkestada ja käsitleda piinamist ja väärkohtlemist politseis ja sõjaväes. Teistes maailma piirkondades on projektide eesmärk tugevdada piinamise ja väärkohtlemise valdkonnas uurimis-, teavitamis- ja hoiatusmehhanisme (Guinea, Mehhiko ja Venemaa). EIDHRist rahastati samuti tegevusi, et tugevdada meditsiini- ja õigusekspertide vahelist koostööd piinamise ning muu julma ja inimväärikust alandava kohtlemise juhtumite dokumenteerimisel Filipiinidel, toetustööd riiklike tõkestamismehhanismide loomiseks ning piinamisjuhtude alaste kohtuvaidlustega seotud tööd ja karistamatuse vastast võitlust kogu maailmas. Liibüas toetatakse EIDHRist samuti olulist projekti, mida rakendavad ühiselt rahvusvaheline piinamisohvrite rehabiliteerimise nõukogu ja Rahvusvaheline Piinamisvastane Organisatsioon ning mille eesmärk on tervikliku lähenemise kaudu piinamise küsimusele kaitsta ja toetada piinamise ja sunniviisiliste kadumiste ohvreid Gaddafi-järgses Liibüas.

3.3. Lapse õigused

EL on pühendunud oma välis- ja sisepoliitikas lapse õiguste kaitsmisele ja edendamisele. Lapse õiguste kaitse ühtsuse tagamiseks integreeriti komisjoni 2011. aasta veebruari teatisega „Lapse õigusi käsitlev ELi tegevuskava” sise- ja välispoliitika eesmärgid ühte poliitikadokumenti.

ELi inimõigustealase välispoliitika raames töötati välja arvukalt poliitilisi vahendeid, et tagada lapse õiguste edendamine ja kaitse ELi välissuhetes, eelkõige pideva ja süsteemse tegevuse alusel.

ELi suunistega lapse õiguste kohta (2007) edendatakse lapse õigusi kogu maailmas ÜRO lapse õiguste konventsiooni ja selle fakultatiivprotokollide rakendamisega ning tagades, et lapse õigusi võetakse arvesse kõigis ELi poliitikavaldkondades ja meetmetes. 2007. ja 2009. aastal valiti võitlus lastevastase vägivalga vastu suuniste rakendamise keskseks valdkonnaks kümnes katseriigis, mis valiti välja tihedas koostöös UNICEFi ja kodanikuühiskonnaga: Armeenia, Barbados, Brasiilia, Ghana, India, Iraan, Jordaania, Kenya, Maroko ja Venemaa. EL algatas 2011. aastal oma lapsi käsitlevate suuniste läbivaatamise, et võtta arvesse hiljutisi rahvusvahelisi ja ka ELi siseseid arenguid. Näiteks liikus EL oma inimõigustealaste prioriteetide kohalikul tasandil kindlaksmääramise suunas ning rohkem kui pooled ELi missioonijuhid otsustasid teha tööd lapse õiguste edendamise nimel.

2011. aastal tõhustas EL oluliselt laste tööjõu kasutamise vastast tegevust pärast nõukogu 2010. aasta järelduste vastuvõtmist. Rakendati mitmeid algatusi, nagu lapse õiguste lisamine komisjoni teatisse ettevõtja sotsiaalse vastutuse kohta ning komisjoni suunistesse sotsiaalselt vastutustundlike riigihangete kohta.

EL kasutab mitmeid vahendeid oma lapse õigusi käsitleva poliitika elluviimiseks. Poliitiline dialoog annab võimaluse edendada nimetatud õigusi käsitlevate asjakohaste rahvusvaheliste kokkulepete ratifitseerimist ja tegelikku rakendamist. 2011. aastal lisati lapse õigused korrapäraselt kolmandate riikidega peetavate poliitiliste ja inimõigustealaste dialoogide päevakordadesse.

ELi töötajatele pakuti 2011. aasta novembris iga-aastast koolitust lapse õiguste kohta, mis korraldatakse koostöös organisatsiooniga *Save the Children* ja UNICEFiga, et tugevdada ELi tegutsemissuutlikkust.

Samuti tuleb lapse õigusi täiel määral arvesse võtta kahepoolses ja mitmepoolses koostöös. EL on osalenud aktiivselt lapse õiguste edendamisel mitmesugustel ÜRO foorumitel. 2011. aasta märtsis esitas EL koos Ladina-Ameerika ja Kariibi mere piirkonna riikide rühmaga (GRULAC) inimõiguste nõukogus temaatilise resolutsiooni tänaval elavate ja töötavate laste kohta ning koondresolutsioonid ÜRO Peaassamblee 66. istungjärgul.

ELi laienemisprotsess on samuti tõhus vahend, mis annab võimalusi lapse õiguste edendamiseks ning lastekaitse alase reformi kiirendamiseks kandidaatriikides ja potentsiaalsetes kandidaatriikides.

Veel üks lapse õiguste edendamiseks ja kaitsmiseks kasutatav mõjuvõimas vahend on arengukoostöö. Teemaprogrammi „Investeerimine inimestesse” 2011. aasta projektikonkursi raames valiti välja mitmed laste tööjõudu käsitlevad projektid kokku 11 miljoni euro ulatuses.

EL toetas täiendavaid projekte mitmesuguste geograafiliste rahaeraldite abil. Kuna lapsed on eriti suures ohus ja haavatavad kriisi ajal, tagab EL lisaks, et laste erivajadusi võetaks täielikult arvesse humanitaarabi kontekstis – eelkõige nende laste vajadusi, kes on perekonnast lahutatud või saatjata, relvajõududesse või relvastatud rühmitustesse värbamise või seksuaalse vägivalla ohvrid või HIVi nakatunud.

Juhtumiuuring: võitlemine laste tööjõu kasutamise vastu

2011. aastal pikendas EL koostöös Rahvusvahelise Tööorganisatsiooniga rakendatavat projekti „TACKLE”. Projekti abil võideldakse laste tööjõu kasutamise ja eelkõige selle kõige julmema vormide vastu 11 Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riigis: Kenya, Sambia, Sudaan, Madagaskar, Mali, Angola, Jamaica, Paapua Uus-Guinea, Fidži, Guyana ja Sierra Leone. 14,75 miljonit eurot maksva projektiga püütakse tegeleda laste tööjõu kasutamise algpõhjustega ja pakkuda lastele alternatiive, andes juurdepääsu algharidusele ja -õppele. Sel moel aitab projekt saavutada aastatuhande arengueesmärke seoses algharidusele üldise juurdepääsu tagamisega.

3.4. Lapsed ja relvastatud konfliktid

EL peab äärmiselt oluliseks aidata relvastatud konfliktidega seotud lapsi. Relvastatud konfliktidest mõjutatud lapsi käsitlevad ELi suunised (vastu võetud 2003. aastal ja läbi vaadatud 2008. aastal) kohustavad ELi käsitlema terviklikult relvastatud konfliktide mõju lastele, s.t konfliktide ennetamise vahendite, samuti kriisiohje, konfliktijärgse desarmeerimise, demobiliseerimise ja taasintegreerimise alaste jõupingutuste abil. ELile esitavad aruandeid relvastatud konfliktidest mõjutatud laste kohta ELi missioonijuhid, sõjaliste operatsioonide ülemad ja eriesindajad ning EL teostab järelevalvet ka diplomaatiliste algatuste, poliitilise dialoogi, mitmepoolse koostöö ja kriisiohje abil.

Suuniste rakendamisel keskendub EL 20-le prioriteetseks kuulutatud riigile või territooriumile: Afganistan, Burma/Myanmar, Burundi, Colombia, Côte d'Ivoire, Filipiinid, Haiti, Iisrael, Iraak, Jeemen, Kesk-Aafrika Vabariik, Kongo Demokraatlik Vabariik, Liibanon, Nepal, okupeeritud Palestiina alad, Somaalia, Sri Lanka, Sudaan, Tšaad ja Uganda. ELi prioriteetsete riikide loetelu on kooskõlas ÜRO loeteluga relvastatud konfliktidest mõjutatud laste vastu toime pandud teatavate tõsiste rikkumistega seotud üksuste kohta, mida ÜRO Julgeolekunõukogu uuendab igal aastal.

Oma igapäevatöös järgivad ELi delegatsioonid 2010. aasta detsembris muudetud rakendusstrateegias sisalduvat 39 konkreetset meetet. EL rahastas ja rakendas mitmeid projekte selliste temaatiliste vahendite alusel nagu demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahend (EIDHR) ja programm „Investeerimine inimestesse”, aga ka riiklike kavade kaudu, nagu Euroopa Arengufondist rahastatud desarmeerimise, demobiliseerimise ja taasintegreerimise projektid.

Sarnaselt varasematele aastatele püüdis EL teha tihedat koostööd ÜROga. Koostöös Ladina-Ameerika riikide rühmaga pidas EL ÜRO Peaassamblees läbirääkimisi resolutsiooni üle, millega pikendati ÜRO peasekretäri laste ja relvastatud konfliktide küsimuste eriesindaja mandaati.

2011. aastal algatas EL temaatilise lobikampaania, et edendada lapse õiguste konventsiooni kahe fakultatiivprotokolli ja Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni lapsele sobimatut tööd käsitleva konventsiooni nr 182 ratifitseerimist.

Juhtumiuuring: relvastatud konfliktidest mõjutatud laste taasintegreerimine

EL edendab kaasavat, terviklikku ja pikaajalist lähenemisviisi relvastatud konfliktidest mõjutatud lastele ning nende taasintegreerimisele ja rehabiliteerimisele. Prioriteetsetes riikides rakendati mitmeid projekte. Koostöös organisatsiooniga *War Child Holanda* aitas EL tugevdada relvastatud rühmitustesse värbamise ohus olevate laste õigusi Colombias, andes nende ühiskonda kaasamiseks kasulikke koolitusi. See EIDHRi projekt väärtusega 600 000 eurot pakub lapsohvritele ka psühhosotsiaalset abi ning aitab ühendada neid riiklike tugisüsteemide ja sotsiaalteenustega. Colombias tegeleti kohalike kogukondadega veel ühe projekti abil, mida rakendab *Mercy Corps* (749 859 eurot), et edendada 70 endise lapsvõitleja demobiliseerimist ja taasintegreerimist. Colombias rakendati 2011. aastal veel vähemalt 10 sarnast projekti.

3.5. Inimõiguste kaitsjad

ELi võetud kohustus toetada inimõiguste kaitsjate tööd on tema inimõiguste ülemaailmse kaitse ja edendamise poliitika keskmes. Alates 2004. aastast on inimõiguste kaitsjaid käsitlevad ELi suunised juhtinud ELi tegevust selles valdkonnas, pakkudes välja praktilisi mooduseid, kuidas toetada ja abistada kolmandates riikides töötavaid inimõiguste kaitsjaid.

Jätkuv pühendumus suuniste rakendamisele on olnud veelgi olulisem, võttes arvesse, et olenemata 2011. aastal aset leidnud araabia kevade sündmustest – või mõnedel juhtudel nende tõttu – on inimõiguste aktivistide puhul ülemaailmset poliitilist keskkonda vaevalt võimalik positiivselt kirjeldada. Paljudes riikides toimub demokraatliku ruumi kahanemine ning kodanikuühiskond üldiselt ja eelkõige inimõiguste kaitsjad satuvad üha rohkem tagakiusamise ohvriks ning endiselt toimub massiline põhivabaduste rikkumine. Reageerides nendele muret tekitavatele asjaoludele on kooskõlas suunistega tõstatatud inimõiguste kaitsjate olukorra küsimus pidevalt kahepoolsetes suhetes partnerriikidega, nii inimõigustealaste dialogide raames kui ka diplomaatiliste demaršide kaudu. Paralleelselt oli EL 2011. aasta novembris ÜRO Peaassamblee kolmanda komitee inimõiguste kaitsjaid käsitleva resolutsiooni kaassponsoriks ning avaldas tugevat avalikku toetust ÜRO Inimõiguste Nõukogu erimenetlustele, eelkõige ÜRO eriraportöörile inimõiguste kaitsjate küsimuses, ja inimõiguste kaitsjate kaitsmiseks mõeldud asjakohastele piirkondlikele mehhanismidele. Samuti osales EL koordineerimiskoosolekutel teiste rahvusvaheliste organisatsioonide ja inimõiguste kaitsjate küsimusega tegelevate volitatud esindajatega, et suurendada rahvusvahelist toetust nende tööle.

Vastavalt inimõiguste kaitsjaid käsitlevatele ELi suunistele palutakse ELi missioonidel võtta vastu inimõiguste kaitsjaid käsitlevad kohalikud strateegiad. Lisaks sellele tuleb kord aastas korraldada inimõiguste kaitsjate ja diplomaatide kohtumine, parandada tuleb koordineerimist ja teabe jagamist ning inimõiguste kaitsjatega suhtlemiseks tuleb ametisse nimetada ELi kontaktametnik. Selle tulemusena oli 2011. aasta lõpuks peetud inimõiguste kaitsjatega 81 kohtumist, võetud vastu 81 inimõiguste kaitsjaid käsitlevat kohalikku strateegiat ning nimetatud ametisse 89 ELi kontaktametnikku. Kohalikud strateegiad sisaldavad mitmeid huvitavaid ettepanekuid, mille eesmärk on parandada suuniste konkreetseid väljundeid ja saavutada paremaid tulemusi. Kohalikud strateegiad on näidanud, et on olemas mitmeid võimalusi inimõiguste kaitsjate toetamise suurendamiseks praktikas ning et inimõiguste kaitsjaid tunnustatakse üha rohkem kui ELi diplomaatide peamisi koostööpartnereid nende inimõigustealases töös.

Jõupingutusi on tehtud ka selleks, et valmistada ette vabatahtlikku Euroopa algatust pakkuda demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi (EIDHRi) alusel ajutist varjupaika inimõiguste kaitsjatele, kes vajavad kiiret ümberpaigutamist oma päritoluriigist. Komisjon tellis 2011. aasta aprillis uuringu eesmärgiga kaardistada nimetatud valdkonnas olemasolevad algatused Euroopas ja väljaspool seda ning anda soovitusi ohus olevate inimõiguste kaitsjate jaoks mõeldud ELi ajutise ümberpaigutamise süsteemi lisandväärtuse kohta. ELi algatus kõnealuses valdkonnas peaks täiendama juba olemasolevaid varjupaigaskeeme, mida juhivad erinevad osalejad, nagu ELi liikmesriigid (nt Hispaania või Iirimaa), piirkonnad, linnad, ülikoolid ja valitsusvälised organisatsioonid.

ELi poliitilist kohustust toetada inimõiguste kaitsjaid täiendatakse EIDH Ri sihtotstarbelise rahalise abiga mitmetele organisatsioonidele, kes toetavad inimõiguste kaitsjate tööd. 2011. aastal sõlmiti lepingud 11 uue inimõiguste kaitsjaid toetava projekti osas kokku üle 11 miljoni euro väärtuses ning korraldati uus projektikonkurss, mille väärtus on üle 15 miljoni euro. 2011. aastal välja valitud 11 projekti eesmärk on toetada inimõiguste kaitsjate eri kategooriaid, näiteks rändajate õiguste kaitsjad Ladina-Ameerikas, ajakirjanikud Ida-Aafrikas, juristid Ida-Aafrika järvede piirkonnas, põlisrahvaste õiguste kaitsjad Aasias, keskkonnaalaste õiguste ja maakasutusõiguse kaitsjad kogu maailmas või ametiühingutöötajad Aasias, Ladina-Ameerikas ja Aafrikas. Mõnede projektidega on ette nähtud kiirreageerimismehhanismid kiiresti kaitset vajavate inimõiguste kaitsjate abistamiseks, teiste abil aga toetatakse inimõiguste kaitsjate suutlikkuse tugevdamist. Kõnealused tegevused hõlmavad õigus- ja julgeolekualase koolituse korraldamist; kiiret sekkumist ja missioonide lähetamist, et murda tagakiusatud inimõiguste kaitsjate isolatsiooni ja toetada nende tegevusvõimet; otseses ohus olevate inimõiguste kaitsjate abitelefoni ning abi vajavate inimõiguste kaitsjate otsest toetamist (varustamine kuulikindlate vestide ja kiivritega, teise riiki ümberpaigutamine, õigusabi, meditsiiniabi jne).

Paralleelselt andis komisjon 2011. aastal EIDH Ri määruse artikli 9 alusel inimõiguste kaitsjate jaoks loodud erakorralisest vahendist 28 väiksemat toetust kogusummas 247 000 eurot, et aidata rohkem kui sajalt üksikul aktivistil ja mitmetel kohalikel inimõiguste organisatsioonidel saada kaitset ning turvamaterjali koju ja büroodesse ning tööks vajalikku IT alast ja muud teabematerjali; katta vangistatud inimõiguste kaitsjate advokaaditasusid; anda meditsiinilist ja rehabiliteerimise alast toetust või paigutada ohus olevad inimõiguste kaitsjad kiiresti ümber ohutumasse kohta nende päritoluriigis või välismaal.

Juhtumiuuring:

2011. aastal evakueeriti EIDHRi ohus olevate inimõiguste kaitsjate hädaabifondist eraldatud 10 000 euro suuruse toetuse abil mõne päevaga Prantsusmaale üks tuntud Colombia ametiühingutöötaja, kelle elu oli suures ohus. See väike toetus võimaldab sellel inimõiguste kaitsjal alustada uut elu oma naise ja kahe lapsega turvalises kohas, sest viimase 10 aasta jooksul tehti talle lugematuid tapmisähvardusi ja pandi mitmel korral toime tema elu ohtu seadnud rünnakuid, kuna ta kaitses oma ametiühingu liikmete (kellest mõned kas tapeti või kadusid) õigusi paramilitaarsete või teiste ebaseaduslike rühmituste eest.

3.6. Naiste inimõigused

2011. aastal olid sooküsimused ELi inimõigustealases tegevuskavas taas väga tähtsal kohal. Euroopa välisteenistuse loomine suurendas ELi pühendumist sooküsimustele tänu sellele, et kõrge esindaja Catherine Ashton toetab tugevalt soolist võrdõiguslikkust ja naiste mõjuvõimu suurendamist.

Kõrge esindaja jätkas 2011. aastal naiste vastu suunatud vägivalla vastase võitluse tõhustamise tugevat toetamist. Ta väljastas ühisavalduse Euroopa Komisjoni asepresidendi Viviane Redingiga rahvusvahelise naiste suguelundite moonutamise vastase päeva kohta. Rahvusvahelisel naistevastase vägivalla kaotamise päeval, 25. novembril 2011 tuletas kõrge esindaja koos ELi arenguvoliniku Andris Piebalgsi ja ELi siseasjade voliniku Cecilia Malmströmiga meelde, et EL jätkab koostööd partnerriikide ja -organisatsioonidega nende jõupingutustes võidelda naiste ja tütarlaste vastase vägivalla kõigi vormide vastu.

2011. aastal jätkas EL naiste inimõiguste aktiivset edendamist partnerriikidega peetavate inimõigustealaste dialoogide ja konsultatsioonide abil. Näiteks tõstatas EL naiste inimõiguste küsimuse India, Ukraina, Moldova Vabariigi, Maroko, Indoneesia, Laose ja teiste riikidega. 2011. aasta oktoobris pidas EL dialoogi Argentinaga, millel keskenduti üksnes sooküsimustele.

2011. aastal jätkas EL naiste ja tütarlaste vastu suunatud vägivalla ning nende diskrimineerimise kõigi vormide vastast võitlust käsitlevate ELi suuniste rakendamist. ELi delegatsioonidel ja kolmandates riikides asuvatel ELi liikmesriikide saatkondadel on oluline roll nimetatud suuniste rakendamisel, millega seati naiste vastu suunatud vägivalla ja diskrimineerimise vastane võitlus selgelt inimõigusi käsitleva ELi välispoliitika võtmetähtsusega eesmärgiks. Enam kui 80 ELi delegatsiooni üle kogu maailma määrasid naiste õigused inimõigustealastes riiklikes strateegiates prioriteetseks valdkonnaks ning enamik määras kindlaks ka konkreetsed meetmed oma vastuvõtvas riigis rakendamiseks.

EL jätkas ÜROs aktiivselt tööd soolise võrdõiguslikkuse ja naiste olukorra parandamise edendamiseks. EL osales aktiivselt naiste olukorra komisjoni 2011. aasta istungil. EL tervitas nimetatud istungi teemasid ning eelkõige tähelepanu pööramist haridusele juurdepääsu ja töökohtadele juurdepääsu vahelisele seosele. Kõrge esindaja kohtus ÜRO soolise võrdõiguslikkuse ja naiste õiguste edendamise uue agentuuri *UN Women* tegevdirektori Michelle Bachelet'ga, et analüüsida, kuidas tegutseda koos tõhusamalt.

2011. aastal oli EL eriti aktiivne naiste ja poliitilise osaluse küsimuses. Näiteks osales kõrge esindaja Ashton 19. septembril 2011 kõrgetasemelisel kõrvalüritusel, mille korraldas EL koostöös ÜRO agentuuriga *UN Women*, ÜRO Arenguprogrammi, USA (riigisekretär Hillary Clinton), Brasiilia (president Dilma Rousseff) ning Trinidad ja Tobago ÜRO Peaassamblee raames, et juhtida tähelepanu sellele, kui oluline on naiste poliitiline osalus demokraatia, säästva arengu ja rahu seisukohast. Kõrgetasemelised osalejad allkirjastasid ühisavalduse „Naiste poliitilise osaluse edendamine”, milles kutsutakse kõiki riike, sealhulgas konfliktist väljuvaid riike ja poliitilise ülemineku protsessis olevaid riike üles kõrvaldama kõik diskrimineerivad tõkked, millega naised ja eriti marginaliseeritud naised silmitsi seisavad, ning julgustatakse kõiki riike võtma ennetavaid meetmeid, et tegeleda asjaoludega, mis takistavad naistel poliitikas osalemist.

Avalduses kutsutakse üles ka ratifitseerima ja täielikult rakendama konventsiooni naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta. Ürituse ühine korraldamine andis ELile võimaluse tugevdada koostööd ÜRO agentuuriga *UN Women*.

Lisaks sellele toetab EL osana araabia kevadega seotud jõupingutustest tugevalt naiste poliitilist osalust Põhja-Aafrikas ja Lähis-Idas. EL on pühendunud selle tagamisele, et soolised aspektid integreeritakse tõeliselt kõigisse meetmetesse, mida EL piirkonnas rakendab.

JUHTUMIUURING:

Demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahend (EIDHR) aitab suurendada naiste ja tütarlaste mõjuvõimu ja neid kaitsta, toetades aktiivselt naistest inimõiguste aktivistide ja soolise võrdõiguslikkuse propageerijate ning nende võrgustike tõhusat osalemist otsuste tegemise protsessides, nende õiguste teostamist kõigis valdkondades, diskrimineerimise kõigi vormide vastase võitluse edendamist ning kaitse ja õiguskaitse tagamist kõigi soolise vägivalda vormide puhul ning naisuguste vägivaldaaktide toimepanijate vastutusele võtmist.

Tuneesias toetab EL koos ÜROga naiste küsimustega tegelevaid juhtivaid valitsusväliseid organisatsioone ning tugevdab nende suutlikkust üleminekuprotsessi mõjutamisel (ELi panus 300 000 eurot).

Egiptuses EL eraldas 1,7 miljonit eurot, et aidata luua ja tugevdada sidemeid kodanikuühiskonna ja protestide ajal moodustatud tsiviilelanikest huvirühmade vahel ning teha koostööd Egiptuse osalejatega, et toetada neid üldsusele poliitilisi reforme käsitleva analüüsi esitamisel. Naised on projekti üks konkreetsetest abi saavatest rühmadest.

3.7. Naised, rahu ja julgeolek

Tihedas seoses naiste poliitilise osaluse küsimusega jätkas EL 2011. aastal sügavat pühendumist naiste, rahu ja julgeoleku teemale.

EL rakendab alates 2008. aastast konkreetset poliitikat julgeolekunõukogu resolutsioonide 1325 ja 1820 suhtes. ELi välisministrid võtsid 2010. aastal vastu 17 progressi näitajat, et mõõta, kuidas me oma kohustusi täidame, ning tagada läbipaistvus. Esimene näitajate alusel koostatud aruanne valmis 2011. aasta mais ning selle tulemused on julgustavad. Saadud vastused näitavad, et EL tegutseb naiste, rahu ja julgeoleku küsimuses aktiivselt rohkem kui 70 riigis. Kokkuvõttes teatasid ELi institutsioonid ja ELi liikmesriigid, et 2009. aastal ja 2010. aasta alguses eraldati naiste, rahu ja julgeolekuga seotud tegevusteks ligikaudu 200 miljonit eurot. Nimetatud tegevused hõlmavad riiklike tegevuskavade koostamist ja rakendamist, valitsusväliste organisatsioonide rahastamist, abi ja poliitilist tuge valitsusasutustele, samuti koolituste korraldamist.

Eriti oluline on kodanikuühiskonna toetamine. EL on toetanud näiteks Somaalia naiste rühmitusi ning innustanud liikumise *Somali Women's Agenda* loomist, mille puhul on tegemist soolist võrdõiguslikkust ja naiste mõjuvõimu suurendamist toetava liikumisega, mis on avanud tee naiste kaasamiseks olulistesse seadusandlikesse ja poliitilistesse protsessidesse.

Euroopa Komisjon võttis 2010. aastal vastu naiste ja meeste võrdõiguslikkuse alase strateegia (2010–2015), et tugevdada oma tegevust soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas. Lisaks sellele võttis Euroopa Liidu Nõukogu 2011. aasta märtsis vastu Euroopa soolise võrdõiguslikkuse pakti (2011–2020), milles kinnitatakse ELi kohustusi selles valdkonnas.

Oma soolise võrdõiguslikkuse alaste kohustuste rakendamisele täiendava hoo andmiseks võttis EL 2010. aastal vastu esimese soolise võrdõiguslikkuse ja arengu tegevuskava (2010–2015), mis on siduv komisjoni ja kõigi 27 ELi liikmesriigi jaoks.

Soolise võrdõiguslikkuse ja arengu tegevuskava esimene rakendamise edenemise aruanne esitati nõukogule 2011. aasta novembris. Aruanne näitas rakendamise edenemist ja märkimisväärset hulka häid tavasid soolise võrdõiguslikkuse lisamisel arengusse, näiteks:

- sooküsimuste koordineerimise mehhanismide (sh rahastajad, ÜRO, valitsused) kohaloleku suurenemine partnerriikides, mille puhul EL mängib aktiivset rolli;
- ELi kaasatus mitut valdkonda hõlmavasse poliitilisse dialoogi, millega aidatakse partnerriikide valitsustel rakendada oma soolise võrdõiguslikkusega seotud kohustusi;
- ELi antud toetus ÜRO agentuuri *UN Women* loomisele ning edusammude tegemine ELi ja ÜRO agentuuri *UN Women* vahelise strateegilise partnerluse loomisel.

2011. aasta oktoobris algatas Europaid koos agentuuriga *UN Women* uue programmi, mille eesmärk on suurendada valitsuste suutlikkust mobiliseerida soolise võrdõiguslikkuse vahendeid 15 partnerriigis: *UN Women* / ILO rahvusvahelise koolituskeskuse programm „Soolise võrdõiguslikkuse rahastamise aruandluse parandamine”. Programm hõlmab Etioopiat, Haitit, Hondurast, Jordaaniat, Kõrgõzstani, Nicaraguat, okupeeritud Palestiina alasid, Senegali, Ukrainat ja Boliiviat ning alates 2012. aasta aprillist Rwandat, Nepali, Peruud, Tansaaniat ja Kameruni. Komisjoni panus on 6,5 miljonit eurot.

Algatuse eesmärk on suurendada abi ja siseriiklike ressursside mahtu ja tõhustada nende kasutamist riiklike kohustuste rakendamiseks soolise võrdõiguslikkuse ja naiste mõjuvõimu suurendamise valdkonnas.

Seda tehakse, 1) suurendades valitsuse, kodanikuühiskonna ja rahastajate suutlikkust teha kindlaks rahastamise ja rakendamise puudujäägid soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas ning eraldada vahendeid vastavalt olemasolevatele kohustustele, ning 2) riikliku ja ülemaailmse toetustegevuse ja mitmeid sidusrühmi kaasava dialoogi kaudu.

Programm „Investeerimine inimestesse”:

2011. aasta novembris algatas Europaid teemaprogrammi „Investeerimine inimestesse” raames 30 miljoni euro suuruse ülemaailmse projektikonkursi teemal „Naiste õiguste ning naiste sotsiaalse ja majandusliku mõjuvõimu suurendamise kaitse ja edendamise tugevdamine”, eesmärgiga suurendada naiste võrdset juurdepääsu majandusressurssidele ja asjaomastele teenustele, naiste osalust majanduskasvus ning levitada sellega seotud häid tavasid. Abikõlblikud taotlejad hõlmavad kodanikuühiskonna organisatsioone, kutseühendusi, ametiühinguid, kohalikke omavalitsusi ja muid asjaomaseid osalejaid neljast piirkonnast.

2011. aastal oli peamiseks edusammuks ELi pühendumusel naiste olukorrale seoses rahu ja julgeolekuga nõukogu poolt 13. mail 2011 vastu võetud esimese aruande avaldamine ELi näitajate kohta töötamaks välja laiaulatuslikku lähenemisviisi naisi, rahu ja julgeolekut käsitlevate ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonide 1325 ja 1820 rakendamiseks ELi poolt. Aruanne näitab, et EL on teinud konkreetseid samme, et tugevdada haavatavate rühmade, nagu naiste ja laste kaitse mehhanisme. Aruanne võimaldab jälgida rakendamist ELi liikmesriikides ja institutsioonides ning ÜJKP missioonidel ning selle eesmärk on seega parandada ELi aruandlust kõnealuse valdkonna kohustuste osas.

Järgmine aruanne on kavas esitada 2013. aastal.

ELi Nõukogu võttis 8. detsembril 2008 vastu laiaulatusliku lähenemisviisi naisi, rahu ja julgeolekut käsitlevate ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonide 1325 ja 1820 rakendamisele ELi poolt (edaspidi „laiaulatuslik lähenemisviis”) ning läbivaadatud töödokumendi kõnealuste resolutsioonide rakendamise kohta konkreetselt ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ÜJKP) raames. Laiaulatuslik lähenemisviis hõlmab kohustust kujundada 2008. aastal välja töötatud asjakohastele „Peking + 15” näitajatele tuginedes välja näitajad, mille alusel mõõta konflikti- ja konfliktijärgses olukorras olevate naiste kaitsmisel ja nende mõjuvõimu suurendamisel tehtud edusamme. Nõukogu võttis 26. juulil 2010 vastu 17 näitajat nimetatud kohustuse täitmiseks¹. Selle põhjal koostasid nõukogu sekretariaat ja Euroopa Komisjon küsimustikud, mis hõlmavad ajavahemikku detsembrist 2008 kuni oktoobrini 2010 ja mis esitati kõigile ELi liikmesriikidele, 36 ELi delegatsioonile kolmandates riikides, ELi eriesindajatele ning ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ÜJKP) missioonidele ja operatsioonidele.

Saadud vastused näitavad, et EL (institutsioonid ja liikmesriigid) toetab seoses naiste, rahu ja julgeoleku alaste programmidega kokku 70 riiki. EL teeb seda mitmesuguste ELi vahendite ja rahastamisvahendite abil, kusjuures kõige sagedamini nimetati demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendit (EIDHR). Veidi enam kui üks viiest ELi delegatsioonist ja umbes pooled ELi liikmesriikidest märkisid, et nad on pidanud poliitilist dialoogi naiste, rahu ja julgeolekuga seotud küsimuste arutamiseks.

Saadud aruannetest ilmnes suur hulk häid tavasid ja innovaatilisi lähenemisviise, näiteks:

- kohalik koordineerimistegevus Nepalis ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonide 1325 ja 1820 rahu toetamise töörühma abil;
- sooküsimuste integreerimine Pakistani kriisijärgsete vajaduste hindamisse;

¹ Naisi, rahu ja julgeolekut käsitlevate ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonide 1325 ja 1820 rakendamine ELi poolt – laiaulatusliku lähenemisviisi näitajad (nõukogu dokument 11948/10).

- ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni 1325 käsitlev üksteiselt õppimise algatus Irimaa, Ida-Timori, Libeeria ja Sierra Leone vahel ning otsetoetus partnerriikidele ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni 1325 käsitleva riikliku tegevuskava koostamiseks;
- ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni 1325 valimine Rootsi poolt prioriteetseks valdkonnaks konflikt- ja konfliktijärgses olukorras olevate riikidega arengukoostöö strateegiate väljatöötamisel;
- toetuse andmine, näiteks Saksamaa poolt, ÜRO koolitus- ja värbamistegevuseks, et paremini teadvustada soolist võrdõiguslikkust missioonidel osalejate hulgas ja suurendada naiste osalust rahuvalvemissioonidel;
- üldsusele kättesaadava soolise võrdõiguslikkuse missiooni avalduse (*Gender Mission Statement*) vastuvõtmine, milles rõhutatakse missiooni pühendumust soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamisele ja võrdsusele ning mille kiitis heaks kõrgem juhtkond (EUPOL COPPS).

Aruanne võimaldas lisaks teha kindlaks edasised väljakutsed, näiteks seoses järgmisega:

- koordineerimine kohalikul tasandil: oma aruannetes märkis vaid 16 ELi delegatsiooni kohaliku koordineerimise mehhanismi olemasolu, mis võimaldab pidada arutelu naiste, rahu ja julgeolekuga seotud teemadel;
- naiste osalus rahuläbirääkimistel: kuigi ELi institutsioonid või liikmesriigid teatasid, et on toetanud rahuläbirääkimisi mitmetes riikides, ei osanud nad enamikul juhtudest esitada andmeid naiste osaluse kohta;
- soolise võrdõiguslikkuse mainimine nõukogu ühismeetmetes, millega luuakse ÜJKP missioonid. Seni viidatakse soolisele võrdõiguslikkusele vaid kahes ühismeetmes;
- ELi delegatsioonide töötajate koolitamine sooküsimustes: vastused näitavad, et peamiselt saavad sooküsimustes koolitust naised, ning märgitakse, et soolist võrdõiguslikkust nähakse endiselt „naiste küsimusena”.

ELi toetus naiste, rahu ja julgeoleku valdkonnas Somaalias

Somaalia ei ole praeguseni täitnud ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni 1325. Konkreetsete eesmärkide puudumine naiste positsiooni muutmiseks poliitilisel tasandil näitab, et Somaalia naiste poliitiliste õiguste ja püüdluste parema teostamiseni on käia veel pikk tee. Esimene samm selleks oli 30 % kvoodi kehtestamine naiste esindatusele põhiseaduslikus kogus, kus on kokku 825 liiget.

Väljakutse on säilitada see kvoot järgmise poliitilise ümberkorralduse ajal ning lisada ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni 1325 rakendamine Somaalia valitsuse prioriteetide hulka, mida toetab rahvusvaheline üldsus.

Selleks et toetada Somaalia tööd nimetatud resolutsiooni rakendamisel, toetas EL Somaalia kolme piirkonna ministeeriumide suutlikkuse alaste vajaduste hindamist seoses ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonidega 1325, 1820, 1888 ja 1889, samuti väljakutsete ja võimaluste kindlakstegemist.

ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonide täielik pakett on tõlgitud somaali keelde ja seda on laialdaselt levitatud ning vastutavatele ministeeriumidele ja naisterühmitustele on korraldatud teabe- ja toetusüritusi. Lisaks sellele algatati 2011. aasta novembris soolise võrdõiguslikkuse alane projektikonkurss väärtusega 3 175 000 eurot, mis on avatud rahvusvahelistele organisatsioonidele ja rahvusvahelistele valitsusvälistele organisatsioonidele ning mis keskendub eespool nimetatud ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonide rakendamisele.

Aasta jooksul toimus ka mitu naisi, rahu ja julgeolekut käsitleva ELi mitteametliku rakkerühma koosolekut: mais, oktoobris ja detsembris 2011. Koosolekutel keskenduti eespool nimetatud aruande koostamisele, ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonide 1325 ja 1820 rakendamist EJKP (nüüd ÜJKP) raames käsitleva 2008. aasta töödokumendi läbivaatamisele, suhtlemisele kodanikuühiskonnaga ja ELi jõupingutuste koordineerimisele kõnealuses valdkonnas.

Iga-aastane ÜJKP inimõiguste ja sooküsimuste nõustajate ja kontaktisikute vaheline kohtumine toimus 20. juunil 2011, tuues kokku sooliste aspektidega tegelevad ÜJKP missioonide ja operatsioonide eksperdid. See kohtumine võimaldas vahetada parimaid tavasid missioonide ja operatsioonide, aga ka Brüsseli töötajate vahel, kes tegelevad naiste, rahu ja julgeoleku küsimustega. Sooküsimuste nõustajad andsid soovitusi, et parandada soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise struktuure ÜJKP missioonidel ja operatsioonidel, soolise võrdõiguslikkuse alast koolitust, järelevalvet ja järelmeetmeid seoses aruandlusega asjaomaste ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonidega seotud aspektide ja näitajate kohta missioonide ja operatsioonide korrapärastes aruannetes.

Koolituste valdkonnas tehti edusamme soolise võrdõiguslikkuse alase koolituse mooduli väljatöötamisel ÜJKP missioonide ja operatsioonide töötajate jaoks, jätkuks soolist võrdõiguslikkust käsitleva standardkoolituse miinimumelementide heakskiitmisele 2010. aastal.

Euroopa Liit oli jätkuvalt tihedalt kaasatud naiste, rahu ja julgeoleku valdkonnas tegutsevate rahvusvaheliste organisatsioonide tegevusse. Sellega seoses andis EL panuse 28. oktoobril 2011 toimunud ÜRO Julgeolekunõukogu arutellu naiste, rahu ja julgeoleku teemal (ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioon 1325) – „Naiste osalus ja roll konfliktide ennetamisel ja vahendamisel”.

3.8. Rahvusvahelise humanitaarõiguse järgimise edendamine

EL tegi mitmeid algatusi, et edendada ülemaailmselt rahvusvahelist humanitaarõigust, kooskõlas nõukogu 2005. aasta suunistega rahvusvahelise humanitaarõiguse järgimise edendamiseks.

2011. aasta novembris Genfis toimunud Punase Risti ja Punase Poolkuu 31. rahvusvahelisel konverentsil esitas EL avalduse, milles kinnitati rahvusvahelise humanitaarõiguse jätkuvat asjakohasust ning kõigi relvastatud konfliktidesse kaasatud osaliste kohustust seda järgida. Avalduses rõhutati, et aastatel 2007–2011 kasutas EL kõiki tema käsutuses olnud tegevusvahendeid, et edendada rahvusvahelise humanitaarõiguse järgimist, pidades näiteks poliitilisi dialooge kolmandate riikidega, tehes üldsusele mõeldud avaldusi ning tehes koostööd rahvusvaheliste organitega. EL rõhutas, et ta on seadnud esikohale sõjakuritegudega seonduva karistamatuse vastu võitlemise, ning julgustas kolmandaid riike võtma vastu karistusseadustikke, millega kehtestatakse karistused rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumiste eest. EL rõhutas, et hetkel on kõige suurem väljakutse saavutada olemasolevate rahvusvahelise humanitaarõiguse eeskirjade parem järgimine kõigi konflikti osapoolte, sealhulgas valitsusväliste osalejate poolt. EL toonitas sellega seoses oma otsusekindlust, et tagada vastutusele võtmine rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumiste dokumenteerimise ja vastutusmehhanismide toetamise kaudu.

EL ja selle liikmesriigid andsid konverentsil seitse lubadust: kiirendada jõupingutusi võitlemiseks sunniviisiliste kadumiste vastu; jätkata Rahvusvahelise Kriminaalkohtu toetamist; teha tööd edasiseks osalemiseks peamistes rahvusvahelise humanitaarõiguse alastes õiguslikes vahendites; toetada rahvusvahelise humanitaarõiguse edendamist ja levitamist; edendada kõigi relvastatud konflikti käigus kinnipeetavate isikute põhiliste menetluslike tagatiste austamist ning toetada rahvusvahelisi õiguslikke vahendeid, mille eesmärk on käsitleda humanitaarohte, mida kujutavad endast sõjategevusest mahajäänud lõhkekehad, kobarlahingumoon, isetehtud lõhkekehad ja jalaväemiinid.

Liikmesriigid lubasid koos oma rahvuslike Punase Risti seltsidega vahetada teavet tugeva ja kindla relvakaubanduslepingu sõlmimist käsitlevate läbirääkimiste kohta. Nimetatud lubaduste terviktekst on esitatud käesoleva aruande lisas.

EL rõhutas oma pühendumust rahvusvahelisele humanitaarõigusele ka ÜROs. 10. mail toimunud ÜRO Julgeolekunõukogu arutelul tsiviilelanike kaitse kohta relvastatud konfliktides tegi EL avalduse, milles taunitakse asjaolu, et tsiviilelanikud on jätkuvalt ebaproportsionaalsete rünnakute, teadliku ründamise ja relvade vastutustundetu kasutamise ohvrid. EL kutsus kõiki konfliktide osapooli üles täitma täielikult oma rahvusvahelist õiguslikku kohustust kaitsta tsiviilelanikke ning toonitas vajadust tagada humanitaarabioperatsioonide ohutu ja takistamatu juurdepääs abivajajatele. Avalduses märgiti, et kõige raskemate rahvusvaheliste kuritegude, nimelt sõjakuritegude, inimsusevastaste kuritegude ja genotsiidi toimepanijad ei tohi jääda karistamata; EL toetas rahvusvahelisel ja riiklikul tasandil vastutusmehhanisme.

EL mõistis korduvalt hukka Liibüa konflikti ajal toime pandud rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumised. Kõrge esindaja tegi 23. veebruaril avalduse, milles mõisteti hukka jõu kasutamine tsiviilelanike vastu, mille tagajärjel sai surma sadu Liibüa kodanikke; EL kutsus Liibüa valitsust üles järgima rahvusvahelist humanitaarõigust ning rõhutas, et tsiviilelanike vastu suunatud jõhkrate rünnakute ja vägivalda eest vastutavad isikud võetakse vastutusele. Nõukogu 12. aprilli järeldustes kutsuti üles täielikult järgima rahvusvahelist humanitaarõigust ja eelkõige kaitsma tsiviilelanikkonda. Kõrge esindaja väljendas 29. aprillil 2011 eriti sügavat muret seoses teadetega kobarlaskemoona kasutamise kohta tsiviilelanikkonna vastu ning kutsus režiimi relvajõude üles hoiduma tsiviilelanikkonna vastu jõu kasutamisest. Nõukogu 18. juuli järeldustes mõisteti hukka režiimi poolt toime pandud inimõiguste rängad rikkumised ja rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumised ning korraldati vastutuse ja õigluse olulisust ja vajadust võidelda karistamatuse vastu. Kõrge esindaja esitas 14. septembril avalduse, milles ta väljendas oma muret Sahara-taguse Aafrika lahingutegevuses mitteosaleva elanikkonna ja mustanahaliste liibüalaste olukorra pärast.

Kõrge esindaja märkis, et need rühmad on eriti haavatavad ja neile tuleb tagada piisav kaitse; kõiki võitlejaid, kes on kinni peetud, tuleb kohelda vastavalt rahvusvahelisele õigusele. Nõukogu 10. oktoobri järeldustes rõhutati vajadust, et Liibüa ametivõimud järgiksid täielikult kõiki rahvusvahelisi kohustusi ja õigusriigi põhimõtet, eelkõige inimõigusi ja rahvusvahelist humanitaarõigust. Nõukogu tervitas rahvusliku üleminekunõukogu esimehe avaldusi seoses vajadusega hoiduda surve avaldamisest ning kaitsta haavatavaid rühmi ja endiseid võitlejaid. Nõukogu võttis 14. novembril vastu järeldused, milles märgiti murega teateid inimõiguste ja rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumistest, sealhulgas kättemaksurünnakutest ja lihtmenetluse korras täideviidavatest hukkamistest, ning tervitati Liibüa ametivõimude võetud kohustust niisugused rünnakud lõpetada, viia läbi põhjalikud uurimised ja tagada vastutusele võtmine.

EL toetas Süüriat käsitleva sõltumatu rahvusvahelise uurimiskomisjoni loomist ÜRO Inimõiguste Nõukogu poolt. Kõrge esindaja tervitas 28. novembril uurimiskomisjoni aruande avaldamist ning võttis teadmiseks, et lisaks inimõiguste süstemaatiliste rikkumiste tuvastamisele selgus aruandest, et Süüria relvajõudude liikmed on pannud toime inimsusevastaseid kuritegusid. Kõrge esindaja mõistis need kuriteod hukka ja kutsus üles pidama ÜRO Julgeolekunõukogu eriistungi, mis toimus 2. detsembril. Süürias toime pandud vägivalla ajal kutsus EL korduvalt üles tagama humanitaarabi juurdepääsu ning väljastas 21. septembril avalduse, milles väljendati kahetsust Punase Poolkuu vabatahtliku Hakam Draak al-Siba'i surma pärast, kes hukkus tema kiirabiautot tabanud rünnaku tagajärjel; EL kutsus kõiki osapooli üles austama humanitaartöötajaid ja järgima rahvusvahelisi seadusi, millega reguleeritakse jõu kasutamist, ning võtma rünnaku toimepanijad vastutusele.

Kõrge esindaja rõhutas oma 9. detsembri avalduses Iraagis asuva Ashrafi laagri kohta, et korda järgiva lahenduse leidmisel Ashrafi laagri probleemile tuleks pidada täielikult kinni rahvusvahelisest humanitaarõigusest.

EL väljendas 2011. aastal mitmel korral oma muret seoses rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumistega Sudaanis. Mais mõistis kõrge esindaja hukka jõu kasutamise tsiviilelanike vastu Abyeis ning kutsus kõiki osapooli üles võtma tsiviilelanike kaitsmiseks vajalikud meetmed. Nõukogu juuni järeldustes mõisteti hukka tsiviilelanike vastu suunatud vägivald ja nende ümberasustamine Lõuna-Kordofanis ning avaldati kahetsust Sudaani relvajõudude sõjalise tegevuse üle Abyeis; nõukogu tuletas meelde kõigi osapoolte kohustust järgida rahvusvahelist humanitaarõigust ning vajadust tagada vastutus.

Kõrge esindaja esitas 10. mail avalduse, milles tervitatakse ÜRO peasekretäri ekspertiühma aruande avaldamist Sri Lanka kohta. Kõrge esindaja märkis, et ekspertiühma hinnangul on olemas usaldusväärsed andmed selle kohta, et konflikti ajal on kõik osapooled tõsiselt rikkunud rahvusvahelist humanitaarõigust. EL julgustas Sri Lanka valitsust tegema ÜRO peasekretäri aruande osas koostööd. 16. detsembri avalduses võttis kõrge esindaja teadmiseks Sri Lanka kogemuste- ja lepituskomisjoni aruande ning märkis, et aruandes välja pakutud, sealhulgas vastutust käsitlevaid meetmeid on vaja põhjalikult uurida.

8. ja 9. detsembril toimunud iga-aastase ELi ja valitsusväliste organisatsioonide vahelise foorumi üks kahest teemast oli „Rahvusvahelist humanitaarõigust käsitlevate suuniste rakendamise edendamine”. Foorum hõlmas seminare sellistel teemadel nagu karistamatus; sõjapidamise meetodid; tsiviilelanike kaitse; kinnipeetavate kaitse ja humanitaarabi juurdepääs. Foorumi täielik aruanne on kättesaadaval aadressil: <http://www.eidhr.eu>.

EL tugevdas oma toetust rahvusvahelise humanitaarõiguse järgimisele ELi 2011. aasta humanitaarabi raames. Volinik Kristalina Georgieva mõistis korduvalt hukka rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumised ning kutsus võitlejaid üles järgima seadust ja kaitsma neid, kes vaenutegevuses ei osale, eelkõige tagades neutraalsetele humanitaarabiorganisatsioonidele ohutu ja turvalise juurdepääsu. 15. mail 2011 toimunud visiidi ajal okupeeritud Palestiina aladele märkis volinik Georgieva, et sundümberasustamise ning okupatsioonivõimu poolt peale surutud tõsiste piirangute tõttu juurdepääsule ja liikumisele puudub enamikul elanikkonnast majandusliku ja sotsiaalse arengu võimalus. Volinik rõhutas, et Israeli elanike seaduslik õigus elada rahu ja turvaliselt ei vabasta Israeli kohustusest järgida okupatsioonivõimuna rahvusvahelist humanitaarõigust. 2011. aasta novembris rõhutas volinik Georgieva vajadust tugevdada dialoogi mõnede arenguriikidega, kes näevad humanitaarabis sekkumist nende suveräänsusesse, et laiendada humanitaarabi normide ja eeskirjade rakendamist, sealhulgas rahvusvahelise humanitaarõiguse järgimist.

2011. aastal rahastas Euroopa Komisjon (DG ECHO) 108 humanitaartöötaja ja rahvusvahelise humanitaarõiguse alase poliitikakujundaja koolitust ning käsiraamatu koostamist. Komisjon toetas rahaliselt ka projekti, mida rakendas Norra pagulasnõukogu, et teha kindlaks, kuidas humanitaarpõhimõtteid praktikas kohaldatakse, eesmärgiga edendada nende kasutuselevõtmist, ning veel ühte projekti, mida rakendasid Šveitsi miinivastase tegevuse fond *Swiss Foundation for Mine Action* ja humanitaarabiorganisatsioon *Geneva Call*, et pakkuda relvastatud valitsusvälistele osalejatele koolitust rahvusvahelise humanitaarõiguse ja sellega seotud humanitaarnormide alal. DG ECHO algatas ka humanitaarabi juurdepääsu strateegiate hindamise ELi rahastatud humanitaaralastes sekkumistes, et parandada rahvusvahelise humanitaarõiguse ja humanitaarruumi austamise propageerimist.

ELile valmistas muret asjaolu, et ELi humanitaarabi andmist võivad takistada eksterritoriaalse ulatusega terrorismivastased õigusaktid, mis hõlmavad sätteid, millega peetakse kuriteoks materiaalse toetuse andmist loetelusse kantud organisatsioonidele, olenemata niisuguse tegevuse humanitaaralasest iseloomust või igasuguse kavatsuse puudumisest toetada terroristlikke akte. Komisjon käsitles kõnealust küsimust USA ametivõimudega eri tasanditel, pidades silmas Ameerika Ühendriikide Ülemkohtu otsust kohtuasjas Holder vs. Humanitarian Law Project, milles kinnitati, et USA õiguse sätteid, millega keelatakse rahvusvahelise humanitaarõiguse alase koolituse andmine teatavatele loetelusse kantud üksustele, on põhiseadusega kooskõlas.

Muud teemaatilised küsimused

3.9. Rahvusvaheline Kriminaalkohus ja karistamatuse vastane võitlus

ELil on kindlalt juurdunud traditsioon toetada kogu rahvusvahelisele üldsusele muret valmistavate kõige raskemate kuritegudega seonduva karistamatuse vastast võitlust. Mitte kusagil ei tohiks leiduda turvapaika nende jaoks, kes on pannud toime genotsiidi, inimsusevastaseid kuritegusid ja sõjakuritegusid. Selleks on EL ja selle liikmesriigid jätkanud Rahvusvahelise Kriminaalkohtu ja muude kriminaalkohtute (näiteks endise Jugoslaavia ja Rwanda ajutised rahvusvahelised kohtud, Sierra Leone asjade erikohus, Kambodža kohtute erakorralised kolleegiumid ja Liibanoni erikohus) tõhusa toimimise tugevat poliitilist, diplomaatilist, aga ka logistilist ja rahalist toetamist. Lissaboni lepingu jõustumine on aidanud kaasa järjepidevamale tegutsemisele kõnealuses valdkonnas. Valitsusvälised organisatsioonid on endiselt väärtuslikeks liitlasteks selliste jõupingutuste juures.

Nagu lubati Kampalas toimunud läbivaatamise konverentsil (31. mai – 11. juuni 2010), ajakohastas EL oma ühist seisukohta 2003/444/ÜVJP 21. märtsil 2011 vastu võetud nõukogu otsusega 2011/168/ÜVJP, millega nimetatud ühine seisukoht tunnistati kehtetuks ja asendati. Nõukogu uue otsuse eesmärk on suurendada ülemaailmset toetust Rooma statuudile, edendades võimalikult laiaulatuslikku ühinemist statuudiga, säilitada statuudi kõikehõlmavust, toetada Rahvusvahelise Kriminaalkohtu sõltumatust ning selle tulemuslikku ja tõhusat toimimist, toetada kohtuga koostöö tegemist ja vastastikuse täiendavuse põhimõtte elluviimist.

Kooskõlas nõukogu otsusega võeti 12. juulil 2011 vastu läbivaadatud tegevuskava. See koosneb viiest osast:

- a) liidu tegevuse koordineerimine otsuse eesmärkide rakendamiseks;
- b) Rooma statuudi üldkehtivus ja kõikehõlmavus;
- c) Rahvusvahelise Kriminaalkohtu sõltumatus ning selle tõhus ja tulemuslik toimimine;
- d) koostöö kriminaalkohtuga ja
- e) täiendavuse põhimõtte rakendamine.

Rahvusvaheline Kriminaalkohtu oli kogu aruandeperioodil jätkuvalt kolmandate riikidega toimunud oluliste tippkohtumiste ja poliitiliste dialoogide päevakorras. Oma avalduste kaudu kutsus EL üles tegema lõpu kogu maailmas kõige hirmsamate kuritegude toimepanijate karistamatusele ning kutsus kõiki riike üles andma välja isikud, kelle suhtes on välja antud vahistamismäärus, et nende üle saaks alustada kohtupidamist. Erilist tähelepanu pöörati sellele, et teatavad osalisriigid ei täitnud oma koostöökohustusi, nimelt nende isikute vahi alla võtmist ja üleandmist, kelle suhtes on väljastatud vahistamismäärus.

Tõhusa rahvusvahelise õigusemõistmise süsteemi aluseks on võimalikult paljude riikide ühinemine Rooma statuudiga. Grenada, Tuneesia, Filipiinid, Maldiivid, Roheneemesaared ja Vanuatu ühinesid Rooma statuudi osalisriikidega eri kontinentidelt, mis tõstis nende arvu 120ni. EL pühendus jätkuvalt Rooma statuudi üldkehtivuse propageerimisele, mis on osa ELi kindlast toetusest Rahvusvahelisele Kriminaalkohtule, ning väljendas seda diplomaatiliste demaršide, kõrge esindaja isikliku sekkumise, ELi ja kolmandate riikide vahelistesse lepingutesse klauslite lisamise ning kriminaalkohtu ja kodanikuühiskonna toetamise kaudu. EL on jätkanud jõupingutuste koordineerimist kolmandate riikidega, nagu Kanada, Jaapan, Austraalia, Brasiilia ja Lõuna-Aafrika. See partnerlus on võimaldanud ELil olla tulemuslikum ja leida sünergiaid kriminaalkohtu tõhusas edendamises.

2011. aastal võttis EL meetmeid, et toetada Rooma statuudi üldkehtivust ja rakendamist järgmistes riikides ja piirkondlikes organisatsioonides: ASEAN, Armeenia, Bahama, Egiptus, El Salvador, Guatemala, Hiina, Jamaica, Kambodža, Kamerun, Kasahstan, Katar, Kongo Demokraatlik Vabariik (Brazzaville), Kuveit, Kõrgõzstan, Maroko, Mongoolia, Nepal, Tai, Togo, Türgi, Ukraina ja Vietnam.

Seni on 2005. aasta muudetud Cotonou leping, mida kohaldatakse 76 Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riigi ning ELi suhtes, ainus siduv õigusakt, millesse on lisatud Rahvusvahelise Kriminaalkohtuga seotud klausel. Praegu on Rahvusvahelist Kriminaalkohtu käsitleva klausli lisamine partnerlus- ja koostöölepingutesse, kaubandus-, arengu- ja koostöölepingutesse ning assotsieerimislepingutesse lepitud kokku Indoneesia, Korea, Lõuna-Aafrika, Iraagi, Mongoolia, Filipiinide, Vietnami, Singapuri ja Kesk-Ameerikaga. Läbirääkimised Rahvusvahelist Kriminaalkohtu käsitleva klausli lisamise üle partnerlus- ja koostöölepingutesse ning assotsieerimislepingutesse on praegu käimas Austraalia, Tai, Malaisia, Hiina, Venemaa, Ukraina, Moldova Vabariigi, Armeenia, Aserbaidžani ja Gruusiaga.

Euroopa kontaktametnike võrgustik teabe vahetamiseks genotsiidi, inimsusevastaste kuritegude ja sõjakuritegude eest vastutavate isikute kohta ühendab liikmesriikide prokuröre, kes on spetsialiseerunud nimetatud kuritegudele. Kõnealune võrgustik pidas 2011. aastal oma 10. ja 11. kohtumise (vastavalt aprillis ja novembris). Nimetatud kohtumistel keskenduti muu hulgas riikide ning riikide ja rahvusvaheliste kohtute vahelisele koostööle, eksterritoriaalse jurisdiktsiooni kohaldamisele liikmesriikide poolt ja tunnistajate kaitsmisele.

EL jätkas ka abi andmist õigusriigi taastamisele ja tugevdamisele riikide tasandil ning toetas demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendist peamisi kodanikuühiskonna organisatsioone, kes teevad tööd Rahvusvahelise Kriminaalkohtu tõhusa toimimise nimel. ELiga tegid tihedat koostööd Rahvusvahelise Kriminaalkohtu ülemaailmne koalitsioon, parlamendisaadikute võrgustik (*Parliamentarians for Global Actions*), Piirideta Juristid ning Rahvusvahelise Juristide Komisjoni Kenya osakond ja paljud teised. Euroopa Arengufondist ja stabiliseerimisvahendist rahastati kriminaalõigust ja üleminekuperioodi õigusemõistmist käsitlevaid projekte Aafrikas, Aasias ja Okeaanias.

Rahvusvaheline Kriminaalkohus: juhtumiuuring Kenya kohta

Kenya 2007. aasta vaidlusi tekitanud valimised lõppesid vägivalga ja rohkem kui tuhande inimese surmaga, mitusada inimest langes seksuaalse vägivalga ohvriks ning tuhanded jäid kodutuks.

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu uurimise tulemusena esitati süüdistus neljale kuuest inimesest, kes prokuröri kahtlustuse kohaselt kannavad kõige suuremat vastutust vägivalga eest.

Alates 2011. aasta aprillis alanud Rahvusvahelise Kriminaalkohtu istungitest on EL pidevalt rõhutanud, et õigus, lepitamine ja vastutus on keskse tähtsusega püsiva stabiilsuse tagamisel Kenyas ning et Rahvusvahelise Kriminaalkohtu menetlused aitavad sellele oluliselt kaasa. Sellega seoses on kõrge esindaja rõhutanud avalikult, kui tähtis on, et nimetatud isikud jätkaksid täielikku koostööd Rahvusvahelise Kriminaalkohtuga ning et Kenya valitsus täidaks oma kohustusi Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi osalisriigina.

Kenya kodanikuühiskonnal on olnud valimistejärgse vägivalda toimepanemisega seotud isikute vastutusele võtmisel väga oluline roll. EIDH Ri toetusel on Rahvusvahelise Juristide Komisjoni Kenya osakond (valitsusväline organisatsioon, mis on tegutsenud Kenyas ja kogu Aafrikas inimõiguste, õigusriigi põhimõtte ja demokraatia edendamiseks juba üle 50 aasta) selles protsessis osalenud õiguslase ekspertabi andmise ja rahvusvaheliste parimate tavade kohaldamise kaudu. Rahvusvahelise Juristide Komisjoni Kenya osakond rõhutab, et Rahvusvahelise Kriminaalkohtu protsess on õiguslik, mitte poliitiline. Rahvusvahelise kriminaalõiguse laiemal mõistmise edendamine väljendab ka Rahvusvahelise Juristide Komisjoni Kenya osakonna kindlat üleskutset tagada järjepidevus Rahvusvahelise Kriminaalkohtu otsuste rakendamisel ka väljaspool Kenya konteksti. Eelkõige väljastas Kenya kõrgem kohus Rahvusvahelise Juristide Komisjoni Kenya osakonna taotlusel esialgse siseriikliku vahistamismääruse Sudaani president Omar Al-Bashiri kohta (kelle suhtes on esitatud kaks Rahvusvahelise Kriminaalkohtu vahistamismäärust väidetavalt Darfuris toime pandud genotsiidi, inimsusevastaste kuritegude ja sõjakuritegude eest), kui ta peaks taas Kenya territooriumile sisenema.

3.10. Inimõigused ja terrorism

EL omistab suurt tähtsust inimõiguste ja põhivabaduste täieliku ja tõhusa kaitse tagamisele terrorismivastase võitluse kontekstis nii Euroopas kui ka mujal maailmas. Tõhusad terrorismivastased meetmed ja inimõiguste kaitse ei ole omavahel vastuolus, vaid teineteist vastastikku täiendavad ja tugevdavad eesmärgid. Euroopa Liidu terrorismivastases strateegias määratletud strateegiline kohustus on selles osas väga selge: „Võidelda terrorismi vastu kogu maailmas, austades inimõigusi, ja muuta Euroopa ohutumaks, võimaldades oma kodanikel elada vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneval alal”.

EL kinnitas ÜROs tehtud avaldustes, kui oluline on inimõiguste austamise tagamine terrorismivastases võitluses. ELi 20. septembri 2011. aasta avalduses ÜRO kõrgetasemelisele sümposiumile rahvusvahelise terrorismivastase koostöö kohta rõhutas kõrge esindaja, et julgeolek on alati tihedalt seotud demokraatia ja toimivate institutsioonidega.

EL jätkas üksikasjalikku dialoogi USA välisministeeriumi rahvusvahelise õiguse ja terrorismivastase võitluse õigusnõunikuga. EL kordas oma üleskutset sulgeda Guantánamo Bay kinnipidamisasutus põhjusel, et seal peetakse pikaajaliselt kinni vange ilma kohtumõistmiseta, mis on rahvusvahelise õiguse alusel lubamatu. Euroopa Parlamendis 9. juunil 2011 toimunud kiireloomulisel arutelul märkis kõrge esindaja, et ELile valmistab muret võimalus, et igale Guantánamo kinnipeetavale võidakse määrata surmanuhtlus. Kõrge esindaja märkis, et EL jälgib hoolikalt Muhammed al-Nashiri ja viie teise 11. septembri 2001. aasta terrorirünnakutes osalemises süüdistatava isiku kohtumenetlust ning väljendab USA ametivõimudele regulaarselt oma muret surmanuhtluse ja kohtumõistmise õigluse pärast.

EL toetas rahaliselt ühte ÜRO projekti, mille eesmärk on koostada piirkondlik tegevuskava Kesk-Aasias ÜRO ülemaailmse terrorismivastase strateegia rakendamiseks, milles on oluline osa inimõiguste austamisel. EL andis lisaks tehnilist tuge mitmetele riikidele kogu maailmas, et parandada nende politsei ja kriminaalkohtusüsteemide suutlikkust uurida terroriakte ja võtta nende eest vastutusele kooskõlas õigusriigi põhimõtte ja inimõigustega. Euroopa Komisjoni ja kõrge esindaja 2011. aasta mai ühisteatises „Uus lähenemisviis muutuvale naabrusele” märgiti, kui oluline on teha terrorismivastase võitluse alast koostööd Euroopa naabruspoliitika partnerriikidega, ning rõhutati, et EL on valmis lähetama õigusriigimissioone, eesmärgiga toetada partnerriikide jõupingutusi reformida oma õigus- ja julgeolekusektorit.

EL osales ülemaailmse terrorismivastase foorumi käivitamisel 2011. aasta septembris. Ülemaailmne terrorismivastane foorum võttis avamisel vastu „Kairo deklaratsiooni terrorismivastase võitluse ja õigusriigi kohta: tõhus terrorismivastane võitlus kriminaalõigussektoris”.

3.11. Sõnavabadus, sealhulgas uus meedia

Sõnavabadus, nagu see on sätestatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis, annab igaühele vabaduse oma arvamusele ning vabaduse saada ja levitada teavet ja ideid avaliku võimu sekkumiseta ning sõltumata riigipiiridest. EL on pühendunud võitlusele sõnavabaduse austamise nimel ning meedia pluralismi austamise tagamisele.

Kõrge esindaja Catherine Ashton kutsus oma avalduses ülemaailmse ajakirjandusvabaduse päeva kohta 3. mail 2011 kõiki riike üles edendama proaktiivselt arvamuse- ja sõnavabadust ning meedia pluralismi ja sõltumatust.

EL on seisukohal, et tsensuur ja ajakirjanike tagakiusamine on vastuvõetamatu, ning on häälekalt väljendanud oma muret ajakirjanike ründamise, vahistamise ja nende töö piiramise pärast. Näiteks väljendas kõrge esindaja 4. mail 2011 avalikult oma sügavat muret Poola ajalehe *Gazeta Wyborcza* korrespondendi Andrzej Poczobuti kinnipidamise pärast Valgevenes ning 27. detsembril 2011 väljendas ta ELi tõsist muret Rootsi ajakirjanike Martin Schibbye ja Johan Perssoni suhtes langetatud kohtuotsuse ja nende süüdimõistmise pärast Etioopia terrorismivastase deklaratsiooni alusel.

Muudel juhtudel tõstatas EL kolmandate riikidega, näiteks Hiina ja Vietnamiga peetavatel inimõigustealastel dialoogidel kahepoolset teabe- ja ajakirjandusvabaduse küsimuse ning väljendas oma muret sõltumatute blogipidajate, ajakirjanike ja teiste oma poliitilisi vaateid väljendavate isikute ahistamise ja tagakiusamise pärast.

EL oli 2011. aastal jätkuvalt valmis tegema koostööd teiste sarnaseid seisukohti jagavate riikidega, et edendada sõnavabadust ja teabele juurdepääsu, sealhulgas interneti kaudu, ning analüüsida internetipoliitika osas konsensuse saavutamise võimalusi. G8 kinnitas seda Deauville'i deklaratsiooniga vabaduse ja demokraatiaga seotud uuendatud kohustuste kohta ning Deauville'i deklaratsiooniga araabia kevade kohta. Mitmed riigid ja organisatsioonid teevad praegu tööd asjaomaste algatustega, millega toetatakse sõnavabadust internetis.

EL jagab täielikult seisukohta, et internet on sõnavabaduse edendamise oluline vahend.

Järeelmeetmena ühisteatisele „Partnerlus Vahemere lõunapiirkonnaga demokraatia ja ühise heaolu nimel” võttis komisjon kohustuse töötada välja vahendid, mis võimaldavad ELil asjakohastel juhtudel aidata kodanikuühiskonna organisatsioonidel või üksikisikutel vältida meelevaldseid katkestusi juurdepääsul elektroonilisele kommunikatsioonitehnoloogiale, sealhulgas internetile. EL avaldas hiljuti algatuse „No Disconnect Strategy”, mis loodi eesmärgiga pidada kinni ELi kohustusest tagada, et internet ning muu info- ja kommunikatsioonitehnoloogia võiks jääda poliitilise vabaduse, demokraatliku arengu ja majanduskasvu üheks edasiviivaks jõuks. Eesmärk on toetada pidevalt autoritaarsete režiimide all elavaid internetikasutajaid, blogipidajaid ja küberaktiviste.

EL on kindlalt vastu internetile ja teistele uutele meediakanalitele juurdepääsu mis tahes põhjendamatule piiramisele, nagu ta on korduvalt märkinud, näiteks välisasjade nõukogu 2011. aasta jaanuari järeldustes Egiptuse kohta, kus EL kutsus Egiptuse ametivõime üles taastama viivitamatult kõik sidevõrgud ja tagama takistusteta juurdepääsu kõigile meediakanalitele, sealhulgas internetile.

2011. aastal kohaldas EL ka piiravaid meetmeid, et võidelda sõnavabaduse eest. Komisjoni hiljutisest Sri Lankat käsitlevast GSP+ uuringust tulenevalt oli üks põhjustest, mille pärast komisjon tegi ettepaneku GSP+ tühistada, valitsuse tugevad sõnalised rünnakud ajakirjanike vastu ning suutmatuse võtta tõhusaid meetmeid ajakirjanike kaitsmiseks füüsilise vägivalla eest. Sellele järgnenud läbirääkimistes Sri Lanka valitsusega GSP+ uuringu üle kutsus komisjon Sri Lanka valitsust üles vabastama vangistatud ajakirjaniku J. S. Tissainayagami ning võtma meetmeid, et ajakirjanikud saaksid täita oma ametikohustusi ilma tagakiusamiseta.

EL annab lisaks demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendist ajakirjandusvabaduse tugevdamise eesmärgil rahalist toetust paljudele rahvusvahelistele ja kohalikele kodanikuühiskonna organisatsioonidele, kes edendavad ajakirjandusvabadust ning võitlevad ajakirjanike õiguste rikkumise vastu (2011. aastal toetati vähemalt 30 käimasolevat projekti). ELi toetatud projektide eesmärk oli suurendada ajakirjanike kutsealast suutlikkust, rahuldada kiireloomulisi kaitsevajadusi, edendada sõnavabadust seadustes ja praktikas, muuta massiteabevahendeid käsitlevaid siseriiklikke õigusakte vastavalt rahvusvahelistele standarditele ning jälgida ajakirjanike õiguste rikkumisi.

3.12. Kogunemis- ja ühine misvabadus

Vastavalt Euroopa Liidu põhiõiguste hartas sätestatule on igaühel õigus rahumeelselt koguneda ja moodustada ühinguil kõigil tasanditel.

EL on kindlalt vastu igasugustele rahumeelse kogunemise õiguse põhjendamatutele piirangutele. Näiteks 2011. aasta jaanuaris väljendas kõrge esindaja tõsist muret teadete pärast, et relvastatud isikud on Egiptuses rahumeelseid meeleavaldajaid vägivaldselt rünnanud, ning kutsus Egiptuse ametivõime tungivalt üles võtma viivitamata vajalikke meetmeid, et õiguskaitseasutused kaitseksid meeleavaldajaid ja nende õigust vabalt koguneda.

Samuti väljendas kõrge esindaja 17. veebruari 2011. aasta avalduses avalikult kahetsust rahumeelsete meeleavaldajate vastu suunatud vägivalla pärast Bahreinis ning kutsus Bahreini ametivõime üles täielikult austama ja kaitsma oma kodanike põhiõigusi, sealhulgas rahumeelse kogunemise õigust.

Ühinemisvabadus on vabadus inimõiguste ülddeklaratsiooni ning kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti alusel. Tugev kodanikuühiskond on väga oluline inimõiguste austamise edendamiseks, aga ka demokraatlikuks arenguks. Kodanikuühiskonnal oli tähtis roll araabia kevadega kaasnenud muutuste elluviimisel. EL on sügavalt mures 2011. aastal toimunud arengute tõttu seoses kodanikuühiskonna olukorraga mitmetes riikides; valitsusväliste organisatsioonide olemasolu tugevdab demokraatiat, eelkõige demokraatliku ülemineku protsessis olevates ühiskondades. EL jätkas kodanikuühiskonna õiguste toetamist ja kutsus kolmandate riikide valitsusi üles kodanikuühiskonna organisatsioone kaitsma ja nendega koostööd tegema. Näiteks 30. detsembril 2011 kutsus kõrge esindaja Egiptuse ametivõime üles võimaldama kodanikuühiskonna organisatsioonidel jätkata oma tegevust Egiptuse ülemineku toetamisel.

Muudel juhtudel tõstatas EL kolmandate riikidega, näiteks Alžeeriaga peetavatel inimõigustealastel dialoogidel kahepoolset ühinemisvabaduse küsimuse ning toonitas vajadust võtta vastu rahvusvaheliste standarditega kooskõlas olevad õigusaktid.

EL jätkas 2011. aastal koostööd rahvusvaheliste organisatsioonidega rahumeelse kogunemise ja ühinemise vabaduse edendamiseks. EL rõhutas vajadust, et ÜRO Inimõiguste Nõukogu keskenduks jätkuvalt kogunemis- ja ühinemisvabadusele ning pakuks konkreetset tuge inimõiguste aktivistidele ja kodanikuühiskonna organisatsioonidele, kelle roll on demokraatia tugevdamisel väga oluline.

EL tervitas Maina Kiai (Kenya) määramist 1. mail 2011 ÜRO eriraportööriks rahumeelse kogunemise ja ühinemise vabaduse õiguse küsimustes.

EL kasutab ka avalikku diplomaatiat, et edendada rahumeelse kogunemise ja ühinemise vabaduse õigust; näiteks korraldas EL mitmeid seminare ja töörühmi noortele Venemaa piirkondades, millel keskenduti ühinemisvabadust käsitlevatele rahvusvahelistele ja Venemaa õigusnormidele.

EL andis 2011. aastal rahumeelse kogunemise ja ühinemise vabaduse toetamiseks demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendist rahalist toetust mitmetele rahvusvahelistele ja kohalikele kodanikuühiskonna organisatsioonidele. ELi toetatud projektide eesmärk on töötada välja ühinemisvabaduse seiresüsteemid, edendada kogunemisvabadust käsitlevaid õigusnorme, suurendada üldsuse teadlikkust ühinemisvabadusest ning luua võrgustikke nimetatud õiguste tõhusamaks edendamiseks ja kaitsmiseks.

3.13. Mõtte-, südametunnistuse-, usu- ja veendumusvabadus

Võttes arvesse, et 2011. aastal toimus hulgaliselt usulise sallimatuse ja diskrimineerimise juhtumeid, mille näiteks on vägivald ja terrorirünnakud mitmetes riikides üle kogu maailma, pühendus EL jätkuvalt mõtte-, südametunnistuse-, usu- ja veendumusvabaduse edendamisele ja kaitsmisele. Selle vabadusega kaitstakse õigust teistlikele, mitteteistlikele ja ateistlikele veendumustele ning õigust mitte ühtegi religiooni tunnistada. Kõnealune vabadus sisaldab ka õigust oma vabal tahtel usku või veendumust vastu võtta, vahetada või sellest lahti öelda.

EL on seisukohal, et niisuguste üldiste põhimõtete kaitsmine on vabade ühiskondade arenguks väga oluline.

Usul või veendumusel põhinev diskrimineerimine on kauakestev probleem kõigis maailma piirkondades ning paljudes riikides diskrimineeritakse jätkuvalt teatud usuvähemustesse kuuluvaid isikuid. Lisaks sellele on usundite halvustamise alaseid õigusakte kasutatud sageli usuvähemuste ebaõiglaseks kohtlemiseks ning selleks, et piirata arvamuse- ja sõnavabadust ning usu- ja veendumusvabadust, mis on omavahel lahutamatult seotud. Sõnavabadusel on tähtis roll ka sallimatuse vastases võitluses.

Välisasjade nõukogu võttis kooskõlas oma eelnevate, 16. novembri 2009. aasta järeldustega 21. veebruaril 2011 vastu järeldused, milles kinnitati taas ELi tugevat pühendumust usu- ja veendumusvabadusele ning tuletati meelde, et seda tuleb kaitsta igal pool ja igaühe puhul. Järeldustes rõhutati asjaolu, et riikide esmane kohustus on kaitsta oma kodanikke, sealhulgas usuvähemuste hulka kuuluvaid isikuid, ning kõiki, kes elavad nende jurisdiktsiooni all, ja tagada nende õigused. Kõik usuvähemuste hulka kuuluvad isikud peaksid saama vabalt oma usku järgida ja jumalat teenida, üksikult või koos teistega, ilma et nad peaksid kartma sallimatust ja rünnakuid.

Seetõttu tuleb EL kõigile ELi delegatsioonidele meelde, et neil ja liikmesriikide diplomaatilistel esindustel on oluline roll, et saavutada käegakatsutavat positiivset mõju seoses usu- ja veendumusvabaduse austamisega kolmandates riikides, kus seda põhilist inimõigust rikutakse. ELi delegatsioonidel paluti seetõttu ametlikult võtta meetmeid ELi diplomaatide teadlikkuse tõstmiseks kõnealuses küsimuses; teha partnerriikide ametivõimudega usu- ja veendumusvabaduse alal süstemaatiliselt koostööd, eelkõige nendes riikides, kus see on oluline probleem; arendada kontakte kõnealuste õigustega tegelevate kohalike inimõiguste kaitsjatega. Kogu aasta vältel jälgisid delegatsioonid oma asukohariikides ka hoolikalt usu- ja veendumusvabaduse suhtes kehtestatud piiranguid. Nende hinnanguid kohalikule olukorrale, mis esitati rohkem kui 100 riigi kohta, kasutab liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ja komisjoni asepresident 2012. aastal nõukogule esitatavas aruandes usu- ja veendumusvabaduse valdkonnas võetud meetmete kohta ja konkreetsete ettepanekute kohta ELi sellealase tegevuse edasiseks tugevdamiseks.

2011. aastal kasutas EL senisest enam olemasolevaid vahendeid kahepoolisel ja mitmepoolisel tasandil, et usu- ja veendumusvabadust tõhusamalt edendada ja kaitsta. Nõukogu inimõiguste töörühma usu- ja veendumusvabaduse *ad hoc* rakkerühm jätkas ELi tugevdatud meetmete rakendamise toetamist ning aitas töötada välja suuniseid ELi diplomaatidele. Nimetatud teema on lisatud ELi töötajatele ette nähtud inimõigustealasesse koolitusse, sealhulgas 2011. aasta novembris korraldatud sõna- ning usu- ja veendumusvabaduse alase erikursuse kaudu.

Suhetes kolmandate riikidega on tõstatatud süstemaatiliselt mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabaduse küsimust suure hulga koostööpartneritega poliitilise dialoogi eri tasanditel, sealhulgas inimõigustealastes dialoogides ja konsultatsioonides, näiteks Alžeeria, Hiina, Egiptuse, India, Indoneesia, Pakistani, Türgi, Vietnami, USA ja Aafrika Liiduga.

EL on teinud kõnealuse üldise inimõiguse olulisuse küsimuses kahepoolset koostööd mitmete riikidega ning otsinud võimalusi edasiseks koostööks, sealhulgas mitmepoolsetel foorumitel. Nimetatud dialoogide käigus on EL väljendanud oma muret seoses selle õiguse rakendamisega ning usuvähemuste olukorraga. Usuvabaduse ja sellega seotud sallimatuse ja diskrimineerimisega seoses toime pandud tõsistest rikkumistest tingituna ja oma mure väljendamiseks on EL avaldanud arvamust diplomaatiliste kanalite, üldsusele tehtud avalduste ja nõukogu järelduste kaudu, nagu näiteks Egiptuse, Nigeeria, Iraani, Iraagi ja Pakistani puhul. EL on jätkuvalt propageerinud mõtte- ja südametunnistusevabaduse täielikku austamist kooskõlas rahvusvaheliste nõuetega. Lisaks sellele võimaldab praegune inimõigustealaste riigistrateegiate loomise protsess keskendada ELi tegevust ja tähelepanu riikidele, kus usu- ja veendumusvabaduse küsimus on prioriteet.

ELi tegevus puudutas ka mitmepoolset tasandit, eelkõige Genfis toimunud inimõiguste nõukogu istungil ja ÜRO Peaassambleel New Yorgis. Esmatähtsale kohale seati konsensuse tugevdamine vajaduse suhtes võidelda usulise sallimatuse vastu, vältides samal ajal usu halvustamise kontseptsiooni kehtestamist inimõiguste standardina. Niisugune mõiste, mille eesmärk on kaitsta usundit ennast, mitte usu või veendumuste alusel diskrimineeritud inimesi, kahjustab teisi peamisi inimõigusi, näiteks sõnavabadust, aga ka usu- või veendumusvabadust ennast. 2011. aasta märtsis toimunud inimõiguste nõukogu 16. istungjärgul saavutati oluline läbimurre resolutsiooni 16/18 vastuvõtmisega konsensuse alusel: esimest korda ei lisanud Islami Koostöö Organisatsioon oma resolutsiooni (nüüd pealkirjaga „Võitlus sallimatuse, negatiivsete stereotüüpide loomise ja häbimärgistamise ning diskrimineerimise, vägivalla õhutamise ja usutunnistusel või veendumustel põhineva isikuvastase vägivalla vastu”) usu halvustamise kontseptsiooni. Selle tulemuse saavutamisel oli oluline roll Pakistani ja Ameerika Ühendriikide jõupingutustel, mida EL aktiivselt toetas. ELi traditsiooniline resolutsioon usu- või veendumusvabaduse kohta võeti samuti vastu ilma hääletamiseta (resolutsioon 16/13).

Kõrge esindaja ja komisjoni asepresident Catherine Ashton ja mitmed ELi liikmesriikide välisministrid osalesid Islami Koostöö Organisatsiooni ja USA poolt 2011. aasta juunis kokku kutsutud Istanbuli kohtumisel (kus käivitati nn „Istanbuli protsess”) usulise sallimatuse vastase võitluse kohta, mille eesmärk oli tugevdada Genfis tehtud edusamme, pidades silmas ÜRO Peaassamblee eelseisvat 66. istungjärku. Islami Koostöö Organisatsiooni / USA kaaseesistujate kommunikatsioon kutsuti üles resolutsiooni 16/18 rakendamisele, viidates ka teistele konsensuse alusel vastu võetud usu- ja veendumusvabadust käsitlevatele resolutsioonidele.

ÜRO Peaassamblee 66. istungjärgul oli ELi eesmärk tugevdada eelnevatel aastatel saavutatud tulemusi seoses oma resolutsiooniga igasuguse usutunnistusest või veendumustest tingitud sallimatuse ja diskrimineerimise kaotamise kohta, kinnitades samal ajal Islami Koostöö Organisatsiooni poolt Genfis kasutatud konsensuslikku lähenemisviisi. Need eesmärgid saavutati 19. detsembril 2011 ilma hääletamiseta vastu võetud resolutsiooniga 66/168, mille sponsoriks oli EL, ning resolutsiooniga 66/197, mis käsitleb võitlust sallimatuse, negatiivsete stereotüüpide loomise ja häbimärgistamise ning diskrimineerimise, vägivalla õhutamise ja usutunnistusel või veendumustel põhineva isikuvastase vägivalla vastu ning mille sponsoriks oli Islami Koostöö Organisatsioon.

3.14. Homo-, bi- ja transseksuaalsed ning mõlemasoolised isikud

2011. aastal väärkasutati maailma eri paikades soolist identiteeti ja seksuaalset sättumust endiselt ettekäändena inimõiguste tõsisteks rikkumisteks. Homo-, bi- ja transseksuaalsed ning mõlemasoolised isikud (LGBTI-inimesed) kannatasid jätkuvalt tagakiusamise, diskrimineerimise ja tõsise väärkohtlemise all, mis sageli on seotud äärmuslike vägivallavormidega. Umbes 80 riiki pidasid vastastikusel nõusolekul põhinevaid samasooliste täiskasvanute vahelisi suhteid endiselt kuriteoks ning seitsmes riigis määrati selle eest isegi surmanuhtlus.

EL on kindlalt pühendunud tagama kõigile õiguse kasutada ilma diskrimineerimiseta kõiki inimõigusi. Oma pühendumuse näitamiseks ja selleks, et anda ELi töötajatele tegevusvahendid kõigi inimeste inimõiguste edendamiseks ja kaitsmiseks, olenemata nende seksuaalsest sättumusest või soolisest identiteedist, võttis EL 2010. aasta juunis vastu „Vahendid, millega edendada ja kaitsta homo-, bi- ja transseksuaalide (LGBT-inimeste) kõiki inimõigusi”.

Rahvusvahelisel homofoobiavastasel päeval 17. mail 2011 väljastas kõrge esindaja Catherine Ashton ELi nimel avalduse, milles ta kinnitas veel kord „Euroopa Liidu ja [tema enda] isiklikku suurt pühendumust sellele, et kõikidele inimestele oleks ilma diskrimineerimiseta tagatud kõik inimõigused”.

EL toetas 2011. aastal jätkuvalt aktiivselt mitmepoolseid jõupingutusi, eelkõige ÜROs, et võidelda diskrimineerimise, sealhulgas seksuaalsel sättumusel ja soolisel identiteedil põhineva diskrimineerimise vastu. EL tervitas soojalt ühisavaldust pealkirjaga „Seksuaalsel sättumusel ja soolisel identiteedil põhinevate vägivallategude ning nendega seotud inimõiguste rikkumiste lõpetamine”, mille 85 riiki igalt kontinendilt võtsid vastu ÜRO Inimõiguste Nõukogus 22. märtsil 2011. 15 ELi liikmesriiki osales selle avalduse koostanud töörühma töös ning kõik ELi liikmesriigid andsid sellele algatusele oma täieliku toetuse.

EL tervitas soojalt ka muurangulist resolutsiooni inimõiguste, seksuaalse sättumuse ja soolise identiteedi kohta (mille esitas Lõuna-Aafrika), mis võeti ÜRO Inimõiguste Nõukogu 17. juuni 2011. aasta istungil vastu 23 poolthäälega. Inimõiguste nõukogu liikmeteks olevad Euroopa Liidu liikmesriigid hääletasid resolutsiooni poolt ja hääletamine lepidi kokku Euroopa Liidu kui terviku poolt.

ÜRO istungil New Yorgis tervitas EL ÜRO inimõiguste ülemvoliniku büroo tegevust LGBT-küsimustes ning aitas piirkondadevahelise LGBT-küsimuste tuumikrühma liikmena suurendada teadlikkust kõnealuste küsimuste kohta ja nende toetamist. EL aitas aktiivselt korraldada 8. detsembril 2011 New Yorgis toimunud ÜRO istungi kõrvalüritust teemal „Lõpp kiusamisele: seksuaalse sättumuse ja soolise identiteedi alusel toimuva vägivalla ja diskrimineerimise lõpetamine”.

Piirkondlikul tasandil toetas EL jätkuvalt Euroopa Nõukogu tööd LGBT-inimeste inimõiguste alal, eelkõige toetades 31. märtsil 2010 vastu võetud Euroopa Nõukogu soovitusel seksuaalse sättumuse või soolise identiteedi alusel toimuva diskrimineerimise vastu võitlemise meetmete kohta.

Kahepoolsel tasandil jätkas EL inimõigustealaseid dialooge kolmandate riikidega, et edendada LGBTI-inimeste mittediskrimineerimist, ning tehti mitmeid üldsusele suunatud avaldusi ja demarše, et väljendada ELi seisukohta LGBTI-inimestega seotud küsimustes, sealhulgas vastuseisu homofoobiale ja poolehoidu homoseksuaalsete suhete dekriminaliseerimisele.

EL jätkas demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendist toetuse andmist mitmetele organisatsioonidele, kes kaitsevad LGBTI-inimeste õigusi või LGBTI-inimeste inimõiguste kaitsjaid, tagades neile suutlikkuse seista vastu homofoobsetele seadustele ja LGBTI-inimeste diskrimineerimisele, suurendades üldsuse teadlikkust seksuaalsete vähemuste diskrimineerimisest ja nende vastu suunatud vägivallast, võideldes selle vastu ja andes hädaabi (alates psühhosotsiaalsest ja meditsiinilisest abist kuni vahendamise ja taasintegreerimise alase abini) kõige haavatavamatele LGBTI-inimestele, kes niisugust toetust vajavad.

ÜRO Inimõiguste Nõukogus võeti 17. juunil 2011 vastu Lõuna-Aafrika esitatud resolutsioon teemal „Inimõigused, seksuaalne sättumus ja sooline identiteet” (A/HRC/17/L.9/Rev.1) 23 poolt- ja 19 vastuhääle ning 3 erapooletu häälega. See oli esimene kord, kui ÜRO organ kiitis heaks LGBTI-inimeste inimõigusi kinnitava resolutsiooni.

Tuletades meelde inimõiguste universaalsust, väljendatakse resolutsioonis tõsist muret vägivalla ja diskrimineerimise pärast, mida pannakse isikute suhtes toime nende seksuaalse sättumuse või soolise identiteedi tõttu.

Resolutsiooni operatiivsetes sätetes tehakse ÜRO inimõiguste ülemvolniku Navi Pillay büroole ülesandeks tellida 2011. aasta detsembriks esimene ÜRO uuring diskrimineerivate seaduste ja tavade ning vägivallaaktide kohta, mis on isikute suhtes toime pandud nende seksuaalse sättumuse või soolise identiteedi alusel kogu maailmas. Resolutsioonis otsustatakse lisaks kutsuda ÜRO Inimõiguste Nõukogu 19. istungjärgu ajal kokku arutlusring arutama kõnealuses uuringus sisalduvaid fakte ja asjakohaseid järelmeetmeid uuringus antavate soovitude jaoks.

3.15. Inimõigused ja ettevõtlus, sealhulgas ettevõtja sotsiaalne vastutus

Toimusid mitmed olulised arengud ELi ettevõtluse ja inimõiguste alases poliitikas nii ELi siseselt kui ka ELi välissuhetes.

Euroopa Komisjon võttis 2011. aasta oktoobris vastu uue teatise „ELi uuendatud strateegia aastateks 2011–2014 ettevõtja sotsiaalse vastutuse valdkonnas”, milles pannakse suurt rõhku inimõigustele ettevõtja sotsiaalse vastutuse kontekstis ning viidatakse mitmel korral ÜRO ettevõtluse ja inimõiguste juhtpõhimõtetele. Eelkõige nimetab Euroopa Komisjon inimõigusi ühena neist küsimustest, mille ettevõtjad peaksid sotsiaalse vastutuse kandmiseks integreerima oma tegevusse ja strateegiasse, tunnustab ÜRO juhtpõhimõtteid ühena peamistest rahvusvaheliselt tunnustatud ettevõtja sotsiaalse vastutuse alastest suunistest ja põhimõtetest ning väljendab oma ootust, et kõik Euroopa ettevõtjad peaksid kandma sotsiaalset vastutust austada inimõigusi, nagu on määratletud ÜRO juhtpõhimõtetes.

Euroopa Komisjon kavandas ka konkreetsed ettevõtluse ja inimõiguste alased meetmed, mis tuleb võtta aastatel 2012–2013. Komisjon algatas protsessi töötada ÜRO juhtpõhimõtete alusel välja inimõigustealased suunised kolmes äriectoris (tööhõive ja tööturuametid, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia ning nafta ja gaas) ning väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate jaoks. Komisjon avaldas ka aruande ELi prioriteetide kohta ÜRO juhtpõhimõtete rakendamiseks ning suurendab teadlikkust probleemidest, millega ettevõtjatel tuleb tegeleda riikides, kus riik ei täida täielikult oma kohustust kaitsta inimõigusi. Lisaks kutsus Euroopa Komisjon liikmesriike üles koostama ÜRO juhtpõhimõtete rakendamiseks oma riiklikud kavad. Komisjon pakkus neile sellega seoses oma abi.

Komisjon avaldas 2011. aasta alguses ka uuringu tarneahela vastutustundliku haldamise kohta, viidates eelkõige ÜRO ettevõtluse ja inimõiguste raamistikule. Kõnealuses uuringus valiti välja viis tarneahela haldamisega seotud küsimust ning vaadeldi neid kolme ELi jaoks olulise tööstussektori puhul. Komisjon tegeleb praegu uuringust tulenevate soovitustega.

Kogu aasta vältel toetas EL aktiivselt ettevõtluse ja inimõigustega seotud algatusi mitmepoolsetel foorumitel. EL toetas tugevalt ÜRO ettevõtluse ja inimõiguste juhtpõhimõtteid, millega rakendatakse ÜRO kaitsmise, austamise ja parandamise raamistikku. 2011. aasta jaanuaris esitas EL oma märkused ÜRO juhtpõhimõtete eelnõu kohta ning seejärel toetas nende heakskiitmist 2011. aasta juunis Genfis toimunud inimõiguste nõukogu istungil. EL väljendas oma valmisolekut teha tihedat koostööd hiljuti loodud ÜRO inimõiguste ning rahvusvaheliste korporatsioonide ja teiste ettevõtjate töörühmaga, mis vastutab ÜRO juhtpõhimõtete tõhusa levitamise ja rakendamise edendamise eest. EL esitas enne töörühma 2012. aasta jaanuaris toimunud esimest koosolekut oma ettepanekud töörühma tööprogrammi arutamiseks. EL andis oma panuse ka selleks, et ajakohastada 2011. aasta mais vastu võetud rahvusvaheliste ettevõtete alased OECD suunised, mis integreerivad ÜRO ettevõtluse ja inimõiguste raamistiku uude peatükki inimõiguste ja tarneahela hoolsuskohustuse kontseptsiooni kohta. OECD suunised saavad seejärel võrdlusaluseks ELi ootustele seoses vastutustundliku ettevõtlusega ELi kaubandus- ja investeerimispoliitika kontekstis. EL toetas lisaks täiendavaid algatusi mitmepoolisel tasandil, nt ÜRO algatust *Global Compact* (ettevõtete platvorm, mille algatas ÜRO tollane peasekretär Kofi Annan ning mis hõlmab ettevõtteid, kes on võtnud kohustuseks viia oma tegevus ja strateegiad kooskõlla kümne ülemaailmselt tunnustatud põhimõttega inimõiguste, töö, keskkonna ja korrupsioonivastase võitluse valdkonnas).

EL käsitles ettevõtlust ja inimõigusi ka kahepoolsetes suhetes kolmandate riikidega. Mõned algatused on näiteks: inimõigusi ja inimväärsed tööd käsitlev kodanikuühiskonna seminar Bangladeshis, inimõigusi ja vastutustundlikku ettevõtlust käsitlev kodanikuühiskonna seminar Tšiilis ning ettevõtja sotsiaalset vastutust käsitlev ekspertide seminar Singapuris. EL arutas ettevõtluse ja inimõiguste teemat ka mitmete kolmandate riikidega regulaarsete inimõiguslaste dialoogide raames. Lisaks sellele toetas EL demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendist kodanikuühiskonna organisatsioonide meetmeid, mille eesmärk on edendada inimõiguste järgimist ja austamist kolmandates riikides tegutsevate Euroopa ettevõtjate poolt. Näiteks toetatakse demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendist (EIDHR) 15 Euroopa riigis tegutsevate organisatsioonide ühendust *Clean Clothes Campaign* sellise projekti rakendamisel, mille eesmärk on suurendada majanduslike ja sotsiaalsete õiguste austamist rahvusvaheliste rõivatööstusettevõtjate ülemaailmsetes tarneahelates rohkem kui 30 riigis.

Veel kaks EIDHRist rahastatavat projekti hõlmavad ettevõtlust ja inimõiguste küsimust ettevõtjate tegevuses. Ühe 70 riigile suunatud ülemaailmse projekti eesmärk on tugevdada kohalike maakasutusõiguste kaitsjate suutlikkust kaitsta oma õigusi loodusvaradele, mõista hukka läbipaistvuse puudumine seoses riikide ja eraettevõtjate vaheliste lepingutega ning teha valitsuse ja kaevandustööstusega koostööd riikides, kus leiavad aset konfliktid maavarade kaevandamise pärast. Samamoodi hõlmab Kagu-Aasia põlisrahvaste õiguste kaitsjaid käsitlev projekt konkreetset kava viia läbi temaatiline uuring ettevõtja sotsiaalse vastutuse, inimõiguste ja põlisrahvaste kohta, juhul kui esineb hulgaliselt probleeme seoses maaküsimustega.

ÜRO ettevõtluse ja inimõiguste juhtpõhimõtted on kulminatsioon kuue aasta pikkusele tööle, mida juhtis professor John Ruggie, kes töötas aastatel 2005–2011 ÜRO peasekretäri eriesindajana ettevõtluse ja inimõiguste alal. ÜRO juhtpõhimõtetega esitatakse standardid tagamaks, et ettevõtjad ei aitaks kaasa inimõiguste rikkumisele. ÜRO juhtpõhimõtted on struktureeritud kolmeks eraldi, kuid omavahel seotud sambaks: riigi kohustus kaitsta kolmandate poolte, sealhulgas ettevõtjate poolt toime pandud inimõiguste rikkumise eest asjakohase poliitika, reguleerimise ja õigusemõistmise abil; ettevõtja vastutus austada inimõigusi, mis tähendab sisuliselt tegutsemist asjakohase hoolikusega, et vältida teiste poolte õiguste rikkumist, ning vajadus tagada ohvritele parem juurdepääs tõhusatele kohtulikele ja kohtuvälistele õiguskaitsevahenditele.

3.16. Demokraatia toetamine

Uus Euroopa naabruspoliitika

Liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ja Euroopa Komisjoni 25. mai 2011. aasta ühisteatistes „Uus lähenemisviis muutuvale naabrusele” esitatakse ELi uus Euroopa naabruspoliitika käsitus. See põhineb vastastikusel vastutusel ja ühisel pühendumusel sellistele üldistele väärtustele nagu inimõigused, demokraatia ja õigusriigi põhimõte. See hõlmab palju suuremat diferentseerimist kooskõlas „rohkem rohkema eest” põhimõttega, võimaldades igal partnerriigil arendada suhteid ELiga vastavalt oma püüdlustele, vajadustele ja suutlikkusele, ning suuremat ELi rahalist abi neile riikidele, kus on käimas julged reformid.

Uue poliitikaraamistikuga nähakse ette, et toetatakse tugevat demokraatiat ja partnerlust ühiskondadega, toetades nende jätkusuutlikku majanduslikku ja sotsiaalselt arengut, majanduskasvu ja töökohtade loomist, tugevdades kaubandussidemeid, edendades liikuvust ning tugevdades piirkondlikke partnerlusi. 2011. aasta septembris loodi 26,4 miljoni euro suurune kodanikuühiskonna rahastamisvahend, mille eesmärk on tugevdada kodanikuühiskonna suutlikkust edendada reforme ja suurendada riiklikku aruandluskohustust naabruses.

Vastusena araabia kevadele võttis EL viivitamata meetmeid, et reageerida kiiresti ja tõhusalt muutuva olukorra väljakutsetele, pakkudes piirkonnas humanitaarabi ja kodanikukaitse alast abi (seni 80,5 miljoni euro ulatuses) ning võttes ka mitmeid demokraatlikku üleminekut toetavaid meetmeid ja andes abi vaesunud piirkondadele. Eelkõige toetas EL 2011. aastal märkimisväärselt valimisi Tuneesias, Marokos ja Egiptuses.

Demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendist anti erakorralist toetust Tuneesias, Liibüas ja Egiptuses, kasutades olemasolevat paindlikkust, et toetada muu hulgas meediat, poliitilisi parteisid ja siseriikliku valimiste vaatlemisega tegelevat kodanikuühiskonda.

Teised algatused, nimelt Euroopa demokraatia rahastu, hakkavad eelduste kohaselt toimima lähiajal.

Muutuste kava

Uus arengukoostöö poliitika – muutuste kava –, mis põhineb tegevuskaval ja Euroopa naabruspoliitika läbivaatamisel, kehtestab ELi diferentseeritud lähenemisviisi partnerriikide suhtes ning püüab keskenduda tulevasele koostööle kahes prioriteetses valdkonnas:

- inimõigused, demokraatia ja muud hea valitsemistava alused ning
- kaasava ja jätkusuutliku majanduskasvu rakendamine inimarengu teenistusse.

Muutuste kavas sätestatakse, et „hea valitsemistava poliitika, majanduse, sotsiaal- ja keskkonna valdkonnas on kaasava ja säästva arengu seisukohalt määrav. EL peaks iga partnerluse puhul suurendama toetust heale valitsemistavale, stimuleerides tulemustele suunatud reformide läbiviimist, keskendumist partnerite kohustustele järgida inimõiguste, demokraatia ja õigusriigi põhimõtteid ning rahva nõudmiste ja vajaduste täitmist”.

Demokraatliku valitsemistava ELi poolse toetamise peamised põhimõtted on isevastutuse tunnistamine, partneritevaheline dialoog ja keskendumine tulemustele suunatud reformide stimuleerimisele. Kogemused on näidanud, et me peame minema kaugemale valitsuse isevastutusest ning toetuma pigem ulatuslikule demokraatlikule isevastutusele või vähemalt toetama selle tekkimist.

Partnerriikide vahelise diferentseerimise põhimõttel põhinev ELi lähenemisviis peab tuginema riigi tasandil kasutatavate vahendite ja abiandmise viiside õigele kombinatsioonile. Näiteks need partnerriigid, kes näitavad selget pühendumust ja teevad edusamme inimõiguste austamise ja demokraatlike reformide valdkonnas, võivad saada kasu ELi poolsest üldeelarve toetusest.

Komisjon esitas 7. detsembril oma ettepaneku järgmise mitmeaastase finantsraamistiku (2014–2020) kohta. Eelarveettepanekute eesmärk on toetada komisjoni uut lähenemisviisi – muutuste kava –, et suunata ELi abi väiksemale hulgale sektoritele, toetades demokraatiat, inimõigusi ja head valitsemistava ning luues kaasava ja jätkusuutliku kasvu. Koos „rohkem rohkema eest” lähenemisviisiga võib see anda täiendavaid rahastamisvõimalusi demokraatia toetamiseks kõigi geograafiliste vahendite (Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahend, arengukoostöö rahastamisvahend) ning Euroopa Arengufondi kaudu.

3.17. Valimiste toetamine

Euroopa Liit on veendunud, et tõelised, läbipaistvad ja rahumeelsed valimised on inimõiguste kasutamise, säästva arengu ja demokraatia toimimise oluline alus. EL on üks maailma juhtivamaid valimiste toetajaid; kasutavat lähenemisviisi on kirjeldatud komisjoni 2000. aasta teatises valimisabi ja valimisvaatluse kohta. Valimistele antava ELi toetuse peamised elemendid on valimiste ELi vaatlusmissioonid ja valimiseksptertide missioonid, aga ka valimisabi ja siseriiklike erapooletute vaatlejate toetamine. Nende tegevuste eesmärgid täiendavad teineteist oluliselt, kuna valimiste vaatlusmissioonide ja valimiseksptertide missioonide tulemusi ja soovitusi võetakse arvesse tulevase valimisabi andmise ja üldisema demokraatia toetamise puhul.

3.18. Valimiste vaatlusmissioonid

Valimiste ELi vaatlusmissioonide seisukohalt prioriteetsete riikide loetelu koostati kõrge esindaja otsusega pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendi (valimiste koordineerimise rühm) ja liikmesriikidega (poliitika- ja julgeolekukomitee). 2011. aastal lähetati 10 valimiste ELi vaatlusmissiooni, kes hindasid põhjalikult valimisprotsesse, suurendasid valijate usaldust ning andsid üksikasjalikke ja konstruktiivseid soovitusi selle kohta, kuidas parandada tulevaste valimiste raamistikku ja läbiviimist ja tugevdada demokraatlikke institutsioone.

ELi hindamissmissioon analüüsis valijate registreerimist Sudaanis 15. novembrist 2010 kuni 8. jaanuarini 2011 ning jõudis järeldusele, et see oli üldiselt rahuldav. Valijate registreerimise hindamine ja selle tulemused aitasid koostada 9.–15. jaanuaril 2011 Lõuna-Sudaanis toimunud referendumiga vaatlemiseks lähetatud valimiste ELi vaatlusmissiooni analüüsi. Euroopa Parlamendi liikme Véronique de Keyseri juhitud missiooni raames lähetati 104 vaatlejat ning missiooni hinnangul oli referendum usaldusväärne ja hästi korraldatud.

Valimiste ELi vaatlusmissioon jälgis Nigeri presidendi- ja parlamendivalimisi, mille esimene voor toimus 31. jaanuaril 2011. Peavaatleja oli Santiago Fisas Aixelà. Nigerisse lähetati 40 vaatlejat. Presidendi- ja parlamendivalimiste mõlemad voorud kulgesid hästi nii valimiste korraldamise kui ka poliitilisest seisukohast. Valimiste vaatlusmissioon mängis võtmerolli usalduse suurendamisel nende oluliste valimiste vastu, mille eesmärk oli, et sõjaline hunta annaks vabatahtlikult võimu üle tsiviilvalitsusele.

Euroopa Parlamendi liikme Louis Micheli juhitud valimiste vaatlusmissioon jälgis 13. veebruaril Tšaadis toimunud parlamendivalimisi, kuhu lähetati 70 vaatlejat üle kogu riigi. Valimisprotsessi juhtis valimiskomisjon, kellel oli raskusi seoses suutlikkusega, ning võrdsete võimaluste tagamist valimistel on vaja tulevikus tunduvalt parandada. Tänu mõnedele parandustele, mis valimisprotsessi tehti võrreldes eelmiste valimistega, olid poliitilisel opositsioonil siiski paremad võimalused valimistel konkureerida ning opositsioon on parlamendis paremini esindatud. Valimiste vaatlusmissioonil oli selles valimisprotsessi üldises parandamises oluline osa.

Ugandas 18. veebruaril 2011 toimunud teisi mitmeparteilisi valimisi jälgis 110 vaatlejast koosnev valimiste vaatlusmissioon, mida juhtis Euroopa Parlamendi liige Edward Scicluna. Valimised näitasid mõningat paranemist võrreldes eelmiste, 2006. aasta valimistega. Valimisprotsessi varjutasid siiski administratiivsed ja logistilised puudujäägid, mida oleks saanud vältida ja mille tõttu jäi hääletamisõiguseta lubamatult suur arv Uganda kodanikke. Lisaks sellele kasutasid võimulolijad oma võimu sel määral, et see takistas tõsiselt konkureerivate kandidaatide ja poliitiliste parteide võrdseid võimalusi.

120-liikmeline valimiste ELi vaatlusmissioon lähetati vaatlema 2011. aasta aprillis Nigeerias toimunud valimisi ning seda juhtis peavaatlejana Euroopa Parlamendi liige Alojz Peterle. Valimiste ELi vaatlusmissioon jõudis järeldusele, et alates demokraatia taastamisest olid need presidendivalimised Nigeerias kõige usaldusväärsemalt korraldatud valimised. Valimiste ELi vaatlusmissiooni sekkumine oli väga oluline, kui valimised tuli logistiliste probleemide tõttu ühe nädala võrra edasi lükata, ning see aitas tagada usalduse taastamise valimiste korraldamise eest vastutavate asutuste vastu. Lisaks aitas see muuta rahvusvahelise üldsuse reageerimise ühtseks ja sidusaks.

Üks valimiste ELi vaatlusmissioon vaatles 5. juunil Peruu toimunud presidendivalimiste teist vooru. Peavaatleja oli Euroopa Parlamendi liige José Ignacio Salafranca. Kohalikud valimiste korraldamise eest vastutavad asutused viisid valimised läbi läbipaistvalt, professionaalselt ja pühendumusega. ELi ja Ameerika Riikide Organisatsiooni vaheline koostöö oli väga hea ning seda võib esile tuua kui hea tava näidet. ELi missiooni nähtavus oli riigis eriti suur, mis aitas tugevdada ELi ja Peruu vahelisi poliitilisi sidemeid.

Euroopa Parlamendi liikme Michael Gahleri juhitud 163 vaatlejast koosnenud valimiste ELi vaatlusmissioon lähetati jälgima 23. oktoobril Tuneesias toimunud esimesi demokraatlikke valimisi. Missiooni järelduste kohaselt olid põhiseadusliku kogu valimised julgustav samm demokraatia suunas, hoolimata protsessi läbipaistvusega seotud puudustest. Nimetatud valimiste puhul jälgis EL esimest korda välisriigis hääletamist.

Maria Muñoz de Urquiza juhitud valimiste ELi vaatlusmissioon jälgis 20. septembril Sambias toimunud presidendi- ja parlamendivalimisi. Missiooni raames lähetati 120 vaatlejat. Need valimised olid nii valimiste ELi vaatlusmissiooni kui ka teiste kohapeal olnud rahvusvaheliste ja piirkondlike valimiste vaatlusmissioonide hinnangul korraldatud läbipaistvalt ja usaldusväärselt. Perioodiliste ja tõeliste valimiste pidamiseks vajalikest piirkondlikest põhimõtetest ja rahvusvahelistest kohustustest peeti üldiselt kinni, kuid nende täielikuks järgimiseks tulevastel valimistel on vaja reformida valimisraamistiku põhiaspekte.

6. novembril Nicaraguas toimunud valimistele lähetas EL valimiste vaatlusmissiooni Euroopa Parlamendi liikme Luis Yáñezi juhtimisel ning selles osales 90 vaatlejat. Missiooni hinnangul ei vastanud valimisprotsess demokraatlikke valimisi käsitlevatele rahvusvahelistele normidele, eelkõige kuna valimiskomisjon ei olnud sõltumatu ning peamised vaatlejate rühmad ja peamise opositsioonipartei esindajad ei saanud akrediteeringut.

28. novembril Kongo Demokraatlikus Vabariigis toimunud presidendi- ja parlamendivalimistele lähetas EL Euroopa Parlamendi liikme Mariya Nedelcheva juhitud missiooni raames 147 vaatlejat. Valimiste vaatlusmissioon kiitis elanikkonna suurt osalust nendel teistel mitmeparteilistel valimistel, kuid avaldas kahetsust protsessi ebapiisava ettevalmistustöö ja läbiviimise pärast. Eelkõige läbipaistvuse puudumine protsessi peamistes etappides, näiteks häälte lugemisel ja tulemuste kokkuarvutamisel, kahjustas nende valimiste usaldusväärsust.

Euroopa Parlamendi delegatsioon osales kõigil valimiste ELi vaatlusmissioonidel, mis lisas nähtavust ja andis olulise panuse missioonide hindamisse.

EL on suurendanud jõupingutusi, et esitada valimiste vaatlusmissioonide soovitusi poliitilisel ja tehnilisel tasandil, eesmärgiga julgustada ametivõime vajalikke reforme läbi viima. Valimiste vaatlusmissioonide soovitude rakendamine on oluline osa ELi poolsest demokraatia laialdasemast toetamisest.

3.19. Valimisekspertide missioonid

Võttes arvesse kasutada olevate vahendite piiratust ja igal aastal kogu maailmas toimuvate valimiste suurt hulka, ei saa EL rahuldada kõiki valimiste vaatlusmissiooni lähetamise taotlusi. Ta saab siiski lähetada ka teatava arvu valimisekspertide missioone, kelle ülesanne on anda panus usalduse suurendamise meetmetesse valimiste ajal ja pärast nende toimumist. Niisugused missioonid analüüsivad üksikasjalikult käimasolevat valimisprotsessi ja annavad aru riigi asjaomastele valimiste sidusrühmadele ja ELi institutsioonidele, esitades oma soovitused. Valimisekspertide missioonid ei ole vaatlusmissioonid ning nad ei esita üldsusele suunatud avaldusi valimisprotsessi kohta.

2011. aastal lähetati kokku kaheksa valimisekspertide missiooni: Haitile (märtsis), Beninisse (märtsis ja aprillis), Taisse (juunis ja juulis), Guatemalasse (septembris ja novembris), Libeeriasse (oktoobris ja novembris), Gambiasse (novembris), Marokosse (novembris), Côte d'Ivoire'i (detsembris).

3.20. Valimisabi

EL jätkas 2011. aastal valimisabi andmist mitmetele riikidele, sealhulgas Haitile, Kongo Demokraatlikule Vabariigile, Tuneesiale, Zimbabwele ja El Salvadorile. Oma ülemaailmseid jõupingutusi ja keskendumist vähendamata on EL tugevdanud oma toetust Vahemere lõunapiirkonnas ja Lähis-Idas toimuvale demokratiseerimise lainele. Toetust juba antakse või valmistatakse ette Jordaania, Liibüa ja Egiptuse demokraatlike reformiprotsesside läbiviimiseks.

Viimase seitsme aasta jooksul (2005–2011) on EL kulutanud valimisabile ligikaudu 700 miljonit eurot või ligikaudu 100 miljonit eurot aastas. Rahalised vahendid pärinevad geograafilistest vahenditest, nagu Euroopa Arengufond, Euroopa naabus- ja partnerlusinstrument, arengukoostöö rahastamisvahend. Lisaks pärinevad need stabiliseerimisvahendist ja EIDHRist (demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahend). ELi valimisabi raames antakse valimiste korraldamiseks suutlikkuse tugevdamise alast ning tehnilist ja materiaalist toetust ligikaudu 60 riigis. Ligi kaks kolmandikku toetusest anti Sahara-tagusele Aafrikale. Suur osa toetusest anti konfliktjärgses olukorras olevatele riikidele, nagu Kongo Demokraatlik Vabariik, Afganistan, Sudaan, Côte d'Ivoire ja Iraak. ELi valimisabi programmid ei tegele konkreetsete valimistega, vaid järgivad pigem valimistsükli põhinevat lähenemisviisi.

Need on enamikul juhtudel laiaulatuslikud ja terviklikud, sealhulgas valimistoiminguteks mõeldud tehniline abi ja materiaalne toetus. Mis puutub abisaajatesse, siis toetatakse valimiskomisjone ja valimisprotsessi peamisi sidusrühmi: kodanikuühiskond, poliitilised parteid, meedia, seadusandliku reformi eest vastutav parlament / vastutavad ministeeriumid ja julgeolekuasutused. Niisugune laiaulatuslik toetus põhineb ideel, et sidusrühmade täielik ja vastutustundlik kaasamine valimisprotsessi võimaldab jagatud isevastutust ning võib aidata kaasa valimisprotsessi ja selle tulemuste üldisele heakskiitmisele.

Üha rohkem on vaja pöörata erilist tähelepanu valijate registreerimisele, seda ka põhjusel, et partnerriigid võtavad sageli kasutusele biomeetriliste andmete kogumise süsteemid, ning mõnel juhul on selleks vajalik omaette programm. Sellest tulenevalt koostatakse mõnikord programme, millega on võimalik samal ajal nii toetada valijate registreerimist kui ka kiirendada rahvastikuregistri moderniseerimist.

Teadmiste ja poliitika arendamine ning koostöö valimisabi valdkonna peamiste osalejatega on jätkuvalt ELi prioriteedid. 2011. aasta juunis toimus temaatiline seminar teemal „Valimised, vägivald ja konfliktide ennetamine”, milles osalesid paljude arenguriikide valimiskomisjonide esindajad. Koostöös ÜRO Arenguprogrammiga korraldatud seminarist koostati põhjalik kokkuvõttev aruanne. 2011. aasta alguses korraldati ka üldkoolitus ÜRO Arenguprogrammi poolt ÜRO ja ELi vahelise strateegilise partnerluslepingu kontekstis rakendatavate valimisabi programmide kohta.

Juhtumiuuring – Libeeria valimistsükli (2010–2012) toetamine

7 miljoni euro suurune ELi panus rahastajate ühisfondi (mida haldab ÜRO Arenguprogramm)

Pärast Accra rahulepingu sõlmimist 2003. aastal hakkas Libeeria üle kümne aasta kestnud kodusõja järel taastuma. 2011. aastal toimunud presidendi- ja parlamendivalimised, mis olid alates sõja lõppemisest teised valimised, kujutasid endast suurt sammu riigis demokraatia tugevdamise suunas.

ELi Libeeria valimisabiprogrammi eesmärk on süvendada demokratiseerimise protsessi, toetades riiklikku valimiskomisjoni ja peamisi valimiste sidusrühmi kogu valimisprotsessi vältel, aidates viia läbi valimisreformi ning tugevdades valimiste ja parlamentaarse arengu vahelist seost.

Üldiselt aitas projekt oluliselt kaasa valimiste korraldamisele väljakutseid pakkuvas õiguslikus raamistikus ja logistilises keskkonnas, tekitades vaid mõningaid tehnilisi raskusi. Riiklik valimiskomisjon täitis kogu projekti rakendamise ajal juhtrolli ja näitas üles isevastutust.

Rahuldavat koostööd hõlbustati, lubades projekti tehnilistel ekspertidel töötada riikliku valimiskomisjoni ruumides, mis võimaldas heal tasemel pädevuse edastamist. Rahvusvaheliste partnerite vaheline koordineerimine ja valimistoetuse täiendavus andsid rahuldavaid tulemusi.

Teisest küljest saadi olulisi kogemusi võimaluste kohta, kuidas parandada valimisprotsessi niisugustes valdkondades nagu naiste osalemine valimistel ja kodanikuõpetus.

Projekt jätkub kuni 2012. aasta lõpuni valimistejärgse tegevusega, järgides seega valimistsükli põhinevat lähenemisviisi. Käesoleval aastal keskendutakse peamiselt suutlikkuse suurendamisele, riikliku valimiskomisjoni institutsioonilisele läbivaatamisele ja valimistoimingute ajal saadud kogemuste kasutamisele. Selles töös võetakse arvesse ELi valimiseksptide missiooni peamisi tulemusi ja soovitusi.

3.21. Euroopa demokraatia rahastu

Euroopa demokraatia rahastu loomist on ELi välisministrid arutanud alates 2010. aasta algusest, kui Poola välisminister selle idee esitas. 25. mail lisati rahastu teatisse uue lähenemisviisi kohta Euroopa naabruspoliitikale. Välisasjade nõukogu esitas järeldused rahastu kohta 20. juunil ja 1. detsembril, kinnitades seega poliitilist toetust algatusele. 15. detsembril leppisid kõik liikmesriigid kokku ühisavalduses, mis sisaldab rahastut käsitlevaid peamisi põhimõtteid, mille kohaselt tuleks rahastu luua autonoomse toetusi andva organina, mille kaudu võiks toetada neid, kes püüdlevald rahumeelselt demokratiseerimise poole poliitilise ülemineku protsessis olevates riikides. Rahastu keskenduks esialgu, kuigi mitte ainult, ELi naabrusele. Ühisavalduse alusel luuakse 2012. aasta alguses töörühm, et leppida kokku rahastu põhikirjas ja toimimise eeskirjades. Töörühma juhib Euroopa välisteenistus ning osalema kutsutakse kõik liikmesriigid, komisjon ja Euroopa Parlament (Euroopa demokraatia rahastu raportööriks olev Euroopa Parlamendi liige Alexander Graf Lambsdorff).

3.22. Parlamentidega tehtav töö kogu maailmas

Tõhusatel demokraatlikel parlamentidel on demokraatia kvaliteedi ja tugevuse tagamisel keskne roll. Parlamendid on väga olulised ka tugeva siseriikliku vastutuse seisukohast. EL suunab oma tähelepanu valitsuse täidesaatva võimu tugevdamise alal tegevuselt üha rohkem tegevusele, mille eesmärk on tugevdada seadusandlikku võimu ja luua tõhusate kontrollimehhanismide süsteem. Erilist tähelepanu pööratakse nüüd sellele, et siduda järelevalvesse kaasatud eri osalejad meediast ja kodanikuühiskonna organisatsioonidest parlamendi ja kõrgeimate kontrolliasutustega.

Komisjon koostas ja viis 2011. aastal lõpule põhjaliku ülevaate, milles analüüsitakse, kuidas on EL viimase aastakümne jooksul toetanud parlamente kogu maailmas, ning antakse praktilisi juhiseid parlamentaarsete institutsioonide toetamiseks. Uuring näitas, et alates 2000. aastast on EL kulutanud ligikaudu 150 miljonit eurot parlamentide toetamiseks üle kogu maailma (välja arvatud kandidaatriigid). Projektide edukus sõltus põhjalikust ettevalmistustööst, mille puhul oli olemas arusaam üldisest valitsemise keskkonnast ja poliitiliste osalejate motiividest. Niisugustele projektidele oli omane pikemaajaline lähenemisviis ning neid teostati seal, kus oli olemas positiivne keskkond demokraatia arenguks. Need projektid näitasid tugevat riiklikku isevastutust, selgeid eesmärgi, isevastutuse tugevat delegerimist ja põhjalikku planeerimist.

Läbivaatamise protsessi tulemusena avaldati ELi viitedokument „Parlamentidega koostöö tegemine ja nende toetamine kogu maailmas: ELi strateegiad ja metoodika parlamentide toetamise meetmeteks”, mida levitati laialdaselt kogu 2011. aasta jooksul, sealhulgas koolitusmooduli kaudu. Avaldatud viitedokument on praktiline vahend ELi töötajatele ja teistele sidusrühmadele, sisaldades viise partnerriikide parlamentidega koostöö tegemiseks ja nende toetamiseks, ning seda kasutavad ELi delegatsioonid.

ELi toetust poliitilistele parteidele on antud peamiselt laiemate valimisabi projektide raames. Pärast araabia kevadet on EL tugevdanud oma koostööd poliitiliste parteidega, kuna neil on väga tähtis ja mitmekülgne roll demokraatliku süsteemi edendamisel. EL on teinud koostööd üksnes demokraatlikke väärtusi jagavate poliitiliste parteidega – erapooletut lähenemisviisi rakendades ja kaudselt, koolituste ja muude suutlikkust suurendavate tegevuste abil (poliitiliste parteide otsene rahastamine on ELi eeskirjade alusel keelatud). EL toetab üha rohkem ka õigus- või põhiseaduslike raamistike kehtestamist, mis suurendavad demokraatlike poliitiliste parteide mõjuvõimu ja võimaldavad neil tegutseda kõikehõlmavate esindajatena.

Näiteks toetas EL ELi stabiliseerimisvahendist ning demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendist (EIDHR) pärast Tuneesias ja Egiptuses toimunud rahvaülestõuse kiiresti poliitilisi parteisid nendes riikides. ELi toetus on suunatud eelkõige siseriiklikule valimiste vaatlemisele ja poliitiliste parteide koolitamisele. Niisugust toetust on kõnealustel juhtudel antud osana laiemast demokratiseerimise paketist, mis hõlmab põhiseaduslikku ja valimisreformi, toetust kodanikuühiskonna järelevalveasutustele, sõnavabaduse edendamist, meedia toetamist, kodanikuõpetust jne.

Juhtumiuuring – parlamendi ja uue demokraatliku põhiseaduse institutsionaliseerimise toetamine Kõrgõzstanis

Kontekst: 2010. aasta rahvaülestõus peatas tollase täidesaatva võimu katsed taaskehtestada autoritaarne valitsus ning selle tulemusena moodustati ajutine valitsus, kelle ülesanne oli institutsionaliseerida demokraatlik kord. Valitsus ja parlament palusid ELi toetust, et kujundada ja rakendada uut demokraatlikku korda parlamentaarse vabariigi vormis.

Programm: Euroopa Liit on toetanud parlamenti alates 2007. aastast kolme projektiga, mis jätkuvad kuni 2012. aasta lõpuni. Kõiki kolme projekti koguväärtusega 2 miljonit eurot teostatakse ÜRO Arenguprogrammist ning need keskenduvad 1) parlamendi seadusandliku suutlikkuse tugevdamisele, üldsuse arusaamisele parlamendi tööst ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamise suurendamisele parlamendis; 2) parlamendi abistamisele 2007. aasta muudetud põhiseaduses sätestatud kohustuste ning seadusandlike, järelevalve- ja esindusfunktsioonide täitmisel; 3) riigi uue demokraatliku põhiseaduse aluseks oleva õigusraamistiku institutsionaliseerimise toetamisele.

Peamised tulemused: ELi toetus Kõrgõzstani parlamendile andis positiivseid tulemusi parlamendiliikmete ja parlamendi administratsiooni suutlikkuse tugevdamisel, mis omakorda parandas institutsiooni tulemuslikkust ja mainet. EL toetas põhiseaduse üliolulisi muudatusi ning aitab nüüd institutsionaliseerida uut demokraatlikku korda. Kuigi Kõrgõzstan seisab oma demokraatialle ülemineku protsessis jätkuvalt silmitsi paljude väljakutsetega, on ELi toetus aidanud tugevdada parlamenti kui kesket demokraatlikku institutsiooni, mis võimaldab riigil säilitada ja laiendada demokraatlikke vabadusi, mis tõusevad esile teiste piirkonna naaberriikide hulgas, mida sageli iseloomustab autoritaarne valitsus.

3.23. Majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised õigused

Euroopa Liit omistab majanduslikele, sotsiaalsetele ja kultuurilistele õigustele samasugust tähtsust kui kodaniku- ja poliitilistele õigustele, pidades silmas kõigi inimõiguste üldkehtivust, jagamatust, omavahelist sõltuvust ja seotust, mida kinnitati 1993. aastal Viinis toimunud inimõiguste maailmakonverentsil.

Jätkati majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste käsitlemist kolmandatele riikidele suunatud ELi inimõiguste poliitika konkreetsete vahendite abil. Näiteks tegi EL 22. märtsil 2011 avalduse, et tähistada ülemaailmset veepäeva, kinnitades taas, et kõikidel riikidel on inimõigustealaseid kohustusi seoses juurdepääsu tagamisega puhtale joogiveele, mis peab olema kättesaadav, füüsiliselt ligipääsetav, taskukohane ja vastuvõetav.

Majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi õigusi on käsitletud ka ELi inimõigustealaste dialoogide ja konsultatsioonide raames, samuti selleteemalistel kodanikuühiskonna organisatsioonidega peetud kohtumistel. Näiteks 2011. aasta novembris kutsus Euroopa Liit Dhakas, Bangladeshis kokku ELi ja Bangladeshis kodanikuühiskonna seminari inimõiguste ja inimväärse töö teemal. Seminari eesmärk oli tuua kokku Bangladeshis ja Euroopa asjaomased sidusrühmad, et arutada viise, kuidas tugevdada globaliseerumise sotsiaalset mõõdet ja toetada Bangladeshis Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni inimväärse töö tegevuskava rakendamisel. Seminari tulemusi arutati 30. novembril 2011 toimunud ühiskomisjoni alarühma kohtumisel hea valitsemistava ja inimõiguste teemal.

ÜRO Inimõiguste Nõukogus jätkas EL paljude majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi õigusi käsitlevate erimenetluste avalikku toetamist ja nendega koostööd, näiteks seoses volitustega sellistes valdkondades nagu haridus, eluase, füüsiline ja vaimne tervis, toit, mürgised ja ohtlikud tooted ja jäätmed, riigisisesed põgenikud, põlisrahvad, äärmine vaesus ning juurdepääs joogiveele ja sanitaartingimuste tagamine.

Lisaks jätkas EL Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) järelevalvesüsteemi tugevdamise toetamist ning esines regulaarselt sõnavõttudega ILO rahvusvahelisel töökonverentsil ja ILO haldusnõukogus seoses põhiliste tööstandardite rikkumise tähtsamate juhtumitega. EL jätkab ILO toetamist, näiteks sellistes valdkondades nagu kaubandus ja tööhõive, statistikasüsteemid, sotsiaalkaitse ja tööhõivepoliitika ning töötervishoid ja -ohutus.

Oma üldiste suhete raames kolmandate riikidega jätkas EL põhilisi tööstandardeid käsitlevate ILO konventsioonide ratifitseerimise ja rakendamise innustamist ja hõlbustamist, tehes seda muu hulgas tehnilise koostöö ja ILOga tehtava tiheda koostöö abil. Mõnel juhul on EL käsitletud tööhõive, tööalaste õigusaktide ja sotsiaalkaitsega seotud küsimusi ekspertide kahepoolsetel dialoogidel.

EL on kindlalt pühendunud oma kaubanduspoliitikas põhiliste tööstandardite edendamisele ja kõigile inimväärse töö tagamisele ning lisab läbirääkimisel olevatesse kaubanduslepingutesse tavaliselt töötingimuste parandamisega seotud koostööalgatusi ja stiimuleid. Teiste riikide ja piirkondadega sõlmitavate ELi kaubanduslepingute eelnõud vaadatakse hoolikalt läbi, et hinnata nende võimalikku mõju sotsiaalsele arengule, sealhulgas tööstandarditele. ELi üldise soodustuste süsteemi tingimuste kohaselt võidakse arengumaade puhul, kes on ratifitseerinud ja rakendanud ILO põhilised tööstandardid, kohaldada ELi eksporditavate kaupade suhtes eriti madalaid tariifimäärasid.

Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste edendamisel on tihedad seosed kaasava ja tasakaalustatud arenguga: nimelt rõhutatakse kaheksast ÜRO aastatuhande arengueesmärgist kuues tugevalt inim- ja sotsiaalset arengut.

3.24. Varjupaiga-, rände- ja pagulaspoliitika ning ümberasustatud isikud

Komisjon avaldas 18. novembril 2011 teatise **rände ja liikuvuse suhtes võetud üldise lähene misviisi kohta**, milles määratletakse ELi rändealase välispoliitika üldine raamistik ning rajatakse teed dialoogiks ja koostööks kolmandate riikidega rände ja liikuvuse valdkonnas. Teatise üks põhijoontest on asjaolu, et see pooldab **rändajakeskset** lähenemisviisi, mis tugineb põhimõttele, mille kohaselt on rändajad analüüsi ja kõigi meetmete keskmes. Teatises rõhutatakse, et rände juhtimisel ei tegeleta „voogude”, „varude” ega „marsruutide”, vaid inimestega. Selleks et olla asjakohased, tõhusad ja jätkusuutlikud, peavad poliitikapõhimõtted olema välja töötatud asjaomaste isikute püüdlustele ja muredele reageerimiseks. Seega on **rändajate inimõigused** rände ja liikuvuse suhtes võetud üldise lähenemisviisi läbivaks teemaks. Rändajate õigusi käsitletakse süstemaatiliselt üldise lähenemisviisi rakendamisel nii dialoogi kui koostöö kaudu, eesmärgiga tugevdada rändajate inimõigusi lähte-, transiidi- ja sihtriikides.

2011. aastal oli peamine ülesanne kõnealuses valdkonnas luua Euroopa varjupaigasüsteem. 19. mail 2011 avaldati *Euroopa Liidu Teatajas* pikaajalisi residentide käsitlev direktiiv, mida laiendati rahvusvahelist kaitset saavatele isikutele, ning 13. detsembril 2011 avaldati **kvalifikatsioonidirektiivi** uuesti sõnastatud versioon. Kvalifikatsioonidirektiiviga tugevdatakse rahvusvahelise kaitse taotlemise kriteeriumeid ning lapse huve ja soolist võrdõiguslikkust käsitlevaid sätteid ning sellega lähendatakse veelgi pagulaste ja täiendava kaitse saajate õigusi, kuigi need kaks staatust ei ole veel ühtlustatud.

Keeruliste läbirääkimiste hoogustamiseks võttis komisjon 2011. aasta juunis vastu **muudetud ettepanekud** uuesti sõnastatud varjupaigamenetluste ja vastuvõtutingimuste direktiivide kohta. Euroopa Parlament võttis vastu esimese lugemise seisukoha mõlema esialgse ettepaneku kohta enne muudetud ettepanekute esitamist. Nõukogus jätkusid läbirääkimised kiiresti. Teisest küljest tehti vähe edusamme läbirääkimistel **uuesti sõnastatud Dublini määruse** üle ning arutelud **EURODACi määruse** üle olid 2011. aastal suurema osa ajast seiskunud. Seoses nimetatud süsteemiga esitas komisjon aruande EURODACi kesküksuse töö kohta, mille tulemused olid jätkuvalt väga head nii kiiruse, väljundi, julgeoleku kui ka kulutõhususe seisukohast.

Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiamet on töötanud alates 2011. aasta keskpaigast. Pärast **Kreeka** esitatud taotlust koostasid Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiamet ja Kreeka ametivõimud 2011. aasta aprillis kaheaastase tegevuskava varjupaigaküsimuste tugirühmade lähetamiseks kohapeale alates maist. Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiameti peamine ülesanne esimesel tegevusaastal oli siiski värbamine ja vajalike struktuuride loomine Maltal. Amet võttis vastutuse ka praktiliste koostöömeetmete eest, nagu Euroopa varjupaigalaane koolituskava. Komisjon on jätkanud ameti aktiivset toetamist, et see saaks hakata võimalikult kiiresti täielikult toimima. Ametlikud läbirääkimised assotsieerunud riikide osalemiseks Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiametis algavad eeldatavasti ja loodetavasti ka lõpevad 2012. aasta esimesel poolel.

Solidaarsus oli jätkuvalt varjupaigapoliitika oluline osa. Komisjon võttis 2. detsembril 2011 vastu **teatise ELi-sisese solidaarsuse kohta** varjupaiga valdkonnas. Teatise eesmärk on tugevdada praktilist, tehnilist ja finantskoostööd ning liikuda kohustuste parema jaotamise ja varjupaigasüsteemi parema juhtimise poole ning seega aidata kaasa ühise Euroopa varjupaigasüsteemi loomise lõpuleviimisele 2012. aastal. Jätkus projekt ELi-siseseks **ümberpaigutamiseks Maltalt** (EUREMA) ning 2011. aasta aprillis toetasid liikmesriigid projekti teise etapi alustamist: koos kahepoolsete lubadustega on uue projekti eesmärk paigutada 2011. ja 2012. aastal ümber rohkem kui 360 pagulast.

ELi solidaarsusest varjupaiga valdkonnas said kasu ka kolmandad riigid. 2011. aastal paigutati ELi liikmesriikidesse ümber ligikaudu 3000 pagulast, kusjuures 10 riigil on olemas iga-aastased **ümberasustamis**programmid. Varjupaigapoliitika välismõõtme valdkonnas jätkusid 2011. aasta lõpus läbirääkimised ELi ühise ümberasustamisprogrammi üle, mis põhinevad uuel kompromissettepanekul, millega luuakse ELi 2013. aasta ühised eriprioriteedid.

Jätkati olemasolevate **piirkondlike kaitseprogrammide** rakendamist. 1. detsembril 2011 käivitati Põhja-Aafrikas piirkondlik kaitseprogramm, mis hõlmab Egiptust, Liibüat ja Tuneesiat. Programmi tegevusi rakendati üksnes Egiptuses ja Tuneesias. Julgeolekuolukorra tõttu ei taastatud Liibüas 2011. aastal ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti kohalolu.

Ränne

Edukalt viidi lõpule läbirääkimised ELi direktiivi üle kolmandate riikide kodanikele ELis elamist ja töötamist võimaldava **ühtse loa** ning ELis seaduslikult elavate kolmandatest riikidest pärit töötajate ühiste õiguste kohta². Direktiiviga tagatakse liikmesriigis seaduslikult elavate kolmandatest riikidest pärit töötajate võrdne kohtlemine mitmetes valdkondades, eelkõige töötingimuste, sotsiaalkindlustuse, diplomite tunnustamise, maksusoodustuste ja hariduse, aga ka ühinemisvabaduse valdkonnas.

Praegu on käimas läbirääkimised kolmandate riikide kodanike **ettevõtjasisest üleviimist** käsitleva direktiivi ettepaneku³ ja **hooajatöötajaid** käsitleva direktiivi ettepaneku⁴ üle. Nende õiguste ulatus, mis tuleks kolmandate riikide kodanikele anda, on nõukogus ja Euroopa Parlamendis toimuvate arutelude oluline osa. Jätkus **saatjata alaealisi käsitleva tegevuskava** (2010–2014)⁵ rakendamine. Tegevuskavaga edendatakse lapse parimatel huvidel põhinevat ühist ELi lähenemisviisi.

■ ² EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV 2011/98/EL, 13. detsember 2011, kolmandate riikide kodanikele liikmesriigis elamist ja töötamist võimaldava ühtse loa taotlemise ühtse menetluse ning liikmesriigis seaduslikult elavate kolmandatest riikidest pärit töötajate ühiste õiguste kohta <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ.L.2011.343.0001.0009:ET.PDF>.

³ KOM(2010) 378 lõplik.

⁴ KOM(2010) 379 lõplik.

⁵ KOM(2010) 213 lõplik.

Kolmandate riikide kodanike integratsiooni Euroopa töökavas edendatakse rändajate põhiõiguste tugevaid tagatiseid ja vajadust suhtuda positiivselt mitmekesisusse ja võrdsesse kohtlemisse. On vaja teha jõupingutusi võitlemiseks diskrimineerimise vastu ning selleks, et anda rändajatele vahendid tutvumiseks ELi ja selle liikmesriikide põhiväärtuste ja eeskirjadega, et tagada õigustest ja kohustustest kinnipidamine nii rändajate kui vastuvõtivate ühiskondade poolt.

Komisjon avaldas 23. veebruaril 2011 oma hinnangu ELi **tagasivõttulepingutele**, nagu nõutakse Stockholmi programmiga. Hindamise üks põhiteemadest oli tagasivõttulepingute, sealhulgas inimõiguste kaitse meetmete rakendamise jälgimine. Seadmata kahtluse alla kehtivat ELi *acquis*'d ja teisi asjakohaseid rahvusvahelisi õiguslikke vahendeid, mida tuleb ELi tagasivõttulepingute rakendamisel alati jälgida, tegi komisjon ettepaneku mitmete kaasnevate meetmete kohta, millega tagataks tagasipöördujate inimõiguste täielik austamine. Hinnangus tehti teatavaks ka komisjoni idee algatada katse**projekt** teatavate ELi tagasivõttulepingute alusel **tagasisaadetud isikute olukorra jälgimiseks**. Hinnang oli aluseks ka justiits- ja siseküsimuste nõukogu 9. juuni 2011. aasta järeldustele. Eespool nimetatud komisjoni soovitusi inimõiguste kohta võeti järeldustes arvesse vaid väga piiratud.

3.25. Inimkaubandus

Inimkaubandus on raske kuritegu ja äärmiselt raske inimõiguste rikkumise vorm. Sellel on mitmeid vorme, nagu inimkaubandus seksuaalse ärakasutamise, sunniviisilise töötamise, sunniviisilise kerjamise, koduse sunnitöö või elundite eemaldamise eesmärgil. Inimkaubandus on sõnaselgelt keelatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 5. Vastavalt Euroopa Inimõiguste Kohtu (2010. aasta jaanuari) otsusele kohtuasjas Rantsev v. Küpros ja Venemaa, rikutakse inimkaubanduse puhul Euroopa inimõiguste konventsiooni artiklit 4, milles on keelustatud orjus ja sunniviisiline töötamine.

Inimkaubanduse käsitlemine oli jätkuvalt liidu ja liikmesriikide prioriteet. 2011. aastal võeti vastu uus inimkaubanduse vastane direktiiv koos inimõigustel ja soolisel võrdõiguslikkuseel põhineva lähenemisviisiga; ametisse astus inimkaubanduse vastase võitluse ELi koordinaator ning avaldati ELi inimkaubanduse vastase võitluse alast välismõõdet käsitleva meetmedokumendi esimene rakendamisaruanne.

Nõukogu ja Euroopa Parlament võtsid 2011. aasta aprillis vastu direktiivi 2011/36/EL, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja sellevastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset. Direktiiv sisaldab selget inimõigustel põhinevat lähenemisviisi, sealhulgas soolisi aspekte, ning tugineb ÜRO protokollile inimestega kauplemise kohta ja Euroopa Nõukogu konventsioonile inimkaubanduse vastaste meetmete kohta. Direktiiv hõlmab inimkaubandust kõikide ärakasutamise vormide eesmärgil. Direktiiv sisaldab laiaulatuslikke sätteid ohvrite abistamise ja kaitse kohta, et kaitsta nende inimõigusi ja vältida edasist ohvriks sattumist. Direktiivis nõutakse, et liikmesriigid tagaksid eriti haavatavate ohvrite erikohtlemise, ning see sisaldab konkreetseid sätteid inimkaubanduse lapsohvrite kohta. Esikohale tuleb seada lapse huvid, nagu on sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas ja 1989. aasta ÜRO lapse õiguste konventsioonis. Lisaks sellele nähakse direktiiviga ette eksterritoriaalne jurisdiktsioon, mis on asjakohane eelkõige seksiturismi puhul, kuid ei piirdu ainult selle valdkonnaga.

2011. aasta juulis toimus inimkaubanduse küsimuste riiklike raportööride või samaväärsete mehhanismide mitteametliku võrgustiku kohtumine. Kohtumisel olid arutlusel mitmesugused teemad, sealhulgas koostöö ja partnerlus kõigi inimkaubanduse vastasesse poliitikasse kaasatud osalejate vahel, näiteks inimõiguste kaitsega tegelevad kodanikuühiskonna organisatsioonid.

Tõhusa poliitikakujundamise puhul on äärmiselt olulised usaldusväärsed ja võrreldavad andmed. Seetõttu algatas komisjon 2011. aastal esmakordselt ELi tasandil inimkaubandust käsitlevate andmete kogumise. Kogutud andmed sisaldavad teavet muu hulgas inimkaubanduse ohvrite soo, vanuse, ärakasutamise viisi ja kodakondsuse kohta ning inimkaubitsejate soo ja kodakondsuse kohta, mis võimaldab võtta paremini suunatud meetmeid, k.a kolmandate riikide ja piirkondade suhtes.

Justiits- ja siseküsimuste nõukogu võttis 2011. aasta juunis vastu ELi inimkaubandusevastase võitluse välismõõtmte tugevdamist käsitleva meetmedokumendi esimese rakendamisaruarande⁶. Aruanne sisaldab põhjalikku ülevaadet ELi liikmesriikide, ELi asutuste ja Euroopa Komisjoni projektidest ja meetmetest kolmandate riikide ja piirkondade suhtes. Mitmetes nimetatud projektides rakendatakse inimkaubanduse suhtes inimõigustel põhinevat lähenemisviisi ning keskendutakse inimkaubanduse algpõhjuste kõrvaldamisele, nagu vaesus või diskrimineerimine.

⁶ ELi inimkaubandusevastase võitluse välismõõtmte tugevdamist käsitleva meetmedokumendi esimene rakendamisaruanne, juuni 2011,

ELi inimkaubandusevastase päeva tähistamiseks 2011. aastal tõid komisjon ja eesistujariik Poola kokku seitse justiits- ja siseküsimustega tegelevat asutust (Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituut, Eurojust, Europol, Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, CEPOL, Frontex ja Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiamet). Kohtumise tulemusena esitati ühisavaldus tulevase inimkaubanduse vastase võitluse alase koostöö kohta, milles kõnealused asutused väljendasid pühendumust inimõiguste täielikule austamisele oma töös.

Komisjon arendas 2011. aastal edasi ELi inimkaubandusevastase võitluse veebisaiti, mis hõlmab teavet poliitika ja õigusaktide kohta ELi ja liikmesriikide tasandil. Veebisaidil on esitatud ka asjaomaste valitsus- ja valitsusväliste organisatsioonide kontaktandmed ning antakse ülevaade komisjoni rahastatavatest projektidest ja eri sidusrühmade publikatsioonidest, sealhulgas teave inimõiguste ja inimkaubanduse vahelise seose kohta⁷. Veebisaidi aadress: <http://ec.europa.eu/anti-trafficking>.

2011. aastal nimetati ametisse kolmanda inimkaubanduse eksperdirühma liikmed. Eksperdirühma kuuluvad inimõiguste ja soolise võrdõiguslikkuse eksperdid, kes nõustavad komisjoni poliitika ja õigusaktide valdkonnas.

2011. aasta teatises „ELi uuendatud strateegia aastateks 2011–2014 ettevõtja sotsiaalse vastutuse valdkonnas” käsitleti samuti inimkaubanduse küsimust ÜRO ettevõtluse ja inimõiguste juhtpõhimõtete parema rakendamise kontekstis.

2011. aastal võeti vastu rände ja liikuvuse suhtes võetud üldine lähenemisviis,⁸ mis kujutab endast ELi rändealase välispoliitika üldist raamistikku. Selles korratakse, kui oluline on koostöö kolmandate päritolu-, transiidi- ja sihtriikidega, ning määratletakse ebaseadusliku rände ja inimkaubanduse ennetamine ja vähendamine kui üks lähenemisviisi neljast tugisambast.

⁷ Näiteks ELi rahastatav projekt „The Right Guide” on valitsusväliste organisatsioonide jaoks mõeldud vahend, et hinnata inimkaubandusevastaste seaduste ja meetmete inimõiguste alast mõju ning mida kõnealused organisatsioonid kasutavad oma valitsuste suunaliseks tõenditel põhinevaks lobitööks <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/entity?id=7dbb0353-cb8a-4bcc-a3fa-34dfbe01bbca>.

⁸ Komisjoni teatis: „Rände ja liikuvuse suhtes võetud üldine lähenemisviis” (KOM(2011) 743 lõplik).

Komisjon rahastas 2011. aastal mitmeid projekte, mille eesmärk on ennetada ja käsitleda inimkaubandust inimõigustel põhineva lähenemisviisi vaatepunktist nii ELis kui ka väljaspool. 2011. aastal kuulutati välja inimkaubandusevastase võitlusega seotud projektikonkurss rahastamiskava „Kuritegevuse ennetamine ja selle vastu võitlemine” (2007–2013) alusel, mis on osa raamprogrammist „Turvalisus ja vabaduste kaitse”. Samuti algatati 2011. aasta detsembris projektikonkurss seoses Daphne programmidega, millega aidatakse kaitsta lapsi, noori ja naisi (soopõhise) vägivalla kõigi vormide, sealhulgas inimkaubanduse eest.

Inimkaubandus on lisatud mitmesse kahepoolsesse Euroopa naabruspoliitika tegevuskavasse ning Lääne-Balkani riikidega sõlmitud stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingutesse. 2011. aasta septembris toimunud idapartnerluse tippkohtumise ajal leppisid osalejad kokku inimkaubanduse vastase võitluse alase koostöö ja koordineerimise tugevdamises.

Projekte on rahastatud ühinemiseelse abi rahastamisvahendist ning tehnilise abi ja teabevahetuse rahastamisvahendist (TAIEX). Inimkaubanduse küsimust käsitleti kolmandate riikidega peetavates poliitilises dialoogides, eelkõige inimõigustealastes dialoogides ja konsultatsioonides. EL toetas rahvusvahelisi jõupingutusi mitmesugustel ÜRO foorumitel, propageerides ennetamist, ohvrite kaitsmist ja abistamist, õigusraamistiku loomist, poliitika väljatöötamist ja õiguskaitset ning rahvusvahelist koostööd ja koordineerimist inimkaubanduse vastase võitluse valdkonnas.

Inimkaubanduse küsimus on tunnistatud prioriteediks ELi piirkondlikus ja temaatilises koostöös kolmandate riikidega. See on olulisel kohal riigistrateegia dokumentides ning riiklikes ja piirkondlikes sihtprogrammides ning seda kinnitati ajavahemikku 2011–2013 käsitlevates vahekokkuvõtetes. Rahastamisvahenditest on ette nähtud vahendid, näiteks stabiliseerimisvahendist ning demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendist (EIDHR). Kolmandate riikidega tehtavat sisserände- ja varjupaigalaast koostööd käsitleva temaatilise programmi mitmeaastases strateegiadokumendis (2011–2013) on inimkaubandus määratletud kui üks temaatilistest prioriteetidest.

Direktiiviga loodi **inimkaubanduse vastase võitluse ELi koordinaatori** ametikoht. Komisjon nimetas ametisse Myria Vassiliadou, kes alustas tööd 2011. aasta märtsis. Koordinaatori ülesanne on muu hulgas näha ette poliitika strateegiline üldsuund inimkaubanduse valdkonnas ning aidata kaasa olemasolevate või uute ELi inimkaubandusevastast võitlust käsitlevate poliitikasuundade arendamisele, eelkõige kolmandate riikide suhtes. Ta tagab ka, et asjakohast kasutamist ja juurutamist leiavad kõik vajalikud inimkaubanduse vastu suunatud ELi meetmed. Koordinaator on seni teinud tööd suurema ühtsuse loomiseks inimkaubandusevastases poliitikas, sealhulgas kõnealuse küsimuse integreerimiseks erinevatesse poliitika valdkondadesse, ning parema koordineerimise tagamiseks inimkaubanduse vastase võitluse valdkonna osalejate, k.a ELi asutuste, liikmesriikide ja rahvusvaheliste osalejate vahel. Ta on pidevalt rõhutanud, kui oluline on kõnealuse nähtusega tegelemisel rakendada inimõigustel ja soolisel võrdõiguslikkusel põhinevat lähenemisviisi.

3.26. Rassism, ksenofoobia, mittediskrimineerimine ja mitmekesisuse austamine

EL andis 2011. aastal jätkuvalt olulise panuse ülemaailmsesse võitlusse rassismi, rassilise diskrimineerimise, ksenofoobia ja sarnaste sallimatuse vormide vastu.

ELi siseselt toetati seda pühendumust jätkuvalt konkreetsete meetmetega, sealhulgas õigusaktid, teadlikkuse suurendamine, andmete kogumine ja kodanikuühiskonna projektide rahaline toetamine.

Rahvusvahelisel rassilise diskrimineerimise kaotamise päeval 21. märtsil 2011 esitas kõrge esindaja Ashton ELi nimel avalduse, milles märgitakse, et Euroopa Liit mõistab hukka „kõik rassismi, rassilise diskrimineerimise ja ksenofoobia vormid ning sarnased sallimatuse liigid, sealhulgas diskrimineerimise seksuaalse sättumuse põhjal, mis on täielikult vastuolus väärtustega, millele EL on rajatud”.

Oma välistegevuses tõstatas EL jätkuvalt rassismi ja ksenofoobia seotud küsimusi poliitilistes dialoogides kolmandate riikidega, näiteks Venemaaga. Samuti võetakse nimetatud küsimusi jätkuvalt arvesse koostööstrateegiates; näiteks Euroopa naabruspoliitika tegevuskavade alusel võtavad partnerriigid endale kohustuse võidelda kõigi diskrimineerimise, usulise sallimatuse, rassismi ja ksenofoobia vormide vastu.

EL jätkas koostööd piirkondlike organitega, näiteks Euroopa Nõukogu rassismi ja sallimatuse vastu võitlemise Euroopa komisjoniga. OSCE raames koordineeris EL hoolikalt tegevust, et edendada OSCE 56 osalisriigi võetud kohustuste täitmist seoses rassismi, ksenofoobia ja diskrimineerimise vastase võitlusega.

Mitmepoolsel tasandil tegi EL rassismi ja diskrimineerimise probleemide käsitlemisel aktiivselt koostööd ka ÜROga. EL toetas rassismi, ksenofoobia ja nendega seotud sallimatuse kaasaegsete vormidega tegeleva ÜRO eriraportööri Mutama Ruteere ja tema eelkäija Githu Muigai mandaati. Kümme aastat pärast 2001. aastal toimunud rassismi, rassilise diskrimineerimise, ksenofoobia ja sellega seotud sallimatuse vastast maailmakonverentsi oli EL endiselt täielikult pühendunud 2001. aasta Durbani konverentsi peamisele eesmärgile, milleks on rassismi, rassilise diskrimineerimise, ksenofoobia ja sellega seotud sallimatuse täielik likvideerimine.

Rahvusvaheline konventsioon rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta on universaalne alus rassismi ärahoidmiseks, selle vastu võitlemiseks ja selle likvideerimiseks tehtavateks jõupingutusteks. Euroopa Liit kutsus jätkuvalt kõiki riike, kes ei ole veel nimetatud konventsiooni ratifitseerinud või täielikult rakendanud, seda tegema.

EL jätkas diskrimineerimise vastase võitluse küsimuse arvessevõtmist oma rahvusvahelises koostöös. Demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi (EIDHR) kaudu on EL toetanud paljusid erinevaid kodanikuühiskonna organisatsioone umbes 120s hiljutises projektis, kokku ligikaudu 24 miljoni euro eest. Lisaks toetas EL EIDHRI vahenditest ÜRO inimõiguste ülemvoliniku bürood (OHCHR) olemasolevate võrdõiguslikkust ja mittediskrimineerimist käsitlevate rahvusvaheliste normide, eelkõige rassilise diskrimineerimise likvideerimise rahvusvahelise konventsiooni rakendamisel.

2001. aasta rassismi, rassilise diskrimineerimise, ksenofoobia ja sellega seotud sallimatuse vastane maailmakonverents toimus 31. augustist kuni 8. septembrini Lõuna-Aafrikas Durbanis. Euroopa Liit aitas Durbani konverentsi edukale läbiviimisele oluliselt kaasa.

Konverentsil võeti konsensuse alusel vastu Durbani deklaratsioon ja tegevusprogramm, mis kujutavad endast raamistikku valitsuste, valitsusväliste organisatsioonide ja muude institutsioonide jõupingutustele võitluseks rassismi, rassilise diskrimineerimise, ksenofoobia ja sellega seotud sallimatuse vastu.

Durbani läbivaatamise konverents toimus 20.–24. aprillil 2009 Genfis, Šveitsis. Konverentsil hinnati 2001. aasta Durbani konverentsil seatud eesmärkide saavutamisel tehtud edusamme.

22. septembril 2011 peeti New Yorgis kõrgetasemeline kohtumine, mille tulemusena võeti vastu peaassamblee resolutsioon, millega tähistati Durbani deklaratsiooni ja tegevusprogrammi vastuvõtmise 10. aastapäeva.

3.27. Vähemuste hulka kuuluvate isikute õigused

Maa ilma kõikides piirkondades kogevad vähemuste hulka kuuluvad isikud tõsiseid ohte, diskrimineerimist ja rassismi ning sageli ei võimaldata neil täielikult osaleda majanduslikus, poliitilises, ühiskondlikus ja kultuurilises elus, mis on kättesaadav nende elukohariigi või ühiskonna enamusele. Euroopa Liidu lepingus on sõnaselgelt sätestatud, et vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste austamine kuulub väärtuste hulka, millele EL tugineb ja mida EL kohustub propageerima oma suhetes ülejäänud maailmaga. Rahvusvahelisel tasandil on vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste peamiseks alusdokumendiks rahvuslikesse või etnilistesse, usulistesse ja keelelistesse vähemustesse kuuluvate isikute õiguste deklaratsioon. Euroopa tasandil on Euroopa Nõukogu võtnud vastu rahvusvähemuste kaitse raamkonventsiooni ning Euroopa piirkondlike ja vähemuskeelte harta.

Vähemuste kaitse on Kopenhaageni poliitiliste ELiga ühinemise kriteeriumide puhul üks peamisi küsimusi. Seda silmas pidades jätkab Euroopa Komisjon oma eduaruannetes kandidaatriikide ja potentsiaalsete kandidaatriikide puhul vähemuste kohtlemisega seotud küsimuste hindamist. EL omakorda on andnud sihtotstarbelist ühinemiseelset rahalist toetust kandidaatriikidele ja potentsiaalsetele kandidaatriikidele, et aidata neil läbi viia ELi nõuetele vastavad vajalikud poliitilised, majanduslikud ja institutsioonilised reformid. Vähemuste hulka kuuluvatele isikutele mõeldud toetatavad projektid on peamiselt suunatud sotsiaalse ebavõrdsuse vähendamisele ning vähemuste elukvaliteedi parandamisele ja edendamisele. Sotsiaalse ühtekuuluvuse suurendamine kõnealustes riikides hõlmab ebasoodsas olukorras olevate isikute integratsiooni, võitlust diskrimineerimise vastu ja inimkapitali tugevdamist eelkõige haridussüsteemi reformimise abil.

Vähemustega seotud küsimused olid jätkuvalt oluline aspekt ELi suhetes muu maailmaga ning EL tõstatab neid küsimusi regulaarselt oma poliitilistes dialoogides kolmandate riikidega. Samuti on vähemuste küsimused integreeritud liidu koostööstrateegiatesse ja tegevuskavadesse.

Näiteks ELi Colombiat käsitlevas riigistrateegia dokumendis (2007–2013) käsitletakse vähemuste hulka kuuluvate isikute humanitaar- ja inimõiguste olukorda ning strateegia peamiste prioriteetide hulka kuulub rahutagamise tõrjutud kodanike kohalikkude juhtimisse ja majandusellu kaasamise abil ning inimõiguste, hea valitsemistava ja karistamatuse vastu võitlemise edendamine. Teise näitena võib nimetada selgesõnalist viidet rahvusvähemustesse kuuluvate isikute õiguste austamisele Ukrainaga sõlmitud Euroopa naabruspoliitika tegevuskavas.

EL tegi aktiivselt koostööd vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste edendamist ja kaitset käsitlevatel ÜRO foorumitel. ÜRO sellealased protsessid hõlmavad vähemuste küsimuste foorumit ja vähemuste küsimuste sõltumatu eksperdi tegevust. EL jätkas ka koostööd selles valdkonnas tegutsevate muude rahvusvaheliste organisatsioonide ja mitmepoolsete organitega, näiteks OSCE ja selle rahvusvähemuste ülemvolinikuga ning Euroopa Nõukoguga.

Lisaks jätkas EL mitmesuguste rahastamisvahendite ja tehnilise koostöö vahendite kasutamist, sealhulgas kahepoolne koostöö valitsustega ja otsetoetused kodanikuühiskonnale, mis teineteist vastastikku täiendavad ja mis loovad sünergiat vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste edendamiseks ja kaitseks.

Selleks on EL kahepoolse koostöö abil toetanud valitsuste programme ja poliitikaid, mis on suunatud vähemustele või mis võivad seda valdkonda mõjutada. EL toetas ka vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste kaitsmise ja edendamise tegelevaid kodanikuühiskonna organisatsioone, peamiselt demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendist (EIDHR). Selleks seadis EL eelkõige eesmärgiks aidata võidelda diskrimineerimise vastu, edendada vähemuskogukondadesse kuuluvate naiste ja meeste ühiskonna-, majandus- ja poliitilises elus võrdse osaluse kaitsmist ja arendamist osana inimõiguste tugevdamise laiemast kontekstist ning edendada poliitilist pluralismi ja demokraatlikku poliitilist osalust.

EIDHRist rahastatakse praegu rohkem kui 90 000 euro suuruse panusega projekti, mille eesmärk on parandada romade ja teiste rahvusvähemuste poliitilist osalust ja esindatust Bosnias ja Hertsegoviinas, edendades seeläbi nende kaasamist, huve ja õigusi. Vähemused ja eelkõige romad, kes moodustavad Bosnias ja Hertsegoviinas suurima rahvusvähemuse, kannatavad alalise diskrimineerimise all, mis on toonud kaasa ulatusliku vaesuse, tööpuuduse, kodutuse ja haridusele juurdepääsu puudumise. Kuigi Bosnia ja Hertsegoviina põhiseadus sisaldab rahvusvahelisi inimõiguste standardeid, on õigus „olla valitud” tagatud üksnes põhirahvustele (bosnialastele, horvaatidele ja serblastele). Vastavalt põhiseadusele on rahvusvähemustesse kuuluvatel isikutel keelatud juurdepääs kõige kõrgemal tasandil poliitilisele osalusele riigi ja üksuste tasandil. Kõnealuse projekti eesmärk on seega aidata luua riigi tasandil romadele ja teistele vähemustele poliitiliseks esindatuseks ja osaluseks paremad tingimused, edendades rahvusvähemuste kategooria lisamist Bosnia ja Hertsegoviina põhiseadusesse, ning edendada romade poliitilist kaasatust ja suutlikkust, et suurendada nende mõju otsuste tegemisel.

3.28. Puuetega inimeste õigused

22. jaanuaril 2011 liitus EL ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooniga. See oli ajalooline areng, kuna puuetega inimeste õiguste konventsioon on esimene ulatuslik inimõigustealane leping, mille EL peab ratifitseerima kui „piirkondliku integratsiooni organisatsioon”. EL osales aktiivselt ja esmakordselt kui osaline puuetega inimeste õiguste konventsiooni osalisriikide konverentsil, mis toimus 2011. aasta septembris.

Konventsiooni eesmärk on tagada, et puuetega inimesed saaksid kasutada oma õigusi võrdselt teiste kodanikega. Konventsioonis on sätestatud miinimumstandardid puuetega inimeste kõigi inimõiguste ja põhivabaduste kaitseks. Sellest tulenevalt peab EL oma pädevuste piires tagama, et ELi tasandil poliitika ning seadusandlikud ja kavandamismeetmed oleksid kooskõlas puuetega inimeste õiguste konventsiooni sätetega puuetega inimeste õiguste kohta. 2010. aasta novembris vastu võetud ELi puuetega inimeste strateegias (2010–2020), mille eesmärk on aidata rakendada puuetega inimeste õiguste konventsiooni sätteid nii ELi kui ka liikmesriikide tasandil, on välistegevus määratletud kui üks kaheksast strateegia peamisest tegevusvaldkonnast. Strateegia täiendab ja toetab liikmesriikide tegevust, kellel lasub peamine vastutus puuetega inimesi käsitleva poliitika eest.

EL on üha sagedamini tõstatanud puuetega inimeste küsimuse oma poliitilistes ja eriotstarbelistes dialoogides (sealhulgas inimõigustealastes dialoogides) kolmandate riikidega. Puuetega inimeste õiguste konventsiooni ratifitseerimine ELi poolt on andnud selleks lisapõhjuse. Eelkõige on EL kutsunud kõiki riike üles puuetega inimeste õiguste konventsiooni ratifitseerima ja täielikult rakendama. Näiteks 2011. aastal tõstatati puuetega inimeste küsimus Palestiina omavalitsuse ja Venemaaga.

EL jätkas 2011. aastal puuetega inimeste inimõiguste austamise edendamist ja toetamist asjaomastel piirkondlikel ja rahvusvahelistel foorumitel. Näiteks algatas EL ÜRO Peaassamblee 66. istungjärgul koos Ladina-Ameerika riikidega ja pärast tihedat konsulteerimist UNICEFi ja kodanikuühiskonna organisatsioonidega resolutsiooni lapse õiguste kohta, mis keskendub eelkõige puuetega lastele. Nimetatud resolutsiooni ettevalmistamisel korraldas EL 2011. aasta juunis New Yorgis ka kõrvalürituse teemal „Interaktiivne paneelarutelu puuetega laste õiguste edendamise ja kaitse kohta” koostöös Uruguay (Ladina-Ameerika ja Kariibi mere piirkonna riikide rühma (GRULAC) nimel), ÜRO majandus- ja sotsiaalosakonna (UN DESA) ja UNICEFiga. EL püüab integreerida puuetega inimeste olukorra küsimuse ka teistesse ÜRO foorumitesse ja dokumentidesse koos õigustel põhineva lähenemisviisiga.

EL jätkas ka puuetega inimeste õiguste kaitsmist ja edendamist väljaspool ELi, lisades puuetega inimeste teema süstemaatiliselt ELi arengukoostöö kavadesse. Puuetega inimesi rahastatakse mitmetest ELi rahastamisvahenditest, näiteks arengukoostöö rahastamisvahendist, Euroopa Arengufondist, Euroopa naabrusinstrumendist ning demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendist (EIDHR). 2011. aastal rahastas EL üle 20 projekti, mis olid suunatud konkreetselt puuetega inimestele (kokku rohkem kui 12 miljoni euro eest).

Komisjon võttis 2010. aasta novembris vastu **ELi puuetega inimeste strateegia (2010–2020)**,⁹ mille eesmärk on aidata rakendada puuetega inimeste õiguste konventsiooni sätteid. Strateegia keskendub takistuste kõrvaldamisele kaheksas peamises tegevusvaldkonnas: juurdepääsetavus, osalus, võrdsus, tööhõive, haridus ja koolitus, sotsiaalkaitse, tervishoid ja välistegevus.

⁹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:EN:PDF>.

Seoses välistegevusega on strateegia eesmärk edendada puuetega inimeste õigusi, sealhulgas oma arenguprogrammides ja rahvusvahelistel foorumitel (nt ÜRO, Euroopa Nõukogu, OECD). „Euroopa puuetega inimeste strateegia rakendamise esialgses kavas”¹⁰ määratakse kindlaks peamised meetmed ja ajakava strateegia rakendamise alustamiseks, muu hulgas järgmine:

- tagada, et ELi arengukoostöö jõuab puuetega inimesteni nii konkreetset puuetega inimestele suunatud projektide/programmide kaudu kui ka puuetega inimeste küsimuste integreerimise parandamise abil;
- toetada partnerriikide jõupingutusi puuetega inimeste õiguste konventsiooni allkirjastamiseks, ratifitseerimiseks ja rakendamiseks;
- toetada vajaduse korral partnerriikide puuetega inimeste organisatsioonide ning puute ja arenguga tegelevate organisatsioonide institutsioonilist tugevdamist;
- edendada ELi arenguprojektide raames rahastatava infrastruktuuri vastavust puuetega inimeste juurdepääsu nõuetele;
- juhtida vajaduse korral tähelepanu puudele kui inimõigusküsimusele ELi inimõigustealastes dialoogides kolmandate riikidega, tuginedes puuetega inimeste õiguste konventsiooni põhimõtetele.

3.29. Põlisrahvastega seotud küsimused

Põlisrahvaste küsimusi käsitlevaid ELi tegevuspõhimõtteid kohaldatakse vastavalt ÜRO 2007. aasta põlisrahvaste õiguste deklaratsioonile, millega edendatakse põlisrahvaste õigusi ja tagatakse põlisrahvaste jätkuv areng kogu maailmas.

¹⁰ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SEC:2010:1324:FIN:EN:PDF>.

EL püüab integreerida inimõigused, sealhulgas põlisrahvaste küsimused, kõigisse oma välispoliitika aspektidesse, k.a oma poliitilistesse dialoogidesse kolmandate riikide ja piirkondlike organisatsioonidega ja mitmepoolsetesse foorumitesse (nt ÜRO) ning andes selleks rahalist toetust.

Alates rahvusvahelise maailma põlisrahvaste päeva kehtestamisest 1994. aastal on kõigepealt välissuhete ja Euroopa naabruspoliitika volinik ning nüüd kõrge esindaja teinud peaaegu igal aastal selle 9. augustil tähistatava päeva puhul avalduse. Lisaks on ELi delegatsioonid kogu maailmas korraldanud 9. augustil või selle kuupäeva paiku arvukalt üritusi, sealhulgas kohtumisi põlisrahvaste juhtidega, pressikonverentse, ajaleheartiklite avaldamist, seminaridel osalemist ja ELi rahastatud projektide külastamist.

EL jätkas aktiivset osalemist põlisrahvaste küsimustega tegelevatel ÜRO foorumitel ning andis panuse põlisrahvaste küsimustega tegelevate ÜRO asutuste tehtavasse koostöösse. 2011. aastal ühines EL konsensusega peaassamblee kolmanda komitee regulaarse põlisrahvaste õigusi käsitleva resolutsiooni kohta ning ligikaudu pooled ELi liikmesriikidest olid resolutsiooni kaassponsoriks. Resolutsioon sisaldas otsust korraldada 2014. aastal peaassamblee kõrgetasemeline täiskoguistung põlisrahvaste maailmakonverentsi nime all. Lisaks tegi EL põlisrahvaste küsimusi käsitleva avalduse kolmandas komitees ja põlisrahvaste õiguste ekspertmehhanismi 2011. aasta istungil ning osales interaktiivses dialoogis põlisrahvaste inimõiguste ja põhivabaduste olukorda käsitleva eriraportööri James Anayaga.

Põlisrahvaste küsimused integreeriti jätkuvalt ELi arengukoostöö strateegiatesse. Näiteks ELi Colombiat käsitlevas riigistrateegia dokumendis (2007–2013) käsitletakse põliselanikkonna humanitaar- ja inimõiguste olukorda ning strateegia peamiste prioriteetide hulka kuulub rahutagamise tõrjutud kodanike kohalikku juhtimisse ja majandusellu kaasamise abil ning inimõiguste, hea valitsemistava ja karistamatuse vastu võitlemise edendamine. Veel üks näide on põlisrahvaste selgesõnaline lisamine riigi moderniseerimise ning hea valitsemistava ja sotsiaalse kaasamise tugevdamise toetamisse Peruud käsitlevas riigistrateegia dokumendis (2007–2013).

EL toetab otse ka põlisrahvaste küsimustega tegelevaid kodanikuühiskonna organisatsioone, peamiselt demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendist (EIDHR). Nimetatud rahastamisvahendist on põlisrahvaste jaoks ette nähtud arvukalt erimeetmeid, mida rakendatakse riiklikul, rahvusvahelisel või piirkondlikul tasandil.

EL tunnistab põlisrahvaste õiguste kaitsjate erilist haavatavust ja teravat tagakiusamist paljudes maailma riikides, nagu on selgunud mitmetest rahvusvahelistest aruannetest, sealhulgas ÜRO inimõiguste kaitsjate küsimuse eriraportööri aruannetest. 2011. aastal rahastati EIDHRist 1,2 miljoni euro suurust piirkondlikku projekti, mille eesmärk on toetada ja tugevdada põlisrahvaste inimõiguste kaitsjate võrgustikku Nepalis, Bangladeshis, Indias, Kambodžas, Indoneesias, Malaisias, Filipiinidel ja Tais.

Alates 2011. aastast on EIDHRist rahastatud 1,2 miljoni euro suurust projekti, mille eesmärk on tugevdada põlisrahvaste inimõiguste kaitsjate võrgustikku, mis jälgib ja dokumenteerib põlisrahvaste inimõiguste rikkumisi Aasias, suurendada kohalikul ja rahvusvahelisel tasandil teadlikkust põlisrahvaste õiguste kohta ning kaitsta neid üksikisikuid ja rühmi, kes edendavad ja kaitsevad põlisrahvaste õigusi Aasias. Kõnealune projekt hõlmab Nepali, Bangladeshi, Indiat, Kambodžat, Indoneesiat, Malaisiat, Filipiine ja Taid ning selle eesmärk on tegeleda õigusliku tunnustamise ja asjakohase poliitika puudumisega põlisrahvaste kaitsmiseks Aasia piirkonnas, kus elab ligikaudu 200 miljonit hinnanguliselt kokku 350 miljonist maailma põliselanikust.

Nimetatud riikides elab enamik põlisrahvast allpool vaesuspiiri, nad kannatavad kõikide diskrimineerimise vormide all ning neil on raske pääseda juurde poliitiliste otsuste tegemise protsessile ja kohtusüsteemidele, samuti rikutakse nii nende individuaalseid kui ka kollektiivseid õigusi. Põlisrahvaste maaõiguste mittetunnustamine on toonud kaasa ulatusliku maade hõivamise ja põlisrahvaste sunniviisilise ümberasustamise istanduste, ulatusliku kaevandamise, tammide, infrastruktuuri ja kaitsealade tõttu. Paljud põlisrahvaste inimõiguste rikkumise juhtumid jäävad dokumenteerimata ja neist ei teatata, kuna põlisrahva kogukondade teadlikkus oma õigustest on väike ning nende kaitsmise alane tegevus väga piiratud, eelkõige konfliktipiirkondades, mis muudab põlisrahvaste õiguste kaitsjate töö väga oluliseks.

4. ELI TEGEVUS RAHVUSVAHELISTEL FOORUMITEL

4.1. ÜRO Peaassamblee 66. istungjärg

Peaassamblee 66. istungjärgu kolmas komitee (sotsiaal-, humanitaar- ja kultuuriküsimused) alustas ametlikult tööd 3. oktoobril 2011 ning lõpetas oma töö 22. novembril 2011.

Istungjärgul võttis komitee vastu 66 resolutsiooni, millest 16 hääletuse teel, mis kinnitas eriarvamusi teatavates küsimustes. EL saavutas istungjärgul kõik oma peamised eesmärgid. ELi jõupingutusi toetasid teavitamise kampaaniad New Yorgis ja kolmandate riikide pealinnades, mis korraldati eesmärgiga toetada riigipõhiseid resolutsioone ning resolutsiooni usu- ja veendumusvabaduse kohta; teavitamine toimus tihedas koostöös sarnaseid seisukohti jagavate riikidega. Kolmas komitee võttis edukalt vastu neli ELi algatust. Toimusid läbirääkimised inimõiguste olukorra kohta Birmas/Myanmaris, võttes arvesse riigi hiljutisi positiivseid arenguid, mis kajastusid ka riigi tasakaalustatud osalemises läbirääkimisprotsessis. Resolutsiooni toetas rohkem partnereid kui kunagi varem.

Ka riigipõhine resolutsioon inimõiguste olukorra kohta KR DVs (esitatud koos Jaapaniga) võeti vastu senisest suurima toetajate arvuga. Läbirääkimiste käigus ei muutnud KR DV oma käitumismalli, keeldudes kõnealuses küsimuses koostöö tegemisest.

Mis puudutab temaatilisi küsimusi, siis võeti sarnaselt eelnevatele istungjärgudele konsensuse alusel vastu lapse õigusi käsitlev resolutsioon, mis on ELi ja Ladina-Ameerika ja Kariibi mere piirkonna riikide rühma (GRULAC) ühisalgatus, seda siiski pärast vastavalt Pakistani ja Süüria esitatud kahe vaenuliku muudatusettepaneku tagasilükkamist. Käesoleva aasta resolutsioonis keskenduti puuetega lastele. ELi algatatud resolutsioon igasuguse usutunnistusest või veendumustest tingitud sallimatuse ja diskrimineerimise kaotamise kohta võeti taas vastu konsensuse alusel.

Lisaks sellele toetas EL resolutsiooni inimõiguste olukorra kohta Iraanis, mille sponsoriks oli Kanada ja mis võeti sel aastal vastu suurema ja piisava ülekaaluga.

Istungjärgu viimasel päeval toetati suure häälteenamusega piirkondadevahelist resolutsiooni olukorra kohta Süürias, sealhulgas olid toetajateks riigipõhiste resolutsioonide mittetraditsioonilised toetajad, k.a kõik araabia maad, välja arvatud Süüria ise.

Islami Koostöö Organisatsioon esitas inimõiguste nõukogu resolutsioonil 16/18 „Võitlus sallimatuse, negatiivsete stereotüüpide loomise ja häbimärgistamise ning diskrimineerimise, vägivalla õhutamise ja usutunnistusel või veendumustel põhineva isikuvastase vägivalla vastu” põhineva teksti, mis sisaldas algselt aga täiendavat problemaatilist sõnastust. Pärast ulatuslikke ja suuremas osas kahepoolseid läbirääkimisi koostati kompromisspakett, mille EL sai heaks kiita pärast kokkulepet, et esitatakse tugev selgitus oma seisukoha kohta Islami Koostöö Organisatsiooni teksti vastuvõtmisel. Praegu Lähis-Idas ja Põhja-Aafrikas käimasolevaid sündmusi silmas pidades esitas USA taas oma algatuse naiste ja poliitikas osalemise kohta, mida peaassamblee kaalus juba oma 58. istungjärgul ning mis hõlmab ka tähelepanu pööramist naiste poliitilisele osalusele poliitilise ülemineku protsessides.

EL oli ühel meelel kõigi hääletuste puhul, välja arvatud kaks hääletust. ELi liikmesriigid olid ühel meelel hääletamisest hoidumise osas pärast kolme aastat eraldi hääletamist Durbanis konverentsi järelemeetmeid käsitleva resolutsiooni eelnõu üle. EL hääletas siiski taas eraldi (oli vastu / hoidus hääletamisest) rassismi kaasaegseid vorme käsitleva resolutsiooni eelnõu üle: hääletamise kohta esitati tugev ühine selgitus, milles väljendati ELi muret seoses kõnealuse resolutsiooni motiivide ja valikulise iseloomuga. EL hääletas eraldi ka mitteühinemisliikumise resolutsiooni üle, mis käsitleb õigust arengule.

ELi liikmesriigid esitasid ka 12 resolutsiooni vastavalt oma pädevusele, mis võeti kõik vastu konsensusega.

4.2. ÜRO Inimõiguste Nõukogu

Inimõiguste nõukogu läbivaatamine viidi lõpule 17. juunil 2011, kui ÜRO Peaassamblee võttis hääletuse teel vastu resolutsiooni (154 poolthäält, 4 vastuhäält, 0 erapooletut; 34 riiki ei osalenud hääletusel). See võttis kokku peaaegu kahe aasta pikkuse Genfis ja New Yorgis toimunud intensiivsete läbirääkimiste protsessi, mille tulemus on ELi hinnangul küll minimalistlik, kuid mille puhul säilitati siiski ELi jaoks prioriteetsed elemendid, nagu inimõiguste nõukogu suutlikkus reageerida muret tekitavatele olukordadele riikides, ülemvoliniku, tema ameti ja erimenetluste sõltumatus, samuti üldise perioodilise läbivaatamise korra teatav edendamine.

Lisaks nimetatud läbivaatamisele oli 2011. aastal inimõigustega seotud arengute kiirus kohapeal väga oluline, et tugevdada inimõiguste nõukogu reageerimist ja selle suutlikkust tegeleda tähtsate olukordadega.

Aasta algas 25. veebruaril 2011 toimunud eriistungiga inimõiguste olukorra kohta Liibüas. Istungil ei väljendatud üksnes tõsist muret riigi inimõiguste olukorra pärast, vaid soovitati ka peatada Liibüa liikmestaatus inimõiguste nõukogus, mida peaassamblee pretsedenditu sammuna 1. märtsil ka tegi.

2011. aastal toimus kolm inimõiguste nõukogu korralist istungit: märtsis, juunis ja septembris.

Üldise korrapärase läbivaatamise töörühma 12. istungiga (3.–14. oktoobril 2011) lõpetas inimõiguste nõukogu üldise korrapärase läbivaatamise esimese tsükli. Sel puhul rõhutas EL nimetatud vahendi tähtsust ning innustas soovitusi ulatuslikult ja kiiresti rakendada, sealhulgas kasutades selleks rahvusvahelist abi.

Inimõiguste nõukogu 16. istungjärg toimus 28. veebruarist kuni 25. märtsini 2011 ning see kinnitas veelgi inimõiguste nõukogu suutlikkust reageerida olukordadele riikides ning istungjärgu ajal vastu võetud 40 eelnõu hulgast võeti vastu 8 riigipõhist resolutsiooni. Kõrge esindaja Catherine Ashton kohalolu kõrgetasemelise kohtumise esimesel päeval rõhutas, kui suurt tähtsust omistab EL inimõiguste nõukogule.

Oluliseks läbimurdeks oli Iraani käsitleva resolutsiooni vastuvõtmine, millega loodi esimene riigi mandaat alates inimõiguste nõukogu asutamisest. See tulemus saavutati tänu aktiivsele piirkondadevahelisele rühmale ja intensiivsele lobitööle.

EL algatas resolutsiooni inimõiguste olukorra kohta Birmas/Myanmaris, millega pikendati eriraportööri mandaati ning võeti arvesse hiljutisi arenguid, sealhulgas valimisi ja üldist korrapärasust läbivaatamist. Väiksemaid muudatusi tehti teise traditsioonilisse ELi riigipõhisesse resolutsiooni inimõiguste olukorra kohta KR DVs, mis esitati koos Jaapaniga ja mis sai eelmise aastaga võrreldes suurema hulga poolthääli.

Aafrika riikide rühm oli istungjärgul samuti väga aktiivne ja esitas neli resolutsiooni Aafrika riikide kohta (Kongo Demokraatlik Vabariik, Cote d'Ivoire, Guinea ja Burundi). EL tegi tihedat koostööd Tuneesiaga, et esitada konsensuslik resolutsioon tehnilise koostöö ja abi kohta, mida toetasid Aafrika riikide rühm ja Araabia riikide rühm.

Seoses temaatiliste algatustega esitas EL eduka algatuse usu- ja veendumusvabaduse kohta, eesmärgiga väljendada oma muret usuvähemuste vastu suunatud vägivalga ja sallimatuse pärast, kooskõlas välisasjade nõukogu 21. veebruari 2011. aasta järeldustega. Resolutsioonis tervitati ka usu- ja veendumusvabaduse eriraportööri tööd, kelle mandaat loodi 25 aastat tagasi järjena 1981. aasta deklaratsioonile igasuguse usul ja veendumustel põhineva sallimatuse ja diskrimineerimise kaotamise kohta. Paralleelselt oli kõnealuse istungjärgu üks olulisemaid tulemusi Islami Koostöö Organisatsiooni usulise sallimatuse vastast võitlust käsitleva resolutsiooni vastuvõtmine konsensusel, mida paljud nägid alternatiivina Islami Koostöö Organisatsiooni poolt traditsiooniliselt esitatavale usutunnistuse teotamist käsitlevale resolutsioonile. EL ning Ladina-Ameerika ja Kariibi mere piirkonna riikide rühm tagasid edu lapse õigusi käsitlevale traditsioonilisele resolutsioonile, mille läbirääkimine nõudis arvukaid eelnevaid konsultatsioone ning tihedat koostööd peasekretäri eriesindajaga laste vastu suunatud vägivalga küsimuses ja UNICEFiga. Lisaks sellele võttis inimõiguste nõukogu vastu ÜRO deklaratsiooni eelnõu inimõigustealase hariduse ja koolituse kohta.

Inimõiguste nõukogu 17. istungjärg (30. mai – 17. juuni 2011) oli küllaltki tihe, kuna vastu võeti 29 algatust (millest 8 hääletamise teel). ELi jaoks oli istungjärgu tähtsaim prioriteet Valgevene; ELi toel võeti vastu resolutsioon inimõiguste olukorra kohta kõnealuses riigis.

Istungjärgul esitati mitmeid algatusi Lähis-Ida ja Põhja-Aafrika piirkonna kohta. Inimõiguste nõukogu võttis vastu resolutsiooni, millega pikendati Liibüa küsimustega tegeleva uurimiskomisjoni volitusi. Esitati üks piirkondadevaheline avaldus Süüria kohta, milles kutsuti valitsust üles tegema täielikult koostööd inimõiguste nõukoguga ning võimaldama ülemvolinikule takistamatut juurdepääsu riiki; ning üks piirkondadevaheline avaldus Jeemeni kohta, milles tervitati ülemvoliniku kavandavat missiooni ja kutsuti üles pidama interaktiivset dialoogi inimõiguste nõukogu 18. istungjärgul. Inimõiguste nõukogu võttis vastu ka resolutsiooni inimõiguste edendamise ja kaitsmise kohta rahumeelsete meeleavalduste kontekstis, mis tulenes eelnevatest püüdlustest korraldada nimetatud teemal eriistung.

Teiste põhiliste riikidega seotud olukordadega seoses loodi muu hulgas Cote d'Ivoire'i inimõiguste olukorda käsitlevate küsimustega tegeleva sõltumatu eksperdi mandaat, et aidata rakendada uurimiskomisjoni soovitusi, pikendati Somaaliat käsitlevate küsimustega tegeleva sõltumatu eksperdi mandaati veel ühe aasta võrra ning võeti vastu resolutsioon Kõrgõzstanile antava tehnilise abi kohta.

Seoses temaatiliste küsimustega võttis inimõiguste nõukogu vastu Lõuna-Aafrika murrangulise resolutsiooni diskrimineerivate seaduste ja tavade ning vägivaldaaktide kohta, mis on isikute suhtes toime pandud nende seksuaalse sättumuse või soolise identiteedi alusel, millega anti ÜRO ülemvolinikule volitused koostada kõnealust teemat käsitlev uuring ning tehti ülesandeks esitada see 2012. aasta märtsis toimuval inimõiguste nõukogu paneelarutelul. Inimõiguste nõukogu toetas ka ettevõtluse ja inimõiguste juhtpõhimõtteid ÜRO kaitsmise, austamise ja parandamise raamistiku rakendamiseks ning algatas peasekretäri ettevõtluse ja inimõiguste küsimuste eriesindaja töö järeelmeetmete mehhanismi. Lisaks sellele saavutas inimõiguste nõukogu lapse õiguste konventsiooni kolmanda fakultatiivprotokolli eelnõu (millega luuakse kaebuste esitamise menetlus) eduka vastuvõtmise.

ÜRO Inimõiguste nõukogu 18. istungjärgul (12.–29. september 2011) võeti vastu 37 resolutsiooni ja eesistuja avaldust, peamiselt konsensuse alusel. Istungjärgu ajal võttis inimõiguste nõukogu vastu 7 riigipõhist algatust (Sudaan, Lõuna-Sudaan, Liibüa, Jeemen, Burundi, Kambodža ja Haiti), kõik päevakorrapunkti 10 alusel (tehniline abi ja suutlikkuse suurendamine).

Nagu oli ette nähtud ka ELi poolt istungjärguks seatud põhiprioriteetides, pikendas inimõiguste nõukogu Sudaani inimõiguste olukorra küsimustega tegeleva sõltumatu eksperdi mandaati konsensuse alusel vastu võetud resolutsiooniga, mis valmis koostöös asjaomase riigiga. Olukorda Lõuna-Sudaanis käsitleti samuti resolutsioonis, mis keskendus koostööle ja abile inimõiguste valdkonnas. Samuti võttis inimõiguste nõukogu konsensuse alusel vastu resolutsiooni Jeemeni kohta, milles kutsuti riiki üles käsitlema ÜRO inimõiguste ülemvoliniku koostatud aruandes esitatud soovitusi ning võeti teadmiseks valitsuse teadaanne algatada inimõiguste rikkumiste uurimine. Otsustati ka anda Kambodža küsimustega tegelevale sõltumatule eksperdile erakorraline 2 aasta pikkune mandaat. Inimõiguste nõukogu pikendas Haiti küsimustega tegeleva sõltumatu eksperdi mandaati ning võttis vastu resolutsiooni Burundi jaoks mõeldud nõuandeteenuste ja tehnilise abi kohta, milles tervitati riikliku inimõigusasutuse loomist kooskõlas Pariisi põhimõtetega. Seoses temaatiliste küsimustega lõi inimõiguste nõukogu istungjärgul uue tõe, õiguse, heastamise ja mittekordumise tagamise eriraportööri mandaadi.

Kogu aasta jooksul oli ELil tähtis osa kolme eriistungi kokkukutsumisel Süüria inimõiguste olukorra arutamiseks. Esimene Süüriat käsitlev eriistung toimus 29. aprillil. Istungil vastu võetud resolutsioonis paluti ÜRO inimõiguste ülemvolniku ametil lähetada Süüriasse kiiresti missioon, et uurida rahvusvaheliste inimõigusi käsitlevate õigusaktide kõiki väidetavaid rikkumisi ning teha kindlaks niisuguste rikkumiste faktid ja asjaolud. Teine eriistung toimus 23. augustil; sel puhul lõi inimõiguste nõukogu sõltumatu uurimiskomisjoni mandaadi, mille ülesanne on uurida „Süüria Araabia Vabariigis alates 2011. aasta märtsist toime pandud rahvusvaheliste inimõigusi käsitlevate õigusaktide kõiki väidetavaid rikkumisi (...) ning võimaluse korral teha rikkumiste toimepanijad kindlaks ja (...) võtta nad vastutusele”. Uurimiskomisjon, kelle tööd Süüria ametiasutused ei toetanud ega hõlbustanud, avaldas oma aruande 28. novembril 2011, mis esitati peaassambleele koos soovituselga, et peaassamblee kaaluks aruannete edastamist kõigile asjaomastele ÜRO organitele.

Pärast uurimiskomisjoni aruande avaldamist otsustas EL toetada inimõiguste nõukogu Süüriat käsitleva kolmanda eriistungi kokkukutsumist, mis toimus 2. detsembril. Kolmanda eriistungi lõpus vastu võetud resolutsioonis kutsuti ülekaaluka häälteenamusega üles tagama Süürias inimõiguste ülemvolniku ameti kohalolu ning looma olukorra jälgimiseks eriraportööri mandaat. Lisaks sellele taotleti resolutsioonis, et ametiasutused tagaksid uurimiskomisjonile juurdepääsu riiki ja teeksid sellega nõuetekohaselt koostööd.

4.3. Euroopa Nõukogu

2011. aastal süvendati veelgi ELi ja Euroopa Nõukogu vahelist koostööd, toimus rohkem kontakte, sealhulgas inimõiguste alal. Selle tugevdatud koostöö ja poliitilise dialoogi raamistikuks on 2007. aastal allkirjastatud ELi ja Euroopa Nõukogu vaheline vastastikuse mõistmise memorandum.

ELi ühinemine Euroopa inimõiguste konventsiooniga, nagu on ette nähtud Lissaboni lepinguga, on oluline samm kõigi Euroopa kodanike inimõiguste parema kaitsmise suunas. See samm nõuab tulevase lepingu kõige tundlikumate aspektide põhjalikku analüüsimist. EL tegi kõvasti tööd sujuvaks integreerumiseks Euroopa inimõiguste konventsiooni süsteemi, võttes arvesse ELi institutsioonilise struktuuri eripära. Alates 2010. aasta juulist on toimunud kaheksa läbirääkimisvooru ELi ühinemiseks Euroopa inimõiguste konventsiooniga ning selle tulemusena saavutati 2011. aasta juunis ekspertide tasandil kokkulepe ELi ühinemislepingu eelnõu suhtes. Ühinemislepingu eelnõu peavad heaks kiitma iga organisatsiooni kõik liikmed. EL vajab rohkem aega, et arutada ühinemise kõige tundlikumaid aspekte.

Euroopa Nõukogu kõrgemad ametnikud, sealhulgas Euroopa Nõukogu peasekretär ja Euroopa Nõukogu inimõiguste volinik jätkasid regulaarseid kohtumisi komisjoni presidendi, kõrge esindaja / asepresidendi ja teiste volinikega. Mitmed Euroopa Komisjoni kõrged ametnikud külastasid Strasbourgi, et tutvustada Euroopa Nõukogule ELi eri poliitikaid, sealhulgas idapartnerluse algatust.

EL hindab kõrgelt Euroopa Nõukogu Veneetsia komisjoni tööd ja tervitab selle rolli nõu andmisel Euroopa Nõukogu liikmesriikide õigusaktide vastavuse kohta põhiõiguste ja põhivabaduste alaste Euroopa standardite ja normidega. EL peab Euroopa Nõukoguga oma laienemispaketi üle igal aastal konsultatsioone, millesse on kaasatud ligikaudu 60 ELi eksperti ja töötajat. EL konsulteerib Euroopa Nõukogu ja selle seireorganitega regulaarselt ka iga-aastaste Euroopa naabruspoliitikat käsitlevate eduaruannete ettevalmistamisel. ELil on olnud hea koostöö Euroopa Nõukogu inimõiguste volinikuga, eelkõige seoses konfliktijärgse olukorraga Gruusias.

EL ja Euroopa Nõukogu on rakendanud mitmeid ühisprogramme õigusriigi, demokraatia ja inimõiguste valdkonnas. ELi ja Euroopa Nõukogu vahel jätkus tihe koostöö püüdlustes kaotada surmanuhtlus kogu maailmas, mida näitab ühisdeklaratsiooni avaldamine seoses surmanuhtluse vastase võitluse rahvusvahelise ja Euroopa päeva tähistamisega 10. oktoobril 2011.

EL on tänu ühisprogrammide ja -meetmete rahastamisele jätkuvalt üks peamine Euroopa Nõukogu tegevuse toetaja. Alates 2010. aastast on EL rahastanud mitmeid Euroopa Nõukogu sihtprojekte idapartnerluse rahastamisvahendist, et tugevdada reformiprotsessi idapartnerluse riikides ja tuua need lähemale Euroopa Nõukogu ja ELi standarditele idapartnerluse 1. platvormiga (hea valitsemistava ja inimõigused) hõlmatud põhivaldkondades. Pärast Euroopa Nõukogu idapartnerluse vahendi paljutöötavaid tulemusi algatas EL Euroopa Nõukogu lõunapartnerluse vahendi (4 miljonit eurot 30 kuu kohta), mis peaks edendama inimõiguste ja demokratiseerimise alaseid edusamme Vahemere lõunapiirkonna riikides, pidades silmas ELi parandatud Euroopa naabruspoliitikat.

4.4. Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsioon (OSCE)

Euroopa Liit esindab pooli OSCE liikmesriikidest (56 osalisriiki) ning seetõttu on ELil eriline vastutus täita organisatsioonis proaktiivset rolli. ELi peamine eesmärk on toetada OSCEd jõupingutustes suurendada julgeolekut selle kõigis kolmes mõõtmes:

- poliitilis-sõjalises mõõtmes,
- majanduslikus ja keskkonnavalas mõõtmes ning
- inimõõtmes.

EL on väga pühendunud sellele julgeoleku kõikehõlmavale kontseptsioonile, mille keskmes on inimõõgused. Seetõõtu pani EL pärast 2010. aastal Astanas toimunud tippkoõtumist 2011. aastal suurt rõõku sellele, et tagada kõõgi osalisriikide poolt vabatahtlikult võõtud OSCE poliitiliste kohustuste parem täitmine, eelkõõige inimõõguste valdkonnas, mis hõõlmab inimõõguste, põõhivabaduste, demokratiseerimise (sh valimised), õõigusriigi ning sallivuse ja mittediskrimineerimise alaseid kohustusi ja tegevusi.

2011. aastal põõoras EL suurt täõhelepanu sõõnavabadusele kui põõhiõõgusele:

- esõteks, tagades seda, et digitaalajastul austatakse põõhivabadusi ning et meediamaaõtikul valitseks pluralism. Ajakirjandusvabadust nãõhakse kui vahendit teiste põõhivabaduste ja inimõõguste suurema austamise saavutamiseks;
- teisõeks, toetades kõõiki jõõupingutusi, mille eesmärk on ajakirjanike parem kaitsmine, pidades silmas, et paljudes OSCE riikides on muret tekitavaks suundumuseks ajakirjanike ja meediatõõõtjate vastu õõha sagedamini toime pandavad rünnakud ja nende hirmutamine.

Edu saavutamine selles valdkonnas oli erinev. Ühelt poolt aitas EL oluliselt kaasa 2011. aasta juunis Vilniuses toimunud edukale ja rohkesti kajastamist leidnud kahepäevasele konverentsile ajakirjanike turvalisuse kohta, samuti 2011. aasta juulis Viinis peetud kahepäevasele kohtumisele uue meedia pluralismi teemal. Teiselt poolt ei suudetud ELi suurtest pingutustest hoolimata saavutada 2011. aasta detsembris Vilniuses toimunud ministrite nõukogu kohtumisel konsensust ministrite otsuste vastuvõtmise suhtes nimetatud kahel teemal, mis oleks viinud OSCE kõnealuse valdkonna kohustuste täitmise edasise kindlustamiseni. Mõnede OSCE piirkonda kuuluvatele idapoolsetele riikidele tekitas raskusi nimetatud ELi prioriteetide tunnustamine kogu OSCE piirkonna prioriteetidena.

Lisaks sellele toetas ja kujundas EL väga kasulikke üritusi ELi jaoks OSCE raames prioriteetsetel teemadel, näiteks:

- naisettevõtjaid käsitlev ekspertide konverents (Vilnius, 3.–4. märts 2011)
- inimkaubanduse vastase liidu iga-aastane konverents (Viin, 20.–21. juuni 2011)
- OSCE kohtumine, mis oli pühendatud riiklike inimõigusasutuste arendamisele (ombudsmani institutsioonid, komisjonid, instituudid ja muud mehhanismid).

Lisaks sellele väljendas EL 2011. aastal häälekalt oma arvamust alalise nõukogu iganädalastel istungitel ning OSCE inimõõdet käsitlevate komiteede igakuistel kohtumistel: need võimaldavad OSCE 56 osalisriigi inimõiguste alaste kohustuste pidevat läbivaatamist ning nimetatud kohustuste avatud ja otsekohest arutamist. Rõhutati paljusid inimõiguste ja põhivabadustega seotud probleematilisi olukordi ning juhiti neile avalikkuse tähelepanu. EL on veendunud, et OSCE foorum on olnud väga kasulik ELi käsutuses olev diplomaatiline inimõigustealane töövahend.

5. KONKREETSETE RIIKIDE JA PIIRKONDADEGA SEOTUD KÜSIMUSED

5.1. ELi kandidaatriigid ja potentsiaalsed kandidaatriigid

5.1.1. Türgi

Komisjoni 2011. aasta eduaruandes märgiti, et vaatamata piiratud edusammudele tuleb teha märkimisväärseid jõupingutusi põhiõiguste ning eelkõige sõnavabaduse küsimuses; tõsist muret tekitab kirjanike ja ajakirjanike vastu algatatud kohtuasjade arv ning sagedased ja ebaproportsionaalsed veebisaitide sulgemised.

Euroopa Inimõiguste Kohtule esitatud uute kaebuste arv kasvas viiendat aastat järjest. Mõningaid kohtuotsuseid ei ole Türgi mitu aastat täitnud. Lisaks sellele on aastaid pooleli hulgaliselt reforme ning inimõigusasutusi käsitlevad õigusaktid on vaja viia täielikult kooskõlla ÜRO põhimõtetega.

2011. aasta aprillis toimunud ELi – Türgi assotsiatsiooninõukogu istungil innustas EL Türgit veelgi parandama põhiõiguste ja -vabaduste austamist seadustes ja praktikas. Positiivseid samme on tehtud seoses tsiviiljärelvalvega julgeolekujõudude üle ning kohtusüsteemi reformi strateegia rakendamisel, kuid tarvis on teha täiendavaid edusamme. Samuti on vajalikud lisapingutused Kopenhaageni kriteeriumide täielikuks täitmiseks, muu hulgas seoses omandiõiguse, ametiühinguõiguste, vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste, naiste ja laste õiguste, mittediskrimineerimise ja soolise võrdõiguslikkuse ning võitlusega piinamise ja väärkohtlemise vastu. EL väljendas kahetsust, et 2009. aasta augustis valitsuse poolt teada antud demokraatlik algatus, eelkõige kurdidega seotud küsimuste käsitlemiseks, ei ole vastanud ootustele, kuna praktikas võeti vähe meetmeid. EL kutsus Türgit üles muutma terrorismivastast võitlust käsitlevaid õigusakte, et vältida põhjendamatuid piiranguid põhiõiguste kasutamisel.

Sarnaseid küsimusi käsitleti ka 2011. aasta detsembris vastu võetud nõukogu järeldustes. EL järeldas, et käsitleti olulisi prioriteete, sealhulgas julgeolekujõudude üle teostatavat tsiviiljärelevalvet, kohtusüsteemi reformi, usuvabadust ja ÜRO piinamisvastase konventsiooni fakultatiivprotokolli (OPCAT) ratifitseerimist. EL tervitas Türgi esimesi samme põhiseadusliku reformi suunas, toonitades, et peamine väljakutse on rakendamine kooskõlas Euroopa standarditega. Nõukogu innustas ka Türgit jätkama võimalikult laiapõhjalisi konsultatsioone, millesse on kaasatud kõik parteid ja kodanikuühiskond. Lisaks sellele kutsus nõukogu Türgit üles veelgi parandama põhiõiguste ja -vabaduste austamist seadustes ja praktikas, eelkõige sõnavabaduse valdkonnas. EL tervitas õigusakti vastuvõtmist, millega muudetakse sihtasutuste seadust ja mille eesmärk on lihtsustada konfiskeeritud kinnisvara tagastamist mittemoslemi kogukondadele, seda tingimusel et õigusakti rakendatakse tulemuslikult.

Poliitiliste kriteeriumide, sealhulgas põhiõiguste osas edusammude tegemine on võtmetähtsusega element komisjoni ettepanekus hoogustada ELi ja Türgi suhteid ning ühinemisprotsessi positiivse tegevuskava abil, mille nõukogu 2011. aasta detsembris kinnitas. Positiivne tegevuskava toetab ja täiendab ühinemisprotsessi.

2011. aastal eraldati Türgile kokku 780 miljonit eurot ühinemiseelset finantsabi. Lisaks on Türgi saanud kasu piiriülese koostöö jaoks mõeldud toetusest ning ühinemiseelse abi rahastamisvahendi piirkondlikest ja horisontaalsetest programmidest.

5.1.2. *Lääne-Balkan*

Väljavaade saada ELi liikmeks on Lääne-Balkani piirkonnas ELiga seotud reformi, sealhulgas enda tegevuse ELi inimõiguste poliitikaga vastavusse viimise suurimaks tõukejõuks. Demokraatlike põhimõtete, õigusriigi, inimõiguste ja vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste, põhivabaduste ja rahvusvahelise õiguse põhimõtete austamine, täielik koostöö endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga (EJRK) ning piirkondlik koostöö on osa Lääne-Balkani riikidele poliitikaraamistikuks oleva stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi tingimustest. Selle keskmeks on stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingud, mille olulisteks osadeks on demokraatlikud põhimõtted ja inimõiguste kaitsmine.

EL andis olukorrale viimati hinnangu komisjoni 12. oktoobril 2011 avaldatud iga-aastaste eduaruannete alusel. Aruanded näitavad, et piirkonna olulisteks väljakutseteks on õigusriigi põhimõtte järgimine, eelkõige korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus, haldussuutlikkuse tugevdamine ning ajakirjanduses sõnavabaduse tagamine. Aruannetes rõhutatakse samuti piirkondliku koostöö ja lepituse tähtsust Lääne-Balkani piirkonnas.

Pagulaste ja riigisiseste põgenike tagasipöördumise protsessi küsimuses leppisid Bosnia ja Hertsegoviina, Horvaatia, Montenegro ja Serbia välisministrid 7. novembril Belgradis kokku selles, et tehakse jõupingutusi kõigi antud valdkonnas lahendamata küsimuste käsitlemiseks ja kutsutakse kokku abiandjate konverents, et rahastada ühist eluasemeprogrammi, mille eelarve on 584 miljonit eurot.

EL arutab kõnealuse piirkonna riikidega mitmesugustel foorumitel korrapäraselt inimõigustega seotud küsimusi. ELi abi antakse ühinemiseelse abi rahastamisvahendi kaudu ja see on suunatud lühiajalistele ja keskpika tähtajaga prioriteetidele, mille elluviimine aitab Euroopaga tihedamalt integreeruda. Osana ELi üldisest tegevusest Lääne-Balkani piirkonnas viis EL 2011. aastal piirkonnas läbi kolm ÜJKP missiooni ja hoidis käigus kahte ELi eriesindaja bürood. Iga operatsiooni volitustes on olulisel kohal inimõiguste ja õigusriigi põhimõttega seotud küsimused.

EL toetab endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtu volitusi, rõhutades vajadust teha sellega täielikku koostööd, mis on oluline ELi liikmeks saamise tingimus. Kahe veel tagaotsitava isiku vahistamine ja üleandmine 2011. aasta mais ja juunis andis suure panuse piirkonnas rahvusvahelise õigluse ja lepituse saavutamiseks.

ELi Nõukogu kordas 5. detsembril 2011 kõikide vähemuste kaitse tähtsust ja kutsus piirkonna riikide valitsusi üles võtma vajalikud meetmed lahendamata probleemidega tegelemiseks.

5.1.3. Horvaatia

Horvaatia viis 2011. aasta juunis ühinemisläbirääkimised lõpule pärast seda, kui oli edukalt käsitletud teatud kriteeriume, mis olid kehtestatud kohtusüsteemi ja põhiõiguste peatükis, ning teinud kogu ELiga lähenemisprotsessi jooksul edusamme inimõiguste- ja demokraatiaalastes küsimustes. Horvaatia allkirjastas ühinemislepingu 9. detsembril 2011. Pärast lepingu ratifitseerimist ühineb Horvaatia ELiga 1. juulil 2013; selle ajani teostab Euroopa Komisjon järelevalvet Horvaatia poolt ühinemisläbirääkimiste käigus võetud kohustuste täitmise üle, eelkõige kohtusüsteemi ja põhiõiguste valdkonnas. Euroopa Komisjon esitab ELi liikmesriikidele korrapäraselt aruandeid. 2011. aasta oktoobris esitatud eduaruandes märkis komisjon, et Horvaatia võttis erinevaid meetmeid, et suurendada avalikkuse teadlikkust ja parandada inimõiguste kaitset. Inimõiguste jõustamine, sealhulgas kohtusüsteemi tõhusus ja õiguskaitse kättesaadavus, vajab siiski jätkuvat tähelepanu.

EL jälgis tähelepanelikult kohtusüsteemi reformi strateegia rakendamist ning meetmete võtmist, millega tugevdatakse kohtusüsteemi sõltumatust, vastutust, erapooletust ja professionaalsust. Sõjakuritegude toimepanemise eest vastutusele võtmise küsimuses hindas EL korrapäraselt edusamme, mida on tehtud kohtuasjade erapooletul käsitlemisel. Jätkuvalt vajab põhjalikku käsitlemist karistamatuse küsimus. EL rahastas projekti, mille alusel teostavad valitsusvälised organisatsioonid järelevalvet sõjakuritegude kohtuasjade menetlemise üle.

EL rõhutas tähtsust, mida omab vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste kaitset käsitlevate õigussätete jätkuv rakendamine, sealhulgas vähemuste tööhõive tulemuslik suurendamine. Samuti innustas EL Horvaatiat suurendama naiste, laste ja puuetega inimeste õigusi.

Pagulaste jätkusuutlikuks tagasipöördumiseks on vaja luua õiged majanduslikud ja sotsiaalsed tingimused. Saades innustust Horvaatia poolt eluasemeprogrammi raames tehtud märkimisväärsetest edusammudest, jätkas EL rahastajate tegevuse koordineerimise juhtimist ja kutsus Horvaatiat üles jätkama vajalike eluasemete loomist. EL tuletas meelde vajadust täielikult käsitleda kõiki diskrimineerimise juhtumeid ja rõhutas, et kohaldada tuleks hoiatavaid sanktsioone. EL jätkas kõnealustes valdkondades suutlikkuse suurendamise projektide rahastamist, tehes seda ühinemiseelse abi rahastamisvahendi ning demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi (EIDHR) kaudu, osutades sealhulgas mitmeid toetusi kodanikuühiskonna organisatsioonidele.

5.1.4. *Endine Jugoslaavia Makedoonia vabariik*

EL jätkas inimõiguste rakendamise tähelepanelikku jälgimist ja inimõiguste edendamist kõnealuses riigis.

EL on 2001. aastal sõlmitud Ohridi raamlepingu osaline ning jälgib kõigi lepingust tulenevate poliitikate rakendamist. Laienemise volinik ja mitmed Euroopa Parlamendi liikmed osalesid koos riigi presidendi, peaministri, asepeaministrite ja kogu ühiskonna osapoolte esindajatega sündmustel, millega tähistati Ohridi raamlepingu sõlmimise 10. aastapäeva.

Euroopa Komisjoni hinnangul jätkab riik edukalt poliitiliste kriteeriumide täitmist. Riik on jätkanud ühinemisega seonduvate reformide teostamist, kuigi esineb veel mitmeid probleeme. Komisjon märkis 2011. aasta eduaruandes, et inimõiguste ja vähemuste kaitse õiguslik ja institutsiooniline raamistik on üldjoontes olemas ning innustas pidama dialoogi seoses tõsise murega massiteabevahendite sõnavabaduse puudumise pärast.

Juulis toimus romadega seonduvaid küsimusi käsitlev seminar, mille üheks kaaskorraldajaks oli ELi delegatsioon ning mille käigus koostati mitmeid dokumente. Valitsusele on kehtestatud eesmärgid jätkumeetmete võtmiseks, mis hõlmavad õigusriigi ja põhiõiguste alaseid küsimusi.

ELi missioonide juhtide kohtumisel said erilise tähelepanu osaliseks põhiõigused, samuti kinnitati kohtumisel taas kord inimõiguste kaitsjaid käsitlevad strateegiad ja suunised ning arutati homo-, bi- ja transseksuaalide õigusi. ELi delegatsioon toetas ka projekti, millega uuenduslike kultuurietenduste kaudu suurendatakse kodanike teadlikkust vähemuste hulka kuuluvate isikute õigustest.

2011. aastal eraldati ühinemiseelse abi rahastamisvahendi kaudu ELi finantsabi 29 miljonit eurot, millest 8,8 miljonit eurot eraldati inimõiguste kaitsmiseks ja edendamiseks. Lisaks eraldati 2011. aastal demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendist (EIDHR) 600 000 eurot, et toetada Ohridi raamlepingu raames läbiviidavaid projekte, millega edendatakse mittediskrimineerimist, sotsiaalset kaasamist ja sotsiaalseid õigusi, sealhulgas pidades silmas vähemuste ja eelkõige romade kaitset ning võttes selgelt arvesse naiste, laste ja puuetega inimeste õigusi.

Kõnealuse riigi ja USA vahel kehtib jätkuvalt üleandmisest keeldumise leping, mis ei ole kooskõlas asjakohaste ELi juhtpõhimõtetega, mis käsitlevad kokkuleppeid Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi osalisriikide ja Ameerika Ühendriikide vahel.

5.1.5. Montenegro

Montenegro on inimõiguste edendamisel ja jõustamisel teinud mõningaid edusamme. Kõnealuse valdkonna *acquis'* täitmiseks tuleb teha täiendavaid jõupingutusi ning seda eelkõige rakendamise ja jõustamise osas.

Põhiõiguste küsimuses võib tõdeda, et kuigi õigusliku ja institutsioonilise raamistiku tugevdamisel on tehtud mõningaid edusamme, tuleb täielikult jõustada olemasolevaid õiguslikke tagatisi ja tugevdada haldussuutlikkust. Massiteabevahendite vabaduse kaitsmisel tuleb tugevdada õiguskaitseasutuste rolli ning seda kooskõlas Euroopa standardite ja Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktikaga.

Riigi institutsioonide ja kodanikuühiskonna organisatsioonide vahelise dialoogi kvaliteet ja jätkusuutlikkus on paranenud, kuid seda tuleb täiendavalt tugevdada. Romade, aškalite ja egiptlaste kaasamisel tehtud edusammud on jätkuvalt piiratud. Montenegros võeti 2011. aasta juulis ELi ja ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti toetusel vastu strateegia riigisiseste põgenikega seonduvatele küsimustele püsivate lahenduste leidmiseks.

Valimiste õiguslikku ja institutsioonilist raamistikku on märkimisväärselt tugevdatud 2010. aasta septembris esitatud uue valimisseaduse eelnõuga, millega võeti arvesse OSCE Demokraatlike Institutsioonide ja Inimõiguste Büroo (OSCE/ODIHR) ja Veneetsia komisjoni poolt valimiste osas esitatud peamisi soovitusi. Parlamendi seadusandliku ja järelevalverolli tugevdamiseks tuleb teha täiendavaid jätkusuutlikke jõupingutusi. Vähemuste ametlik esindamine on tagatud.

Inimõigused on osa arvamusejärgsest seiremehhanismist. 20. juunil 2011 toimunud stabiliseerimis- ja assotsiatsiooninõukogu teisel istungil märkis EL, et inimõiguste kaitse õiguslik ja institutsiooniline raamistik on suures osas olemas, kuid kehtivate õigusaktide rakendamine ei ole alati rahuldaval tasemel. EL rõhutas vajadust suurendada jätkuvalt õiguskaitseorganite ja riigiteenistujate teadlikkust kõigist inimõiguste rikkumisega seotud aspektidest. EL kutsus Podgoricat üles uurima ajakirjanike vastaseid vägivalda- ja hirmutamisuhtumeid ning tugevdama jõupingutusi väärkohtlemise ja piinamise vastase võitluse vallas.

EL tervitas asjaolu, et Montenegro on viinud enda õigusnormid vastavusse ELi üldise seisukohaga Rahvusvahelise Kriminaalkohtu kohta, kuid märkis samuti, et Montenegro ja USA vahel kehtib jätkuvalt üleandmisest keeldumise leping, mis ei ole kooskõlas asjakohaste ELi juhtpõhimõtetega.

Õigusriigi tugevdamine, korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus, massiteabevahendite vabaduse tugevdamine ja ümberasustatud isikute õigusliku staatuse ning nende õiguste austamise tagamine on ühinemisläbirääkimiste alustamise peamised prioriteedid.

5.1.6. *Albaania*

Demokraatlike põhimõtete ja inimõiguste austamine on sätestatud ELi ja Albaania vahelises stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingus, mis jõustus 2009. aasta aprillis.

Lisaks jätkus 2011. aastal pärast 2009. aasta juuni üldvalimisi alanud poliitiline ummikseis, mis etendas olulist rolli. Usaldamatuse õhkkonda võimendasid 21. jaanuaril 2011 toimunud vägivaldsed vahejuhtumid, mille tulemusel sai surma neli meelevaldajat. Koalitsiooni ja opositsiooni vastandumist süvendasid veelgi 8. mail 2011 toimunud kohalikud valimised, mis tõid kaasa valedesse kastidesse pandud hääletussedelite vastuolulise häältelugemise ja tulemuste vaidlustamise Tiranas. Kuigi see juhtis aasta jooksul tähelepanu kõrvale hädavajalikelt ELi poliitikareformidelt, loodi edusammude tegemiseks võimalused septembris toimunud opositsiooni tagasipöördumisega parlamenti ja novembris saavutatud erakondadevahelise kokkuleppega teatud võtmetähtsusega reformide käsitlemise kohta.

Sellest tulenevalt tegi valitsus mõningaid jõupingutusi ELiga integreerumise edendamiseks, eelkõige võeti vastu tegevuskava, millega käsitletakse Euroopa Komisjoni 2010. aasta arvamuses esitatud 12 peamist prioriteeti. Kõnealused prioriteedid hõlmavad eelkõige naiste, laste ja romade inimõiguste kaitse tugevdamist ja mittediskrimineerimist ning vajadust võtta täiendavaid meetmeid, et parandada politseijaoskondades kinnipeetavate kohtlemist, kohtueelse eelvangistusega seonduvat ja vanglate olukorda.

Pärast 45 romade perekonna Tiranast väljasaatmist tegid ELi delegatsioon, USA saatkond ja OSCE esindus 2011. aasta märtsis ühisavalduse, milles kutsusid ametivõime üles järgima rahvusvahelisi kohustusi, teostama uurimist ja osutama vajalikku sotsiaalabi.

Võttes arvesse kõnealust väljasaatmist ja romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate ELi uut raamistikku aastani 2020, korraldas ELi delegatsioon juunis spetsiaalse missiooni juhtide kohtumise, et arutada ELi liikmesriikide, töö- ja sotsiaalministeeriumi romade küsimuste tehnilise sekretariaadi ning rahvusvaheliste ja kodanikuühiskonna organisatsioonidega peamisi mureküsimusi, mis seonduvad romade kogukonnaga.

ELi delegatsioon korraldas detsembris seminari, mille eesmärgiks oli teha kindlaks võimalikud lahendused, et parandada romade ja egiptlaste kogukondade kaasamist. Kavandatu kohaselt esitavad Albaania ametivõimud 2012. aastal Euroopa Komisjonile aruande seminaril tehtud järelduste elluviimise kohta. ELi delegatsioon allkirjastas detsembris demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi raames kümme uut toetuslepingut kokku 1,2 miljoni euro mahu. Projekte rakendavad kohalikud valitsusvälised organisatsioonid ning nende eesmärgiks on parandada õiguskaitse kättesaadavust haavatavate ja tõrjutud inimeste poolt, edendada diskrimineeritavate inimrühmade õigusi ning tugevdada soolist võrdõiguslikkust ja naiste mõjuvõimu.

Albaania ja USA vahel kehtib jätkuvalt üleandmisest keeldumise leping, mis ei ole kooskõlas asjakohaste ELi juhtpõhimõtetega, mis käsitlevad kokkuleppeid Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi osalisriikide ja Ameerika Ühendriikide vahel.

Albaania parlament kiitis 2011. aasta detsembris heaks ombudsmani ametissenimetamise (ametissenimetamine oli menetluses 2010. aasta veebruarist alates).

5.1.7. *Bosnia ja Hertsegoviina*

Nõukogu kiitis 2011. aasta märtsis heaks ELi tervikliku lähenemisviisi: tugevdatud strateegia Bosnia ja Hertsegoviina jaoks ning kohapealne ELi ühtne tugevdatud esindatus (ELi eriesindaja / ELi delegatsioon).

Bosnia ja Hertsegoviina pidas 2011. aasta juunis stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu protsessi raames ELiga kohtusüsteemi käsitlevat struktureeritud dialoogi, mille eesmärgiks oli tugevdada õigusriigi valdkonnas saavutatut, luua kogu Bosnia ja Hertsegoviinas sõltumatu, tõhus ja erapooletu kohtusüsteem ning lihtsustada edasist integratsiooni ELiga.

2011. aasta detsembris jõudsid Bosnia ja Hertsegoviina poliitilised liidrid kokkuleppele ministrite nõukogu moodustamises (pärast 2010. aasta oktoobris toimunud üldvalimisi) ja 2011. aasta riigieelarve vastuvõtmises, aga ka rahvaloendust ja riigiabi käsitlevate seaduste osas edusammude tegemises ning jõupingutuste tegemises, et rakendada Euroopa Inimõiguste Kohtu poolt kohtuasjas *Sejdic/Finci* tehtud otsust. Selle tulemusena jätkab Bosnia ja Hertsegoviina püüdlusi stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingust ja vahelepingust tuleneva kohustuse – viia põhiseadus kooskõlla Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga – täitmisel.

Tolerantse ühiskonna väljakujunemist takistab jätkuvalt meediale avaldatav poliitiline surve ja meediamaastiku jagunemine etniliste eraldusjoonte alusel. Diskrimineerimine on jätkuvalt laialdane ning mõjutab sotsiaalse ja poliitilise elu kõiki sektoreid. Kõige enam on sellest mõjutatud romad ja haavatavad rühmad. Romade vähemuse sotsiaalseks kaasamiseks on tehtud piiratud jõupingutusi. Naiste õiguste täitmine on mitterahuldav. Sõja ajal vägistamise ja seksuaalse vägivalla ohvriks langenud naiste staatuse parandamiseks on tehtud väheseid edusamme või puuduvad need täiesti. Tehtud on piiratud jõupingutusi, et lõpetada diskrimineerimine ja segregatsioon koolides ning et parandada juurdepääsu haridusele.

Bosnias ja Hertsegoviinas läbiviidavad ÜJKP missioonid, nimelt Euroopa Liidu politseimissioon (EUPM) ja operatsioon ALTHEA (alates 2007. aastast ELi juhitud väed) on toetanud õigusriiki ning ohutu ja turvalise keskkonna tagamist.

Bosnia ja Hertsegoviina ning USA vahel kehtib jätkuvalt üleandmisest keeldumise leping, mis ei ole kooskõlas asjakohaste ELi juhtpõhimõtetega, mis käsitlevad kokkuleppeid Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi osalisriikide ja Ameerika Ühendriikide vahel.

Ühinemiseelse abi rahastamisvahendi (IPA) I komponendi raames eraldati riigile 2011. aastal 102,68 miljonit eurot. Lisaks muule tegevusele toetatakse kõnealuse rahastamisvahendiga haridusalast tegevust ning Sarajevo protsessi rakendamist, mis käsitleb pagulaste tagasipöördumist Bosnias ja Hertsegoviinas.

5.1.8. *Serbia*

Nõukogu tervitas 5. detsembril komisjoni poolt 12. oktoobril esitatud arvamust Serbia Euroopa Liiduga ühinemise avalduse kohta. Nõukogu tunnistas samuti, et Serbia on jõudnud täiesti rahuldavale tasemele endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga koostöö tegemises ning rõhutas vajadust jätkata kõnealuse kohtuga täieliku koostöö tegemist. Serbia on teinud märkimisväärsed edusamme Euroopa Ülemkogu Kopenhaageni kohtumisel seatud poliitiliste kriteeriumide ning stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi nõuete täitmisel, sealhulgas inimõiguste ja vähemuste kaitse alaste nõuete täitmisel.

EL jätkas stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi raames Serbia inimõiguste olukorra ning sotsiaalselt ebasoodsas olukorras olevate rühmade ja vähemuste olukorra jälgimist. Lisaks on Belgradis asuv ELi delegatsioon tähelepanelikult jälginud inimõiguste olukorda Serbias, kaasa arvatud vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste olukorda, kasutades selleks eri viise, näiteks kohapealseid lähetusi ja korrapärast dialoogi selliste asjaomaste sidusrühmadega nagu kodanikuühiskonna organisatsioonid ja rahvusvahelised organisatsioonid, et valmistada ette arvamuse koostamist.

Ühinemiseelse abi rahastamisvahendi raames eraldati Serbiale 2011. aastal kokku 201 miljonit eurot. Muuhulgas toetati õigusriigi, inimõiguste kaitse ja hariduse valdkonna tugevdamist. Mitmeid kodanikuühiskonna algatusi toetatakse nii ühinemiseelse abi rahastamisvahendi riiklike kui ka piirkondlike programmide raames, samuti kodanikuühiskonna rahastamisvahendi ja selliste temaatiliste rahastamisvahendite kaudu nagu demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahend.

Belgradis asuv ELi delegatsioon jätkas inimõiguste ja vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste olukorra tähelepanelikku jälgimist, pöörates erilist tähelepanu romade vähemusele, kes on üks kõige diskrimineeritum ja tõrjutum inimrühm. Põhiõiguste kaitse õiguslik ja institutsiooniline raamistik on olemas. Nüüd on tähelepanu keskmes inimõigusi käsitlevate õigusaktide rakendamine, mida tuleb tõhustada. Ametivõimude ja kodanikuühiskonna vaheline koostöö paranes pärast seda, kui loodi valitsusbüroo kodanikuühiskonnaga koostöö tegemiseks. Kohtusüsteemi reformis esinevaid puudujääke käsitletakse kohtunike tagasinimetamise menetluse käimasoleva läbivaatamise raames. Suhtes Serbiaga on püsivalt aktuaalseks küsimuseks võitlus korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastu, sealhulgas vajadus saavutada usaldusväärseid tulemusi, ning EL innustab tegema selleks täiendavaid jõupingutusi.

5.1.9. Kosovo ¹¹

Euroopa Komisjoni Kosovo kontaktbüroo (ECLO, nüüd ELi büroo), ELi eriesindaja ja Euroopa Liidu õigusriigimissioon Kosovos (EULEX KOSOVO) andsid kõik panuse, et tagada rahvusvaheliste inimõiguste standardite järgimine ja rakendamine Kosovos.

¹¹ Kõnealune määratlus ei piira Kosovo staatust käsitlevaid seisukohti ning on kooskõlas ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga 1244/99 ja Rahvusvahelise Kohtu arvamusega Kosovo iseseisvusdeklaratsiooni kohta.

Euroopa Komisjon osutas oma ühinemiseelse abi rahastamisvahendi (IPA) ning demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi (EIDHR) kaudu inimõigustealast toetust asjaomastele institutsioonidele ja kohalikule kodanikuühiskonnale. 2011. aastal anti EIDHRist toetust kokku 900 000 eurot. See hõlmas televisiooni populaarse, uurivat ajakirjandust edendava debatiprogrammi toetamist, inimkaubanduse tõkestamisega tegeleva organisatsiooni abistamist ning inimõigustealaste nõustamisprojektide toetamist. IPA projektid hõlmavad Kosovos pliiga saastatud piirkondades elavate roma perekondade ümberpaigutamist, ELi liikmesriikidest kodumaale tagasi saadetud roma perekondade tagasivõtmist ja taasintegreerimist, 1990. aastatel või 2004. aasta rahutuste tõttu Serbiasse põgenenud riigisiseste põgenike tagasipöördumist. Anti ka tehnilist abi TAIEXi kaudu, et edendada sõnavabadust avalik-õigusliku ringhäälingu ja uue serbiakeelse kanali õigusraamistiku muutmise abil.

ELi eriesindaja osales inimõiguste edendamises seeläbi, et teostas järelevalvet inimõiguste ja vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste konkreetsete aspektide üle ja esitas nendega seonduvaid aruandeid ning osutas poliitilist nõustamist Kosovo institutsioonidele. Poliitiline nõustamine ja inimõigustealaste standardite rakendamiseks osutatav surve leidsid kajastamist ka stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi dialoogi raames. Stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi dialoogi õigust, vabadust ja turvalisust käsitleva valdkondliku kohtumise ajal, mida juhtis laienemise peadirektoraat, anti Kosovo ametivõimudele mitmeid soovitusi, mida viimased järgisid, eelkõige eesmärgiga tõhustada inimõigustega tegelevaid institutsioone, tugevdada poliitilist toetust ombudsmanile ja käsitleda mitmeid omandiõigustega seotud küsimusi koordineeritud viisil. Euroopa Komisjoni Kosovo kontakbüroo pidas regulaarselt konsultatsioone kohalike kodanikuühiskonna organisatsioonidega. Mitmed neist konsultatsioonidest käsitlesid inimõiguste küsimusi ning saadud teabest oli kasu iga-aastase eduaruande koostamisel, stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi dialoogi kohtumiste ettevalmistamisel ning romade integreerimise küsimusi käsitleva kõrgetasemelise ja kaasava kohtumise korraldamisel, mida juhtis laienemise peadirektoraadi Lääne-Balkani riikide küsimuste eest vastutav direktor.

Pärast seda kohtumist, mis toimus mais Pristinas, suutsid ELi osapooled ületada takistused, et osutada koolitust romade, aškalite ja egiptlaste kogukondadesse kuuluvale 60 lapsele, kes polnud koolis käinud mitme aasta jooksul. Tegemist oli verstapostiga konverentsil heakskiidetud 40 meetme rakendamisel. Kõnealuste meetmete edasise rakendamise üle teostatakse järelevalvet.

Seoses naiste õigustega täheldati 2011. aastal teatavaid edusamme tänu koduvägivalla eest kaitsmist käsitleva seaduse vastuvõtmisele ning võttes arvesse naistele uues valitsuses antud suurt vastutust, lisaks sellele, et Kosovo presidendiks valiti naine.

EULEX KOSOVO jätkas oma volituste täitmist. Selle põhieesmärgiks on aidata ja toetada õigusriigi institutsioone, õigusorganeid ja õiguskaitseasutusi tõhususe, jätkusuutlikkuse ja vastutuse saavutamisel. Erirakkerühm uurib Dick Marty poolt Euroopa Nõukogule esitatud 2011. aasta aruandes sisalduvaid väiteid sõjakuritegude ja organiseeritud kuritegevuse kohta Kosovos ja väljaspool. Erirakkerühma teostatav uurimine saab olema keerukas ja pikaajaline ning see viiakse läbi kooskõlas rahvusvaheliste inimõigustealaste standarditega.

Kosovo inimõigustealased põhiseaduslikud sätted ja õigussätted on üldjoontes ELi standarditega kooskõlla viidud, kuid sageli jääb puudu nende rakendamiseks vajalikust poliitilisest tahtest ja vahenditest. Teadlikkus põhiõigustest ja vähemuste hulka kuuluvate isikute õigustest on samuti endiselt madal. Komisjoni 2011. aasta eduaruandes järeldati, et inimõiguste edendamine ja jõustamine on endiselt suur probleem. Aruande järeldusi kasutati igapäevaselt, et toetada rahvusvaheliste inimõiguste standardite järgimist.

5.2. Euroopa naabrus poliitika riigid

5.2.1. Idapartnerlus

EL tõhustas 2011. aastal inimõigustealast dialoogi ja koostööd idapartnerluse riikidega (Armeenia, Aserbaidžaan, Gruusia, Moldova Vabariik, Ukraina ja Valgevene) ning seda nii kahe- kui mitmepoolselt. 2011. aasta septembris Varssavis toimunud tippkohtumisel rõhutati, et idapartnerlus on rajatud vabaduse, demokraatia, inimõiguste ja põhivabaduste austamise ning õigusriigi ühiste väärtustele ja põhimõtetele.

Idapartnerluse mitmepoolne mõõde toetab partnerite lähenemist ELi normidele ja arvukate sidusrühmade (kodanikuühiskond, parlamendid ning piirkondlikud- ja kohalikud ametiasutused) kaasamist, millega tagatakse, et demokraatia ja inimõigustealased küsimused on idapartnerluses jätkuvalt olulisel kohal.

Inimõiguste ja demokraatlike väärtuste edendamise toetamise tugevdamiseks loodi 2011. aasta mais idapartnerluse rahastamisvahend. Rahastamisvahendit rahastab EL ja rakendab Euroopa Nõukogu ning selle eesmärk on aidata partneritel läheneda ELi ja Euroopa Nõukogu standarditele kohtusüsteemi reformi ja valimisstandardite valdkondades ning võidelda küberkuritegevuse ja korruptsiooni vastu.

5.2.2. Lõuna-Kaukaasia (piirkondlik)

2011. aastal tegid Lõuna-Kaukaasia riigid täiendavaid reformimise alaseid jõupingutusi, et tugevdada inimõiguste austamist ja edendada demokraatlikku valitsemistava. Edusammud nendes valdkondades toimusid siiski ebaühtlases tempos, kuna olukorda Gruusias, Armeenias ja Aserbaidžaanis iseloomustas endiselt meedia pluralismi puudumine, nõrk õigusriik, rahumeelsete meeleavalduste vägivaldne mahasurumine ja poliitiline lõhestatus. Seetõttu jälgis EL kõigis kolmes riigis hoolikalt inimõiguste olukorda, tõstatades selle küsimuse kõikvõimalikel kahepoolsetel kohtumistel, sealhulgas konkreetsetel inimõigustealastel dialoogidel ja allkomiteede kohtumistel. See oli veelgi olulisem, pidades silmas, et läbivaadatud Euroopa naabruspoliitika kontekstis võetakse ELi ja tema naabrite suhete ambitsioonikuse taseme puhul arvesse seda, mil määral nimetatud väärtused kajastuvad riikide tavades ja poliitika rakendamisel.

5.2.3. Armeenia

EL innustas jätkuvalt Armeenia ametivõime astuma edasisi samme, et liikuda edasi pärast 1.–2. märtsil 2008. aastal presidendivalimistega seoses toimunud sündmusi. Rahvusassamblee kiitis mais heaks presidendi kehtestatud amnestia, mille tulemusel vabastati ka kõik opositsiooni toetajad, kes olid kinni peetud 2008. aasta märtsi presidendivalimiste järel toimunud sündmustega seoses. Armeenia ametivõimud peavad siiski täielikult uurima surmajuhumeid, mis leidsid aset 2008. aasta märtsi kokkupõrgete ajal, ning politsei poolt kinnipidamisel inimestele väidetavalt osaks saanud väärkohtlemist ja nõuetekohase menetluse rikkumisi.

EL innustas Armeenia ametivõime parandama sõna- ja massiteabevahendite vabaduse olukorda ning seda eelkõige seoses televisioonisaadete ja nendest tulenevate solvamise ja laimamise alaste kohtuasjadega. Pärast seda, kui 2011. aasta jaanuaris jõustus uus seadus, millega muudetakse televisiooni- ja raadioseadust, on riigi pealinnas saateid edastavate telekanalite arv vähenenud 22-lt 18-le. Trükimeedia ja online-meedia on pluralistlikumad, kuid nende levik on piiratud. Ringhäälinguseadust on mitmel korral muudetud ning see põhjustab jätkuvalt muret seoses meedia pluralismiga. Kuigi seadusega dekriminaliseeriti laimamine ja solvamine, kehtestati sama seadusega nende osas kõrged rahalised trahvid. Trahve võib meediakanalitele määrata tsiviilhagide raames. OSCE ajakirjandusvabaduse esindaja kutsus 10. novembril ametivõime üles õigusakte täiendavalt reformima, et osutada meediale laimamisalastes tsiviilasjades nõuetekohast kaitset.

EL kutsus Armeenia ametivõime üles parandama usu- ja veendumusvabaduse olukorda. Kuigi usuvabadust üldiselt austatakse, langevad vähemusreligiooni esindajad mõnikord ühiskondliku diskrimineerimise osaliseks. 2011. aastal oli jätkuvalt probleemiks alternatiivne tsiviilteenistus ning esines vajadus tagada tõeliselt alternatiivne tsiviilteenistus, nagu seda soovitas Veneetsia komisjon.

ELi-Armeenia inimõigustealase dialoogi kolmas kohtumine toimus 2011. aasta detsembris Brüsselis. Dialoog oli otsekohene ja avatud ning Armeenia pool ilmutas tõsist tahet selles osaleda.

EL toetas jätkuvalt inimõiguste kaitsja büroo tugevdamist. Bürool on endiselt oluline roll Armeenias inimõiguste ja põhivabaduste valdkonna olukorra järelevalves.

Peale selle toetas Armeenia Vabariiki abistav ELi nõuanderühm jätkuvalt Armeenia jõupingutusi reformide elluviimisel, sealhulgas inimõiguste ja hea valitsemistava valdkonnas.

5.2.4. Aserbaidžaan

Inimõiguste olukord Aserbaidžaanis 2011. aastal oli ELi jaoks muret tekitav ning EL jälgis kogu aasta jooksul kõnealuses valdkonnas toimunud arenguid hoolikalt, tõstatades neid küsimusi kahepoolsetel kõnelustel Aserbaidžaaani ametivõimudega.

Märtsis toimunud protestilaine ja eelkõige 2. aprillil Bakuus toimunud rahvakogunemise jõhker mahasurumine näitas olulist tagasilööki demokratiseerimise ja inimõiguste valdkonnas, samuti ELi suhtes võetud kohustuste ning Aserbaidžaaani poolt Euroopa Nõukogu ja OSCE liikmesuse raames võetud kohustuste mittetäitmist. EL tegi üheksa avaldust, milles ta väljendas oma muret. 2011. aasta lõpus hoiti endiselt vangis umbes 13 aktivisti, kes osalesid 2011. aasta aprilli sündmustes. Mureküsimuseks on saanud ka suure hulga kodanike sundkorras väljatõstmine Bakuu südalinnast, mis toimub mõnikord eelnevalt langetatud kohtuotsuste vastaselt ning mida põhjendatakse kesklinna ulatuslike ümberehitustöödega.

Pärast 2010. aasta novembri parlamendivalimisi ja tulenevalt vaatlusprotsessi ajal tuvastatud puudujääkidest, esitas OSCE Demokraatlike Institutsioonide ja Inimõiguste Büroo (ODIHR) mitmeid ettepanekuid, millest enamikku ei ole käsitletud ning ühtegi neist ei ole rakendatud (sealhulgas valimiskomisjonide koosseisu läbivaatamine kõigil tasanditel). Kuigi vangistatud ajakirjaniku Eynullah Fatullayevi vabastamine 2011. aasta mais oli tervitav areng, halvenesid sõnavabaduse ja kogunemisvabaduse kasutamise tingimused sõltumatute ajakirjanike sageda ahistamise ja hirmutamise ning rahvakogunemiste takistamise tõttu. Lisaks sellele keeldus Aserbaidžaan kutsumast visiidile Euroopa Nõukogu parlamentaarse assamblee poliitvangide küsimuste raportööri Strasserit.

ELi ja Aserbaidžaaani õiguse, vabaduse, turvalisuse ning inimõiguste ja demokraatia allkomitee kohtumise esimese vooru järelmeetmena korraldati 2011. aasta juunis Bakuus kodanikuühiskonna seminar valitsusväliste organisatsioonide töökeskkonna teemal. Allkomitee arutelude teine voor toimus 2011. aasta novembris Brüsselis. Inimõiguste rikkumistega seotud küsimused lisati ELi ja Aserbaidžaaani kõrgetasemeliste kohtumiste, sealhulgas 2011. aasta novembris toimunud koostöönõukogu kohtumise päevakorda.

5.2.5. Gruusia

EL ja Gruusia jätkasid 2011. aastal idapartnerluse raamistikus ELi-Gruusia suhete tugevdamist ja laiendamist. ELi-Gruusia assotsieerimislepingu sõlmimiseks peetavad läbirääkimised edenesid jõudsalt ning Gruusia tegi piisavaid edusamme, et alustada läbirääkimisi põhjaliku ja laiaulatusliku vabakaubanduspiirkonna loomiseks. 2011. aastal tugevdati ELi inimõigustealast tööd seeläbi, et liikmesriigid koostasid ja kiitsid heaks uue inimõiguste strateegia Gruusia jaoks.

ELi-Gruusia inimõigustealase dialoogi neljas kohtumine toimus 2011. aasta juunis Brüsselis. Dialoogi käigus leidis aset konstruktiivne arutelu ning Gruusia poole sõnavõttud ja osalemine oli eelmiste kordadega võrreldes sihipärasem.

EL toetas 2011. aastal jätkuvalt inimõiguste kaitsja büroo tugevdamist uue institutsioonide tervikliku ülesehitamise programmi raames. Inimõiguste kaitsja büroo jätkas oma sõltumatut järelevalvet inimõiguste rikkumiste üle ja esitas ametivõimudele konkreetseid soovitusi. Näitena võib tuua vanglate tervishoiustrateegia täieliku muutmise pärast inimõiguste kaitsja büroo poolt 2011. aastal esitatud aruandeid. Gruusia inimõiguste kaitsja valiti 2011. aastal esmakordselt ÜRO piinamisvastase komitee liikmeks.

Üldjoontes jätkas Gruusia poliitiliste reformide elluviimist. Gruusia võttis vastu muudatused mitmes võtmetähtsusega seaduses, millega reguleeritakse poliitika, õiguse, vabaduse ja turvalisusega seonduvaid küsimusi. Gruusia jätkas edusammude tegemist võitluses korruptsiooni vastu. Samas säilisid küsimused valimiskeskonna õigluse kohta, sealhulgas seoses häälte ebavõrdse kaalu, valimistega seonduvate vaidluste lahendamise mehhanismide ebaselguse, meediale võrdse juurdepääsu ning valitsuserakonna poolt poliitilistel eesmärkidel riigi ressursside kasutamise ebapiisava reguleerimisega.

Gruusia valitsemistava iseloomustas jätkuvalt täidesaatva võimu domineerimine, nõrk parlamentaarne järelevalve ja kohtuvõimu sõltumatuse ebapiisavus. Gruusia õiguskaitseasutuste tegevus ja vastutus võeti vaatluse alla pärast mais toimunud protestide vägivaldset laialisaatmist. Õiguskaitseasutuste poolt üleliigse jõu kasutamise juhtumeid ei toodud kohtu ette. Kriminaalõigussüsteemi reform ja täiendav liberaliseerimine jätkus vastavalt valitsuse ja ELi heakskiidetud kavadele ja programmidele, samas valmistas jätkuvalt muret vanglates kinnipeetavate suur arv.

Gruusia tegi olulise sammu usuvabaduse tagamise suunas. Jätkuvalt valmistas muret tööõiguste austamine ning eelkõige asjaolu, et Gruusia ei järgi rahvusvaheliste tööõiguse konventsioonide teatavaid sätteid. Suurenes mure selle üle, et omandiõigusi ei austata piisavalt.

EL on aktiivselt osalenud konflikti lahendamiseks tehtavates jõupingutustes, kasutades sel eesmärgil ELi järelevalvemissiooni ning uut Euroopa Liidu eriesindajat Lõuna-Kaukaasias ja Gruusia kriisi jaoks. Edusamme on tehtud teenuste osutamisel riigisisestele põgenikele, samas kui mõningane mure säilib seoses sundkorras väljatõstmistega. EL jätkab Genfi kõneluste juhatamist koos OSCE ja ÜROga.

5.2.6. Valgevene

Inimõiguste, õigusriigi põhimõtte ja demokraatlike põhimõtete austamine halvenes Valgevenes 2011. aastal oluliselt pärast valimisstandardite rikkumisi 2010. aasta presidendivalimistel ja sellele järgnenud opositsiooni ning kodanikuühiskonna mahasurumist.

Välisasjade nõukogu nõudis 31. jaanuaril 2011. aastal, et viivitamatult vabastataks ja rehabiliteeritaks pärast 19. detsembri valimisi poliitilistel põhjustel kinnipeetud isikud ning kutsus Valgevenet tungivalt üles austama kinnipeetavate ja nende perede õigusi. Nõukogu kutsus Valgevene ametivõime samuti üles lõpetama demokraatlike jõudude, sõltumatu meedia ja kodanikuühiskonna esindajate ning üliõpilaste tagakiusamise, ning lõpetama kõigi oma sõnavabadust ja kogunemisvabadust kasutavate isikute, sealhulgas opositsiooniparteide liidrite igasuguse karistamise ja diskrimineerimise.

Lisaks otsustas nõukogu 31. jaanuaril viimaseid sündmusi ja arenguid arvesse võttes kehtestada reisipiirangud ja varade külmutamise isikute suhtes, kes vastutavad 19. detsembri 2010. aasta presidendivalimiste tulemuste võltsimise eest ning sellele järgnenud demokraatliku opositsiooni, kodanikuühiskonna ja sõltumatu massimeedia esindajate vägivaldse mahasurumise eest. Samuti taaskehtestas nõukogu reisimiskeelu, mis oli peatatud alates 13. oktoobrist 2008, et julgustada edusammude tegemist. Nõukogu tugevdas piiravaid meetmeid veelgi 21. märtsil, 24. mail, 20. juunil ja 10. oktoobril.

17. juunil toimunud ÜRO Inimõiguste Nõukogu 17. istungil võeti vastu ELi esitatud resolutsioon inimõiguste olukorra kohta Valgevenes.

Võttes arvesse poliitiliselt ajendatud kohtuprotsesse, mis toimusid eelkõige aprillis ja mais, mõistis nõukogu 20. juunil 2011 karmilt hukka kodanikuühiskonna, sõltumatu meedia ja poliitilise opositsiooni esindajate, sealhulgas endiste presidendikandidaatide Njakljajevi, Rimaševski, Sannikavi, Statkevitši ja Ussi poliitilistel põhjustel kinnipidamise, nende üle kohtumõistmise ja kohtuotsuse langetamise ning kordas oma üleskutset viivitamatult vabastada ja rehabiliteerida kõik poliitvangid. Nõukogu mõistis samuti hukka ajakirjandusvabaduse jätkuva halvenemise ning kutsus Valgevenet üles lõpetama demokraatlike jõudude, sõltumatu meedia, kodanikuühiskonna ja neid kaitsvate isikute poliitiliselt motiveeritud tagakiusamise ja ahistamise.

Kõrge esindaja Ashtoni pressiesindajad tegid 16. juulil avalduse, milles väljendati muret „vaikivate protestijate” korduva julma kohtlemise üle Valgevenes.

30. septembril 2011 Varssavis toimunud idapartnerluse tippkohtumise raames tehtud ELi riigipeade ja valitsusjuhtide avalduses väljendas EL sügavat muret seoses inimõiguste, demokraatia ja õigusriigi halveneva olukorraga, mõistis hukka ajakirjandusvabaduse jätkuva halvenemise ning kutsus üles viivitamatult vabastama ja rehabiliteerima kõik poliitvangid, lõpetama repressioonid kodanikuühiskonna ja meedia vastu ning alustama poliitilist dialoogi opositsiooniga.

Kõrge esindaja Ashtoni pressiesindaja tegi 8. augustil avalduse tunnustatud inimõiguste kaitsja Ales Bjaljatski vahistamise kohta ning kõrge esindaja Ashton ja volinik Štefan Füle tegid 23. ja 24. novembril kaks ühisavaldust, mis käsitlesid Ales Bjaljatskile süüdistuse esitamist ja tema süüdimõistmist.

Kõrge esindaja Ashton märkis USA riigisekretäri Hillary Clintoniga tehtud ühisavalduses aasta möödumist 19. detsembri 2010. aasta presidendivalimistele järgnenud opositsiooni mahasurumisest, väljendas muret olukorra üle ning väljendas USA ja ELi valmidust aidata Valgevenel täita oma rahvusvahelisi kohustusi seoses põhiliste inimõiguste, õigusriigi ja demokraatlike põhimõtete austamisega.

Valgevene on ainus Euroopa riik, kus veel kehtib surmanuhtlus. Kõrge esindaja Ashton mõistis 22. juulil 2011 karmilt hukka Valgevene kodanike Hriškavtsovi ja Burdõka väidetava hukkamise ning avaldas 1. detsembril 2011 kahetsust selle üle, et Ülemkohus mõistis surma Valgevene kodanikud Konovalovi ja Kovaljovi. Kõrge esindaja kutsus mõlemal juhul Valgevenet ühinema ülemaailmse surmanuhtluse vastase moratooriumiga.

2. veebruaril 2011 Varssavis toimunud rahvusvahelisel abiandjate konverentsil „Solidaarsus Valgevenega” teatas volinik Füle, et komisjon neljakordistab oma toetuse Valgevene kodanikuühiskonnale ja annab ohvritele kiireloomulist toetust, mis läbi ELilt Valgevene rahvale suunatav rahaline toetus suureneb 17,3 miljonile eurole perioodil 2011–2013.

5.2.7. *Moldova Vabariik*

Euroopa Liidu ja Moldova Vabariigi inimõigustealase dialoogi teine voor toimus 2011. aasta aprillis ning täiendavalt toimusid 2011. aasta oktoobris Moldova Vabariigi valitsuse ja kodanikuühiskonna esindajatega mitteametlikud eksperdikohtumised, kus osalesid ka OSCE, Euroopa Nõukogu ja ÜRO arenguprogrammi esindajad. Inimõigustealase dialoogi järelmeetmena korraldati 2011. aasta juunis tehnilise abi ja teabevahetuse (TAIEX) ekspertide mittediskrimineerimise teemaline seminar.

Hoolimata jätkuvast ummikseisust vabariigi presidendi valimistel ja sellega seotud poliitilisest ebakindlusest jätkas Moldova Vabariik pidevat arengut demokraatlike põhimõtete järgimise ja õigusriigi suunas.

Juunis toimusid riigis kohalikud valimised. Need kinnitasid valimiskeskonna paranemist (valimisseadust muudeti märtsis ja aprillis) vastavalt mõnele OSCE Demokraatlike Institutsioonide ja Inimõiguste Büroo (OSCE/ODIHR) soovitusele, mis anti kahe 2010. aastal toimunud üleriigilise hääletuse järel. Mõnes paigas mõjutas hääletuse salajasust sobiva hääletusvarustuse puudumine ning üldiselt vajavad valimisi ja poliitilisi parteisid käsitlevad õigusaktid parandamist parteide ja valimiskampaaniate rahastamise, kaebuste ja apellatsioonide esitamise korra ning hääletajate registreerimise osas.

Sõnavabaduse osas ei pidanud kohtupraktika sammu hiljutise õigusaktide täiendamisega ning viitas oma otsustes jätkuvalt pigem tsiviilkoodeksile ja mitte uuele sõnavabadust käsitlevale seadusele. Seetõttu ei olnud meedial seadusega tagatud kaitset. Ajakirjandusvabaduse osas reformiti avalik-õigusliku ringhäälingu Teleradio Moldova sisu, et see vastaks kaasaegsele ringhäälinguasutusele. Nimetatud ringhääling tõstis venekeelsed uudistesaadet vähem sobivale ajale, kuid pikendas niisugustele uudistele määratud aega.

Kehtivates õigusnormides on sätestatud ühinemis- ja kogunemisvabaduse kaitse. Selle vabaduse rikkumised on muutunud erandiks. Chişinău linnavalitsuse taotlusel muutis apellatsioonikohus homo-, bi-, trans- ja interseksuaalide (LGBT) rühmituse korraldatud nn võrdsuse paraadi toimumiskoha Chişinău kesklinnast paika, kus paraad ei ärataks tähelepanu.

Teatud edasiminekut võib täheldada vähemuste kaitse osas. UNICEFi ja Euroopa Nõukogu abiga määras valitsus romade kogukonna nõustajad ning võttis juulis vastu romade kaasamise tegevuskava aastateks 2011–2015. Tegevuskava vaadatakse praegu läbi.

Parlamendis on pooleli diskrimineerimisvastaste õigusaktide vastuvõtmine. Jätkus diskrimineerimine seksuaalse sättumuse alusel.

Puuetega inimeste integreerimise osas tehti väheseid edusamme. ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni vastuvõtmise järel kiitis valitsus heaks mitu kerge vaimupuudega täiskasvanutele osutatavate uute sotsiaalteenuste mõistet.

Laste õiguste valdkonnas oli edu ebaühtlane. Hoolekandeesutustes elavate laste arv väheneb, kuid on endiselt suur (UNICEFi andmetel 6 900 last). Vaatamata 2010. aastal tehtud olulistele seadusemuudatustele ei ole piisavalt tegeldud selliste probleemidega nagu laste tööjõu kasutamine ja alaealiste asjades õigusemõistmine. Alaealiste asjades õigusemõistmise süsteem ei vasta tunnustatud rahvusvahelistele standarditele ning laste langemine inimkaubanduse ja seksuaalse kuritarvitamise ohvriks on endiselt oluline probleem.

Valitsus jätkas riikliku soolise võrdõiguslikkuse programmi 2010–2015 rakendamist. Töölaseid õigusakte muudeti vastavalt muudetud Euroopa sotsiaalhartale, lisades seksuaalse ahistamise mõiste. Siiski on naised jätkuvalt alaesindatud nii keskvalitsuses kui ka kohalikes omavalitsustes, ehkki naissoost omavalitsusjuhtide arv pärast kohalikke valimisi veidi kasvas. Vaatamata paranenud õigusraamistikule on koduvägivalla tõkestamismehhanismid endiselt ebatõhusad ühelt poolt seetõttu, et ei täideta kohtu poolt määratud lähenemiskeelde ja teiselt poolt seetõttu, et puudub süsteem vägivaldsete rehabilitatsiooniks.

Usuvabaduse osas tehti edusamme. Parlament võttis vastu usuorganisatsioone käsitleva seaduse. Justiitsministeerium registreeris 2011. aasta märtsis esmakordselt islamiusu organisatsiooni – Moldova Vabariigi Islamiliiga. Religioossete kogukondade liikmed saavad üldiselt oma usutavasid järgida vabalt, kartmata valitsuse liigset sekkumist. Ametiasutused ei teinud siiski midagi, et võidelda järjekindlalt Moldova ülekaalukalt suurima õigeusu kiriku esindajate poliitilise sekkumise ja mõnel puhul vihkamist õhutavate sõnavõttudega.

Moldova Vabariik seisab silmitsi külmutatud konfliktiga oma lahkulöönud piirkonna Transnistriaga, mida juhivad *de facto* ametivõimud. Inimõiguste olukord Transnistria piirkonnas tekitab endiselt tõsist muret. Parandada tuleb selliseid valdkondi nagu kohaliku kohtusüsteemi toimimine, kinnipidamistingimused, sõnavabadus, usu- ja veendumusvabadus ning õigus haridusele, eelkõige ladina tähestikku kasutavatele koolidele võimaluse andmine piirkonnas vabalt toimida. Hiljutised muutused *de facto* juhtkonnas on mõjutanud inimõigustega seotud retoorikat ning loodetakse, et eespool nimetatud valdkondades kavandatud reformid rakendatakse võimalikult kiiresti.

5.2.8. Ukraina

Ukraina on endiselt riik, kus on demokraatlikud institutsioonid, vaba ajakirjandus ja aktiivne kodanikuühiskond. Siiski tõi täidesaatva võimu üha tugevam haare kohtuvõimu üle, opositsiooni liidrite poliitiliselt motiveeritud tagakiusamine ja 2006. aasta põhiseaduse muudatuste tagasipööramine kaasa poliitilise elu halvenemise. Õigusriik on endiselt nõrk, mis on tingitud põhiliselt vajadusest arendada oluliste institutsioonide staatust ja suutlikkust.

2011. aastal demokraatia ja inimõiguste valdkonnas toimunud muutused annavad tunnistust püsivast demokraatia taandarengu suundumusest, mis õõnestab eelnevalt saavutatud märkimisväärset edu. Mitme endise kõrgema ametniku ja opositsiooniliidri, nende seas endise peaministri Julia Tšomošenko üle toimus valikuline õigusemõistmine, mida iseloomustasid mitteläbipaistvad ja puudulikud kohtumenetlused. Seda kritiseeriti tugevalt nii Ukrainas kui ka välisriikides. Muret väljendati ka kinnipeetavatele spetsiifiliste meditsiiniuuringute korraldamise märkimisväärse aegluse üle. Jätkuvalt saabuvad rahvusvahelistelt ja Ukraina inimõiguste organisatsioonidelt teated selle kohta, et väärkohtlemise ja piinamise juhtude arv vanglates ja kinnipidamisasutustes suureneb ning neis ei suudeta tagada vajalikku arstiabi. Kohtueelse vangistuse menetlust kasutatakse üleliigselt, mis suurendab kinnipidamisasutuste ülerahvastatust. Endiselt esineb puudusi Ukraina kohtuotsuste ja Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuste rakendamisel.

Valitsus tegeles mõningal määral uute kogunemisvabadust ja valitsusväliseid organisatsioone käsitlevate õigusaktide ettevalmistamisega. Aruannetes märgiti endiselt, et õiguskaitseorganid kasutavad mitmesuguseid meetodeid, et hoida ära avalikku rahulolematuse väljendamist ning püüdsid kohati piirata kogunemisvabadust. Ajakirjanikud kaebasid *de facto* tsensuuri ja õiguskaitseorganite poolse surve üle. Kõikehõlmavaid diskrimineerimisvastaseid õigusakte ei ole endiselt vastu võetud.

16. juunil 2011 toimus Kiievis õiguse, vabaduse ja turvalisuse küsimustele keskenduv ELi–Ukraina ministrite kohtumine. Kohtumisel korraliti taas, et Ukrainal tuleb veelgi tugevdada inimõiguste austamist, põhivabadusi, demokraatlikke väärtusi ning sõltumatutel ja erapooletutel kohtutel põhinevat õigusriiki. Kiievis 19. detsembril 2011 toimunud ELi–Ukraina tippkohtumisel jõudsid juhid üksmeelele, et Ukraina tulemused, eelkõige ühiste väärtuste ja õigusriigi austamise osas, on äärmiselt olulised riigi poliitilise ühtsuse ja majandusliku integratsiooni saavutamiseks ELiga, kaasa arvatud assotsieerimislepingu sõlmimiseks ja seejärel selle rakendamiseks.

5.2.9. *Vahemere Liit*

Vahemere Liit käivitati 13. juulil 2008 toimunud Pariisi tippkohtumisel, millel rõhutati pühendumist eesmärgile tugevdada demokraatiat ja poliitilist pluralismi, avardades osalust poliitilises elus ja hõlmates kõik inimõigused ja põhivabadused. 2011. aastal toimusid Vahemere lõunapiirkonnas põhjalikud muudatused: Egiptuses, Tuneesias ja Liibüas kukutati repressiivsed režiimid ning Süürias jätkub vägivald. Need sündmused avaldasid mõju ka Liibanonile, Marokole, Jordaaniale ja Alžeeriale, kus reageeriti suurema pühendumisega reformidele. Uuenenud Euroopa naabruspoliitikas tunnustatakse Vahemere Liitu kui olulist piirkondlikku raamistikku, mis täiendab ELi ja tema partnerite kahepoolseid suhteid; kutsutakse Vahemere Liidu sekretariaati üles etendama katalüsaatori rolli põhiprojektide edendamisel; märgitakse vajadust pakkuda demokraatiale, sealhulgas inimõigustele pühendunud partneritele suuremat toetust põhimõttel „mida suuremad saavutused, seda suurem toetus”.

Seega premeerib komisjonis vastu võetud programm SPRING partnerriike, kes on tõeliselt pühendunud reformidele muu hulgas inimõiguste valdkonnas. Paralleelselt sellega jätkas Araabia riikides toimuvate reformiprotsesside toetamist Euroopa – Vahemere piirkonna inimõiguste võrgustik, mis ühendab 64 Euroopa ja Vahemere piirkonna inimõiguste organisatsiooni.

5.2.10. *Egiptus*

2011. aasta veebruari ühisavalduses tervitasid Euroopa Ülemkogu eesistuja Herman Van Rompuy, Euroopa Komisjoni president José Manuel Barroso ning ELi kõrge esindaja Catherine Ashton president Mubarakit otsust tagasi astuda. EL avaldas kiitust Egiptuse rahva julgusele ja kutsus armeed üles tagama, et demokraatlikud muutused toimuksid rahumeelselt, ning väljendas oma kindlat kavatsust suurendada Egiptusele ja selle rahvale üleminekuajal antavat abi.

Alates 2011. aasta jaanuaris alanud Egiptuse rahva ülestõusust on EL olnud kindlalt rahumeelse kogunemise õiguse igasuguse põhjendamatu piiramise vastu. Näiteks väljendasid 2011. aasta jaanuaris kõrge esindaja ning ELi välisasjade nõukogu oma järeldustes suurt muret teadete üle, et relvastatud isikud on rünnanud rahumeelseid meeleavaldajaid, ning edastasid Egiptuse võimudele tugeva sõnumi, et nad võtaksid viivitamatult vajalikud meetmed tagamaks, et õiguskaitseasutused kaitsevad meeleavaldajate vaba kogunemise õigust, ning et võimud vabastaksid oma vaadete rahumeelse väljendamise eest vahistatud isikud; samuti kutsuti võime tungivalt üles pidama kinni oma lubadusest lõpetada tsiviilisikute sõjakohtu alla andmine.

Ülestõusu alguses blokeeris Egiptuse valitsus mitu sotsiaälvõrgustiku veebisaiti ning Egiptuse politsei vahistas kümneid kohalike ja rahvusvaheliste meediaväljaannete ajakirjanikke. EL kutsus 2011. aasta jaanuaris tehtud avalduses Egiptuse ametivõime tungivalt üles taastama viivitamatult kõik sidevõrgud.

EL tervitas 2011. aasta märtsis toimunud referendumil vastu võetud põhiseaduse muudatusi ning toetas 2011. aasta novembris alanud valimisprotsessi, toetades Egiptuse kodanikuühiskonna organisatsioone rahaliselt enam kui 1000 valimisvaatleja koolitamiseks, valijate teadlikkuse parandamiseks ja valimiskomisjoni suutlikkuse suurendamiseks. 30. märtsil 2011 korraldas EL seminari, mis keskendus inimõiguste valdkonna probleemidele pärast 25. jaanuari.

EL tervitas valitsuse teadet, et riiklik julgeolekuteenistus allutatakse kohtu järelevalvele ja tegeleb edaspidi ainult tsiviiljälitustegevuse asutusena, ning pakkus abi julgeolekusektori reformi läbiviimiseks.

Oma kolmanda visiidi käigus Kairosse 14. aprillil 2011 kohtus kõrge esindaja Catherine Ashton naiste esindajatega ja kuulas ära nende mured. EL mõistis teravalt hukka kõik naiste ja teiste haavatavate rühmade vastu suunatud vägivalla vormid ning tõstatas need küsimused korrapäraselt kohtumistel Egiptuse ametivõimudega; EL toetas ametivõimude jõupingutusi naiste õiguste edendamisel, ning toetas proaktiivselt naiste õigusi edendavaid kodanikuühiskonna algatusi.

Vähemuste hulka kuuluvate isikute kaitsmine ja võitlus diskrimineerimisega, muu hulgas religiooni tõttu, oli prioriteet ELi ja Egiptuse vahelise koostöö kavandamisel. EL on korduvalt väljendanud suurt muret usuvabaduse pärast Egiptuses; viimastes avaldustes (1. jaanuaril, 7. mail ja 10. oktoobril) mõistis kõrge esindaja tingimusteta hukka rünnakud süütute kopti kristlaste vastu ja kutsus riigi ajutisi juhte üles taastama kord ning võtma vägivalla põhjustajad vastutusele tsiviilkohtus.

EL jälgib oma Kairos asuva delegatsiooni ning Egiptuse välis- ja siseministeeriumiga ning ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ametiga (UNHCR) korrapäraselt toimuvate kontaktide kaudu väga tähelepanelikult rändajate ja põgenike olukorda Egiptuses. EL on kutsunud Egiptuse võime üles võtma vajalikke meetmeid inimkaubandusega võitlemiseks ning tagama nende vastutuse all olevate rändajate ja põgenike põhiõiguste kaitset. EL tervitas valitsuse viiteid selle kohta, et Siinai näol on tegemist strateegilise prioriteediga, millele tuleks pöörata suurt tähelepanu, ning on valmis Egiptuse võime selle juures toetama.

29. detsembril 2011 korraldasid Egiptuse julgeolekujõud ja prokuratuur läbiotsimisi mitme kohaliku ja rahvusvahelise kodanikuühiskonna organisatsiooni kontorites 17 paigas üle kogu riigi, ning konfiskeerisid arvuteid ja dokumente. Läbiotsimiste käigus täheldati menetluse rikkumisi, näiteks puudus läbiotsimismäärus või kohtu määrus kontori sulgemiseks. 30. detsembri avalduses kutsus ELi kõrge esindaja pressiesindaja Egiptuse võime üles olukorda lahendama ja võimaldama kodanikuühiskonna organisatsioonidel jätkata oma tegevust Egiptuse ülemineku toetamisel.

ELi välisasjade nõukogu 1. detsembri 2011. aasta istungil tervitati Egiptuse parlamendivalimiste hästi korraldatud ja rahumeelset algust 28. novembril, ning võeti teatavaks relvajõudude ülemnõukogu teade, et presidendivalimised korraldatakse enne 2012. aasta juuni lõppu. Nõukogu rõhutas, et võimu sujuv üleandmine tsiviilvalitsusele peaks toimuma võimalikult kiiresti.

5.2.11. *Israel*

Nagu ka varasematel aastatel, väljendas EL ELi–Israeli assotsieerimislepingu raames toimuvatel asjakohastel kohtumistel jätkuvalt tõsist muret seoses inimõigustega. Neil kohtumistel oli võimalik arutada selliseid teemasid nagu kõigi elanikkonnarühmade inimõiguste austamine, halduskorras kinnipidamine (sealhulgas viidates konkreetsetele juhtumitele), vähemuste hulka kuuluvate isikute õigused, inimõiguste kaitsjad, rahvusvaheline humanitaarõigus ja inimõigusi käsitlev rahvusvaheline õigus.

ELi–Iisraeli inimõigusi käsitleva mitteametliku töörühma viies kohtumine toimus 13. septembril 2011. Sellel arutati üksikasjalikult mitmeid Iisraeli olukorraga seotud küsimusi. Nende hulka kuulusid Iisraeli vähemusrühmade õiguslik staatus ja majanduslik olukord ning põhjalikult keskenduti beduiini kogukonna asundustele ja omandiõigustele. Seoses araabia vähemusega üldiselt kutsus EL üles parandama praegust õigusraamistikku, et takistada paremini diskrimineerimist, ning innustas Iisraeli rakendama ÜRO inimõiguste komisjoni 2010. aasta ja ÜRO naiste diskrimineerimise likvideerimise komisjoni (2011) lõppjärel dusi Palestiina araabia kogukonna ning diskrimineerimise vastu võitlemiseks võetud meetmete kohta. Arutati ka mitmeid Knessetis arutlusele olnud seadusandlike ettepanekuid, mille eesmärk on piirata ühinemisvabadust ning valitsusväliste organisatsioonide ja kodanikuühiskonna tegevust üldiselt; muu hulgas arutati 2011. aasta veebruaris vastu võetud valitsusväliste organisatsioonide välismaalt rahastamise seadust ning boikotiseadust. Ulatuslikult käsitleti ka kinnipidamise ja kinnipeetavate tingimusi Iisraelis ja Euroopas ning EL kordas oma muret seoses halduskorras kinnipidamisega ning tõi esile mõningaid üksikjuhtumeid. Märkimisväärt tähelepanu pöörati lapse õigustele, eelkõige seoses laste kinnipidamisega. Lisaks tõstatas Iisraeli pool mitmeid ühiseid mureküsimusi, eelkõige vähemuste hulka kuuluvate isikute õigused ELi riikides, ning samal ajal rõhutas Iisrael hiljutisi arenguid seoses LGBT-inimeste õigustega, nagu samasooliste paaride diskrimineerimise õiguslik keelustamine mitmes valdkonnas ning pensioni- ja sünnituspuhkuse õiguste tunnustamine ülemkohtu poolt. Delegatsioonid pidasid arvamuste vahetusi antisemitismi ja ksenofoobia küsimustes ning tuletasid meelde, kui tähtsad on kõnealusel teemal peetavad ELi ja Iisraeli iga-aastased seminarid, mis tuginevad tegevuskava prioriteetidele. Põhjalikult arutati inimõigustelaste rahvusvahelistel foorumitel (ÜRO Peaassamblee ja inimõiguste nõukogu) võetud meetmeid ning koostööd ÜRO mehhanismidega, samuti peamiste ÜRO inimõigustelaste instrumentide ja nende fakultatiivprotokollide (eelkõige piinamisvastane konventsioon ja selle fakultatiivprotokoll) ratifitseerimist ja rakendamist.

Samuti võeti okupeeritud Palestiina alasid puudutav inimõiguste küsimus Iisraeliga teemaks ELi–Iisraeli poliitilise dialoogi ja koostöö allkomitee raames.

5.2.12. Okupeeritud Palestiina alad

EL peab Euroopa naabruspoliitika raames Palestiina omavalitsusega inimõiguste teemal korrapäraselt dialoogi. 30. ja 31. märtsil 2011 toimus Petlemmas inimõigusi, head valitsemistava ja õigusriigi põhimõtet käsitleva ELi ja Palestiina omavalitsuse allkomitee kolmas kohtumine. Allkomitee kohtumise järel korraldas Palestiina omavalitsus nõuandefoorumi kodanikuühiskonnaga. Palestiina delegatsiooni kuulunud sõltumatu inimõiguste komisjon andis ülevaate inimõiguste olukorrast okupeeritud Palestiina aladel, märkides, et okupatsioon ja Palestiina sisemine poliitiline lõhestatus on paljudele inimõiguste rikkumistele kaasa aidanud.

EL väljendas oma muret inimõiguste rikkumiste pärast, muu hulgas seoses meelevaldsete kinnipidamiste, kohtuotsuste mittetäitmiste ja sõna- ning kogunemisvabaduse piiramistega. Samuti tõstatas EL Palestiina omavalitsuse kinnipidamisasutustes väidetavalt toimuva piinamise ning valdavalt ebaseaduslike vahistamiste küsimuse. EL kordas oma tugevat ja põhimõttelist vastuseisu surmanuhtlusele mis tahes asjaoludel. EL tunnustas Palestiina omavalitsust surmanuhtluse suhtes kehtivast *de facto* moratoriumist kinnipidamise eest ja kutsus Palestiina omavalitsust tungivalt üles uue karistusseadustiku vastuvõtmise käigus ellu viima kavatsust surmanuhtlus kui karistusviis täielikult kaotada.

EL võttis 2011. aastal mitmel puhul sõna seoses inimõiguste olukorraga okupeeritud Palestiina aladel, mis kannatas jätkuvalt tagasilööride all. EL avaldas mitmel korral kahetsust asundustegevuse üle Läänekaldal, sealhulgas Jeruusalemma idaosas, ning tuletas meelde, et EL peab asundusi ja kodude hävitamist rahvusvahelise õiguse alusel ebaseaduslikuks.

Inimõiguste kaitsjate olukord okupeeritud Palestiina aladel oli 2011. aastal endiselt kriitiline. Iisrael jätkas kohtumõistmist inimõiguste kaitsja Bassem Tamimi üle. Kõrge esindaja Catherine Ashton avaldas 13. detsembril 2011 oma pressiesindaja avalduses kahetsust igapäeval demonstratsioonil osalenud Tamimi vennapoja Mustafa Tamimi surma üle, mille põhjustas tema lähedal lõhkenud pisargaasiballoon.

Samuti mõistis EL hukka mošeede põletamise Läänekaldal, kus vägivald Palestiina asunduste elanike suhtes kasvas 2011. aastal 40 %, tulemuseks inimohvrid ja varaline kahju.

EL osaleb pidevalt inimõiguste organisatsioonidega peetavas dialoogis ja konsulteerib nendega, samuti toetab EL inimõigustega seotud tegevusi demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi (EIDHR) kaudu. Loetelu kõigist pooleliolevatest inimõigusvaldkonna projektidest, mida EL rahastab, on üleval Euroopa Liidu tehnilise abi büroo veebilehel.

5.2.13. Jordaania

Inimõiguste, valitsemistava ja demokraatia allkomitee kuues Jordaania ja Euroopa Liidu vaheline kohtumine toimus 2011. aasta märtsis Brüsselis. Tegemist oli esimese kohtumisega pärast seda, kui EL andis 2010. aasta oktoobris partnerlusele Jordaaniaga edasijõudnud staatuse.

ELi–Jordaania inimõigustealase dialoogi käigus käsitleti riigis koostatud reforme, muu hulgas valimiste raamistiku ning ühinemis- ja kogunemisvabaduse, ajakirjandus- ja sõnavabaduse, usu- ja veendumusvabaduse ning naiste õiguste reforme, ning piinamise teemat.

Nagu teistes piirkonna riikides, toimusid 2011. aastal ka Jordaania demonstratsioonid, millel kutsuti üles läbi viima poliitilisi ja majandusreforme ja tegema lõppu juurdunud korruptsioonile. Võttes arvesse riigis arenevat poliitilist konteksti ja kasvavat nõudmist reformide järele, moodustas kuningas Abdullah 2011. aasta märtsis riikliku dialoogi komitee ja aprillis kuningliku komitee põhiseaduse läbivaatamiseks.

Neist esimesele tehti ülesandeks valmistada ette konsensusel põhinevad valimisseaduse ja poliitiliste erakondade seaduse eelnõud, teisele aga tehti ülesandeks põhiseaduse läbivaatamine. 2011. aasta septembri lõpus kinnitas parlament 41 põhiseaduse muudatust, mis jõustusid 1. oktoobril 2011. Muudatused moodustavad Jordaania poliitiliste reformide raamistiku, mis hõlmab konstitutsioonikohtu asutamist ning sõltumatu komisjoni asutamist valimiste korraldamiseks ja järelevalveks, ning piinamise keelustamist.

Rakendusseaduste vastuvõtmine parlamendis peaks sillutama teed demokraatiat, head valitsemistava ja õigusriigi põhimõtet kaitsvate institutsioonide tugevdamisele ning tagama tõelise poliitilise pluralismi ja poliitiliste erakondade mõjuvõimu.

Muudetud avalike kogunemiste seadus jõustus 2011. aasta mais ja see tõi kaasa positiivseid muutusi sõnavabaduse ja kogunemisvabaduse osas. Avalike kogunemiste korraldajatel ei nõuta enam siseministeeriumi luba. Nad peavad ainult võime sündmusest 48 tundi ette teavitama.

Mis puudutab ajakirjandusvabadust, siis mitmel korral tuli traditsioonilistel uudistekanalitel ja interneti uudisteportaalidel tegemist teha julgeolekujõududega, eriti kui nad edastasid teateid demonstratsioonidest.

Korruptsiooni levik Jordaania ühiskonnas valmistab jätkuvalt tõsist muret ja on olnud mitme järjestikuse valitsuse üks peamisi prioriteete, kuid käegakatsutavaid tulemusi on saavutatud vähe.

Jordaania kohaldab surmanuhtluse suhtes jätkuvalt *de facto* moratooriumi, mis hakkas kehtima 2006. aasta mais.

Jordaaniale tuleb teha täiendavaid jõupingutusi naiste vastu suunatud vägivalla kaotamiseks, kasutades selleks ka meetmeid naiste integreerimise edendamiseks poliitika, majanduse, hariduse ja tööhõive valdkondades. Välismaalastega abiellunud Jordaania naiste lastele ei anta endiselt Jordaania kodakondsust ja seega jäävad nad ilma õigusest riiklikule haridusele ja tervishoiule. Samuti ei ole jordanlannade välismaalastest abikaasadel samad kodanikuõigused kui välismaalastega abielus olevatel Jordaania meestel.

5.2.14. Liibanon

Pärast poliitilist ummikseisu 2011. aasta esimesel poolel elavnesid ELi ja Liibanoni vahelised suhted pärast uue valitsuse moodustamist 2011. aasta juulis. Detsembris alustas assotsieerimiskomitee uue Euroopa naabruspoliitika tegevuskava ettevalmistamist.

EL osales aktiivselt uue valitsusega valimisreformi üle peetavas arutelus. Siseministeerium esitas seaduseelnõu 2011. aasta oktoobris. EL toetas 2009. aastal valimiste vaatlusmissiooni poolt tehtud soovitude lisamist sellesse. EL eraldas kaks miljonit eurot, et toetada enne 2013. aasta valimisi toimuvat Liibanoni valimisreformi.

EL innustas jätkuvalt Liibanoni reformima kohtu valdkonda ja tugevdama selle sõltumatust. EL kutsus korduvalt Liibanoni tungivalt üles asendama surmanuhtluse suhtes kehtestatud *de facto* moratooriumi surmanuhtluse täieliku kaotamisega.

Endiselt on probleemiks Liibanoni vanglate vilets olukord. Enam kui 50 % vangidest ootab kohtuprotsessi või on isegi oma karistuse lõpuni kandnud. Kodanikuühiskonna organisatsioonidelt saabub jätkuvalt teateid meelevaldsetest kinnipidamistest, eelkõige pagulaste ja rändajate puhul.

EL kutsus taas Liibanoni üles parandama Palestiina pagulaste olukorda, pidades eelkõige silmas nende õigust tööle ja sotsiaalkindlustusele ning õigust omada, päranduseks saada ja registreerida maad ja kinnisvara. 2010. aastal tööseadusesse tehtud muudatuste rakendusdekreedid on siiani vastu võtmata.

Parlament on lõpule viinud inimõiguste riikliku tegevuskava projekti ja see võidakse peatselt vastu võtta.

EL võttis sõna, et toetada nende inimõiguste kaitsjate õigust sõnavabadusele, kellele oli esitatud süüdistus, kuna nad olid edastanud teateid piinamise kasutamise kohta.

5.2.15. Süüria

Pärast 2011. aasta kevadel Süürias alanud ülestõusu ning Süüria valitsuse poolt oma kodanike vastu suunatud vägivalla ja inimõiguste rikkumiste ägenemist võttis välisasjade nõukogu 2011. aasta mais vastu otsuse peatada ELi ja Süüria valitsuse vahelised kahepoolsed koostööprogrammid. Samuti külmutas EL assotsieerimislepingu projekti. Sellest alates on komisjon peatanud Süüria ametivõimude osalemise oma piirkondlikes programmides ning Euroopa Investeerimispank (EIP) on peatanud kogu Süüria suunatud laenutegevuse ja tehnilise abi.

EL kutsus president Assadi üles tagasi astuma ning tegi tihedat koostööd rahvusvahelise üldsusega, et avaldada Süüria valitsusele survet igasuguse vägivalla lõpetamiseks. EL toetas Araabia Riikide Liiga püüdusi kriis lahendada ning kutsus ÜRO Julgeolekunõukogu liikmeid tungivalt üles heaks kiitma ÜRO jõulist tegutsemist Süüria suhtes. ELi Süüria vastu suunatud piiravad meetmed, sealhulgas relvaembargo, on olnud jõus alates 2011. aasta maist ning korrapäraselt on lisatud uusi meetmeid. 2011. aasta lõpuks oli EL kehtestanud kümme korda sanktsioone 86 üksikisiku ja 30 üksuse suhtes, sealhulgas paljude vägivalla ja tagakiusamise eest vastutavate sõjaväe- ja julgeolekuametnike suhtes.

Ülestõusu vältel on EL korduvalt kõige karmimalt hukka mõistnud Süüria režiimi jätkuvad jõhkrad repressioonid oma elanikkonna vastu ning laialdase inimõiguste rikkumise, sealhulgas tsiviilelanike, rahumeelsete meelevaldajate ja nende sugulaste tapmise, massilise vahistamise ja piinamise, mida võib pidada inimsusevastasteks kuritegudeks. Samuti on EL tungivalt kutsunud Süüria režiimi üles võimaldama humanitaartöötajate ja humanitaarabiasutuste takistamatut juurdepääsu ning võimaldama meedia ja sõltumatute vaatlejate juurdepääsu.

EL on teinud rahvusvaheliste partneritega tihedat koostööd, et tagada ÜRO jõuline vastus kriisile Süürias. Selle tulemusel on ÜRO Peaassamblee ja ÜRO Inimõiguste Nõukogu vastu võtnud olulisi Süüriat käsitlevaid resolutsioone. ÜRO Inimõiguste Nõukogu pidas 2011. aastal Genfis tervelt kolm eriistungit, millel käsitleti inimõiguste olukorda Süüria Araabia Vabariigis; kaks neist ELi ametlikul palvel.

Samuti on EL on väljendanud sügavat muret seoses Süüria küsimustega tegelnud sõltumatu rahvusvahelise uurimiskomisjoni aruande peamiste järeldustega, milles märgitakse, et riigis on toime pandud inimsusevastaseid kuritegusid ja muid raskeid inimõiguste rikkumisi. EL on korduvalt väljendanud seisukohta, et aruandes viidatud kuritegude väidetavad toimepanijad ei tohiks pääseda karistamatult.

5.2.16. Tuneesia

Tuneesia revolutsioon avas tee riigi üleminekuks demokraatiale. EL eraldas aastateks 2011–2013 Euroopa naabrus- ja partnerlusinstrumendist 240 miljonit eurot kahepoolseks koostööks Tuneesiaga. Seda esialgset summat suurendati 150 miljoni euro võrra. Ainuüksi 2011. aastal kahekordistas EL finantsabi ettenähtud 80 miljonilt eurolt ligi 160 miljoni euroni. See raha suunati eelkõige majanduse taastamisele, kodanikuühiskonnale ja demokraatlikule üleminekule.

ELi kõrge esindaja Catherine Ashton ja volinik Štefan Füle kinnitasid oma 2011. aasta jaanuari ühisavalduses taas ELi solidaarsust Tuneesia ja selle rahvaga, mõistsid hukka meelevalduste vägivaldse mahasurumise ja kutsusid Tuneesia ametivõime tungivalt üles tegutsema vastutustundlikult, säilitama rahu, ilmutama vaoshoitust ja hoiduma vägivallast. Ülestõusu tagajärjel astus president Zine El Abidine Ben Ali 14. jaanuaril 2011 ametlikult tagasi.

Nõukogu võttis 31. jaanuaril 2011 vastu Tuneesia suhtes kehtestatud piiravad meetmed, põhjuseks inimõiguste rikkumine. 2011. aasta veebruaris külmutas EL Ben Ali ja teiste isikute vara, kes on Tuneesias uurimise all riigi vahendite kõrvaldamise eest.

EL näitas oma poliitilist toetust Tuneesia üleminekule mitme kõrgetasemelise visiidi käigus: 14. veebruaril 2011 käis visiidil ELi kõrge esindaja Catherine Ashton, seejärel Euroopa Komisjoni president Barroso ja volinikud Füle, Malmström ja De Gucht ning Euroopa Parlamendi president Buzek.

EL kutsus üleminekuvalitsust üles tagama kiire ja sujuva ülemineku demokraatiale ja väljendas oma valmisolekut pakkuda viivitamata abi valimisprotsessi ettevalmistamisel ja korraldamisel ning töötada koos välja laiem pakett, et aidata kaasa demokraatlikele reformidele ja majandusarengule.

EL tervitas üleminekuvalitsuse otsuseid vabastada poliitvangid, võimaldada sõnavabadust ning esitada endise presidendi Ben Ali perekonnale süüdistus korruptsioonis.

EL andis vahetut abi valimiste ettevalmistamiseks ning lähetas riiki Michael Gahleri juhitud valimiste vaatlusmissiooni, kelle aruandes märgiti, et valimiste üldine läbiviimine oli hea (seda toetas tugev poliitiline konsensus ja ulatuslik sõnavabadus) ja korraldus läbipaistev.

Tuneesia kodanikel oli 2011. aasta oktoobris esimest korda võimalik vabalt ja demokraatlikult valida oma esindajad. Hiljuti valitud põhiseadusliku kogu põhiülesandeks on nüüd koostada riigi uus põhiseadus. EL väljendas oma valmisolekut jätkata Tuneesia rahva poliitilist ja rahalist toetamist. EL avaldas samas kahetsust esialgsete valimistulemuste selgumise järel toimunud vägivaldsete kokkupõrgete üle ning kutsus üles säilitama rahu ja vaoshoitust.

2011. aastal eraldati stabiliseerimisvahendist kaks miljonit eurot seitsme projekti toetamiseks, mille eesmärk on aidata Tuneesia ametivõimudel valmistuda rahvusvahelistele standarditele vastavateks demokraatlikeks valimisteks ja toetada sõltumatu kodanikuühiskonna arengut ning võimaldada kodanikuühendustel aktiivselt osaleda riigi reformiprogrammi määratlemises.

Lisaks algatati 2011. aasta märtsis demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi projektikonkurss, mille eelarve on kaks miljonit eurot. Rahastati kümmet projekti järgmise kolmes valdkonnas: valimiste riigisisene vaatlemine, poliitiliste erakondade koolitamine ning sõnavabaduse ja demokraatlike väärtuste edendamise toetamine.

Lisaks algatati temaatilise programmi „Valitsusväliste osalejate ja kohalike ametiasutuste osalemine arenguprotsessis” raames 2011. aasta juulis kokku 2,5 miljoni euro suuruse eelarvega projektikonkurss. Selle puhul keskenduti kohalike arenguprojektide edendamisele, pöörates erilist tähelepanu töökohtade ja sissetulekute loomisele. Rahastati kuut projekti.

2011. aasta septembris pidas oma esimese, ELi korraldatud istungi ELi–Tuneesia töörühm, mis loodi eesmärgiga paremini koostöölastada Euroopa ja rahvusvahelist toetust Tuneesia üleminekule.

Samuti anti märkimisväärset humanitaarabi, eelkõige selleks, et aidata Tuneesial toime tulla Liibüast sõja eest saabuvate põgenike vooluga. EL alustas 2011. aastal Tuneesiaga rännet, liikuvust ja turvalisust käsitlevat dialoogi.

27. detsembril 2011 tervitas EL Tuneesia uue valitsuse ametisseääramist ja väljendas oma pühendumist Tuneesia ametivõimude ja kodanikuühiskonna abistamisele riigi üleminekul demokraatiale.

EL taastas läbirääkimised, mille eesmärk on kehtestada ELi ja Tuneesia vahel privilegeeritud partnerlus ja anda Tuneesiale edasijõudnud riigi staatus.

5.2.17. Alžeeria

ELi–Alžeeria poliitilise dialoogi, julgeoleku ja inimõiguste allkomitee esimene koosolek toimus 3. ja 4. oktoobril Alžiiris. Juunis toimus Luxembourgis ELi–Alžeeria assotsiatsiooninõukogu kuues kohtumine. Sellel arutati põhjalikult demokratiseerimise, reformide ja inimõigustega seotud teemasid. Mais külastas volinik Füle Alžeeriat teist korda. Selle visiidi käigus kohtus ta eelkõige paljude kodanikuühiskonna organisatsioonidega ja arutas Alžeeria ametivõimudega muu hulgas kavandatavaid poliitilisi reforme.

ELi–Alžeeria assotsiatsiooninõukogu detsembris Brüsselis toimunud viimasel kohtumisel väljendas Alžeeria soovi alustada selgitavaid läbirääkimisi tegevuskava väljatöötamiseks uuendatud Euroopa naabruspoliitika raames. 20. detsembril esitas Alžeeria ELile ametliku kutse osaleda vaatljana 2012. aasta mais toimuvatel parlmendivalimistel.

29. aprillil 2011 väljendas kõrge esindaja muret seoses inimõiguste kaitsja ja poliitilise erakonna Demokraatlik Ja Sotsiaalne Liikumine liikme professor Ahmed Kerroumi mõrvaga. Ta kutsus üles korraldama kiiret ja põhjalikku uurimist, et leida mõrva eest vastutavad isikud ja nende üle õigust mõista. Kõrge esindaja meenutas ELi pühendumist partnerlusele Alžeeriaga ning ELi tegevust inimõiguste kaitsjate ja kodanikuühiskonna organisatsioonide toetamisel.

Alžeeria ametivõimud tühistasid 2011. aasta alguses erakorralise seisukorra ja võtsid eesmärgiks poliitiliste ja sotsiaalmajanduslike reformide teostamise. EL väljendas valmisolekut toetada Alžeeriat selle ülesande täitmisel, kuid toonitas vajadust rakendada reforme viisil, mis on vastavuses Alžeeria rahva õigustatud ootustega. Reforme arutati Alžeeria ametivõimudega poliitilise dialoogi, julgeoleku ja inimõiguste allkomitee esimesel koosolekul ning ELi–Alžeeria assotsiatsiooninõukogu teisel kohtumisel. Eelkõige väljendas EL seisukohta, et eriti ühendusi ja meediat käsitlevate seadusandlike reformidega ei tohiks kehtestada ühinemis- ja sõnavabaduse teostamisele praegusest piiravamaid tingimusi. Uue ühendusi käsitleva seaduse analüüs, mille on koostanud mitu valitsusvälist organisatsiooni, valmistab muret eelkõige selles osas, mis puudutab ühenduste moodustamist ja nende tegevuse lõpetamist, tegevusulatust, rahastamist ja koostööd rahvusvaheliste valitsusväliste organisatsioonidega.

EL jälgis tähelepanelikult usu- ja veendumusvabaduse olukorda.

Naiste õiguste osas tervitas EL (hiljem 2012. aasta jaanuaris vastu võetud) reformikava, mille eesmärk on tagada naiste esindatus valitud kogudes. Küsitav on, kas selle rakendamine võimaldab tegelikku võrdõiguslikkust. ELile valmistas muret tõsiasi, et Alžeeria ei ole veel tühistanud naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsioonile esitatud reservatsioone. Samuti toonitas EL vajadust reformida perekonnaseadust.

ELi töötajad kohtusid kodanikuühiskonna organisatsioonidega korrapäraselt nii Alžiris kui ka Brüsselis. Alžiris asuv delegatsioon oli väga aktiivne kodanikuühiskonna teavitamisel rahastamisvõimaluste ja rahastamise korra kohta. Konsultatsioonid riigi ja rahvusvaheliste valitsusväliste organisatsioonidega toimusid kodanikuühiskonna abi tõhususe rühma tegevuse ja rahvusvaheliste tähtpäevade (näiteks inimõiguste päeva) tähistamise raames.

Demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi ning valitsusväliste osalejate programmi kaudu rahastati 2011. aastal veel 14 projekti. Need katavad väga laia teemaderingi, muu hulgas kohalik areng, suutlikkuse suurendamine, naiste õigused ja tervishoid.

Euroopa naabrus- ja partnerlusinstrumendi kaudu rahastatakse Alžeeriat aastatel 2011–2013 kokku 172 miljoni euro ulatuses. 2011. aastal eraldas Euroopa Komisjon Alžeeria tarvis 58 miljonit eurot. Seda raha kasutatakse reformide toetamiseks transpordi, kultuuri ja kultuuripärandi ning noorte ja tööhõive valdkonnas.

5.2.18. Maroko

EL ja Maroko jätkasid inimõiguste alast dialoogi, korraldades eelkõige 20. oktoobril 2011 Brüsselis inimõiguste, demokratiseerimise ja valitsemistavaga tegeleva allkomitee kuuenda kohtumise.

Euroopa Liidu kõrge esindaja Catherine Ashton ning ELi laienemise ja naabruspoliitika voliniku Štefan Füle 19. juuni 2011. aasta ühisavalduses tervitas EL 1. juulil 2011 referendumile pandud põhiseaduse muudetud versiooni. Uus põhiseadus sisaldab olulisi inimõiguste ja põhivabaduste alaseid meetmeid, sealhulgas rahvusvahelise õiguse ülimuslikkuse põhimõtet siseriikliku õiguse suhtes; naiste kodanikuõiguste ja soolise võrdõiguslikkuse tunnustamist; inimõiguste uut institutsioonilist raamistikku; riikliku inimõiguste nõukogu ja ministeeriumidevahelise inimõigustealase delegatsiooni ning ombudsmani institutsiooni loomist. Maroko ametivõimud otsustasid korraldada seadusandlikud valimised varem kui esialgu kavandatud ning viia läbi esindajatekoja valimised. Valimised toimusid 25. novembril 2011. Kokkuleppel Maroko valitsusega lähetati riiki 14. novembrist kuni 2. detsembrini ELi valimisekspertide missioon. Missioon koostas aruande, mis sisaldas mitmeid soovitusi valimisprotsessi teatavate aspektide parandamise kohta (valimiskampaania kestuse pikendamine; hääletustulemuste teatavaks tegemine; naiste osalemine jne). EL väljendas heameelt kõnealuste valimiste korraldamise üle (26. novembri 2011. aasta avalduses) ning võttis kohustuseks toetada Maroko jõupingutusi kiire ja ambitsioonika reformikava rakendamiseks.

2011. aasta mais teatas valitsusnõukogu oma otsusest ratifitseerida piinamisvastase konventsiooni fakultatiivprotokoll. EL innustas Maroko valitsust ka ühinema rahvusvahelise kodaniku- ja poliitiliste õiguste pakti 1. fakultatiivprotokolliga kaebuste menetlemise kohta ning ratifitseerima rahvusvahelise konventsiooni kõigi isikute sunniviisilise kadumise eest kaitsmise kohta. Ühinemis- ja kogunemisvabaduse valdkonnas (mis on uude põhiseadusesse sisse kirjutatud) on endiselt rakendamisega seotud praktilisi probleeme (raskused välismaiste valitsusväliste organisatsioonide registreerimisel, kättesaamistõendite andmisest keeldumine, meelevalduste takistamine). Teateid saadi eelkõige korrakaitsejõudude poolt 20. veebruari liikumise meelevaldajate vastu toime pandud vägivalda kohta. EL toonitas Maroko ametiasutustega peetud dialoogis ühinemis- ja kogunemisvabaduse tagamise tähtsust.

Põhiseaduses on sätestatud ka sõnavabadus ja ajakirjandusvabadus, samuti haldusteabele juurdepääsu õigus ja selle reguleerimise konkreetsed vahendid, nimelt audiovisuaalse kommunikatsiooni kõrge võimuorgan. Kuigi ajakirjanikud võivad üldiselt oma kriitikat väljendada, teatati mitmest juhtumist, mil tundlikke teemasid kritiseerinud meediakanalite ja ajakirjanike suhtes võeti repressiivseid ja hirmutavaid meetmeid. EL innustas Marokot võtma esimesel võimalusel vastu uue ajakirjandusseaduse, mis hõlmab ajakirjanike vabadusekaotuslike karistuste reformi. Naiste ja haavatavate isikute õiguste osas võttis Maroko vastu valitsuse võrdõiguslikkuse tegevuskava aastateks 2011–2013. EL eraldas tegevuskava rakendamiseks 35 miljonit eurot, eelkõige et tõsta elanikkonna teadlikkust ning parandada naiste poliitikas ja riigi juhtimises meestega võrdse osalemise võimalusi. Maroko loobus kõigist reservatsioonidest naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimist käsitleva konventsiooni suhtes, kuid säilitas teatavad avaldused, mille tagasivõtmine peaks toimuma paralleelselt siseriikliku seaduse ühtlustamisega. 2011. aasta mais võttis valitsusnõukogu vastu konventsiooni fakultatiivprotokolli (mis võimaldab komiteel võtta vastu individuaalseid petitsioone). Valitsusnõukogu võttis 2011. aasta oktoobris vastu koduabiliste töötingimusi käsitleva seaduse eelnõu (mis hõlmab ka alla 15aastaste laste töö keelustamist).

ELi ja Maroko vahelist koostööd rahvusvahelistes organisatsioonides, eelkõige ÜRO Inimõiguste Nõukogus, tõhustati veelgi. Seoses araabia kevadega osales Maroko aktiivselt ÜRO Liibüa konflikti käsitleva resolutsiooni kontaktrühma töös ning tegi koostööd ELiga seoses inimõiguste austamisega Süürias.

5.2.19. *Lääne-Sahara*

EL jätkas Lääne-Sahara küsimuse hoolikat jälgimist, eelkõige oma dialoogis Maroko ja Alžeeriaga. EL paneb suurt rõhku inimõiguste olukorra parandamisele Lääne-Saharas, kus esines jätkuvalt probleeme sõna- ja kogunemisvabaduse osas. EL toetab täielikult ÜRO peasekretäri ja tema isikliku esindaja pühendumust Lääne-Sahara küsimusele ning on kutsunud osapooli üles jätkama läbirääkimisi ÜRO egiidi all, et leida õiglane, kauakestev ja vastastikku aktsepteeritav poliitiline lahendus. ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonis 1979 (2011) tervitas julgeolekunõukogu Maroko riikliku inimõiguste nõukogu loomist ning kavandatud Lääne-Saharat käsitlevat komponenti, samuti tervitas julgeolekunõukogu Maroko võetud kohustust tagada kõigile ÜRO Inimõiguste Nõukogu erimenetlustele täielik ja takistamatu juurdepääs.

5.2.20. *Liibüa*

Pärast Gaddafi režiimi jõhkraid repressioone ja rünnakuid oma kodanike vastu otsustas EL 22. veebruaril 2011 peatada ELi–Liibüa raamlepingu üle peetavad läbirääkimised.

Seejärel etendas EL juhtivat osa ÜRO Peaassamblees 1. märtsil vastu võetud otsuse juures, millega peatati Liibüa liikmestaatus inimõiguste nõukogus.

Seoses sündmustega Liibüas toimus 11. märtsil Euroopa Ülemkogu erakorraline kohtumine. Riigijuhid kutsusid kolonel Gaddafit viivitamata võimust loobuma ja teatasid, et EL peab rahvuslikku üleminekunõukogu legitiimseks vestluspartneriks. Järgnevatel välisasjade nõukogu istungitel ja Euroopa Ülemkogu kohtumistel kordas EL üleskutset, et režiim lõpetaks vägivalda ja oma kodanike inimõiguste rikkumise, ning toonitas oma toetust demokraatiameelsetele jõududele. Lisaks tegid president Barroso, eesistuja Van Rompuy ning kõrge esindaja Catherine Ashton avaldusi väga erinevatel, alates inimõigusi puudutavatest teemadest (muu hulgas tsiviilisikute kaitse, meelevaldsete kinnipidamiste ja kohtuväliste hukkamiste ning haavatavate rühmade diskrimineerimise hukkamõistmine) kuni kobarlaskemoona kasutamise, rahvusliku üleminekunõukogu staatuse ja Liibüa tsiviilisikute üldise toetamise kohta.

Kriisile reageerides rakendas EL kiires korras ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonides 1970 ja 1973 sätestatud piiravad meetmed ning lisaks mitmeid omapoolseid piiravaid meetmeid. Meetmete eesmärk oli kaitsta tsiviilisikuid, takistades Gaddafi režiimi juurdepääsu relvadele ja rahastamisele, ning kehtestada vägivalda eest vastutavatele isikutele reisimiskeeld ja külmutada nende varad.

EL etendas aktiivset rolli rahvusvahelise üldsuse jõupingutustes konflikti lahendamiseks. ELi esindajad osalesid Pariisi ja Londoni tippkohtumistel, Liibüa kontaktrühma ja Kairo rühma kohtumistel ning 1. septembril toimunud Pariisi tippkohtumisel ja ÜRO Peaassamblee raames New Yorgis toimunud Liibüa sõprade kohtumisel, mille käigus rahvusvaheline üldsus tunnustas täielikult rahvuslikku üleminekunõukogu Liibüa õiguspärase võimu kandjana.

Kõrge esindaja külastas 22. mail 2011 Benghazi ja avas ametlikult ELi tehnilise büroo. ELi büroo ülesanne on teha koostööd Benghazi asuva rahvusliku üleminekunõukoguga ning kooskõlastada kohapeal ELi antavat abi. Vastavalt maikuisse Benghazi visiidi käigus antud lubadusele külastas kõrge esindaja 12. novembril Tripoli vabastamise järel Tripolit, et ametlikult avada ELi delegatsioon Liibüas ja kohtuda rahvusliku üleminekunõukogu juhtidega riigi pealinnas.

Alates Liibüa kriisi puhkemisest on EL eraldanud humanitaarabiks enam kui 158 miljonit eurot ning kasutanud ELi kodanikukaitse meeskondi ja vahendeid tsiviilelanike abistamiseks Liibüas ja selle piiridel. Pärast riigi vabastamist teatas kõrge esindaja, et riigile eraldatakse 30 miljoni euro suurune pakett viivitamata abi osutamiseks, muu hulgas sellistes valdkondades nagu inimõiguste austamine, piinamise ja väärkohtlemise tõkestamine ning kodanikuühiskonna tugevdamine.

Aasta jooksul külastas Liibüat mitu Euroopa Parlamendi liiget, aidates sel viisil suurendada Euroopas teadlikkust selle kohta, milliste probleemidega seisavad demokraatliku üleminekuprotsessi käigus silmitsi ajutised võimuorganid.

Kõrge esindaja toonitas, et uues põhiseaduses tuleks sätestada naiste õigused, et tagada naiste osalemine selles protsessis. EL aitas kaasa sellele, et naised 12 Liibüa linnast said jälgida valimisi Tuneesias.

ELi nõukogu vabastas 21. detsembril 2011 kõik ELis külmutatud Liibüa Keskpanga ja Liibüa Araabia Välispanga rahalised vahendid ja varad, et toetada Liibüa majanduse taastumist ja aidata Liibüa uusi ametivõime.

5.3. Venemaa ja Kesk-Aasia

5.3.1. Venemaa

EL ja Venemaa jätkasid 2011. aastal oma kaks korda aastas toimuvaid inimõiguslaseid konsultatsioone. Konsultatsioonide kolmeteistkümnes ja neljateistkümnes voor peeti mais ja novembris Brüsselis. Konsultatsioonid andsid võimaluse pidada avatud dialoogi paljudes inimõiguste küsimustes Venemaal, Euroopa Liidus ja rahvusvahelistel foorumitel. Erilist tähelepanu pälvisid järgmised teemad: sõnavabadus, kogunemis- ja ühinemisvabadus, inimõiguste kaitsjate olukord, õigusriik, kohtusüsteemi toimimine, valimisõigused, rassism, ksenofoobia ja võitlus diskrimineerimisega (sealhulgas eelkõige LGBT-inimeste õigused), lapse õigused, inimõigustealane koostöö rahvusvahelistel foorumitel (ÜRO, Euroopa Nõukogu, OSCE) ning Põhja-Kaukaasia.

Samuti oli ELil ja Venemaal võimalus esitada järelepärimisi konkreetsete üksikjuhtude kohta. Jätkates ELi tava kuulata kolmandate riikidega toimuvate inimõiguslaste kohtumiste raames ära kodanikuühiskonna esindajad, kohtus EL enne konsultatsioonide iga vooru Venemaa ja rahvusvaheliste valitsusväliste organisatsioonide esindajatega. Samuti teavitati spetsiaalsete teabe- ja aruandekoosolekute käigus Euroopa Parlamenti.

Et muuta konsultatsioonid tõhusamaks ja enam tulemustele suunatuks, kutsus EL Venemaad taas tungivalt üles muutma inimõiguslaste konsultatsioonide korraldust, eelkõige kaasates lisaks välisministeeriumile ka teisi ministeeriume ja ameteid, pidades konsultatsioone vaheldumisi Venemaal ja ELis ning korraldades kohtumisi Venemaa ja rahvusvaheliste valitsusväliste organisatsioonidega. Seda teemat käsitleti kahel ELi–Venemaa tippkohtumisel (juunis Nižni Novgorodis ja detsembris Brüsselis) ning eesistuja Van Rompuy ja president Medvedjevi vahelises kirjavahetuses. Inimõiguslaseid teemasid tõstatati jätkuvalt ELi ja Venemaa vaheliste suhete kõigil tasanditel, sealhulgas tipptasandil.

EL toonitas jätkuvalt oma muret seoses kohustuste täitmisega, mille Venemaa on võtnud ÜRO, OSCE ja Euroopa Nõukogu ees. Kuna 2011. aastal toimusid valimised, olid Venemaa Föderatsiooniga arutatavate põhiteemade seas Venemaa elanike valimisõigused: poliitilise erakonna registreerimine, õiglane juurdepääs vahenditele ja meediale, kogunemisvabadus opositsiooni kogunemiste puhul, ning valimiste vaatlemine. Kõrge esindaja Catherine Ashton esines neil teemadel avaldustega nii valimiste eel kui ka vahetult pärast valimisi.

ELile valmistasid jätkuvalt suurt muret inimõiguste kaitsjate raske olukord, mitu vägivaldset rünnakut ajakirjanike ja Venemaa Föderatsiooni silmapaistvate aktivistide vastu ning sõnavabaduse, ühinemis- ja kogunemisvabaduse piiratud järgimine. Tulemusi ei ole saavutatud inimõiguste kaitsjate (näiteks Natalja Estemirova) mõrva uurimisel ega Sergei Magnitski ja Vera Trofimova surma uurimisel kohtueelses eelvangistuses. Presidendi juures asuva kodanikuühiskonna ja inimõiguste nõukogu esimees Mihhail Fedotov edastas 27. detsembril president Medvedjevile aruanded Sergei Magnitski ja Mihhail Hodorkovski kohta. Jurist Sergei Magnitski kohtuasja hakati uuesti menetlema kaks aastat pärast tema surma, kuid Magnitski surma kohtueelses eelvangistuses ei ole veel põhjalikult uuritud. Samuti valmistas Hodorkovski ja Lebedevi kohtuasjas langetatud lõplik otsus muret seoses õiglase kohtumõistmise põhimõtte rikkumise ja õiglase kohtumõistmise puudumisega. Kõrge esindaja Ashton esitas selle kohta avalduse.

ELile valmistas jätkuvalt muret inimõiguste olukord Põhja-Kaukaasias, kuna 2011. aastal see ei paranenud ning endiselt saabusid teated piinamise, inimröövide, meelevaldsete kinnipidamiste ja naiste õiguste rikkumise, sealhulgas nn aumõrvade ja koduvägivalla kohta. Karistamatus selliste kuritegude eest oli endiselt ulatuslik. Naabervabariikides, eelkõige Inguššias ja Dagestanis halvenes olukord veelgi. Endiselt valmistavad muret rassismist ja etnilisest vihkamisest ajendatud rünnakud. Teadaolevalt on sama murettekitav kodakondsuseta isikute olukord Venemaal.

EL tervitas olulisi positiivseid muutusi, muu hulgas mõningaid ajakohastamiseks tehtud jõupingutusi, eelkõige õigusriigi valdkonnas (kohtute ning vanglate ja õiguskaitseasutuste reformide algatamine) ning poliitilise pluralismi valdkonnas (duumavalimistel valimiskünnise langetamine seitsmelt protsendilt viiele, poliitilise erakonna registreerimist käsitlevate muudatuste algatamine ning valimisseadusega seotud jõupingutused).

5.3.2. Kesk-Aasia (piirkondlik)

ELi ja Kesk-Aasia riikide suhete raamistikuks on alates selle vastuvõtmisest Euroopa Ülemkogu poolt 21. ja 22. juunil 2007 olnud ELi strateegia Kesk-Aasia riikidega uue partnerluse loomiseks. Strateegias tunnistatakse, et inimõigused, õigusriik, hea valitsemistava ja demokratiseerimine panevad aluse Kesk-Aasia pikaajalisele poliitilisele stabiilsusele ja majandusarengule.

EL on erinevate poliitiliste kontaktide ja kõrgetasemeliste visiitide käigus tõstatanud inimõigustega seotud küsimusi iga Kesk-Aasia riigiga, sealhulgas 7. aprillil 2011 Taškendis (Usbekistan) toimunud ELi ja Kesk-Aasia riikide ministrite kohtumisel. Piirkonna riikide suhtes tehti seoses inimõiguste valdkonnas muret tekitavate küsimustega mitmeid kahepoolseid demarše.

EL on kooskõlas strateegiaga sisse seadnud struktureeritud inimõiguselased dialoogid piirkonna kõigi riikidega. Need on võimaldanud arutada avatult kõiki mureküsimusi, sealhulgas konkreetseid juhtumeid. Dialoogid valmistatakse ette tihedas koostöös kohalike ja rahvusvaheliste kodanikuühiskonna organisatsioonidega. Kodanikuühiskonna esindajad osalesid ka ELi ja nelja Kesk-Aasia riigi koostöös korraldatud seminaridel¹². Neil käsitleti rahvusvahelisi standardeid, Euroopa parimaid tavasid, riikide seadusi ja nende praktilist kohaldamist. Seminaridel said seisukohti vahetada Euroopa ja Kesk-Aasia kodanikuühiskonna esindajad, kõrgkoolide esindajad ja riigiametnikud. Seminaride tulemusel koostati üksikasjalikud soovitused seaduste ja tavade muutmiseks, et tagada täielik vastavus rahvusvahelistele ja riiklikele standarditele; soovitused esitati seejärel ametnikele. Dialoogide ja seminaride järelmeetmena on seatud sisse kontaktid riiklike ametivõimude ja ELi delegatsioonide vahel, samuti on rahastatud projekte ning vahendeid on saadud muu hulgas ka EIDHRist.

Samuti töötas EL Kesk-Aasia riikidega riiklikul tasandil välja kahepoolsed inimõiguste seisukohast otseselt olulised koostööprogrammid ja -projektid. Eelkõige toetas EL kohtute ja vanglate süsteemi reformi, samuti inimõigustealase teadlikkuse ja suutlikkuse suurendamist. Strateegiaga kooskõlas jätkati kogu 2011. aasta jooksul tegevusi piirkondliku Kesk-Aasia õigusriigi valdkonna algatuse raames.

ELi inimõiguste poliitika rakendamise toetamine on osa volitustest, mis on antud Kesk-Aasiasse nimetatud ELi eriesindajale Pierre Morelile, kes piirkonda tehtud külaskäikudel ja kahepoolsetes kontaktides tõstatas jätkuvalt inimõiguste teemat.

¹² http://eeas.europa.eu/human_rights/dialogues/civil_society.

EL tegi dialoogi ja ühisprojektide abil tihedat koostööd OSCE, Euroopa Nõukogu, ÜRO ja ÜRO inimõiguste ülemvolinikuga, eriti tema piirkondliku bürooga Biškekis.

5.3.3. *Kasahstan*

Kasahstanis ilmnes 2011. aastal rahutuste märke, mis olid tingitud mais Zhanaozenis alanud tööstusega seotud töövaidlusest. Toimusid streigid mitmes naftatööstlustehases, kus töötajad nõudsid palgatõusu, paremaid töötingimusi ja sõltumatutele ametiühingutele kehtestatud piirangute kaotamist. Need streigid muutusid 2011. aasta detsembris politsei ja streikivate töötajate vahelisteks vägivaldseteks kokkupõrgeteks. Ametivõimud lõid uurimiskomisjoni, kelle ülesanne oli teha kindlaks vägivaldsete sündmuste asjaolud. EL avaldas lootust, et uurimiskomisjon teeb oma tööd läbipaistvalt ning vägivalda toimepanemises kahtlustatavate üle toimub õiglane kohtumõistmine.

Inimõiguste olukord üldisemalt oli endiselt murettekitav. EL kutsus Kasahstani ametivõime jätkuvalt üles viima ellu täiendavaid poliitilisi reforme, eelkõige kogunemis- ja usuvabaduse, kodanikuühiskonna ja valitsusväliste organisatsioonide rolli, poliitilise opositsiooni olukorra ning ajakirjandus- ja sõnavabaduse osas.

Alates 2011. aasta kevadest leidsid Kasahstanis aset mitmed pommirünnakud ja väidetavad terroriaktid, mis väideti olevat seotud usuäärmuslusega. Need vahejuhtumid põhjustasid uue avaliku arutelu usuvabaduse ja üha süveneva usuäärmusluse üle Kasahstanis.

ELi ja Kasahstani vaheline kõrgetasemeline arutelu peeti 2011. aasta juunis toimunud koostöönõukogu kohtumisel. ELi-Kasahstani inimõigustealase dialoogi neljas voor toimus 30. novembril 2011 Brüsselis. 19.–20. oktoobril korraldati Alatõs ELi ja Kasahstani kodanikuühiskonna inimõigustealane seminar teemal „Tugevamate suhete loomine riigi ja kodanikuühiskonna vahel kui edasiviiv jõud”.

5.3.4. Kõrgõzstan

Koalitsioonivalitsuse moodustamine ja rahumeelsed presidendivalimised 2011. aasta oktoobris olid viimasteks sammudeks üleminekul 2010. aasta kriisi järel ametisse määratud ajutistelt valitsemisasutustelt demokraatlike valimiste teel moodustatud riigiasutustele. Mõned vajakajäämised õigusaktide rakendamisel, millele juhtis tähelepanu Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni Demokraatlike Institutsioonide ja Inimõiguste Büroo (OSCE/ODIHR), rõhutavad vajadust parandada valimisprotsessi. EL on toetanud demokratiseerimisprotsessi ja kinnitas oma kohustust anda olulist abi riigis toimuvate reformide toetamiseks, eelkõige õigusriigi ja sotsiaalmajandusliku arengu valdkonnas.

EL kutsus poliitilise dialoogi käigus Kõrgõzstani ametivõime jätkuvalt üles viima ellu täiendavaid poliitilisi reforme, eelkõige õigusriigi ja õiguskaitse valdkonnas.

EL kutsus Kõrgõzstani ametivõime tungivalt üles kiirendama kõigi kodanike inimõiguste olukorra parandamist, eelkõige tagama õiguse õiglasele kohtumõistmisele, õiguskaitse kättesaadavuse ja nõuetekohase menetluskorra ning vähendama survet kohtunikele ja kaitseadvokaatidele. EL väljendas sügavat muret Kõrgõzstani Ülemkohtu otsuse üle jätta jõusse inimõiguste kaitsjale Azimjan Askarovile mõistetud eluaegne vanglakaristus ja kutsus ülemkohut üles kaaluma kõiki võimalusi juhtumi uueks menetlemiseks.

Oluliseks arenguks oli kriminaalkodeksi reform: EL tunnustas laimamise dekriminaliseerimist, millega Kõrgõzstan annab piirkonnale head eeskju. 2011. aasta detsembris kutsus Kõrgõzstan riiki visiidile ÜRO piinamisalase eriraportööri.

ELi–Kõrgõzstani inimõigustealase dialoogi kolmas voor toimus 28. juunil 2011 Biškekis. Lisaks rahvusvahelistel foorumitel vastastikust huvi pakkuvatele või muret valmistavatele teemadele käsitles EL mitut konkreetset mureküsimumst, mis on seotud inimõiguste olukorraga Kõrgõzstanis, eelkõige kohtureformi puutuvat, muu hulgas kohtueelset eelvangistust, piinamist, õigust õiglasele kohtumõistmisele ja õiguskaitse kättesaadavust; ühinemis- ja kogunemisvabadust; vangide õigusi; lapsi ja naisi ning inimõiguste kaitse siseriiklikku raamistikku.

EL on jätkuvalt toetanud ülesehitamisele, lepitamisele ja konfliktide vältimisele suunatud meetmeid, mis on olulised riigi jätkusuutliku majanduskasvu jaoks. Vastuseks uue valitsuse väljendatud huvile kaasata EL kohtusüsteemi reformi ja korruptsioonivastasesse võitlusesse on ettevalmistamisel täiemahuline abiprogramm nende küsimuste käsitlemiseks ja ELi kogemuste jagamiseks.

5.3.5. *Tadžikistan*

ELi–Tadžikistani inimõigustealase dialoogi kolmas (2010. aasta) voor toimus 2. veebruaril ja neljas voor 25. oktoobril 2011 Dušanbes. Dialoog võimaldas vahetada mõtteid paljudel ühist huvi pakkuvatel või muret valmistavatel teemadel, sealhulgas riiklikud inimõigusasutused ning naiste, laste ja rändajate õigused. Märgitakse, et eriarvamusel ollakse valimisseaduse, kodanikuühiskonna, usu- ja meediavabaduse osas; samuti arutleti konkreetse koostöövõimaluste üle inimõiguste valdkonnas. Dialoogi neljanda vooru käigus külastas ELi delegatsioon ka ühte Dušanbes asuvat vanglat.

ELi–Tadžikistani kodanikuühiskonna alane seminar võõrtööjõu teemal korraldati 26. ja 27. juulil 2011.

Inimõiguste teemat arutati ka 16. märtsil 2011 Dušanbes toimunud koostöökomitee esimesel kohtumisel. Peamised käsitletud teemad olid seotud Demokraatlike Institutsioonide ja Inimõiguste Büroo (ODIHR) soovitustega ning sõnavabaduse, meediavabaduse ja usuvabadusega.

5.3.6. *Türkmenistan*

EL pööras endiselt suurt tähelepanu inimõiguste olukorrale Türkmenistanis ja tõi kahepoolse dialoogi, sealhulgas ELi-Türkmenistani inimõigustealase dialoogi käigus järjekindlalt ja jätkuvalt esile mitmed mureküsimused. Dialoogi neljas voor toimus 8. juulil 2011 Brüsselis. EL ja Türkmenistan keskendusid eelkõige kohtureformile, sealhulgas vanglate olukorrale, riiklikele inimõiguste kaitse institutsioonidele, kodanikuühiskonna arengule, ühinemisvabadusele, sõnavabadusele, liikumisvabadusele, rahvusvähemuste hulka kuuluvate inimeste õigustele ja rahvusvahelistel foorumitel tehtavale koostööle.

5.3.7. *Usbekistan*

EL kutsus Usbekistani ametivõime jätkuvalt üles viima ellu täiendavaid poliitilisi reforme, eelkõige kogunemis- ja usuvabaduse, kodanikuühiskonna ja valitsusväliste organisatsioonide rolli, ajakirjandusvabaduse ning laste õiguste osas. EL tervitas mitme inimõiguste kaitsja vabastamist 2011. aastal, kuid väljendas endiselt muret Usbekistanis kinnipeetavate inimõiguste kaitsjate, aktivistide ja ajakirjanike arvu pärast ning tõstatas kohtumistel Usbekistani ametivõimudega jätkuvalt neid küsimusi, sealhulgas üksikjuhtumite kohta. EL jätkas surve avaldamist, et rahvusvahelisele üldsusele tagataks parem juurdepääs Usbekistani kinnipidamisasutustele.

ELi–Usbekistani inimõigustealase dialoogi viies voor toimus Taškendis 24. juunil 2011. EL ja Usbekistan keskendusid eelkõige kohtureformile, sealhulgas vanglate olukorrale, riiklikele inimõiguste kaitse institutsioonidele, kodanikuühiskonna arengule, ühinemisvabadusele, sõnavabadusele, liikumisvabadusele ning rahvusvahelistel foorumitel tehtavale koostööle. EL tõstatas ka piinamisküsimustega tegeleva ÜRO eriraportööriga tehtava koostöö küsimuse ja esitas Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) komisjonile üleskutse jälgida edusamme laste töö kasutamise vastaste ILO konventsioonide 138 ja 182 rakendamisel.

2011. aasta detsembris peatas Euroopa Parlament oma nõusoleku tekstiiliprotokoll liisamiseks partnerlus- ja koostöölepingule seoses murega laste tööjõu kasutamise pärast. Selleks, et kaaluda uuesti protokoll liisamist partnerlus- ja koostöölepingule, soovib Euroopa Parlament tõenäoliselt näha konkreetseid edusamme seoses sunniviisilise töö kaotamisega, sealhulgas rahvusvaheliste vaatlejate tagasipöördumisega puuvillakoristustööde jälgimiseks 2012. aastal. Intensiivistus koostöö 10 miljoni euro suuruse eelarvega kriminaalõiguse reformi programmi määratlemiseks, mis käivitus 2012. aasta alguses.

EL jätkas koos Euroopa Nõukoguga ELi–Kesk-Aasia õigusriigi valdkonna algatuse rakendamist. Usbekistani jaoks hõlmas see järgmisi tegevusi: konstitutsioonikohtu ja ülemkohtu ning ombudsmani büroo tugevdamine, kohtunike ja avaliku halduse esindajate koolitus ning õiguslike arvamuste ettevalmistamine õigusakti eelnõude kohta.

5.4. Aafrika

5.4.1. Aafrika Liit (AL)

2008. aastal algatatud Aafrika Liidu ja ELi vaheline inimõigustealane dialoog oli jätkuvalt oluliseks foorumiks, kus sai käsitleda inimõiguste ja demokraatia edendamiseks tehtavaid jõupingutusi. Üks kohtumine toimus 2011. aastal Dakaris ja sellel keskenduti teemadele nagu ALi–ELi koostöö inimõiguste kaitsjate kaitse, inimõiguste kaitse demokraatiale üleminekul ja õigus arengule, ning naisi, rahu ja julgeolekut käsitleva ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni 1325 rakendamine.

Kolmas ALi–ELi inimõiguste teemaline kodanikuühiskonna seminar toimus 21. ja 22. novembril 2011 Brüsselis. Soovitused olid seotud kahe peamise valdkonnaga: inimõigused ja valimised ning õigus eluasemele ja sundkorras väljatõstmised. Soovitused esitatakse ELi ja Aafrika Liidu inimõigustealase dialoogi järgmises voorus.

Ühiste pingutuste ühe osana tegid EL ja AL 12. veebruaril 2011 ÜRO rahvusvahelise lapssõdurite kasutamise vastu võitlemise päeva puhul ühisavalduse. Avalduses tervitasid EL ja AL saavutatud edu, muu hulgas julgeolekunõukogu resolutsiooni 1882 vastuvõtmist, ning kinnitasid taas oma toetust võitlusele karistamatuse vastu seoses lapssõdurite värbamise ja kasutamisega ning vajadust tuua selliste kuritegude toimepanejad kohtu ette. Samuti kutsusid nad kõiki riike ratifitseerima 2012. aastaks laste osalemist relvastatud konfliktides käsitleva fakultatiivprotokolli jätkuna kampaaniale, mille 2010. aasta mais algatas ÜRO peasekretäri eriesindaja laste ja relvakonfliktide küsimustes.

Aafrika–ELi valitsemistavade ja inimõiguste dialoogi platvormi raames, mis käivitati 12. novembril 2010, toimus kaks töörühma kohtumist: esimene 2011. aasta juunis Brüsselis, kus arutati loodusressursside haldamist konfliktide ajal ja järel, ning teine 2011. aasta detsembris Tunises, kus arutati sõnavabadust, sealhulgas ajakirjandusvabadust kui demokraatlike muudatuste edendamise vahendit. Alates platvormi käivitamisest 2010. aasta novembris on sellest saanud avatud, kaasav ja mitteametlik dialoogi pidamise keskkond, mis võimaldab välja töötada kahe kontinendi ühist juhtimise tegevuskava ja soovitusi. Samuti toimus Aafrika ja ELi demokraatliku valitsemistava ja inimõiguste partnerluse raames 2011. aasta septembris Brüsselis üks kohtumine, mis võimaldas jätkata konsultatsioone selle üle, kuidas EL saab paremini toetada Aafrika valitsemisalaseid algatusi, näiteks Aafrika riikide vastastikuse järelevalve mehhanismi ning demokraatia, valimiste ja valitsemise Aafrika hartat.

Lisaks ALi–ELi inimõigustealasele dialoogile andsid Cotonou lepingu artikli 8 alusel peetavad poliitilised dialoogid võimaluse arutada inimõiguste küsimusi otse Aafrika partnerriikide ametivõimudega. 2010. aastal toimusid konkreetsed inimõigustealased dialoogid Nigeeria ja Lõuna-Aafrikaga.

5.4.2. Angola

Vaatamata sellele, et põhiõigused ja riiklik inimõigusasutus on põhiseadusega tagatud, esineb mitmel tasandil vajakajäämisi inimõiguste kaitse alal. Viimasel ajal valmistab muu hulgas muret julgeolekujõudude väidetav ebaseaduslike rändajate ja kaevurite vastu suunatud vägivald teemandirikastes Lunda piirkondades ja nende väärkohtlemine. Samuti teatati politsei poolsest üleliigse jõu kasutamisest väikesemahuliste opositsiooni ja noorte protestide korral.

ELi delegatsioon ja liikmesriikide esindajad külastasid lundasid, kohtusid ametivõimudega ja kodanikuühiskonna esindajatega. Kooskõlastades tegevust teiste rahvusvaheliste partneritega, on nad olukorda jälginud ja juhtinud valitsuse tähelepanu vajadusele selliseid väiteid asjakohaselt uurida ja võtta ennetavaid meetmeid julgeolekujõudude koolitamise ja kontrolli näol. Varem on ELi saadikud külastanud Cabinda provintsi naftarikkaid piirkondi, kus aeg-ajalt esineb vähese intensiivsusega mässutegevust ja väidetavat inimõiguste rikkumist.

EL ja selle liikmesriigid rahastavad inimõigustealaseid projekte ja abistavad selles valdkonnas tegutsevaid kohalikke ja rahvusvahelisi organisatsioone. Kuna Angolale antavat abiraha on üldiselt vähendatud, on ELi rahaline toetus kohalike inimõiguste organisatsioonide üks väheseid rahastamisallikaid.

Cotonou lepingu artikli 8 kohast poliitilist dialoogi edasi ei arendatud, kuid suuri lootusi pannakse Angola–ELi ühiste edasiste sammude teemalisele kokkuleppele. See hõlmab laiaulatuslikku poliitilist dialoogi muu hulgas rahu ja julgeoleku, inimõiguste ja hea valitsemistava teemadel.

5.4.3. *Burundi*

Nagu eelnevatel aastatel, valmistas inimõiguste olukord Burundis ELile 2011. aastal endiselt muret. 2011. aastal toimus arvukalt kohtuväliseid hukkamisi (62 vastavalt ÜRO andmetele ning valitsusväliste organisatsioonide andmetel isegi rohkem). Kuigi opositsiooni liidrid välismaal, kodanikuühiskond ja meedia täitsid suurel määral opositsiooniliste poliitiliste parteide jäetud lünga, said ajakirjanikest ja kodanikuühiskonna juhtidest vahistamiste ja hirmutamise ohvrid.

Rahvusvahelise üldsuse avaldatud poliitiline surve hakkas mõningaid tulemusi andma aasta lõpus, kui olukord näis muutuvat rahulikumaks. EL aitas tõhustada rahvusvahelisi jõupingutusi valitsuse ja välismaal asuvate opositsiooniparteide vahelise dialoogi taastamiseks, et tagada nõuetekohane ettevalmistus 2015. aasta valimisteks.

EL püüdis proaktiivselt pidada valitsusega dialoogi Cotonou lepingu artikli 8 alusel, kuid edutult. 2011. aastal oli viljakandvam kodanikuühiskonnaga peetud dialoog, mida jätkati ja mis keskendus üha rohkem poliitilisele juhtimisele.

EL jätkas Euroopa Arengufondist projektide rahastamist õigusemõistmise detsentraliseerimiseks ja kohaliku juhtimise toetamiseks, et tegeleda maakonflikti keeruliste küsimustega. EL kutsus üles ka tegema ettepanekuid EIDHri ja stabiliseerimisvahendi raames.

5.4.4. Kamerun

ELi pühendumus inimõigustele ja demokratiseerimisele Kamerunis sai 2011. aastal märkimisväärselt uut hoogu, nii poliitilise dialoogi, propageerimise kui ka rahalise toetuse tähenduses. 2011. aastal sekkuti põhiliselt järgmistes valdkondades.

Inimõiguste kaitsjad: ELi missioonid Kamerunis toetasid inimõiguste kaitsjate kaitse riikliku võrgustiku (RENAPDDHO) loomist. Liidu delegatsioon andis nõu, poliitilist toetust ja mitterahalist abi ning Prantsuse saatkond andis mõningast rahalist toetust. RENAPDDHO sekkub siis, kui ohus on üksikisikute inimõigused, ning on lõpule viimas ka esimest aruannet inimõiguste kaitsjate olukorra kohta Kamerunis.

Inimõiguste alane teadlikkus: EL andis rahalist toetust 2011. aastal inimõiguste alase filmifestivali korraldamiseks Yaoundes. Kahjuks keelasid ametivõimud festivali viimasel minutil ära, kuna väidetavalt ohustas see avalikku korda, mille järel avaldasid ELi missioonijuhid kahetsust sellise otsuse pärast.

Õigusemõistmine ja kinnipidamistingimused: EL on selles olulises valdkonnas peamine rahastaja. ELi toetus on olnud väga tähtis eelkõige eelvangistuses kinnipeetavate inimeste arvu vähendamisel ning vangide tervise (sh HIVi ennetus), hügieenitingimuste ja õigusnõustamise parandamisel. Lisaks sellele tõstetakse poliitilise dialoogi raames regulaarselt ka kohtusüsteemi (mitte)toimimisega seotud küsimusi, eelkõige palju tähelepanu äratanud kohtuasjade puhul.

LGBT-inimeste õigused: seda Kamerunis üpris tundlikku küsimust tõstatakse regulaarselt ametivõimudega peetava poliitilise dialoogi käigus, eesmärgiga saavutada dekriminaliseerimine. EL on andnud rahalist toetust ka LGBT-inimeste ja eelkõige kinnipeetavate või kohtumenetluse all olevate LGBT-inimeste õiguste kaitsmisega tegelevale valitsusvälisele organisatsioonile. See projekt on tekitanud vastuseisu ametivõimudega, kes süüdistasid ELi sekkumises ja homoseksuaalsuse propageerimises ning nõudsid, et EL toetuse tühistaks. EL reageeris nendele süüdistustele jõuliselt ja keeldus projekti läbivaatamisest.

2011. aastal tõstatati käimasoleva poliitilise dialoogi raames muidki küsimusi, sealhulgas surmanuhtluse kaotamine (praegu on kehtestatud vaid *de facto* moratorium), naiste õigused (eelkõige naiste vastu suunatud vägivald), lapse õigused (eelkõige ÜRO lapse õiguste konventsiooni kahe fakultatiivprotokolli ratifitseerimine Kameruni poolt) ning poliitiliste õiguste, nagu ühinemisvabaduse ja meeleavaldamise vabaduse piiramine. Rahalist toetust anti ka põliselanike (eelkõige Baka pügmeede) küsimustega tegelevatele valitsusvälistele organisatsioonidele.

5.4.5. Tšaad

Vastavalt Tšaadi inimõiguste olukorda käsitlevale aruandele, mille tellis ÜRO inimõiguste ülemvoliniku büroo, „puudub inimõiguste tahtliku süstemaatilise rikkumise poliitika. Kuid inimõigusi rikutakse pidevalt”. Kuigi Tšaad on ratifitseerinud peamised rahvusvahelised inimõiguste edendamist ja kaitsmist käsitlevad konventsioonid, ei ole nende konventsioonide tõhus kohaldamine endiselt kaugeltki rahuldav. See on tingitud inimõiguste ja õigusemõistmise valdkonna jaoks mõeldud rahaliste ja tehniliste vahendite puudumisest. Samal ajal takistavad õigust arengule tõsiselt pidevad näljahädad ja epideemiad, mis mõjutavad eelkõige riigi Saheli piirkonda.

Seetõttu on inimõiguste valdkonnas hulgaliselt väljakutseid, kuid EL ja selle liikmesriigid on teinud kindlaks neli peamist väljakutset, millele oma jõupingutused keskendada:

- a) usaldusväärse ja toimiva kohtusüsteemi loomine, et teha lõpp endiselt ulatuslikule karistamatusele;
- b) kõige haavatavamate inimeste, sealhulgas laste, naiste (eriti maapiirkondades) ja puuetega inimeste õiguste austamine ja edendamine;
- c) riigi julgeolekujõudude reformi protsessile kaasa aitamine, et edendada riigis õigusriigi põhimõtet ja hoida ära rikkumisi;
- d) demokraatlike põhimõtete austamine ja hea valitsemistava edendamine, võimaldades kodanike osalemist poliitikas nii riigi kui ka kohalikul tasandil.

Hea valitsemistava seati üheks kahest kümnenda Euroopa Arengufondi sihtvaldkonnast (70 miljonit eurot), et aidata taastada riigis usaldusväärsed riiklikud institutsioonid ja tavad õigusemõistmise, riigi rahanduse juhtimise ja julgeoleku valdkonnas.

Sellea seoses on 2009. aastal käivitatud ja Tšaadi õigussüsteemi toetamiseks mõeldud programmi (PRAJUST) eesmärk parandada riigis jätkusuutlikult õigusemõistmist, toetades nii karistus- kui ka tsiviilmenetlusi ja erialaspetsialiste (juriste, kohtunikke, vanglaametnikke jne). PRAJUST näeb ette ka olulise panuse valitsuse programmi kohtuhoonete ehitamiseks ja rehabiliteerimiseks kogu riigis.

Julgeolekusektori reform on peamine valdkond, mida EL PAFSI programmiga (riigi juleolekujõudude reoformi toetusprogramm) juba toetab.

EL rahastas koos teiste kahepoolsete ja mitmepoolsete osalejatega uurimiskomisjoni, kes tegeleb tõe väljaselgitamisega 2008. aasta jaanuaris ja veebruaris toimunud sündmuste ja opositsiooniliider Ibni Oumar Mahamat Salehi kadumise küsimuses.

EL oli poliitiliselt ja rahaliselt kaasatud ka endise presidendi Habré kohtuprotsessi korraldamisse, kuigi see ei ole veel alanud, sest kohut ei ole veel loodud.

Seoses valimistega toetas EL 2010.–2011. aasta seadusandlike ja presidendivalimiste ettevalmistamist ja korraldamist. Riiki lähetati valimiste ELi vaatlusmissioon, mida juhtis endine arenguvolinik, Euroopa Parlamendi liige Louis Michel.

2011. aasta lõpus käivitatud Tšaadi valitsemise toetamise programmiga toetati finantsjuhtimist ja naftatulude haldamist. Sellea jätkatakse 2007. aastal alanud jõupingutusi rahandus- ja eelarveministeeriumi suutlikkuse tugevdamiseks. Programmi ühe osa eesmärk on aidata kaasa hiljuti alanud detsentraliseerimise protsessile pärast 2011. aastal toimunud kohalikke valimisi riigi peamistes linnades.

EL pühendus jätkuvalt kindlalt hea valitsemistavaga seotud peamistele küsimustele (õigusemõistmine, inimõigused, julgeolekujõud, majanduse läbipaistvus ja detsentraliseerimine) nii Cotonou lepingu artikli 8 alusel peetava poliitilise dialoogi kui ka oma programmide ja projektide rakendamise abil.

Oma eelarveridade kaudu edendas EL naiste, laste ja ümberasustatud isikute õiguste austamist. See hõlmas võitlust naiste vastu suunatud diskrimineerivate tavade vastu, nagu naiste suguelundite moonutamine, sundabielu ja varajane abielu ning sooline vägivald.

5.4.6. Côte d'Ivoire

2011. aasta algas Côte d'Ivoire'i jaoks tõsise poliitilise kriisiga: ametist lahkuv president keeldus tunnistamast 2010. aasta novembri lõpus toimunud presidendivalimiste tulemusi, kus võidu saavutas tema vastane Alassane Ouattara. Gbagbo ebaseadusliku režiimi poolne tagakiusamine tõi kaasa arvukad inimõiguste rikkumised, mis mõisteti hukka kõrge esindaja Catherine Ashton ja tema pressiesindaja avaldustes. EL toetas viivitamata ja kindlalt Côte d'Ivoire'i kodanike poolt valimistel väljendatud soovi ning võttis piiravaid meetmeid kokku 118 üksikisiku ja 13 majandusüksuse suhtes (vt erinevaid Euroopa Ülemkogu otsuseid kuni 2011. aasta aprilli alguseni). Nimetatud meetmed olid äärmiselt tõhusad, nõrgendades oluliselt Gbagbo režiimi.

EL tegi ka intensiivseid diplomaatilisi jõupingutusi selliste piirkondlike institutsioonide suhtes nagu ECOWAS ja Aafrika Liit ning ÜRO, innustades neid võtma selget seisukohta ja tegutsema vahendajatena, et taastada põhiseaduslik kord. Selleks toetas EL neid ka teabe ja tehnika alal ning rahaliselt. Samal ajal eraldas EL 60 miljonit eurot humanitaarabiks kriisist kõige rohkem mõjutatud elanikkonnale ning 1 miljon eurot EIDHRist, muu hulgas kriisi ajal seksuaalse vägivalda ohvriks langenud naiste abistamiseks.

Pärast kriisi lahenemist seadusliku presidendi Ouattara võimuletulekuga võis taas jätkuda arengukoostöö, mis võimaldas käivitada kohtusüsteemi jaoks mõeldud toetusprogrammi (18 miljonit eurot), et toetada riiki valdkondliku reformipoliitika väljatöötamisel, soodustada õiguskaitse kättesaadavust, vähendada kohtusüsteemi korruptsiooni ja tugevdada kohtunike kutsealast suutlikkust. 2011. aastal renoveeriti põhjapoolsetes piirkondades seitse kohut ning taastati nende tegevus, parandades seeläbi õiguskaitse kättesaadavust kõnealustes piirkondades.

Justiitsministeeriumile (stabiilsusvahendist) antud eksperdiabi kaudu toetas EL käimasolevaid kohtumenetlusi, eelkõige kriisi ajal toime pandud kuritegude uurimise eest vastutavat ministeeriumi uurimisüksust, samuti tunnistajate ja ohvrite kaitset käsitleva seaduse ning Rooma statuudi rakendamist käsitleva seaduse eelnõu väljatöötamist.

Aasta lõpus kiideti heaks toetuse andmine rahvuslikuks leppimiseks, hõlmates üleminekuperioodi õigusemõistmist, maakasutusega seotud probleeme riigi lääneosas ning meedia professionaalsuse ja vastutustundlikkuse suurendamist. EL jätkas valimisprotsessi tehnilist ja rahalist toetamist kriisist väljumiseks, toetades parlamendivalimiste korraldamist 2011. aasta detsembris 8 miljoni euroga ning rahastades kodanikuühiskonna valimiste vaatlustegevust. Lisaks sellele tugevdas EL 2011. aasta oktoobris inimõiguste kaitse organisatsioonidega peetavat dialoogi riigi inimõiguste strateegia koostamise kontekstis.

5.4.7. Kongo Demokraatlik Vabariik (KDV)

2011. aastal jälgis EL aktiivselt KDV valimisprotsessi, mille tulemusena peeti parlamendi- ja presidendivalimised. 24. jaanuaril väljastas kõrge esindaja põhiseaduse läbivaatamise järel avalduse, milles kutsuti üles kõigi valimisprotsessi kaasatud osalejate vahelise dialoogi pidamisele.

EL andis rahalist toetust parlamendi- ja presidendivalimiste korraldamiseks ning lähetas kohapeale valimiste vaatlusmissiooni.

EL väljendas mitmel korral oma muret poliitiliselt motiveeritud inimõiguste rikkumiste pärast, sealhulgas ajakirjandusvabaduse ohtuseadmise ning sõnavabaduse ja meeleavaldamise vabaduse rikkumised.

7. septembril väljastas EL kohaliku avalduse, milles tuletati meelde KDV kõigi poliitiliste osalejate ja Kongo riikliku politsei vastutust vabade, läbipaistvate, demokraatlike ja rahumeelsete valimiste tagamisel. 8. novembril väljendas EL muret valimiskampaaniaga seotud hiljutiste arengute pärast KDV. Riiklikule valimiskomisjonile edastati põhisõnumid selle kohta, kui tähtis on tagada põhivabadused. Novembris ja detsembris väljastas EL mitmeid avaldusi seoses valimisprotsessi kvaliteediga KDV.

Lisaks sellele jätkas EL pühendumist inimõiguste kaitsjate toetamisele. EL oli esindatud inimõiguste kaitsja Floribert Chebeya surmaga väidetavalt seotud kahtlusaluste üle peetava kohtuprotsessi kõigis etappides. 29. juunil väljastas kõrge esindaja avalduse, milles võeti teadmiseks kõrgema sõjaväekohtu otsus ja rõhutati karistamatuse vastase võitluse tähtsust ning tuletati meelde ELi surmanuhtluse vastast seisukohta. EL rakendas mitmeid demarše inimõiguste kaitsjate toetamiseks ning ajakohastas oma kohalikku tegevuskava inimõiguste kaitsjaid käsitlevate ELi suuniste rakendamiseks. Lisaks sellele koostati kohalikul tasandil inimõigustealane riigistrateegia.

EL jätkas pühendumist soopõhise vägivalla vastase võitluse toetamisele KDV. Rahaliste kohustuste raames kuulutati 11. juulil välja ka 2,5 miljoni euro suurune programm seksuaalse vägivalla ohvrite toetamiseks Kivusis.

EL jälgis hoolikalt seadusandlike arenguid, eelkõige julgeolekusektori reformi valdkonnas. KDVs rakendati mitmeid olulisi projekte demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi (EIDHR) raames.

EL jätkas rahvusvahelistel foorumitel Rahvusvahelise Kriminaakohtu töö toetamist seoses menetluses olevate Kongo asjadega. EL tegutses aktiivselt ka ÜRO Inimõiguste Nõukogus, et tegeleda inimõiguste olukorraga KDVs.

5.4.8. Eritrea

EL väljendas jätkuvalt muret Eritrea poolse inimõiguste alal võetud kohustuste rikkumise pärast. Poliitilise dialoogi käigus kutsus EL Eritrea valitsust üles vabastama tingimusteta kõik poliitvangid. Kõrge esindaja Catherine Ashton tegi 2011. aasta septembris Euroopa Liidu nimel avalduse Eritrea poliitvangide kohta seoses nende kinnipidamise kümnennda aastapäevaga. EL kutsus Eritrea valitsust tungivalt üles tingimusteta vabastama nn G11 vangid – üksteist kõrgemat valitsusametnikku, keda peetakse alates 2001. aastast meelevaldselt kinni president Isaias Afwerki avaliku kritiseerimise eest ja kellel ei ole võimalik oma õigusi teostada.

Samuti valmistab muret vangistatud ajakirjanike ja meelsusvangide saatuse, keda peetakse kinni nende poliitiliste ja usuliste veendumuste tõttu. Muu hulgas kutsus EL Eritrea ametivõime üles vabastama Dawit Isaaki – Eritrea ja Rootsi topeltkodakondsusega ajakirjanikku, keda on hoitud isolatsioonis alates 2001. aastast, ja kõiki teisi vangistatud ajakirjanikke. EL kordas oma soovi, et nende kohta antaks teavet ja võimaldataks nende juurde pääseda. Vahistatud isikute saatuse küsimuse tõstatas Aafrika küsimuste eest vastutav tegevdirektor Nicholas Westcott kohtumisel president Isaiasega.

Veel üks problemaatiline teema on usuvabadus. EL väljendas oma muret Eritreas riiklikult sanktsioneerimata usurühmituste vastu suunatud vägivallaaktide pärast ning kordas nõudmist võimaldada juurdepääs 2007. aastal tagandatud Eritrea õigeusu kiriku endisele patriarhile.

Samuti väljendas EL muret Eritrea põgenike raske olukorra pärast Aafrika Sarve piirkonnas. Seda arutati Eritrea valitsusega, ning teateid inimkaubanduse ja vägivalla juhtumite kohta ka teiste valitsustega.

EL jätkas inimõigusi edendavate meetmete toetamist, eelkõige mis puudutab juurdepääsu inimõiguste kohta käivale teabele ning naiste ja laste õigusi.

5.4.9. Etioopia

Etioopia uues, järgmiseks viieks aastaks koostatud majanduskasvu ja ümberkujundamise kavas on üks peatükk tervenisti pühendatud suutlikkuse suurendamisele avaliku halduse valdkonnas ja heale valitsemistavale (sealhulgas korruptsioonivastastele meetmetele). See näib andvat tunnistust sellest, et valitsus on pühendunud tõhusa avaliku teenistuse saavutamisele ning demokraatliku ja poliitilise hea valitsemistava tugevdamisele, mis moodustavad riikliku arengustrateegia tugisamba.

Inimõiguste kaitsjate olukord ja kodanikuühiskonna tegevust reguleeriva 2009. aasta seaduse kohaldamine valmistab ELile aga endiselt muret. Uued 2011. aastal välja antud juhised kodanikuühiskonda käsitlevate seaduste teatud aspektide arendamiseks esitavad tõenäoliselt kodanikuühiskonna organisatsioonidele edasisi väljakutseid. Sellele vaatamata on alustatud Etioopia valitsuse, rahastajate ja kodanikuühiskonna vahelist kolmepoolset dialoogi. EL on kindel, et dialoog võimaldab teha edusamme nende õigusaktide parandamisel. Samuti jätkas EL edukat projektide rakendamist kodanikuühiskonna fondi kaudu, muu hulgas inimõiguste ja valitsemistavaga seotud valdkondades.

2011. aastal toimusid Etioopias esimesed vahistamised ja seejärel kohtumõistmised uue, 2009. aastal vastu võetud terrorismivastase seaduse kohaselt. Juunis vahistati kaks Etioopia ajakirjanikku, seejärel veel mitu ajakirjanikku ja opositsiooni liiget.

EL on neid kohtumõistmisi jälginud: 2011. aasta lõpuks oli kahele Rootsi ajakirjanikule mõistetud mõlemale 11 aastane vanglakaristus ning käimas on veel kolm kohtuasja kokku 36 isiku üle, mida EL jälgib.

On kritiseeritud vahistamisi ja terrorismivastase seaduse rakendamist, peamiselt on seda teinud Amnesty International, Human Rights Watch ja Reporters without Borders. ÜRO on kutsunud Etioopiat tungivalt üles vaatama läbi terrorismivastase seaduse kohast terrorismi laia määratlust ja väljendanud muret määratluse võimaliku kahjuliku mõju üle riigi meediale ja muudele demokraatlikele õigustele. EL käsitleb terrorismivastast seadust Etioopiaga peetava dialoogi kontekstis.

Abiandjad, muu hulgas EL, viisid 2011. aastal läbi teabekogumissiooni Etioopia valitsuse rakendatava külade asustamise programmi hindamiseks, mille eesmärk on parandada maaelanikkonna juurdepääsu põhiteenustele. Hoolimata inimõiguste organisatsioonide väidetest ei leidnud missioon tõendeid sunniviisilise ümberasustamise või muude inimõiguste rikkumiste kohta. Abiandjad kõnealust programmi ei toeta, kuid on mures selle kiire kohaldamise pärast, mille tagajärjeks võib olla põhiteenuste puudumine või koguni toidupuudus. EL alustas selles küsimuses 2011. aastal Etioopia valitsusega dialoogi.

Etioopia hakkas välja töötama riigi inimõiguste tegevuskava, mis viiakse lõpule 2012. aastal ja millesse lisatakse üldise korrapärase läbivaatamise ning ÜRO lepinguliste organite soovitusel.

5.4.10. *Gambia*

Gambias jätkus poliitiline ja makromajanduslik stabiilsus, kuid jätkuvalt valmistas muret inimõiguste, eelkõige sõnavabaduse olukord. See suundumus leidis kinnitust novembris toimunud presidendivalimistel, mille võitis ametisolev president Jammeh. EL lähetas riiki valimisekspertide missiooni, mille hinnang võetakse edasise poliitilise dialoogi aluseks.

ELi ja Gambia vahel toimub Cotonou lepingu artikli 8 alusel peetav struktureeritud poliitiline dialoog vastastikku kokkulepitud prioriteetide, ühiste ajakavade ja mõlema poole kohustuste alusel. Kohtumised toimuvad kaks korda aastas. Valitsemine ja inimõigused on alati põhipunktidenä päevakorras. Meetmed ja edusammud on selles valdkonnas olnud siiski aeglasemad kui teistes arutlusel olnud valdkondades.

EL jätkas kodanikuühiskonna toetamist, töötades eelkõige valitsemise, inimõiguste ja naiste õiguste valdkonna teemadega.

5.4.11. *Guinea*

Üldiselt jätkus Guineas 2011. aastal inimõiguste ja demokraatia alase olukorra paranemine. Julgeolekuolukord Conakrys ja sisemaal, mida iseloomustas politsei poolne vägivald, muutus samuti stabiilsemaks. Teatavaid edusamme tehti karistamatuse vastase võitluse alal, eelkõige seoses 28. septembri 2009. aasta sündmuste ohvritega (rahumeelne meelevaldus, mille julgeolekujõud jõhkralt maha surusid). Siiski on jätkuvalt karistamata mitmed 2011. aastal politsei poolt toime pandud vägivallajuhtumid ning kaks kõige kõrgemat, eeldatavalt 28. septembri 2009. aasta vägivalla eest vastutavat ametnikku töötavad endiselt kõrgetel avalikel ametikohtadel, mis ei soodusta uurimise edenemist. EL kohaldab jätkuvalt sanktsioone viie isiku suhtes (varade külmutamine ja viisakeeld), kuna eeldatavalt on nad vastutavad kõnealuse vägivalla eest.

Õiguskaitse on endiselt nõrk, kinnipidamistingimused rasked ning ei austa inimõigusi, kuid esimesed sammud kohtu- ja kinnipidamisasutuste süsteemi reformi suunas on tehtud. EL on juba osutanud kohtusüsteemile teatavat toetust, andes tehnilist abi ministeeriumile ning toetades ohvreid ja kodanikuühiskonda 28. septembri 2009. aasta massimõrva ajal toime pandud kuritegude eest karistamatuse vastases võitluses. Käivitunud on ka julgeolekujõudude reform, nimelt Conakry linna demilitariseerimise ja ligikaudu 4000 vähemalt 35 aastat teenistuses olnud sõjaväelase (kes moodustavad 15% julgeolekujõududest) pensionile saatmise kaudu. Poliitiline olukord on stabiilsem ning vastuseks põhiseadusliku korra juurde tagasipöördumisele (demokraatlikult valitud presidendi ja tsiviilvalitsuse ametisse nimetamise teel) muutis EL 10. Euroopa Arengufondi raames koostöö taastamise tingimused paindlikumaks ning loobus osaliselt relvaembargost. Suhted ELiga saab täielikult normaliseerida siiski tingimusel, et korraldatakse vabad ja läbipaistvad parlamendivalimised.

5.4.12. *Guinea-Bissau*

Inimõiguste olukord Guinea-Bissaus tekitas 2011. aastal jätkuvalt muret, eelkõige majanduslike ja sotsiaalsete õiguste valdkonnas, kuna lahendamata on vaesuse ja kirjaoskamatus ning põhilistele sotsiaalteenustele ebapiisava juurdepääsu küsimused. Need probleemid ning ulatuslik kodune vägivald kahjustasid ka naiste ja laste õiguste olukorda.

2011. aasta juunis võttis rahvusassamblee vastu kaks seadust: ühe inimkaubandusega võitlemiseks ja teise naiste suguelundite moonutamise keelustamiseks. 2011. aasta detsembris ratifitseeris Guinea-Bissau demokraatia, valimiste ja valitsemise Aafrika harta.

Demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi (EIDHR) raames kuulutas EL 2011. aasta aprillis esmakordselt välja projektikonkursi, mis on suunatud laste, naiste ja vangide kaitse tugevdamisele. Rahastamiseks valiti välja neli projekti kogusummas 1,14 miljonit eurot.

Riigi stabiilsust ohustasid korduvad poliitiliselt ajendatud vägivalda ja hirmutamise juhtumid, mis on tihedalt seotud sõjaväe rolliga sisepoliitikas. Väidetava riigipöördekatse mahasurumise käigus 2011. aasta detsembris tapeti ebaseaduslikult üks allaandev kahtlusalune ning viidi läbi mitu meelevaldset vahistamist ja kinnipidamist. Karistamatus ja korruptsioon olid endiselt peamised probleemid, millega tegeldi ebapiisavalt.

Võitlus karistamatusega ja õigusriigi austamine olid Euroopa Liidu ja Guinea-Bissau vahelise poliitilise dialoogi keskmes, mida peetakse Cotonou lepingu artikli 96 alusel alustatud konsultatsioonide raames. Guinea-Bissau valitsuse esindajad esitasid rahuldavaid ettepanekuid ja algatusi peamiste reformide rakendamiseks eesmärgiga stabiliseerida riigi demokraatlikku raamistikku. Konsultatsioonid lõpetati nõukogu otsusega 2011/492 ning nimetatud kohustuste täitmiseks võeti asjakohaseid meetmeid. 2011. aasta lõpuks ei olnud täielikult täidetud ühtegi peamist kohustust, kuigi peab märkima mõningast edasiminekut teatavate kohustuste täitmisel.

5.4.13. *Kenya*

EL jätkas 2011. aastal Kenyas valitseva inimõiguste olukorra tähelepanelikku jälgimist.

ELi üks prioriteete Kenyas 2011. aastal oli uue põhiseaduse rakendamise toetamine, seda ka inimõiguste kaitset ja edendamist silmas pidades.

Endiselt valmistas kõige suuremat muret karistamatus. EL tõstas seda küsimust korrapäraselt kohtumistel Kenya valitsusega ja avalikkuse ees. Samuti avaldas EL terve 2011. aasta jooksul Kenya valitsusele poliitilist survet, et võetaks meetmeid julgeolekujõudude poolse kohtuvälise hukkamise ja piinamise vastu ning avalikus sektoris esineva korruptsiooni vastu.

EL kui Rahvusvahelise Kriminaalkohtu kindel toetaja jätkas pöördumist Kenya valitsuse ja kuue isiku poole, kes on kutsutud Rahvusvahelisse Kriminaalkohtusse aastatel 2007–2008 valimistele järgnenud vägivallatsemise käigus toime pandud kuritegude tõttu, palvega teha kohtuga täielikku koostööd. Samuti innustas EL looma kohalikku mehhanismi, et tuua kohtu ette teised valimistele järgnenud vägivallaga seotud isikud.

Jätkus korrapärane dialoog kodanikuühiskonna organisatsioonidega, muu hulgas missioonijuhtide korrapärase kohtumiste tasandil.

Tänu ELi avalikele (meedias tehtud) inimõiguste teemalistele (näiteks Rahvusvaheline Kriminaalkohus, võitlus karistamatuse ja kohtuvälise hukkamise vastu, rahvusvaheline inimõiguste päev) avaldustele on EL saavutanud riigis hea nähtavuse inimõiguste valdkonnas tegutsejana.

5.4.14. Libeeria

Kuigi puuduvad tõendid riigipoolse süstemaatilise inimõiguste rikkumise või eiramise kohta Libeerias, on inimõiguste edendamise ja kaitsmisega seotud väljakutsed siiski märkimisväärsed: vanglate tingimused on karmid, sealhulgas ülerahvastatus, kinnipeetavaid peetakse pikalt eelvangistuses ning keeldutakse neile nõuetekohase menetluse tagamisest. Riigis on levinud seksuaalne ja sool põhinev vägivald, sealhulgas vägistamine ja naiste suguelundite moonutamine ning laste õiguste rikkumine, k.a laste väärkohtlemine.

Libeerias on säilinud ametlikult surmanuhtlus teatavate kuritegude puhul, kuid on kehtestatud vabatahtlik moratorium surmanuhtluse täideviimise kohta.

Osana inimõiguste edendamise alasest tegevusest võttis EL vastu „ELi kohapealse inimõiguste strateegia” ning on teinud kohapeal koostööd valitsuse ja asjaomaste asutustega (sh riikliku inimõiguste komisjoniga). Novembris algatati kohalik demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi projektikonkurss, mille eelarve on 600 000 eurot.

2011. aastal toimusid Libeerias presidendi- ja seadusandlikud valimised, mis on teised demokraatlikud valimised alates kodusõja lõpust. Valimiste läbiviimist varjutasid siiski opositsiooni boikott ning meelevaheldajate ja politsei vahelised tänavarahutused. EL toetab valimistsükli rahaliselt (7 miljonit eurot) ning lähetas riiki valimisekspertide missiooni.

5.4.15. *Madagaskar*

2011. aastal toimus Madagaskari kriisis oluline areng. Tänu Lõuna-Aafrika Arenguühenduse (SADC) vahendajakoelmiku tehtud edusammudele allkirjastasid peamised poliitilised sidusrühmad 16. septembril 2011 tegevuskava Madagaskari kriisi lõpetamiseks. Kõnealuses dokumendis on esitatud allakirjutanute võetud kohustused, mille eesmärk on tagada neutraalne, kaasav ja konsensusel põhinev üleminekuprotsess, mille tulemuseks on usaldusväärsed, vabad ja läbipaistvad valimised ning põhiseadusliku korra taastamine Madagaskaril.

EL, SADC, Aafrika Liit ja rahvusvaheline üldsus tervitasid seda sündmust ja on seejärel märkinud, et tegevuskava rakendamisel on tehtud märkimisväärsed edusamme (peaministri ametisse määramine konsensuse alusel, Rahvusliku Liidu valitsuse moodustamine, üleminekuparlamendi moodustamine ja riikliku valimiskomisjoni moodustamine).

Selline areng ajendas ELi 5. detsembril vastu võtma Cotonou lepingu artikli 96 kohast otsust, millega peatati alates 2010. aastast kehtinud otsus, kuid võeti vastu positiivne lähenemine, mis võimaldab ELil toetada üleminekuprotsessi ja järk-järgult taastada ELi koostöö arenguabi valdkonnas, vastavalt käegakatsutavatele edusammudele ülemineku-tegevuskava rakendamisel.

Ülemineku tegevuskava rakendamine on siiski endiselt väga nõrk.

5.4.16. *Malawi*

Inimõiguste olukord Malawis halvenes 2011. aastal jätkuvalt. 2011. aasta jaanuaris vastu võetud karistusseadustiku muudatused, millega laiendatakse valitsuse kontrolli meedia üle, ohustavad sõna- ja ajakirjandusvabadust. Halbade valitsemistavade tõttu majanduse ja poliitika valdkonnas on valitsus langenud aktivistide surve alla. 2011. aasta juulis toimusid meeleavaldused, mille käigus sai surma kakskümmend inimest, kuna meeleavaldajate vastu kasutati relvi. Kõrge esindaja Catherine Ashton tegi avalduse, milles ta mõistis hukka jõu kasutamise Malwi ametivõimude poolt ja selle, et kodanikel takistatakse kasutada oma põhiseaduslikku õigust meelt avaldada. 14. oktoobril 2011 kohtus Euroopa välisteenistuse Aafrika küsimuste eest vastutav tegevdirektor Nicholas Westcott Malawi välisministri P. Mutharikaga ja kinnitas taas, et ELile valmistab muret valitsemistava areng Malawis.

10. EAFi raames eraldas EL 30 miljonit eurot valitsemistava programmi jaoks, et parandada demokraatlikku valitsemistava ning tagada kõigile Malawi kodanikele õiguskaitse kättesaadavus, muutes kohtusüsteemi tõhusamaks ja kiiremini reageerivaks, kasutades enam restoratiivset, ohvrist lähtuvat lähenemist nii ametliku kui ka mitteametliku õigussüsteemi puhul ja parandades demokraatlikku vastutust ja järelevalvet, ning tagada, et kõik Malawi kodanikud teavad ja mõistavad oma õigusi ja teenuseid, mida neil on õigus saada, ning neil on võimalik neid kasutada.

5.4.17. *Mauritaania*

Mauritaanias jõuti tänu kaasavale poliitilisele dialoogile enamuse moodustava presidendipartei ja opositsiooni vahel kokkuleppele oluliste põhiseaduslike reformide paketi. Märkimisväärseid edusamme on tehtud ajakirjandusvabaduse osas, mis asetab Mauritaania kõnealuses valdkonnas piirkonna edasijõudnumate riikide hulka. Siiski leidub endiselt jälgi orjusest ning selle avalik hukkamõistmine inimõiguste organisatsioonide poolt põhjustab pidevat vastuseisu ametivõimudega. Regulaarselt teatatakse meelevaldse kinnipidamise juhtumitest. Mauritaania peamine struktuuriline probleem on nõrk kohtusüsteem. Mauritaania kodanikuühiskond on endiselt nõrk ning vähe koordineeritud.

ELi Mauritaaniat käsitlev inimõiguste strateegia on praegu hindamisel. ELi delegatsioon korraldab koostöös liikmesriikidega regulaarselt inimõiguste kaitsjate kohtumisi ning esitab valitsusele konkreetseid poliitilisi demarše, et mõista hukka inimõiguste rikkumiste juhtumid. Operatiivsel tasandil alustati Mauritaanias 2011. aastal kahte uut soolise võrdõiguslikkuse alast ja EIDHRI temaatilist projekti, et toetada valitsusväliseid organisatsioone sooküsimustes ning orjapidamise ja selle tagajärgede vastases võitluses. Nimetatud projektide ja selles valdkonnas juba rakendatava viie projekti koguväärtus on 1,3 miljonit eurot. EL toetab kodanikuühiskonda ka struktuurselt konkreetse programmiga kümnenda Euroopa Arengufondi raames.

5.4.18. *Niger*

EL toetas demokraatlikku üleminekuprotsessi Nigeris ajavahemikul 2010–2011, eelkõige andes toetust valimisprotsessi läbiviimiseks. Toetuseks eraldati 18,5 miljonit eurot (rohkem kui 60% välisabist), mis võimaldas suurendada poliitikategelaste usaldust ning parandada avalikku arvamust valimiste suhtes, tagades põhiseadusliku referendumi (2010. aasta oktoobris) ning erinevate valimiste (kohalike, parlamendi- ja presidendivalimiste) ettevalmistamise ja korraldamise 2011. aasta esimesel poolel.

Lisaks sellele lähetati Nigerisse valimiste vaatlusmissioon jälgima 31. jaanuari 2011. aasta seadusandlike valimisi ning 31. jaanuaril ja 12. märtsil 2011 toimunud presidendivalimiste kahte vooru. Peavaatlejaks oli Euroopa Parlamendi liige Santiago Fisas Ayxela. Missioon koosnes 40 vaatlejast, kes olid 15 Euroopa Liidu liikmesriigi, Šveitsi ja Kanada kodanikud. Missioon alustas tegevust 4. jaanuaril 2011 ning jäi kohapeale kuni presidendivalimiste teise vooru tulemuste ametliku teatavastegemiseni 1. aprillil 2011. Vaatlejad saadeti laiali kogu riiki, välja arvatud Agadezi piirkonda julgeolekuga seotud põhjustel.

5.4.19. *Nigeeria*

Nigeerias toimusid 2011. aasta aprillis presidend-, seadusandliku kogu ja kubernerivalimised. Riiki lähetati Euroopa Parlamendi liikme Peterle juhitud valimiste ELi vaatlusmissioon. EL jõudis järeldusele, et need valimised olid märkimisväärne edasimineku võrreldes eelmiste aastatega ja neid võib pidada kõige usaldusväärsemateks valimisteks alates sellest, kui Nigeeria 2009. aastal demokraatia juurde tagasi pöördus. Siiski täheldati ja kanti aruandesse mitmeid rikkumisi ja vajakajäämisi. Valimiste ELi vaatlusmissiooni soovitusel innustasid Nigeeria sõltumatut riiklikku valimiskomisjoni ette valmistama oma järeldused. Valimistele järgnes vägivaldne, mille EL mõistis hukka kohapeal tehtud avalduses.

Inimõigused oli prioriteetseks teemaks ELi–Nigeeria ühiste edasiste sammude protsessi raames. 2011. aasta märtsis võeti vastu inimõiguste komisjoni käsitlev seadus. Detsembris 2011 määrati inimõiguste komisjoni uueks esimeheks inimõiguste aktivist. 2011. aasta juunis võeti vastu teabevabaduse seadus.

EL pööras endiselt suurt tähelepanu inimõiguste olukorrale, muu hulgas kohapealse ELi inimõiguste töörühma raames. 2011. aasta juulis koostasid missioonijuhid usu- ja veendumusvabadust käsitleva aruande. Kodanikuühiskonna esindajatega toimus mitu kohtumist, et arutada samasooliste abielu käsitleva seaduse eelnõu.

Riigis valitseva inimõiguste olukorra arutamiseks toimusid kohtumised esindajatekoja õiguskomisjoni esimehega ja senati inimõiguste komisjoni esimehega. Kohaliku inimõiguste dialoogi voor oli algselt kavas 2011. aasta detsembris, kuid lükati edasi ja toimus 2012. aasta veebruaris.

2011. aasta jooksul rakendati kaheksa demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi riigipõhise toetuskava (CBSS) kaudu toetatavat projekti. 2011. aasta detsembris käivitati uus EIDHR-CBSS projektikonkurss.

EL tegi avaldusi, milles mõistis hukka kogukondadevahelise vägivalla ja terrorirünnakud, kaasa arvatud rünnaku ÜRO missiooni peakorterile 2011. aasta augustis ja jõuluajal toimunud rünnakud kirikutele.

5.4.20. *Rwanda*

Valitsusele antavat ELi otsetoetust täiendab kodanikuühiskonnale mõeldud toetus. 2011. aastal jätkus dialoog kodanikuühiskonnaga, mille käigus keskenduti üha rohkem poliitilisele juhtimisele.

ELi ja Rwanda kohtumised toimusid korrapäraselt kogu valimisprotsessi (presidendi-, kohalikud ja senativalimised) ja ka üldise korrapärase läbivaatamise ajal, mis on vahend poliitika ja poliitilise dialoogi jaoks.

ELi delegatsiooni, siseriikliku eelarvevahendite käsutaja ja kodanikuühiskonna vahelise tiheda koostöö abil tehti ka ettevalmistusi, et määrata kindlaks 2 miljoni euro suurune projektikonkurss valitsusväliste osalejatele kümnenda Euroopa Arengufondi rahastamiskokkuleppe „Näita üles vastutust” alusel.

Nimetatud projektikonkursi eesmärk on edendada kaitsmise ja seire alast tegevust õigusemõistmise ja inimõiguste valdkonnas, võttes arvesse õigussektori tööühma soovitusi ja Rwanda poolt üldise perioodilise läbivaatamise raames võetud vabatahtlikke kohustusi.

Üldiselt suurenes Rwanda kodanikuühiskonnale antav rahaline toetus 2011. aastal jätkuvalt ning allkirjastati lepingud kahe konkreetse programmi raames: demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahend (EIDHR) ja programm „Valitsusväliste osalejate ja kohalike ametivõimude osalemine arenguprotsessis”. 2010. aasta teisel poolel ja 2011. aastal allkirjastati kokku 13 uut lepingut väärtusega ligikaudu 6 miljonit eurot. Nende projektide eesmärk on valimiste vaatlemine ja kodanikuõpetus, et tagada läbipaistvam valimisprotsess; mõttekoja toetamine, et viia läbi uuringuid rahvusliku kuuluvuse ja sotsiaalse ühtekuuluvuse kohta; siseriikliku korruptsioonivastase kampaania tugevdamine; vägivaldlaohvrite toetamine piiriülestes piirkondades; hiljuti vastu võetud maareformi seire ja propageerimine ning detsentraliseerimise ja kohaliku juhtimise protsesside tugevdamine.

2011. aasta lõpus oli ELil Rwandaga käimas ligikaudu 60 projekti, mida rahastati erinevate kodanikuühiskonna toetamiseks mõeldud teemaprogrammide abil.

5.4.21. Senegal

Senegal on demokraatlik ja stabiilne riik, kus inimõiguste olukord on üldiselt hea. See leidis kinnitust ka 2011. aastal.

Siiski märgiti 26. veebruari 2012. aasta presidendivalimiste eel 23. juunil toimunud meelevalduste järel opositsiooni ja kodanikuühiskonna esindajate halduslikku ja politsei poolset ahistamist. Lisaks pidas toll ilma asjakohase selgituseta kinni inimõiguste kaitse seirekeskuse 14. aastaaruande levitamist, mille andis välja Rahvusvaheline Inimõiguste Föderatsioon (FIDH).

Samuti valmistab muret pikaajaline vähese intensiivsusega konflikt Casamance'i piirkonnas. 2011. aastal jätkusid aeg-ajalt rohkete inimohvritega (üle 60 hukkunu, muu hulgas tsiviilisikute seas), peamiselt bandiitlusega seotud kokkupõrked, sealhulgas kümnest puuraidurist koosneva rühma väidetav hukkamine novembri lõpus. Ametivõimud ei ole juhtunu kõiki üksikasju avalikustanud. Seni ei ole läbirääkimistel tehtud jõupingutused andnud konfliktile püsivat lahendust.

ELi ja Senegali vahel toimub Cotonou lepingu artikli 8 alusel peetav struktureeritud poliitiline dialoog vastastikku kokkulepitud prioriteetide, ühiste ajakavade ja mõlema poole kohustuste alusel. Kohtumised toimuvad kaks korda aastas. Pidevalt käsitletakse inimõigusi, muu hulgas eespool nimetatud küsimusi.

Seoses Tšaadi endise presidendi Hissène Habrega (elab praegu Senegalis), keda süüdistatakse inimsusevastastes kuritegudes, on EL jätkanud rahvusvahelise üldsuse poolsete demaršide toetamist, mille eesmärk on veenda Senegali Habred kohtu alla või välja andma. Belgia, keda toetab EL, on esitanud taotluse tema väljaandmiseks. Ka see küsimus on pidevalt eespool nimetatud artikli 8 alusel peetava dialoogi raames toimuvate kohtumiste päevakorras.

5.4.22. Somaalia

2011. aastal jätkus konflikt Kesk- ja Lõuna-Somaalias, kus rängalt said kannatada tsiviilisikud, eelkõige Al Shabaabi (radikaalne islami mässuliste liikumine) kontrolli all olevas piirkonnas. EL andis panuse julgeoleku kehtestamisele ELi ÜJKP missiooniga (EUTM Somalia), mis koolitab Ugandas asuvaid Somaalia riiklike julgeolekujõude, ning olulise toetusega Somaalias tegutsevale Aafrika Liidu missioonile (AMISOM) Aafrika rahutagamisrahastu kaudu. Somaalia riiklike julgeolekujõudude ja AMISOMi survele taandus Al Shabaab 2011. aasta augustis pealinnast Mogadishust. Nad kindlustasid pealinna julgeoleku, luues soodsama kliima inimõiguste austamiseks ja edendamiseks ning 2011. aasta mais sõlmitud Kampala kokkuleppe rakendamiseks. Samuti hõlmas EUTM Somalia pakutav koolitus inimõigusi ja sooküsimusi käsitlevaid koolitusmooduleid, mis tõi kaasa õiguste parema järgimise jõudude poolt.

Demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi kaudu teostas EL mitmesuguseid projekte, mille abil toetati sõltumatut meediat, Somaalimaa piirkonna inimõiguste komisjoni, hõimuvanemate ja usujuhtide konfliktide ennetamise suutlikkuse arendamist kogu riigis, riigi valimisvaatlemise suutlikkuse arendamist ning tehti võimalikuks dialoog kodanikuühiskonna ja Somaalia ametivõimude vahel.

Õigusriigi ja karistamatusega võitlemise alal koolitati politseiametnikke ja kohtunikke kogu Somaalias. ELi toel määrati Somaalimaa piirkonnas ametisse kolm naisprokuröri (kokku üheksast) ja naispolitseiametnikke.

Demokratiseerimise valdkonnas toetas EL föderaalset põhiseaduse eelnõu ettevalmistamist, mille käigus viidi läbi inimõiguste ja sooküsimuste auditid. Somaalimaa ja Puntlandi piirkondades toetas EL poliitilise maastiku avardamist ning piirkondlike valimiskomisjonide ametisseääramist ja suutlikkuse arendamist.

5.4.23. Lõuna-Aafrika

15. septembril 2011 septembris toimus Krugeri Rahvuspargis Lõuna-Aafrika ja ELi neljas tippkohtumine, millel mõlemad pooled kinnitasid oma pühendumist strateegilisele partnerlusele, mille aluseks on ühised väärtused, sealhulgas inimõigused, demokraatia ja õigusriigi põhimõte, ning kinnitasid taas oma kindlat kavatsust teha rahvusvahelistel foorumitel koostööd inimõiguste alal.

2011. aasta veebruaris toimus ELi ja Lõuna-Aafrika neljas mitteametlik inimõigustealane dialoog, mis tugines alates 2009. aasta detsembrist peetud dialoogidele. Aruteludel käsitleti mitmepoolsetel foorumitel tehtavat koostööd ning maailmajao ja riigi probleeme. EL ja Lõuna-Aafrika leppisid kokku, et 2012. aastal antakse dialoogile ametlik staatus.

ELi ja Lõuna-Aafrika arengukoostöö raames jätkati inimõiguste toetamist mitme koostööprogrammi, sealhulgas õiguskaitse kättesaadavust ja põhiseaduslike õiguste edendamist käsitleva programmi kaudu, ning kodanikuühiskonna toetamist demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi kaudu.

EL jätkas terve aasta vältel arengu jälgimist ja Lõuna-Aafrika kaasamist inimõiguste valdkonnas, muu hulgas seoses Zimbabwe saabuvate sisserändajate registreerimise ja väljasaatmisega, riikliku teabe kaitse seaduse vastuvõtmise üle peetava debatiga ning LGBT-inimeste olukorraga riigis.

Mitmepoolsete suhete valdkonnas iseloomustas 2011. aastat eelkõige inimõiguste nõukogus 17. juunil 2011 vastu võetud pöördeline resolutsioon inimõiguste, seksuaalse sättumuse ja soolise identiteedi kohta, mille sponsoriks Lõuna-Aafrika oli. Tegemist on esimese resolutsiooniga, milles kutsutakse üles lõpetama kogu maailmas diskrimineerimine seksuaalse sättumuse alusel ja tunnustatakse nimetatud teemat kui üht ÜRO prioriteeti; EL toetas tugevalt ja tervitas resolutsiooni.

5.4.24. Sudaan

ELi poliitika üldprioriteet 2011. aastal oli 2011. aasta jaanuari referendumi tulemuste usaldusväärsus ja nende arvessevõtmine keskvõimu poolt. Suurt tähelepanu pöördati ka 9. juulil 2011 toimunud Lõuna-Sudaani iseseisvumisele eelnenud ja järgnenud perioodile.

Mõlemad versta-postid möödusid rahulikult, kuid Lõuna-Sudaani iseseisvumisele järgnenud kuudel halvenes olukord märgatavalt ning Lõuna-Kordofanis ja Sinise Niiluse osariigis puhkes võitlus Sudaani relvajõudude ja Sudaani rahva vabastusarmee vahel, samuti jätkus vaidlus Abyei üle. Jätkuva konflikti tagajärjeks oli tõsine humanitaarolukord ning konfliktipiirkondades, kaasa arvatud Darfuris, pandi toime tõsiseid inimõiguste rikkumisi, vaatamata sellele, et 2011. aasta juulis allkirjastati Dohas Darfuri rahukokkulepe.

Aruandeperioodi jooksul üldine inimõiguste olukord Sudaanis ei paranenud. Riigi mitmes osas jätkusid meelevaldsed vahistamised ja meetmete suunamine isikute vastu nende etnilise kuuluvuse tõttu. Poliitilisi opponente, noorterühmitusi, inimõiguste aktiviste ja ajakirjanikke ohustasid nende poliitiliste vaadete tõttu jätkuvalt suurel määral ahistamised, meelevaldsed kinnipidamised ja väärkohtlemised riikliku julgeolekuteenistuse poolt ning aruandmiskohustus puudus täielikult. Riiklik tsensuur ja kontroll meedia, eelkõige ajalehtede üle, oli jätkuvalt tugev.

Samuti valmistas muret ka Põhja-Sudaanis elavate Lõuna-Sudaani kodanike staatus tulevikus, kuna Põhja- ja Lõuna-Sudaani vahel puudub sellekohane kokkulepe. Samuti valmistab muret põhiseaduse läbivaatamine, kuna president Bashir on teatanud, et selle aluseks võetakse šariaat.

ÜRO Sudaani missiooni (UNMIS) mandaadi lõppemine pärast Lõuna-Sudaani iseseisvumist tekitas inimõiguste jälgimise osas tühimiku. Darfuris saab selle ülesande täitmist siiski jätkata UNAMID oma inimõiguste osakonna kaudu. UNMISi lahkumine on mõjutanud ka rahvusvahelise üldsuse tegevuse kooskõlastamist inimõiguste valdkonnas. Kavas on taaselustada rahvusvahelise partnerluse foorum inimõigustealase tegevuse kooskõlastamiseks, mida varem juhtisid UNMIS ja ELi delegatsioon Khartoumis.

Sudaani ametivõimudega sisulise inimõigustealase dialoogi sisseseadmise osas tuleb märkida riikliku inimõiguste komisjoni moodustamist. Komisjoni liikmete valimine ja nende sõltumatuse tase seab aga mõnevõrra kahtluse alla selle, kas komisjonil on võimalik etendada konstruktiivset rolli inimõigustandardite edendamisel ja kaitsmisel Sudaanis.

Välja on töötatud kolmeaastane ELi inimõiguste strateegia Sudaanis, kaasa arvatud kaheksa prioriteetset valdkonda. Täpsem sellekohane teave ja üksikasjalik inimõiguste olukorra analüüs Sudaanis on esitatud 13. detsembril 2011 avaldatud täiemahulises dokumendis.

2011. aasta mais osales Sudaan üldise korrapärase läbivaatamise protsessis.

5.4.25. Lõuna-Sudaan

Lõuna-Sudaan sai iseseisvaks 2011. aasta juulis pärast 2011. aasta jaanuaris enesemääramisõiguse üle toimunud referendumit, mille tulemused näitasid, et valdav enamus toetab eraldumist.

Aastakümneid kestnud sõja ja arengualase mahajäämuse pärast endiselt kannatava Lõuna-Sudaani riiklikud struktuurid on arenemisjärgus ning riigi suutlikkus äärmiselt piiratud. Julgeolekujõudude poolsed inimõiguste rikkumised on sagedased, kuid siiski mitte süsteemsed. Rikkumised ulatuvad ebaseaduslikust kinnipidamisest kuni põhjendamatu vägivalla kasutamiseni tsiviilelanikkonna desarmeerimise kampaaniates.

Lõuna-Sudaani õiguskaitse- ja kohtusüsteem on nõrk kvalifitseeritud töötajate puudumise ja tavaõiguse kasutamise tõttu, mis toob kaasa kuritegude eest karistamatuse ning tõsised inimõiguste rikkumised õigusemõistmisel. Need rikkumised hõlmavad meelevaldset vahistamist ja kinnipidamist, õigusabi puudumist, pikka kohtueelset vangistust ja halbu kinnipidamistingimusi.

Aruandlusperioodil põhjustasid maakogukondade etniliste rühmade vahelised vägivaldsed konfliktid veiste ja ressursside pärast jätkuvalt hulgaliselt surmajuhtumeid. Samas kontekstis olid tavapärased naiste ja laste röövimised. Julgeolekujõud ei olnud sageli võimelised tsiviilelanikke kaitsma, seda ka koolituse ja varustuse puudumise tõttu. Sudaani rahva vabastusarmee (SPLA) liikmed panid toime tsiviilelanike vastu suunatud rikkumisi, sealhulgas õigusvastased tapmised, peksmine ja rüüstamine.

Sudaani rahva vabastusarmee ja relvastatud opositsioonirühmituste vahelistes võitlustes tapeti ka sadu tsiviilelanikke, need tõid kaasa tuhandete inimeste ümberasustamise ning kodude ja muu tsiviilisikute omandi hävitamise.

EL toetab valitsuse jõupingutusi inimõiguste olukorra parandamisel tehnilise abiga, nii kohtutele mõeldud abiga kui ka inimõiguste komisjoni kaudu. EIDHRist antakse toetust naiste õigusi, puuetega inimesi ja pluralismi edendamist käsitlevatele projektidele.

EL algatas ka inimõigustealase poliitilise dialoogi valitsusega. EL toetab lisaks valitsuse samme inimõigustega seotud lepingute ja konventsioonidega ühinemiseks ja nende ratifitseerimiseks. Positiivse poolena võib täheldada, et Lõuna-Sudaani valitsus soovib teha koostööd ÜRO Inimõiguste Nõukoguga riigi inimõiguste olukorraga tegelemiseks.

5.4.26. Togo

2011. aastal viidi Togos läbi üldine korrapärane läbivaatamine ja riik rakendas suure hulga soovitusi, mida ELi aktiivselt jälgis. 2009. aastal loodud tõe-, õiglus- ja lepituskomisjon, mille ülesanne on uurida ajavahemikul 1958–2005 toime pandud poliitilisi kuritegusid, jätkas ELi märkimisväärsel rahalisel toel oma tegevust. Terves riigis koguti üle 20 000 tunnistuse ja korraldati kohtuistungeid. Lisaks anti ELi abi selles valdkonnas tegutsevate kodanikuühiskonna organisatsioonide platvormile, et innustada kodanikuühiskonda ja kodanikke rohkem osalema riiklikus lepitusprotsessis.

Inimõiguste kaitsjad toovad peamiste probleemidena jätkuvalt esile karistamatuse ja kohtusüsteemi sõltumatuse puudumise ning väited ebaseaduslike kinnipidamiste ja piinamisjuhtumite kohta. Viimaste uurimine tehti ülesandeks riiklikule inimõiguste komisjonile.

Nimetatud institutsioon ning inimõiguste ministeerium, rahvusassamblee inimõiguste komisjon ja audiovisuaalse meedia ja kommunikatsiooni amet said ELilt toetust oma suutlikkuse tugevdamiseks. Samuti jätkas EL väga märkimisväärse rahalise toetuse andmist kohtusüsteemi kaasajastamise riiklikule programmile, mis hõlmab koolitust, seadusandlike reforme ja infrastruktuuri.

Vangistuses olevad isikud, samuti naised ja lapsed kuuluvad eriti haavatavate elanikkonnarühmade hulka. EL toetas kodanikuühiskonda, et edendada inimõiguste austamist, eelkõige nende haavatavate rühmade osas. Muu hulgas osutus väga edukaks EL rahastatud projekt, millega toetatakse kinnipeetavate õiguste maksmapanemist ja parandatakse nende sotsiaalset taasintegreerimist. Lisaks rahastati viit kohalikule arengule ja kodanike osalusele keskendunud projekti temaatilise programmi „Valitsusväliste osalejate ja kohalike ametivõimude osalemine arenguprotsessis” raames.

Valimisprotsessi toetamiseks mõeldud ELi rahastatud projekti kaudu töötati välja uued meetmed ühiskonnaõpetuse edendamiseks, poliitiliste erakondade ja kodanikuühiskonna koolitamiseks demokraatia ja valimiste valdkonnas, naiste osalemise edendamiseks avalikus ja poliitilises elus ning sõltumatu riikliku valimiskomisjoni suutlikkuse tugevdamiseks.

2011. aasta veebruaris allkirjastas EL 6 miljoni euro suuruse rahastamiskokkuleppe projekti jaoks, mille abil tugevdatakse kodanikuühiskonna suutlikkust ja toetatakse selle tegevust, eelkõige lepitamise ja inimõiguste valdkonnas. Täienduseks nimetatud tegevustele jätkas EL inimõigustega seotud mureküsimuste tõstatamist oma poliitilise dialoogi käigus.

5.4.27. *Uganda*

2011. aastal oli Ugandas poliitiliselt määravaks sündmuseks veebruaris toimunud parlamendi- ja presidendivalimised. Kõrge esindaja tervitas valimiste kohta tehtud avalduses nende rahumeelset läbiviimist. EL saatis riiki valimiste vaatlusmissiooni ning missiooni peavaatleja esitas oma aruande mais. Aruande põhjal on EL pidanud arutelusid valitsusega selle üle, kuidas mõningaid peamisi soovitusi ellu viia, eelkõige valimiskomisjoni koosseisu, valimiskampaania rahastamise ja hääletajate registreerimise osas. President Museveni on mitmel korral nõustunud analüüsima valimiskomisjoni reformimise ja ka muude reformide tegemise võimalusi. Valitsusele on esitatud kirjalikud materjalid erinevate valimiskomisjoni mudelite kohta.

Pärast valimisi jätkas EL oma jõupingutusi, et hoida poliitiline ruum võimalikult avatuna. Kui nn „kõnni tööle” protestidele reageerisid Uganda julgeolekujõud liigse jõu kasutamisega, väljastas EL kohaliku avalduse õiguse kohta rahumeelselt meelt avaldada, milles paluti kõigil pooltel Ugandas lahendada poliitilised konfliktid rahumeelselt.

Et vältida poliitiliste vabaduste jätkuvat piiramist tulevaste õigusaktidega, lisas EL võtmetähtsusega seadusandlikud ettepanekud poliitilise dialoogi päevakorda. EL tuletas valitsusele meelde süütuse presumptsiooni aluspõhimõtet, kui kaaluti muudatusi, millega piirata põhiseaduse artikleid, mis käsitlevad õigust kautsjoni vastu vabastamisele. Tuletades meelde sõna- ja kogunemisvabaduse õigust, kritiseeris EL avaliku korra hoidmise seaduse eelnõu, mis sisaldas sätteid, millega antakse politseile märkimisväärsed volitused keelata avalikke kogunemisi. Nimetatud seaduseelnõu üle on palju arutletud ja see võetakse tõenäoliselt vastu 2012. aastal muudetud versioonis.

EL tõstatas ka surmanuhtluse kaotamise küsimuse. Valitsus tahab surmanuhtlust säilitada, väites et sellel on endiselt rahva laialdane toetus, kuigi seda rakendatakse harva ning seda ei ole täide viidud alates 2003. aastast (sõjakohus).

EL tuletas valitsusele meelde ÜRO piinamisvastase konventsiooni rakendamise vajadust. Valitsuse toetatav parlamendiliikme esitatud piinamisvastane seadus on praegu parlamendis ning eeldatavasti võetakse see vastu 2012. aastal. Piinamisvastase konventsiooni fakultatiivprotokolli ratifitseerimine tuleb veel ellu viia.

EL jälgis Ugandas jätkuvalt hoolikalt LGBT-inimeste olukorda, kes seisavad silmitsi diskrimineerimise, tagakiusamise ja avalike ähvardustega. EL tõstatas oma muresid LGBT-inimeste inimõiguste pärast igal võimalusel dialoogis valitsuse ja presidendiga. Lisaks sellele toetas EL kohalikke inimõiguste organisatsioone, pakkudes kaitset ning üritades muuta hoiakuid riigis. Ülikarm homoseksuaalsuse vastase seaduse eelnõu jäeti 2011. aastal parlamendi viimase koosseisu ajal kõrvale, kuid see esitati uuesti 2012. aastal.

EL on olnud Ugandas arengupartnerite liikumapanev jõud inimõiguste kaitsjate toetamisel ning 2011. aasta veebruaris võeti vastu kohalik inimõiguste kaitsjaid käsitlev rakendusstrateegia.

Lisaks sellele osaleb EL tehnilisel tasandil mitme rahastaja ühisfondis (kuus ELi liikmesriiki, Norra ja ELi delegatsioon), mille eesmärk on parandada demokraatlikku valitsemistava Ugandas, keskendudes konkreetsetele demokraatia süvendamisele, õiguskaitse kättesaadavuse tagamisele ja suuremale vastutusele.

5.4.28. Zimbabwe

2011. aasta veebruaris otsustas EL arvata 35 isikut välja viisakeelu ja varade külmutamise nimekirjast ning pikendada Zimbabwe suhtes kehtivaid ülejäänud meetmeid, milleks on i) loetelusse kantud isikutele ja ettevõtjatele kehtestatud viisakeeld ja varade külmutamine; ii) relvaembargo ja iii) muud Cotonou lepingu artikli 96 kohased meetmed.

Tegemist on täpselt suunatud meetmetega, mis avaldavad mõju peamiselt konkreetsetele isikutele, mitte majandusele. EL ja selle liikmesriigid on andnud alates rahvusliku ühtsuse valitsuse loomisest peaaegu 1 miljardi USA dollari ulatuses arenguabi, et katta Zimbabwe rahva vajadusi, sealhulgas tervishoiu- ja haridusteenuste osutamise valdkonnas.

Neid meetmeid vastu võttes märkis EL, et majanduskriisiga tegelemisel ja põhiliste sotsiaalteenuste käsitlemisel on tehtud märkimisväärsed edusamme. EL leidis siiski, et majanduse ja sotsiaalvaldkonna arenguga ei ole sammu pidanud poliitilisel maastikul tehtud edusammud. EL märkis, et reforme tuleb jätkata sellistes valdkondades nagu õigusriigi põhimõtte järgimine, inimõigused ja demokraatia, mis on vajalikud usaldusväärsete valimiste läbiviimist soodustava keskkonna loomiseks. Sellega seoses väljendas kõrge esindaja sügavat muret aasta alguses puhkenud poliitilise vägivalla üle. Samuti väljendas EL valmisolekut reageerida igale reformile meetmete kohandamisega.

Rahvusliku ühtsuse valitsuse loomine andis ELi–Zimbabwe suhete tugevdamisele uue tõuke. Taastati poliitiline dialoog, mille käigus poolte ühiseks eesmärgiks on suhete järkjärguline normaliseerimine. Alates 2009. aastast on toimunud mitu kõrgetasemelist kohtumist: 2009. aasta juunis (ELi–Zimbabwe kolmiku kohtumine peaminister Tsvangirai juhtimisel Brüsselis); 2009. aasta septembris (ELi kolmiku visiit Hararesse) ning 2010. aasta juulis (Brüsselis toimunud ministrite kohtumine, kus laiapõhjaline Zimbabwe ministrite tasandi taaskaasamise meeskond kohtus kõrge esindaja Ashtoni ja volinik Piebalgsiga).

Alates rahvusliku ühtsuse valitsuse moodustamisest on EL tähelepanelikult jälginud inimõiguste olukorda Zimbabwe. 2011. aastal töötas EL tihedas koostöös oma liikmesriikidega välja ELi inimõiguste strateegia, milles määratletakse valimiste eelsel perioodil toetuse andmise ja koostöö tegemise prioriteedid nii kodanikuühiskonna organisatsioonide kui ka institutsioonide osas.

EL rahastab Zimbabwe paljusid erinevaid tegevusi eesmärgiga luua ja säilitada avatud poliitiline õhkkond, kus järgitakse inimõigusi ja õigusriigi põhimõtet, ning suunata riiki usaldusväärsete valimiste läbiviimisele. EL on välja töötanud lühiajalise strateegia selle kohta, kuidas jätkata üldises poliitilises kokkuleppes sisalduvate reformide toetamist, eelkõige mis puudutab põhiseadus-, valimis- ja lepitusprotsesse ning kohtusüsteemi reformi. Strateegias keskendutakse suurel määral kodanikuühiskonnale, mille tegevuste toetamiseks on ainuüksi Euroopa Komisjon alates 2009. aastast eraldanud 30 miljonit eurot.

5.5. Lähis-Ida ja Araabia poolsaar

Rahutused Araabia riikides mõjutasid ka Pärsia lahe riike, ehkki väiksemas ulatuses. Pärsia lahe režiimid tegelesid revolutsiooni ohjamise ja piiramisega, eelkõige eraldades suuremahulisi nn finantspakette ja tegeldes sotsiaalsete vajadustega, kuid jättes kõrvale poliitilised mureküsimumused ja seades kohati uusi tõkkeid niigi väga piiratud kodanikuvabadustele. Rahutuste vältel rõhutas EL kohapeal väljatöötatud reformide ja rahvusliku dialoogi vajadust, viidates samas oma soovile selliseid reforme toetada, kui selleks soovi avaldatakse.

EL ja Pärsia lahe koostöönõukogu (GCC) vahetasid 20. aprillil 2011 Abu Dhabis toimunud ELi–GCC 21. ühisnõukogu ja ministrite taseme kohtumise käigus seisukohti inimõiguste küsimuses ja leppisid kokku, et määratletakse võimalused koostöö alustamiseks selles valdkonnas.

EL pööras jätkuvalt erilist tähelepanu kodanikuühiskonda mõjutavale arengule Araabia Ühendemiraatides, eelkõige mitme inimõiguste kaitsja kohtuprotsessile. EL töötas Araabia Ühendemiraatides (sarnaselt Katari ja Kuveidiga) välja kohapealse inimõiguste strateegia, mis võimaldas ELil kehtestada prioriteedid, selgitada välja mureküsimumused ning määratleda inimõiguste alal tehtava koostöö valdkonnad.

Ajalehe Al-Zaman sulgemine Omaanis muutis ELi valvsaks ja EL tõstatas küsimuse ametivõimudega, et olla kindel, et ajakirjandusvabadust rohkem ei piirata.

5.5.1. Saudi Araabia

Suhetes Saudi Araabiaga jätkas EL inimõiguste teema käsitlemist, eelkõige surmanuhtluse, naiste olukorra ja ajakirjandusvabaduse osas. Konkreetseid avaldusi tehti naiste olukorra kohta, näiteks mis puudutab osalemist poliitikas ja võrdset kohtlemist (naisautojuhtide protest). 2011. aasta septembris tervitas EL asjaolu, et alates 2012. aastast on Saudi Araabia naistel õigus osaleda suure konsultatiivnõukogus ning neil on õigus hääletada ja kandideerida 2015. aastal toimuvatel kohalikel valimistel.

Surmanuhtluse osas täheledati 2011. aastal hukkamiste arvu kasvu. Eriti murettekitav oli see, et enamik hukkamisi ei olnud kooskõlas rahvusvaheliste miinimumnormidega: hukkamisi viidi läbi väidetavate uimastikuritegude ja nõiakunsti eest. EL esitas asjaomastele ametivõimudele selleteemalisi demarše ja kordas oma nõudmist kehtestada vähemalt *de facto* moratorium.

EL tegi kindlaks ka muid valdkondi, kus on vaja teha edusamme. Erilist tähelepanu pööratakse sõnavabadusele. EL suhtles Saudi-Araabia ametivõimudega seoses isikutega, kellel seisis ees kohtumenetlus, kuna nad olid internetis oma arvamust avaldanud. Teised probleemsed valdkonnad on lapse õigused, kogunemis- ja ühinemisvabadus, aga ka usu- ja veendumusvabadus. Erilist huvi pakub ka võõrtöötajate olukord riigis.

EL saadab Saudi-Araabiale regulaarselt selgeid sõnumeid vajaduse kohta tagada põhivabaduste piisav kaitse, sealhulgas rahvusvaheliste konventsioonide kohaldamisel. Neid sõnumeid edastatakse nii kahepoolsetel kui ka ELi ja Pärsia lahe koostöönõukogu kohtumistel.

5.5.2. *Bahrein*

Bahreinis kutsus EL alates esimestest protestijate kogunemistest 2011. aasta veebruaris kõiki osapooli üles hoiduma vägivallast ja osalema dialoogis, et arutada oma erimeelsusi rahumeelselt ja konstruktiivselt. Esimene avalik avaldus tehti veebruari keskel. Pärast seda, kui Pärsia lahe koostöönõukogu kasutas 15. märtsil sõjalist jõudu protestijate vägivaldseks mahasurumiseks, lähetas kõrge esindaja Ashton kiires korras Manamasse kõrgetasemelise esindaja, kes pidas kõnelusi suure hulga koostööpartneritega. Samuti edastas kõrge esindaja ELi sõnumid otse Bahreini välisministrile, kuninga isiklikule esindajale ning kuningas Hamadile isiklikult.

Üksteisele järgnevad avaldused kogu aasta jooksul ning diplomaatilised kontaktid Bahreini ametivõimudega juhtisid avalikkuse tähelepanu inimõigustele, vajadusele võtta vastutusele vägivalda toimepanijad kõigist ühiskonnarühmadest, määrata kindlaks ÜRO inimõiguste ülemvoliniku visiidi kuupäev ning edendada tervet Bahreini ühiskonda hõlmavat tõelist leppimist. Kõrge esindaja lisas mitme ELi välisministrite kohtumise päevakorda olukorra Bahreinis, mille tulemusel valmisid järeldused, milles kutsutakse üles austama ja kaitsma inimõigusi. ELi riigipead ja valitsusjuhid väljendasid oma 2011. aasta juuni kohtumisel muret Bahreini opositsiooni liikmete üle peetavate kohtuistungite ja kohtuotsuste langetamisega seotud protsessi üle ning innustasid Bahreini tagama täieliku kinnipidamise inimõigustest ja põhivabadustest.

Selline ELi, rahvusvahelise üldsuse ja paljude kodanikuühiskonna organisatsioonide surve andis mõningaid tulemusi: juunis loodi sõltumatu uurimiskomisjon, kelle ülesanne on uurida inimõiguste rikkumisi, ning riikliku julgeoleku kohtutes vaadati uuesti läbi kohtuistungeid ja kohtuotsuseid. EL märkis positiivselt ka sõltumatu uurimiskomisjoni aruannet ja kordas, et EL on valmis abistama Bahreini jõupingutuste tegemisel aruande soovitude rakendamiseks.

5.5.3. Iraan

Inimõiguste olukorra halvenemine Iraani Islamivabariigis oli 2011. aastal jätkuvalt üks ELile suurt muret valmistavaid küsimusi. EL kasutas kõiki võimalikke kanaleid muret valmistavate teemade tõstatamiseks Iraani ametivõimudega, kuid olukord paraku ei paranenud. EL tegi arvukalt avaldusi kõigil tasanditel nii Brüsselis, Teheranis kui ka rahvusvahelistes organisatsioonides, et kutsuda Iraani üles täitma oma rahvusvahelisi kohustusi.

EL mõistis eelkõige hukka asjaolu, et 2011. aastal langesid riigi mahitatud repressioonide ohvriks tuhanded Iraani kodanikud, muu hulgas opositsiooni liidrid, inimõiguste kaitsjad, juristid, blogijad, ajakirjanikud, naisaktivistid ja kultuuritegelased, samuti paljud vähemuste, kaasa arvatud religioossete vähemuste, eelkõige bahaide ja kristlaste hulka kuuluvad isikud. Lugematu arv isikuid langes tagakiusamise ja vahistamise ohvriks, kui nad kasutasid oma seadusjärgseid õigusi või seisis teiste isikute õiguste eest. Etniliste vähemuste hulka kuuluvad isikud, sealhulgas aserid, belutšid ja araablased langevad sageli repressioonide ohvriks ja on surmamõistetute hulgas ülekaalus. Aktivistidele määrati karmid vanglakaristused. Kasutati kehalist karistamist. Kinnipeetutelt tuli teateid sagedaste piinamise ja väärkohtlemise juhtumite kohta. Tugevnes kontroll väliste teabeallikate üle nagu internet, rahvusvahelised raadio- ja teleülekanded. Välisriikide meediaorganisatsioonidega koostööd tegevaid Iraani ajakirjanikke ähvardasid või kiusasid taga julgeolekutöötajad ning ELile valmistasid jätkuvalt muret Iraani ametivõimude jõupingutused takistada kodanikel riigis vabalt teavet edastada ja saada.

Erilist muret valmistas ELile surmanuhtluse laialdane kasutamine, mis 2011. aastal saavutas Iraanis viimaste aastate kõrgeima taseme, ning surmanuhtlust kohaldati ka alaealistele ja viidi ellu avalikult. Aasta jooksul tuvastati Iraanis 277 kuni 436 hukkamist; kuid eelkõige Mashhadis asuvas Valikabadi vanglas toimunud salajaste hukkamiste kohta käivad teated ilmselt suurendavad oluliselt möödunud aastal Iraanis hukatud inimeste arvu. EL kutsus jätkuvalt Iraani üles järgima miinimumstandardeid eesmärgiga kehtestada moratorium surmanuhtluse kasutamisele. Asjaolu, et sajad inimesed mõisteti surma ilma õiglase kohtumõistmiseta või mõisteti süüdi kuritegude eest, mille eest ELi arvates ei tohiks määrata surmanuhtlust (näiteks usust taganemine, abielu rikkumine, uimastikuriteod) valmistas ELile eriti suurt muret.

Samuti toetas EL ÜRO Peaassamblee iga-aastast resolutsiooni inimõiguste olukorra kohta Iraanis, mis 2011. aastal võeti vastu seni suurima toetusega: resolutsioon sai kolmandas komitees 86 poolthäält. Resolutsiooniga on alates 2004. aastast väljendatud ÜRO Peaassamblee sügavat muret inimõiguste olukorra halvenemise pärast.

2011. aasta märtsis toetas EL ÜRO Inimõiguste Nõukogus Iraanis inimõiguste olukorraga tegeleva ÜRO eriraportööri mandaadi loomist. Senisel volitatud esindajal Ahmed Shaheedil oli 2011. aasta detsembris võimalus esitada Euroopa Liidu Nõukogu inimõiguste töörühmale oma seisukohad olukorra kohta. 2011. aasta lõpuks ei olnud aga talle veel antud luba Iraani siseneda. EL leidis, et oma mandaadi asjakohaseks täitmiseks tuleks tal võimaldada riiki siseneda koos mitme teise volitatud esindajaga, keda Iraan ei olnud pärast 2005. aastal toimunud viimast erimenetlusega seotud külastust riiki lubanud.

2011. aasta aprillis ja oktoobris kehtestas EL 61 isiku (sealhulgas kolme Iraani ministri) suhtes piiravad erimeetmed, võttes arvesse isikute otsest või ametikohast tulenevat vastutust tõsiste inimõiguste rikkumiste eest. Nimetatud isikute suhtes kohaldati varade külmutamist ja keeldu siseneda ELi.

Samal ajal oli EL valmis jätkama Iraaniga inimõiguste teemalisi tehnilisi arutelusid. EL tegi möödunud aastal Iraani ametivõimudele korduvalt ettepaneku alustada konkreetseid läbirääkimisi, kuid see ei andnud tulemusi. ELi–Iraani inimõigustealane dialoog, mis seiskus 2006. aasta detsembris, kui Iraan jättis ära dialoogi viienda vooru, oli seega ka 2011. aastal varjusurmas.

EL jätkas koostööd Iraani kodanikuühiskonnaga riigis ja eksiilis, et toetada inimõiguste kaitsmist ja edendamist Iraanis. Seda tehti eelkõige mitme sihtotstarbelise rahastamisvahendi, muu hulgas demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi (EIDHR) kaudu.

5.5.4. Iraak

Inimõiguste olukord terves Iraagis oli endiselt ebakindel, kuna riik taastub aeglaselt keerulistest konfliktijärgsetest aastatest ja seisab silmitsi paljude poliitiliste, julgeoleku- ja arenguteemaliste probleemidega. Poliitiline üleminek on pärast viimaseid üldvalimisi mõnevõrra aeglustunud ja endiselt esines ulatuslikku vägivalda, mis mõjutas paljusid Iraagi tsiviilisikuid, muu hulgas vähemuste ja haavatavate rühmade hulka kuuluvaid isikuid.

2011. aastal suurenes surmanuhtluse kasutamine, mis valmistab jätkuvalt tõsist muret. EL on korduvalt kutsunud Iraaki üles lõpetama hukkamised ja kuni surmanuhtluse kaotamiseni kinni pidama rahvusvahelistest miinimumstandarditest (esitati demarše ja tehti avaldusi).

EL jätkas Iraagiga peetava dialoogi käigus inimõiguste alaste mureküsimumuste tõstatamist. Bagdadis asuv ELi delegatsioon suhtles regulaarselt nii ametivõimude kui ka kodanikuühiskonna ja vähemuste esindajatega ning jätkas koos ELi diplomaatiliste missioonidega inimõiguste töörühma tegevusi. Samuti toetas EL jätkuvalt aktiivselt ÜRO püüdusi hõlbustada Ashrafi laagri asukate olukorrale rahumeelse lahenduse leidmist. Kõrge esindaja innustas kõiki, kes suudavad olukorda mõjutada, tegema seda konstruktiivselt, seades prioriteediks laagri asukate julgeoleku ja turvalisuse.

Iraagile abi andmisel on ELi tähelepanu keskmes hea valitsemistava, inimõigused ja õigusriigi põhimõte. EL on neid valdkondi toetanud projektide kaudu. Hea valitsemistava ja õigusriigi põhimõte sisalduvad prioriteetidena esimeses ELi–Iraagi riigistrateegia dokumendis (aastateks 2011–2013). Samuti pakkus EL politseijõudude, kohtusüsteemi ja vanglate valdkonnas juhendamist ja koolitamist oma integreeritud õigusriigimissiooni kaudu Iraagis (EUJUST LEX), mis 2011. aastal oluliselt suurendas oma kohapealset tegevust (Bagdadis, Basras ja Erbilis).

ELi ja Iraagi suhete uueks aluseks saab partnerlus- ja koostööleping, mille oluliseks osaks on inimõigusi käsitlev klausel ning millega luuakse raamistik koostööks inimõigustega seotud küsimustes ja erinevate teemade, sealhulgas õigusriigi põhimõtte käsitlemiseks.

5.5.5. *Jeemen*

Tervele aastale jättis jälje Jeemeni revolutsioon, mis sai alguse 15. jaanuaril 2011 esimesest president Salehi vastasest protestist, mida juhtis Tawakul Karmān, kellele aasta lõpus anti Nobeli rahupreemia. Lisaks halvendasid julgeolekuolukorda islami fundamentalistide rünnakud.

Nende kahe küsimuse tõttu oli ELi tugevdatud tegevus 2011. aastal vältimatu. Rahutuste ajal etendas EL kesket osa poliitika- ja humanitaarküsimustes. EL avaldas pidevalt survet kõigile Jeemeni osapooltele võimu rahumeelse ülemineku hõlbustamiseks, mille tulemusel pärast aruandeperioodi lõppu toimusid valimised. Kogu oma tegevuse jooksul mõistis EL hukka protestijate vastu vägivalla kasutamise ja väljendas tõsist muret Jeemeni rahva heaolu ja turvalisuse pärast.

EL tegi tervelt 21 ametlikku avaldust. Lisaks mõistsid ELi välisministrid vägivalla ja inimõiguste rikkumise kuuel korral hukka nõukogu järeldustes. Samuti kutsusid riigipead ja valitsusjuhid oma juunis toimunud kohtumisel kõiki pooli üles lõpetama vägivalda, austama inimõigusi ja pidama kinni alalisest relvarahust. Kõrge esindaja ja tema töötajad suhtlesid korrapäraselt režiimi ja selle vastaste võtmeisikutega. ELi tegevust kooskõlastati tihedalt Pärsia lahe riikide, USA ja teiste rahvusvaheliste tegijatega.

Kuna rahutused Jeemeni poliitilises, sotsiaalses ja majanduselus teravdasid juba eelnevalt rasket olukorda, jätkas rahvusvaheline üldsus tugeva ja ühise surve avaldamist, et viivitamata alustataks korrapärast üleminekut ja ulatuslikku reformiprotsessi. Tänu ELi tegevusele inimõiguste nõukogus kindlustasid ÜRO Julgeolekunõukogu liikmeks olevad ELi liikmed selle, et oktoobris võeti vastu resolutsioon, millega sillutati viimaks tee Pärsia lahe koostöönõukogu algatuse ja selle rakendusmehhanismi allkirjastamisele 23. novembril ning seega kauaoodatud üleminekule.

Väljaspool rahutustega seotud tegevust jätkas EL suhetes Jeemeni ametivõimudega ka inimõiguste käsitlemist, eelkõige demaršide tegemisega inimõigustega seotud teemadel (alaealiste surmanuhtlus, sõnavabadus ja Rahvusvaheline Kriminaalkohus).

Samuti andis EL olulise panuse elanike humanitaarvajaduste käsitlemisele, suurendades rahalist toetust. Esiolulist 2011. aastal humanitaarabi jaoks eraldatud 4 miljoni euro suurust summat suurendati 25 miljoni euron. Kokku eraldas EL 2011. aastal humanitaarabi andmiseks üle 60 miljoni euro. EL on jätkuvalt veendunud, et tsiviilelanikkonna humanitaarolukorra leevendamiseks on kindlasti vaja teha veel suuri jõupingutusi: viivitamata vajas abi kolm miljonit inimest ja laste kroonilise alatoitumise määra poolest oli Jeemen maailmas teisel kohal.

5.6. Aasia ja Okeania

5.6.1. Afganistan

Inimõiguste olukord Afganistanis 2011. aastal oluliselt ei paranenud. Erilist muret valmistavate valdkondade seas on naiste ja laste õigused, surmanuhtlus, piinamine ja väärkohtlemine, meelevaldsed kinnipidamised, inimõiguste kaitsjate ohud, sõnavabadus, üleminekuperioodi õigusemõistmine, karistamatus ja tsiviilisikute hukkamine konflikti tagajärjel.

Märkimisväärseid vajakajäämisi on ikka veel kohtusüsteemi ja üldise valitsemistava osas ning parlamendis valitses suurel osal aastast tõsine ebastabiilsus. Kitsaskohad ja poliitilise tahte puudumine valitsemistava erinevate aspektide reformimiseks takistavad nii otseselt kui ka kaudselt edusamme inimõiguste valdkonnas. EL pühendab olulise osa oma tähelepanust ja vahenditest valitsemistavale kui ühele ELi jaoks kesksele valdkonnale. 2011. aastal eraldas EL 20 miljonit eurot kohtusüsteemi reformi ja 40 miljonit eurot avaliku halduse reformi jaoks ning 140 miljonit eurot politseireformi jaoks, mille rõhuasetus on tsiviilkorrakaitse ja professionaalsuse suurendamisel.

Euroopa Liidu politseimissioon Afganistanis (EUPOL) teeb tihedat koostööd siseministeeriumi ja teiste sidusrühmadega, et parandada Afganistani riikliku politsei teadmisi inimõigustealaste normide kohta ja nende järgimist. Hiljuti toetasid nad sõltumatu politseiombudsmani büroo loomist.

Pärast seda, kui ÜRO abimissioon Afganistanis avaldas aruande piinamise ja väärkohtlemise kohta mõnes Afganistani kinnipidamisasutuses, peatas ISAF ajutiselt vangide üleviimise kaheksas provintsis. Endiselt on tõsiseks probleemiks vanglate ülerahvastatus. Euroopa Liit jätkab vanglate toetamist vanglatöötajate palkade kaudu, ehkki jälgib tähelepanelikult vanglates valitsevat olukorda pärast seda, kui rahvusvahelise hea tavaga vastuollu minnes anti vanglad justiitsministeeriumi vastutusalast siseministeeriumi vastutusalasse.

Peamiselt valmistas muret vägivald naiste ja tütarlaste vastu, mõned juurdunud tavad ning karistused nn moraalikuritegude eest. Mitut naiste vastu suunatud vägivaldajuhtu kajastati 2011. aastal ulatuslikult meedias. Tähelepanu alla sattudes reageerisid Afganistani ametivõimud kiiresti, kuid selgus, et varasemad pöördumised kohalike ametivõimude poole ei andnud soovitud tulemust.

Kooskõlas asjakohaste ELi suunistega on naiste ja sooküsimused püsivalt ELi delegatsiooni ja Afganistani valitsuse vahelise dialoogi päevakorras. Samuti püüab EL innustada ja toetada Afganistani valitsust riiklike ja rahvusvaheliste inimõigustealaste kohustuste täitmisel. Delegatsioon suhtles konsultatsioonide ja arutelurühmade kaudu korrapäraselt kodanikuühiskonnaga ja inimõigustega tegelevate valitsusväliste organisatsioonidega. ELi delegatsioon korraldas 2011. aastal vähemalt kolm konsultatsiooni ELi kõrgete ametnike ja kodanikuühiskonna liikmete vahel. Keskenduti muu hulgas sellistele teemadele nagu diskrimineerimine, sooline vägivald, sealhulgas seksuaalvägivald, inimkaubandus ning varajased ja sundabielud.

EL on jätkuvalt üks Afganistani peamisi rahastajaid. Kodanikuühiskonna algatusi ja projekte rahastati demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi, programmi „Valitsusväliste osalejate ja kohalike ametivõimude osalemine arenguprotsessis” ning stabiliseerimisvahendi kaudu. Nende eesmärgiks oli edendada ja tugevdada laiapõhjalist ja kaasavat kodanikuühiskonda Afganistanis, et tegelda poliitika, majanduse ja sotsiaalvaldkonna küsimustega ja edendada dialoogi ning riigiasutuste vastutust ja läbipaistvust.

2011. aastal alustati mitut uut projekti ning korraldati kaks uut projektikonkurssi, mille väärtus on kokku kolm miljonit eurot. Käimasolevate projektide konkreetsete teemad hõlmasid üleminekuperioodi õigusemõistmist ja hirmutegude ohvrite toetamist, naisi, rahu ja julgeolekut käsitlevaid algatusi (ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioon 1325), inimõigustealast koolitust ajakirjanikele ning eelkõige naiste osalemise tugevdamist kohalikes juhtimisstruktuurides.

Bonni konverentsi eel toimunud tervet Afganistani hõlmanud kodanikuühiskonnaga konsulteerimise protsess, mida toetasid Saksamaa ja teised liikmesriigid, võimaldas kodanikuühiskonnal valida oma esindajad konverentsile ja sellele eelnenud kodanikuühiskonna foorumile.

5.6.2. Bangladesh

EL jätkas inimõiguste edendamisel ja kaitsmisel tehtavat tööd kooskõlas oma peamiste eesmärkidega Bangladeshis, milleks on vaesuse leevendamine ja demokraatliku süsteemi toetamine.

EL algatas mitu arenguprogrammi, mille eesmärk on toetada demokraatlikke institutsioone ja järelevalveasutusi. Tuginedes oma kauaaegsetele jõupingutustele neis valdkondades toetas EL meetmeid, et tugevdada kohalikke omavalitsusi, suurendada Bangladeshis valimiskomisjoni suutlikkust ning aidata kaasa institutsioonide ülesehitamisele Chittagong Hill Tractsi piirkonnas.

Bangladeshis ametivõimudega peetava korrapärase dialoogi raames tõstatas EL muu hulgas sellised teemad nagu institutsiooniline reform, sõltumatute järelevalveasutuste roll, olukord vanglates, surmanuhtlus, sõnavabadus, Chittagong Hill Tractsi piirkonna rahukokkulepe ning naiste ja laste õigused. ELi edastatud sõnumitele on kaalu andnud kõrgete ELi juhtide, muu hulgas arenguvolinik Andris Piebalgsi kohalviibimine Bangladeshis.

EL jätkas dialoogi kõigi Chittagong Hill Tractsi piirkonna rahukokkuleppega seotud sidusrühmadega, et kiirendada selle rakendamist. Sellega seoses tegi EL kohapealse olukorra paremaks hindamiseks visiite Chittagong Hill Tractsi piirkonda. Kohapealseid külastusi täiendati kontaktidega asjaomaste osalejatega Dhakas.

ELi diplomaatiline ja humanitaarlane tegevus oli jätkuvalt suunatud Birmast/Myanmarist pärit Rohingya elanike humanitaarolukorrale. EL loodab, et Bangladeshis ja Birma/Myanmari koostöös saavutatakse pikaajaline lahendus.

Novembris korraldas EL inimõiguste ja inimväärse töö teemalise konverentsi, mille eesmärgiks oli viia kokku tööturu osapooled ja kodanikuühiskond, et töötada välja praktilised ettepanekud ILO inimväärse töö tegevuskava tõhusaks rakendamiseks, kaasa arvatud probleemsetes küsimustes nagu inimväärsed palgad, tööhõivevõimaluste parandamine, tegelemine tööhõive ja palkadega seotud soolise ebavõrdsusega, sotsiaalkaitse süsteemide parandamine, lapstööjõu kasutamise likvideerimine ning haavatavate rühmade ja ametiühinguõiguste kaitse.

5.6.3. *Birma/Myanmar*

EL tervitas mitme poliitvangi vabastamist, valitsuse pühendumist reformidele, meediatsensuuri leevendamist ja koostöös Rahvusvahelise Tööorganisatsiooniga välja töötatud tööseadusealaste õigusaktide vastuvõtmist.

Vastuseks positiivsele arengule leevendas EL 2011. aasta aprillis oma piiravaid meetmeid, peatades valitsuse tsiviilisikutest liikmete ja välisministri suhtes kehtestatud viisakeelu. ELi eriesindaja Piero Fassino missiooni ja teiste kõrgetasemeliste kontaktide kaudu innustas EL edasiste reformidele, eelkõige õigusriigi, etniliste konfliktide piirkondades inimõiguste austamise ning kõigi allesjäänud poliitvangide viivitamata ja tingimusteta vabastamise osas. Samal ajal pakkus EL ka abi reformide elluviimiseks. Birma/Myanmari valitsuse pakkumise kohaselt hõlmas see esialgsete läbirääkimiste pidamist hiljuti moodustatud riikliku inimõiguste komisjoniga.

EL oli endiselt riigi olulisim humanitaar- ja arenguabi andja sooviga aidata leevendada sügavalt juurdunud struktuurset vaesust. ELi rahastatud projektid hõlmasid juurdepääsu veele ja sanitaartingimustele, tervishoidu, toiduga kindlustatust ning abi kodukohast lahkuma sunnitud isikutele. Samuti on EL olnud aktiivne kodanikuühiskonnaga kontaktide loomisel ja otsinud võimalusi kahepoolse dialoogi pidamiseks valitsusega ASEM-i protsessi ja ELi–ASEAN-i kohtumiste raames. Need kohtumised andsid võimaluse tõstatada ELi mureküsimusi ja innustada valitsust jätkama positiivsete muutuste protsessi.

Mitmepoolsel tasandil toetas EL Myanmariga tegeleva ÜRO eriraportööri volituste pikendamist ja riigipõhiste resolutsioonide vastuvõtmist ÜRO Inimõiguste Nõukogus 2011. aasta kevadel ja ÜRO Peaassamblee kolmandas komitees 2011. aasta sügisel, tunnustades aasta jooksul tehtud edusamme, kritiseerides inimõiguste rikkumist ja etniliste rühmade diskrimineerimist ning kutsudes ametivõime üles astuma edasisi samme riigi reformimiseks. Inimõiguste küsimusi tõstatati ka vahetult ametivõimudega peetud kohtumistel üldise korrapärase läbivaatamise käigus.

5.6.4. *Kambodža*

EL toetas riiklikul tasandil rahaliselt Kambodža kohtu erakorralisi kolleegiume ELi panusena õigluse ja riigisisese lepituse saavutamiseks. 2011. aastal eraldas EL Kambodža kohtu erakorralistele kolleegiumidele demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendist veel 1,3 miljonit eurot.

EL jätkas 2011. aastal kodanikuühiskonna organisatsioonide toetamist inimõigustega seotud projektide rakendamisel. EL rahastas selliseid valdkondi nagu naiste õigused, laste õigused, maaga seotud õigused, põlisrahvad, inimõigused kinnipidamiskeskustes ja vanglates, õiguskaitse kättesaadavus, rände inimõigustega seotud aspektid, inimkaubandus ning sõnavabadus.

Valitsusväliste organisatsioonide ja ühenduste seaduse eelnõu koostamise käigus soovitas EL valitsusel aktiivselt sidusrühmadega eelnõu suhtes konsulteerida ja koostada seadus, mis tagab kodanikuühiskonna jaoks soodsa keskkonna.

Mitmepoolsetel foorumitel toetas EL 2011. aasta sügisel ÜRO riigipõhise resolutsiooni vastuvõtmist, millega pikendati Kambodžaga tegeleva ÜRO eriraportööri volitusi ja tugevdati koostööd ÜRO inimõiguste ülemvoliniku bürooga. Samuti tervitas EL asjaolu, et kõiki ÜRO üldise korrapärase läbivaatamise soovitusi oli arvesse võetud.

5.6.5. *Hiina*

Inimõiguste rikkumine Hiinas valmistas ELile 2011. aastal jätkuvalt muret.

Pekingis 16. juunil 2011 toimunud ELi–Hiina inimõigustealase dialoogi käigus arutati üksikasjalikult vähemuste hulka kuuluvate isikute õigusi, eelkõige tiibetlaste, uiguuride ja mongolite ning kristlaste ja mitteteistlike õpetuste nagu Falun Gongi järgijate olukorda. Samuti arutati dialoogi käigus õigusriigi teemat; EL toonitas oma muret üha sagedasemaks muutuvate sunniviisiliste kadumiste ja kohtuväliste kinnipidamiste üle ning soovis saada teavet kinnipeetavate isikute piinamist käsitlevate teadete kohta. EL rõhutas, kui oluline on kohtute sõltumatus ja see, et juristidel peab olema võimalik täita oma ametialaseid kohustusi ilma tagakiusamiseta. Samuti tõstatas EL sõnavabaduse piiramise teema ja kutsus taas Hiinat üles ratifitseerima kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelist pakti ja reformima oma töö kaudu toimuva ümberõppe süsteemi. Dialoogi raames külastusi ei toimunud, kuna külastatavas kohas ei suudetud kokku leppida. Dialoogi raames andis EL Hiinale üle muret valmistavate üksikjuhtumite loetelu. Hiina sisuliselt tühistas dialoogi teise vooru, mis oleks pidanud toimuma 2011. aasta teisel poolel.

ELi–Hiina õigusekspertide seminar toimus 6. ja 7. septembril Pekingis. Selle teemadeks olid inimõigused ja uimastipoliitika ning inimõigused ja tehnoloogia.

Pärast 2011. aasta kevadel toimunud juristide, kirjanike, ajakirjanike, petitsioonide esitajate, kunstnike ja blogijate meelevaldsete vahistamiste ning sunniviisiliste kadumiste lainet ning uute piirangute kehtestamist välisajakirjanike tööle tegi kõrge esindaja 12. aprillil avalduse, milles väljendas oma muret selliste arengute üle.

Avalduses väljendati muret Ai Weiwei vahistamise üle, toonitati, et meelevaldsed vahistamised ja kadumised peavad lõppema ning kutsuti Hiina ametivõime tungivalt üles välja selgitama kõigi kadunud isikute asukoha. Kõrge esindaja kutsus Hiinat üles tagama, et kõnealuseid isikuid koheldakse vastavalt rahvusvahelistele inimõiguste normidele ning vabastama kõik, keda peetakse kinni sõnavabaduse õiguse kasutamise pärast. 24. juunil tervitas kõrge esindaja Ai Weiwei vabastamist.

Hiina jätkas terve 2011. aasta jooksul sõna- ja kogunemisvabaduse ulatuslikku piiramist ning Hiina kohtud määrasid karme karistusi. Kõrge esindaja mõistis hukka 2011. aasta detsembris inimõiguste aktivistidele Chen Weile ja Chen Xile mõistetud vastavalt üheksa ja kümne aasta pikkuse vanglakaristuse ning kritiseeris ka inimõiguste juristi Gao Zhishengi vanglakaristuse pikendamist veel kolme aasta võrra. Kõrge esindaja kutsus üles Gao Zhishengi viivitamata vabastama ning andma teavet tema olukorra ja asukoha kohta.

EL oli äärmiselt mures Hiina ametivõimude poolt Tiibetis ja Xinjiangis rakendatud poliitika pärast. Euroopa Parlamendis 27. oktoobril toimunud kiireloomulisel arutelul toonitas kõrge esindaja, et ELile valmistab muret suurenev õiguslike piirangute seadmine usukommete täitmisele Tiibetis, kitsendused tiibeti keele õpetamisele, jätkuv Tiibeti intellektuaalide ja kultuuritegelaste vastane ametlik kampaania, karmid meetmed tiibetlaste katsete vastu avaldada protesti ametliku poliitika vastu ning nomaadide massilise sundümberasustamise mõju Tiibeti kultuurile. EL rõhutas oma sügavat muret selle üle, et mitu isikut on end Tiibeti aladel põlema süüdanud, ning kutsus Hiina ametivõime üles võimaldama tiibetlastel takistamatult kasutada oma kultuurilisi ja usuvabadusi, samuti hoiduma jõu kasutamisest rahumeelsete protestide vastu. Euroopa Parlamendis 10. märtsil toimunud kiireloomulisel arutelul väljendas kõrge esindaja oma muret Kashgari linna ümberehitamise üle Xinjiangis. ELile valmistab muret, et aastasadu uiguuri kultuuri aluseks olnud linna hävitamine võib avaldada mõju selle kultuuri säilimisele tulevikus ning toonitas, et kutsub Hiinat üles ümberehituse küsimuses konsulteerima kohalike elanikega ja tegema koostööd UNESCOga.

EL tegi ÜRO Inimõiguste Nõukogu 17. istungil avalduse, milles väljendas oma suurt muret inimõiguste olukorra halvenemise üle Hiinas.

5.6.6. Korea Rahvademokraatlik Vabariik (KRDV)

EL oli jätkuvalt sügavalt mures inimõiguste tõsiste rikkumiste pärast Korea Rahvademokraatlikus Vabariigis (KRDV). EL väljendas korduvalt oma muret rahvusvahelistel foorumitel ja kutsus P'yöngyangi tungivalt üles olukorda parandama. 2011. aasta märtsis oli ELil taas oluline roll ÜRO Inimõiguste Nõukogu resolutsiooni vastuvõtmises, millega pikendati KRDV inimõiguste olukorraga tegeleva ÜRO eriraportööri volitusi veel üheks aastaks. 19. detsembril 2011 võttis ÜRO Peaassamblee 123 poolthäälega vastu ELi, Jaapani ja Korea Vabariigi algatatud resolutsiooni inimõiguste olukorra kohta KRDVs. Inimõigustega seotud probleeme tõstatati ka P'yöngyangis asuvate ELi liikmesriikide suursaadikute vahetel suhtlemisel KRDV ametivõimudega ning KRDV ametnikega toimunud kohtumistel Brüsselis ja muudes ELi liikmesriikides.

2011. aasta detsembri esimesel nädalal P'yöngyangis toimunud ELi–KRDV regulaarse poliitilise dialoogi käigus kutsus EL KRDVd üles austama täielikult kõiki inimõigusi ja põhivabadusi ning täitma asjakohaste ÜRO resolutsioonide soovitusi. Usalduse suurendamise katsena innustas EL P'yöngyangi tegema täielikku koostööd ÜRO inimõigustealaste mehhanismidega, muu hulgas tagama eriraportöörile täieliku, vaba ja takistamatu juurdepääsu KRDVle. EL innustas samuti P'yöngyangi osalema sisulises inimõigustealases dialoogis ELi ja selle liikmesriikidega. EL kinnitas taas kord oma valmisolekut seada KRDVga sisse kahepoolne inimõigustealane dialoog, mille kaudu KRDV saaks oskusteavet ja mis võimaldaks teha konstruktiivset koostööd konkreetsetes inimõigustega seotud valdkondades. EL väljendas tõsist muret asjaolu pärast, et KRDV kodanikke mõistetakse endiselt surma ja need otsused viiakse ka täide. EL kutsus P'yöngyangi tungivalt üles lõpetama viivitamata kodaniku-, poliitiliste, majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste süstemaatilise, laiaulatusliku ja tõsise rikkumise, kaitsma oma elanikke, tegeleva karistamatuse küsimusega ja tagama, et inimõiguste rikkujate üle mõistetaks õigust sõltumatutes kohtutes, tagama täieliku, ohutu ja takistamatu juurdepääsu humanitaarabile ning võimaldama humanitaarabisutustel kindlustada abi erapooletu jagamise. EL kutsus KRDVd tungivalt üles tegeleva põgenikevoogude algpõhjustega ja tagama, et KRDVsse tagasi saadetud põgenikud saaksid naasta ohutult ja väärikalt.

2011. aasta teises pooles andis EL KRDVle 10 miljoni euro ulatuses erakorralist toiduabi haavatavate rühmade abistamiseks, peamiselt riigi põhja- ja idaosas. 2011. aasta augustis eraldas EL veel 200 000 eurot üleujutuse ohvritele riigis.

5.6.7. Fidži

Inimõiguste olukord 2011. aastal ei paranenud, kuna kommodoor Bainimarama sõjaväelise režiimi võim tugevnes. Eriliselt valmistavad muret sõnavabaduse ja kogunemisvabaduse piiramine, meelevaldsed kinnipidamised ja meediatsensuur.

Vastusena 2006. aasta riigipöördele ja arvestades asjaolu, et Fidži ei ole pärast seda täitnud ühiselt kokkulepitud kohustusi demokraatlike põhimõtete, inimõiguste ja õigusriigi valdkonnas, otsustas EL 2007. aastal peatada (mõningate eranditega) Fidžile Cotonou lepingu alusel ja arengukoostöö rahastamisvahendist antava arenguabi. Algselt kaks aastat kehtima pidanud otsust on mitmel korral pikendatud ning seda pikendati veel 12 kuu võrra 26. septembril 2011. Terve 2011. aasta vältel innustas EL kahepoolsete kohtumiste käigus ja Cotonou lepingu artikli 8 alusel Suvas peetud regulaarse poliitilise dialoogi kohtumiste ajal režiimi alustama sisulist dialoogi, taastama demokraatia ja kehtetuks tunnistama erakorralise seisukorra eeskirja.

Pärast seda, kui sõjavägi 2011. aasta veebruaris vahistas ilma vahistamismääruseta vähemalt kümme poliitikut, ametiühingute gelast ja dissidenti ning neid jõhkralt peksis, avaldas EL välisministrile protesti artikli 8 alusel peetud regulaarse poliitilise dialoogi kohtumiste ajal 15. ja 21. märtsil (viimasel koos USA ja teiste partneritega).

Režiim keelas ära metodisti kiriku aastakoosoleku pärast seda, kui kirik keeldus vallandamast kolme kirikujuhti. Samuti võttis režiim vastu põhilisi tööõiguseid tugevalt piiravad dekreedid, nimelt töösuhete (muutmise) dekreedid ja riigi jaoks oluliste tööstusharude tööhõive dekreedid.

Ametiühingujuhid vahistati ebaseadusliku kogunemise eest, kui nad kohtusid ametiühingu liikmetega, ning ühele juhile esitati süüdistus mässule õhutamise eest. Tsensuuri tugevdas 2010. aasta juunis vastu võetud meediatööstuse arengu dekreedid rakendamine.

2009. aasta erakorralise seisukorra eeskirja, mis piirab tõsiselt inimõigusi, pikendati kogu 2011. aasta jooksul ühe kuu kaupa, kuid 31. detsembril teatas kommodoor Bainimarama selle peatsest tühistamisest.

5.6.8. India

Euroopa Liit jätkas oma inimõigustealaseid suuniseid järgides India inimõiguste olukorra hoolikat jälgimist, suheldes kodanikuühiskonna ja valitsusasutustega (eelkõige iga-aastase inimõigustealase dialoogi käigus) rikkumissüüdistuste asjus, ning abistas inimõiguste valdkonnas tegutsevaid valitsusväliseid organisatsioone ja inimõiguste kaitsjaid.

Põhiõiguste valdkonnas jälgiti tähelepanelikult surmanuhtluse teemat ja sellega tegeldi kõrgetasemeliste diplomaatiliste meetmete abil, muu hulgas kõrge esindaja Ashton'i kiri siseminister Chidambaramile pärast seda, kui president keeldus mitmele isikule armu andmast. 2011. aasta märtsis peetud inimõigustealase dialoogi kontekstis jätkati valitsusega arutelusid piinamise tõkestamise seaduse vastuvõtmise üle ja julgeolekuvaldkonna õigusaktidega seotud mureküsimustes.

Eelkõige inimõiguste kaitsjaid silmas pidades jätkas EL India valitsusasutustega suhtlemist mitme prioriteetse juhtumi asjus (ja jätkas Binayak Seni kohtuistungide jälgimist, kes vabastati kautsjoni vastu).

Korraldati sotsiaalse kaasamise teemaline õpikoda.

ELi missioonijuhtidel oli võimalus anda hinnang inimõiguste olukorrale Jammus ja Kashmiris nende iga-aastase visiidi käigus sellesse piirkonda.

Märkida tuleb ka seda, et EL toetas rahaliselt mitmeid algatusi inimõigusi puudutavates probleemsetes valdkondades, nagu naiste ja lastega kaubitsemine, piinamise tõkestamine, tõrjutud ja sotsiaalselt kõrvalejäänud rühmade õigused, mitteametlikus sektoris hõivatud töötajate õigused ja haavatava elanikkonna juurdepääs õiguskaitsele.

5.6.9. Indoneesia

ELi ja Indoneesia vahel 9. novembril 2009 sõlmitud laiaulatusliku partnerlus- ja koostöölepingu tulemusel on loodud struktureeritud inimõigustealane dialoog. Partnerlus- ja koostöölepingut sõlmides määratlesid Indoneesia ja EL inimõigused ja demokraatia ühe prioriteedina tihedama koostöö tegemisel, mis saab alguse pärast lepingu ratifitseerimist.

Inimõigustealase dialoogi teine voor toimus 2011. aasta märtsis Brüsselis. See andis väärtusliku võimaluse arutada selliseid mureküsimusi nagu mittediskrimineerimine, kinnipeetavate ja vangide õigused, Rahvusvaheline Kriminaalkohus, naiste õigused, õigus haridusele ning koostöö rahvusvahelistel foorumitel. Lisaks korraldas EL 2011. aasta oktoobris usuvabaduse teemalise kodanikuühiskonna seminari „Keskendudes inimõigustele ja usule” („Human Rights and Faith in Focus”), millel vahetati elavalt mõtteid selle üle, milline on usu roll inimõiguste edendamisel ning kuidas ühitada usutavade järgimise vabadust teiste inimõigustega, muu hulgas sõnavabadusega.

EL tegi avaldused kolme Ahmadiyya kogukonna liikme tapmise ning 2011. aasta veebruaris ja juulis toimunud rünnakute eest süüdi mõistetud isikute ebapiisava karistamise kohta.

2011. aastal toetati demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendist (EIDHR) kahteist inimõigustega seotud projekti, mis hõlmasid probleemseid valdkondi nagu sooküsimuste integreerimine otsustusprotsessi, poliitiline esindatus, piinamine, õigus haridusele ja õigus tervishoiule, ning naiste ja laste tõhus võimalus kasutada oma inimõigusi. ELi inimõigustealase poliitika suunised on tõlgitud indoneesia keelde ja neid levitatakse laialdaselt.

EL jälgib regulaarsete missioonide abil tähelepanelikult inimõiguste olukorda eriti tundlikes piirkondades, nagu Aceh ja Paapua, millele on iseloomulikud tõe ja leppimisega seonduvad probleemid ning neile provintsidele antud eriautonoomiaga seotud küsimused.

Jakartas asuvad ELi missioonid on loonud inimõigustega tegeleva töörühma, kuhu kuuluvad ELi delegatsiooni ja liikmesriikide saatkondade poliitikanõunikud.

5.6.10. Jaapan

Kogu aasta vältel jätkati tööd, et analüüsida ELi ja Jaapani vahelise kokkuleppe sõlmimist poliitilise, ülemaailmse ja muu valdkondliku koostöö kohta, mis põhineb pühendumisel ühistele põhiväärtustele ja aluspõhimõtetele.

EL jätkas oma pikaajalist koostööd Jaapaniga vastavalt koostöökavale. Peeti inimõigustealaseid konsultatsioone, eelkõige eesmärgiga hõlbustada koostööd ÜRO Peaassamblee töö raames, sealhulgas ühiselt sponsoreeritud resolutsiooni osas, mis käsitleb inimõiguste olukorda KR DVs.

EL väljendas suurt heameelt Jaapanis 2011. aastal surmanuhtluse suhtes kehtinud *de facto* moratooriumi üle ning nõudis tungivalt selle säilitamist.

5.6.11. Laos

EL ja Laos pidasid korrapärase inimõigustealase dialoogi kolmanda vooru 2011. aasta veebruaris ELi–Laose valitsemistavade ja inimõiguste töörühma raames. Dialoog andis võimaluse arutada paljusid inimõigustega seotud küsimusi, muu hulgas üldise korrapärase läbivaatamise rakendamine, sõna-, kogunemis- ja ühinemisvabadus, usu- ja veendumusvabadus, hmongi tagasipöördumise, inimkaubandus, tingimused kinnipidamiskeskustes ja vanglates, valitsemistava reformid, maaga seotud õigused. Dialoogile eelnes ekspertide seminar üldise korrapärase läbivaatamise soovitude rakendamisest Laoses. EL jagas oma liikmesriikide kogemusi selles valdkonnas ning rahvusvahelised organisatsioonid ja kodanikuühiskond pakkusid välja ideid üldise korrapärase läbivaatamise soovitude paremaks rakendamiseks Laoses.

2011. aastal rakendati üheksa inimõigustega seotud projekti. Kuut neist rahastati demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi kaudu, ühte temaatilise programmi „Valitsusväliste osalejate ja kohalike ametivõimude osalemine arenguprotsessis” kaudu ning kahte ELi ja ÜRO arenguprogrammi projektilepingu kaudu. Projektid keskendusid lapse õigustele, soolisele võrdõiguslikkusele, puuetega inimestele, ebasoodsas olukorras olevatele vähemusrühmade ning Laose kujuneva kodanikuühiskonna organisatsioonidele.

Koos ÜRO arenguprogrammiga teostatud projektid toetasid samuti rahvusassambleed siseriikliku õiguse reformimisel, et see vastaks rahvusvahelistele konventsioonidele ja normidele.

Rahvusvahelise õiguse projekti raames toimus valitsusametnikele ja kohaliku kodanikuühiskonna liikmetele mitu koolitust inimõigustealaste rahvusvaheliste konventsioonide rakendamise teemal.

Üldise korrapärase läbivaatamise soovitusel Laose kohta avaldati ja saadeti erinevatele riigiametitele ja rahvusvahelistele organitele.

5.6.12. *Malaisia*

EL ja Malaisia jätkasid 2011. aastal läbirääkimisi partnerlus- ja koostöölepingu üle, mis hõlmab inimõigusi käsitlevaid sätteid.

EL ja Malaisia alustasid inimõiguste arutamist kohalikul tasandil. Esimene selline kohtumine toimus 2011. aasta veebruaris ning aruteludes keskenduti naiste ja laste võimalusele kasutada oma inimõigusi. Tegemist oli Malaisia esimese inimõigustealase dialogiga üldse.

1. märtsil 2011 korraldasid ELi delegatsioon, Madalmaade saatkond ja islami kõrgkool (Institute of Advanced Islamic Studies) avaliku seminari teemal „Religioon avalikus ruumis – EL ja Malaisia,” millel osales üle 150 üldsuse esindaja. Päev hiljem toimus samateemaline kinnine seminar.

Samuti võõrustas Malaisia märtsis Aasia ja Vaikse Ookeani piirkonna Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi kõikehõlmavuse teemalist kohtumist. Kohtumise järel otsustas valitsus, et Malaisia ühineb Rooma statuudiga.

EL rahastab demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi (EIDHR) kaudu mitut projekti, mis hõlmavad laia teemaderingi, näiteks naiste ja laste õigused, mittediskrimineerimine, ajakirjandusvabadus, põlisrahvad, inimõiguste alane haridus ja puuetega isikud. 2011. aasta septembris toimunud esimesel kokkuvõtval kohtumisel jagasid abi saavad valitsusvälised organisatsioonid teavet selle kohta, millised olid peamised probleemid projektide rakendamisel ning aitasid määratleda ELi edasisi järelmeetmeid Malaisias. EIDHRi poolset rahastamist kasutati ka dokumentaalfilmi valmistamiseks, mis käsitleb surmanuhtlust Malaisias.

EL jätkas inimõigustealast koostööd kõigi sidusrühmadega, kutsudes mõned neist osalema kohapealse ELi inimõiguste töörühma kohtumistel. Peamisteks partneriteks on Malaisia Advokatuur ja riiklik inimõiguste komisjon. Selle koostöö üks konkreetseid saavutusi oli 2011. aasta oktoobris korraldatud avalik üritus surmanuhtluse kaotamise teemal. Paralleelselt avaliku seminariga, millel osales umbes 350 inimest, toimus riigiprokuröri büroo soovil ka kinnine tehniline konsultatsioon. Mõlemal kohtumisel esinesid kõrgetasemelised Euroopa asjatundjad ja mõlemad sündmused olid esimeseks sammuks pikaajalises kampaanias, mille eesmärk on kaotada Malaisias surmanuhtlus.

5.6.13. *Nepal*

Vaatamata 2006. aasta üldise rahukokkuleppega võetud kohustustele on peamisteks pikaajalisteks inimõigustealasteks probleemideks Nepalis endiselt inimõiguste rikkumine, muu hulgas mitmed diskrimineerimise vormid ja laialtlevinud karistamatus, ning halb õigusriigi põhimõtte järgimine.

Poliitilisel tasandil jätkas EL valitsusega koostöö tegemist ja tuletas järjepidevalt poliitilistele erakondadele meelde, et inimõiguste rikkujad tuleb vastutusele võtta ja tegelda tuleb sümboolse tähendusega rikkumisuhtudega, mis on aset leidnud nii enne kui ka pärast konflikti ning mis rõhutavad jätkuvat karistamatust selliste kuritegude eest. Peaministrile, põhiseadusliku assamblee eesistujale ja poliitiliste erakondade juhtidele edastatud kirjas väljendati muret üleminekuaja õigusmehhanismide ja kavandatava laialdase amnestia üle.

Nepali üldise korrapärase läbivaatamise käigus 2011. aasta jaanuaris ja selle järelmeetmete võtmise ajal 2011. aasta juunis kutsus EL valitsust tungivalt üles täitma seda kohustust ning täiustama ja võtma vastu mitu parlamendis heakskiitu ootavat seaduseelnõu, mille eesmärk on tagada üleminekuaja õigusmehhanismid.

Kohalikul tasandil jätkab EL Nepali inimõiguste ning eelkõige inimõiguste kaitsjate haavatava olukorra koordineerimist ja jälgimist. Katmandus asuv inimõiguste kaitsjate kaitsmisega tegelev ELi töörühm lähetati 2011. aasta mais Nepali lõunaossa eesmärgiga saada otsestest allikatest teavet probleemide kohta, millega inimõiguste kaitsjad silmitsi seisavad, ja näidata üles toetust nende tööle. Olles inimõiguste kaitsjate kaitse ja edendamise ELi töörühma eesistuja, korraldas ELi delegatsioon ELi töörühma kohtumise, et teha kokkuvõtteid inimõiguste kaitsjate olukorrast ja arutada võimalikku edasist tegutsemist.

EL toetab rahaliselt mitmeid valitsusväliseid ja rahvusvahelisi valitsusväliseid organisatsioone inimõiguste ja demokraatiaga seotud algatuste elluviimiseks Nepalis. Projekte on rahastatud demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi (EIDHR), rände- ja varjupaigavahendi ning ka vahendi „Investeerimine inimestesse” (DCI-HUM) kaudu. Kahes uues projektis, mida rakendatakse alates 2010. aastast, käsitletakse jätkuvalt Nepali relvastatud konflikti all kannatavate laste ja perekondade probleemi. Üks projektidest valiti välja demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi pakkumiskutse (ELi osa 360 000 eurot) ja teine üldise DCI-HUM pakkumiskutse (ELi osa 575 000 eurot) raames. Veel üks üldise DCI-HUM pakkumiskutse raames välja valitud projekt (ELi osa 857 000 eurot) on suunatud mitmekülgse kultuuri kaitsmisele ja edendamisele. Lisaks 2011. aastal EIDHRI riigipõhise toetuskava raames välja valitud kuuele uuele projektile (ELi osa 900 000 eurot) jätkatakse kümne projekti elluviimist, mis käsitlevad valdavalt inimõiguste kaitsmist ja edendamist ning demokraatia tugevdamist. Kaks 2011. aastal alustatud projekti aitavad samuti edendada naisvõõrtöötajate turvalist rännet.

Jätkatakse kahepoolsete hariduse ja rahuprotsessi teemaliste programmidega, et edendada juurdepääsu haridusele ja toetada kvaliteetset haridust. Toiduga varustatuse rahastamisvahendist rahastatakse projekte, mille eesmärk on tegelda elanike äärmise toidupuudusega.

EIDH Ri 2012. aasta pakumiskutse prioriteetide kindlaksmääramiseks pidas delegatsioon konsultatsioone erinevate rühmadega, muu hulgas naiste, dalitite (puutumatud) ja lastega.

ELi Nepali-delegatsioon korraldas 2011. aastal põlisrahvaste päeva tähistamiseks õpikoja. Samuti osales delegatsioon mitmel korral erinevates programmides, väljendades solidaarsust inimõiguste kaitse ja edendamise alal. Kohapeal avaldati 10. detsembril inimõiguste päeva puhul EL++ ühine pressiteade, milles toonitati, et valitsus vastutab põhiliste inimõiguste kaitsmiseks ja edendamiseks tehtavate täiendavate jõuliste jõupingutuste eest ning rahvusvahelise õiguse kohaselt rahu ja demokraatia kindlustamiseks võetud kohustuste täitmise eest.

5.6.14. Pakistan

ELi ja Pakistani vaheline kolmanda põlvkonna koostööleping (2004) hõlmab nüüdseks kohustuslikku klauslit inimõiguste kohta.

2011. aastal pidas EL Pakistaniga läbirääkimisi uue strateegilise partnerluse, ELi–Pakistani tegevuskava üle. Viie aasta tegevuskavas nähakse strateegilise poliitilise dialoogi osana ette inimõigustealase dialoogi tihendamine ning rahvusvaheliste konventsioonide ratifitseerimine ja tõhus rakendamine.

2011. aasta algul tapeti Islamabadis traagiliselt kaks kõrgetasemelist poliitikut. Ekstremistlikud rühmitused tapsid endise Punjab'i kuberneri Salman Taseeri ja endise vähemuste ministri Shahbaz Bhatti seetõttu, et nad toetasid äärmiselt rangete pühaduseteotust käsitlevate seaduste reformimist pärast seda, kui üks naiskristlane mõisteti pühaduseteotuse eest surma. Tapmised päätsid Pakistani ühiskonnas valla sallimatud jõud, kes avaldasid varjamatult toetust Salman Taseeri tapmisele ja tähistasid tema mõrvamist. Kõrge esindaja mõistis mõlemad teod tugevalt hukka, toonitades ELi muret selle pärast, et pühaduseteotust käsitlevate seaduste üle peetava aruteluga kaasneb sallimatuse ja vägivalda õhkkond, ning kutsus Pakistani ametivõime tungivalt üles tagama selles küsimuses sõna võtnud isikute kaitset. EL jätkas terve aasta vältel Asia Bibi juhtumi jälgimist ja sellega seoses mure väljendamist ametivõimudele. Asia Bibi on naiskristlane, kes mõisteti 2010. aastal surma pühaduseteotuse eest ja on praegu Punjab'is vangis.

Pakistan ratifitseeris 4. juunil 2010, teise ELi–Pakistan'i tippkohtumise eel piinamise vastase konventsiooni ning rahvusvahelise kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti. Samas esitas aga Pakistan neile inimõigusi käsitlevatele dokumentidele arvukalt ulatuslikke reservatsioone. Selle tagajärjel algatas EL jõupingutused, et toonitada muret lepingutele esitatud ulatuslike reservatsioonide laadi ja ulatuse üle, mis on ühed ulatuslikumad osalisriigi poolt neile lepingutele esitatud reservatsioonid. Sõnumit tugevdasid aasta jooksul toimunud Euroopa Parlamendi missioonid. ELi järjekindla tegevuse tulemusel tühistas Pakistan 14. septembril 2011 16 oma 19st reservatsioonist.

Inimõiguste küsimustega tegelevate ajakirjanike julgeolek valmistas terve aasta vältel endiselt tõsist muret. Eriti valmistas muret tuntud ajakirjaniku tapmine Pakistanis, kes käsitles tundlikke teemasid, eelkõige Talibani liikumist Afganistanis ja Pakistanis. Vastuseks laialdasele murele korraldas ELi delegatsioon 15. juulil 2011 Islamabadis meediatöötajate turvalisuse ja julgeoleku käsitlemiseks paneeldiskussiooni, millel osales arvukalt meedia esindajaid. Ulatuslikult arutati konfliktipiirkondades töötavate ajakirjanike koolitamise ja kaitsmise vajaduse ning selle üle, kuidas tagada uuriv ajakirjandus ohuolukorras, samuti vastutustundliku ajakirjanduse piiride üle.

EL tegi Pakistaniga koostööd õigusasutuste suutlikkuse parandamise programmi raames; kõik politseiametnike ja prokuröride koolitused sisaldasid inimõiguste tõhusa kaitse elemente.

EL on koostamas demokraatlike institutsioonide programmi, mis sisaldab ka inimõiguste elementi. Programmi üldeesmärk on toetada Pakistani demokraatlike institutsioonide tugevdamise teel demokraatliku protsessi tugevnemist riigis. Konkreetne eesmärk on aidata kaasa sellele, et paraneks Pakistani parlamentaarsete assambleede toimimine ja tulemuslikkus, eelkõige piirkondlikul tasandil. Inimõiguste elemendiga soovitakse kaasa aidata inimõiguste edendamisele ja kaitsmisele riigis, aidates valitsusel ja riigi inimõiguste institutsioonidel parandada oma suutlikkust inimõigustealaste küsimuste käsitlemisel ja rahvusvaheliste inimõigustealaste kohustuste täitmisel.

5.6.15. *Filipiinid*

Pärast seda, kui lõppesid läbirääkimised partnerlus- ja koostöölepingu üle, mis sisaldab rangeid sätteid inimõiguste kohta, algatasid EL ja Filipiinid arutelu inimõigustealase dialoogi võimalikuks alustamiseks. Sellealase ametliku dialoogi alguseni jätkab EL inimõigustealaste küsimuste käsitlemist korrapärase poliitilise dialoogi raames (viimati detsembris 2011 toimunud kõrgemate ametnike kohtumisel) ning suheldes kodanikuühiskonna ja asjaomaste põhiseaduslike organitega.

EL jätkas Mindanao rahuprotsessi toetamist osalemisega rahvusvahelise järelevalvemeeskonna töös, eelkõige juhtides humanitaar-, rehabiliteerimis- ja arenguküsimuste käsitlemist. 2011. aastal kiirenes rahuläbirääkimiste tempo.

EL jätkas 2011. aastal tehnilise abi andmist kohtuväliste hukkamiste ja sunniviisiliste kadumiste probleemiga tegelemiseks. EPJUST programmi abil aidati Filipiinide ühiskonnal (valitsusasutustel, asjaomastel põhiseaduslikel organitel ja kodanikuühiskonnal) teha lõpp aktivistide, ajakirjanike, ametiühingute laste ja põllumajandustootjate esindajate kohtuvälisele hukkamisele ja sunniviisilisele kadumisele ning teha kindlaks ja võtta vastutusele süüdlased. Pärast EPJUST programmi lõppemist 2011. aasta juulis jätkab EL abi andmist uue programmi „Õigus kõigi jaoks” alusel, mille eesmärk on parandada õiguste omajate võimalusi pöörduda kohtu poole ja samal ajal parandada kohustatud osapoolte tõhusust õigusemõistmisel, pöörates eelkõige tähelepanu kohtuvälistele hukkamistele ja sunniviisilistele kadumistele. EL toetas demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi kaudu jätkuvalt arvukaid projekte, mis käsitlesid muu hulgas naiste õigusi, põlisrahvaid, piinamise tõkestamist, laste õigusi, inimõiguste kaitsjaid, ametiühinguid ja töötajate õigusi.

EL tervitas Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi ratifitseerimist Filipiinide poolt 2011. aasta augustis. Kõrge esindaja tegi avalduse, milles ta õnnitles Filipiine selle otsuse tegemise puhul.

5.6.16. Sri Lanka

Inimõiguste olukord Sri Lankal oli 2011. aastal jätkuvalt rahvusvahelise tähelepanu all. Vaatamata mõningatele edusammudele sellistes valdkondades nagu keeleõigused ja võitlus inimkaubandusega ei ole valitsus suutnud rakendada poliitikat ja meetmeid paljude oluliste inimõiguste laste küsimuste osas. Suurimad mureküsimused on muu hulgas kadumised, kohtuvälised hukkamised, piinamise lai levik, pikaajalised ebaseaduslikud kinnipidamised, õiguslikud takistused õiglasele ja nõuetekohasele kohtumõistmisele ning karistamatuse murettekitav tase.

2011. aastal katkesid ELi ja Sri Lanka ametivõimude vahelised inimõiguste teemalised kontaktid pärast seda, kui tühistati 2010. aastal kehtinud ELi tariifsete soodustuste kord (GSP+).

Vaatamata ametlike kontaktide puudumisele Sri Lanka valitsusega inimõiguste valdkonnas jätkas ELi delegatsioon Sri Lankal tihedas koostöös liikmesriikide saatkondadega inimõiguste rikkumise korrapärast jälgimist kohapeal, kaasa arvatud riigi põhja- ja idaosas, kus konflikt aset leidis. EL toetas jätkuvalt ohus olevaid inimõiguste kaitsjaid ja ajakirjanikke. EL ja liikmesriikide diplomaadid kooskõlastasid oma tegevust ja toetustööd, näiteks inimõigustealaste mureküsimuste arutamine riiklike ametivõimudega, osalemine ebaseaduslikus tegevuses süüdistatavate inimõiguste kaitsjate kohtuprotsessidel ning kadumiste uurimise jälgimine. Nad on korrapäraselt korraldanud temaatilisi kohtumisi, samuti toimus iga-aastane kohtumine inimõiguste kaitsjate ja kodanikuühiskonna liikmetega, et end korrapäraselt kurssi viia kohapealse olukorraga ja hoida sidet kohalike osalejatega. Samuti arutas EL inimõiguste kaitsmise küsimusi Sri Lanka ELi suursaadikuga. Lisaks jätkas EL mure väljendamist Sri Lankal toimunud ja toimuva inimõiguste rikkumise pärast rahvusvahelistel foorumitel, eelkõige Inimõiguste Nõukogus, innustades samal ajal Sri Lanka valitsust suhtlema neis küsimustes ÜROga.

EL andis abi valitsusväliste osalejate toetamiseks mõeldud vahendi ning demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi (EIDHR) kaudu.

5.6.17. *Tai*

2011. aasta juuli parlamendivalimisi silmas pidades lähetas EL Taisse valimiseksperide missiooni, mis koosnes kahest valimiseksperdist, kes paiknesid Bangkokis. Valimiseksperide missiooni mandaadiks oli analüüsida valimiste vastavust demokraatlike valimiste osas kehtivatele rahvusvahelistele standarditele, korrapäraselt esitada aruandeid ELi institutsioonidele ja teha soovitusi valimisprotsessi parandamiseks. Valimiseksperide missiooni koostöö Tai ametivõimudega oli hea ning lõpparuanne esitati ka välisministrile, valimiskomisjoni esimehele ning tõe- ja lepituskomisjoni esimehele.

EL jätkas Tai sõnavabaduse arengu tähelepanelikku jälgimist. EL kohtus korrapäraselt mitmete kodanikuühiskonna esindajate ja inimõiguste kaitsjatega, kes väljendasid oma muret seoses sõnavabaduse vähenemise, antud küsimuse politiseerimise, *lèse majesté*-juhtumite arvu märkimisväärse suurenemise, seaduste põhjendamatult range kohaldamise ja hiljutiste kohtuotsuste abil kehtestatud vanglakaristuste kestusega. EL jälgis mitme tunnustatud inimõiguste kaitsja, sealhulgas Chiranuch Premchaiporni ja Somyot Pruksakasemsuki üle peetavaid kohtuprotsesse. Pärast 2011. aasta novembris tehtud kohtuotsust, millega Amphon Tangnoppakulile mõisteti 20 aasta pikkune vanglakaristus, tegid ELi missiooni juhid kohaliku avalduse, milles kutsusid Tai ametivõime tungivalt üles tagama, et õigusriigi põhimõtet kohaldatakse mittediskrimineerivalt ja proportsionaalselt ning kooskõlas põhiliste inimõiguste, sealhulgas sõnavabaduse kaitsmisega.

EL rahastas mitmeid inimõigustealaseid projekte, mis hõlmasid õigusriiki ja õiguskaitse kättesaadavust, lepitusprotsessi riigi lõunapoolseimas osas ja pagulaste õigusi. Lisaks jätkas EL kohapealsete külastuste läbiviimist riigi lõunapoolseimas osas, kirdeosas ja teistes piirkondades. Lisaks jälgis EL tähelepanelikult Tai esimese üldise korrapärase läbivaatamise teostamist, mis toimus 2011. aasta oktoobris Genfis, ning innustas valitsust võtma vastu ja viima ellu võimalikult palju läbivaatamise käigus esitatud soovitusi. Sellega seoses tervitas EL läbivaatamise raames Tai poolt võetud kohustust pikendada alalist kutset kõikide ÜRO inimõigustealaste erimenetluste läbiviimiseks; samuti tervitaks EL tugevalt ÜRO sõnavabaduslase eriraportööri ametlikku visiiti Taisse.

5.6.18. *Ida-Timor*

Ida-Timor, noor ja ikka veel habras riik, kelle ees seisab jätkuvalt olulisi lahendamata küsimusi, teeb demokraatia ja inimõiguste tugevdamisel püsivaid edusamme. Euroopa Liit käivitas 2011. aasta märtsis programmi, mille kogumaht oli 39 miljonit eurot, et toetada Ida-Timorit üleminekul stabiilsele demokraatiale ja jätkusuutlikule arengule, eelkõige seoses demokraatliku valitsemistava, maapiirkondade arendamise ja kodanikuühiskonna rolliga. Viimasega seoses on eesmärgiks tõhustada võrgustike ja katusorganisatsioonide suutlikkust, toetada kaasavat dialoogi ja koostööd ühelt poolt kohalike asutuste ja keskvalitsuse asutuste ning teiselt poolt valitsusväliste osapoolte vahel ning parandada valitsusväliste osapoolte osalemist detsentraliseeritud tasandil, kasutades selleks asjakohaseid meetmeid ühiskonnaõpetuse ja noorte tööhõive valdkondades. See toetus on oluline, kuna Ida-Timoril puudub suutlikkus nõuetekohaselt käsitleda inimõiguste rikkumisi. Keskseks küsimuseks on vastutus minevikus toimepandud inimõiguste rikkumiste eest (Indoneesia okupatsiooni ajal, mis kestis perioodil 1974–1999 ning vägivald 1999. aastal, mis leidis aset pärast iseseisvusreferendumit). EL toetas kõnealuste sündmuste kohta kahe aruande koostamist. Parlament ei ole aruandeid veel arutanud.

2011. aasta oktoobris Ida-Timori suhtes ellu viidud ÜRO Inimõiguste Nõukogu esimese üldise korrapärase läbivaatamise raames, milles osales aktiivselt ka suur arv ELi liikmesriike, esitati põhisoovitused, mis käsitlesid naiste ja laste vastu suunatud vägivalda vastast võitlust, minevikus toimepandud inimõiguste rikkumiste käsitlemist, konfliktiohvritele hüvitiste maksmise tagamist ja kohtuinstitsioonide tugevdamist.

5.6.19. Vietnam

EL jätkas 2011. aastal korrapärase inimõigustealaste dialoogide, avalduste, diplomaatiliste demaršide ja tehnilise abi kaudu Vietnami innustamist, et riik liiguks avatuma ühiskonna suunas, mis tugineb õigusriigi põhimõttel ja inimõiguste austamisel.

Eelkõige kutsus EL Vietnami valitsust tungivalt üles kõrvaldama piirangud sõna- ja massiteabevahendite vabadusele, mis on tagatud rahvusvahelise kodaniku- ja poliitiliste õiguste pakti (mille osaline Vietnam on) artikliga 19.

Vietnami kohtusüsteemi ajakohastamiseks ja professionaalsemaks muutmiseks kasutas EL tehnilist abi, mida osutati kohtusüsteemi partnerlusprojekti raames.

EL viis jätkuvalt ellu projekte, mis olid suunatud inimõiguste, sealhulgas laste, töötajate ja puuetega inimeste õiguste ning mittediskrimineerimise edendamisele ja kaitsmisele.

EL ja Vietnam leppisid kokku, et vaatavad läbi oma korrapärase inimõigustealaste dialoogide korra ning hakkavad Hanois asuvate ELi missioonide juhtide juhtimisel peetava kohaliku dialoogi asemel kasutama tõhustatud dialoogi, mis toimub inimõiguste ekspertide juhtimisel pealinnades. (NB! Tõhustatud inimõigustealase dialoogi esimene voor toimus 12. jaanuaril 2012 Hanois.)

5.7. Põhja-, Lõuna- ja Kesk-Ameerika

5.7.1. Kanada

EL jätkas koostööd Kanadaga vastavalt ELi–Kanada partnerluslepingule (mis sõlmiti 2004. aastal). Lisaks kogu aasta vältel toimunud kontaktidele pidasid EL ja Kanada kahepoolseid inimõigustealaseid konsultatsioone 17. märtsil 2011 Genfis. Konsultatsioonid andsid võimaluse vaadata läbi inimõiguste valdkonna rahvusvahelised prioriteedid.

ÜRO Peaassambleel toetas EL aktiivselt resolutsiooni inimõiguste olukorra kohta Iraanis, mille sponsoriks Kanada oli. EL toetas ka Kanada toetatud algatust ÜROs rahvusvahelise tüdrukutepäeva loomiseks (11. oktoober).

5.7.2. Ameerika Ühendriigid

Tingituna Euroopa välisteenistuse loomise protsessist ei toimunud USAga 2011. aastal kahepoolseid inimõigustealaseid konsultatsioone. USA valitsuse ja ELi Washingtoni delegatsiooni vahel, peakorterite (Euroopa välisteenistuse ja USA välisministeeriumi) vahel ning ÜRO New Yorgi ja Genfi asjakohaste esinduste vahel toimus siiski korrapärane teabevahetus. EL edendas inimõigustealast dialoogi Washingtonis, osaledes mitmetel USA välisministeeriumi korraldatud mitmepoolsetel kohtumistel ning süvendades kontakte sidusrühmade, valitsusväliste organisatsioonide ja mõttekodadega, eriti niisugustel teemadel nagu inimõigused araabia kevade riikides, usuvabadus, LGBT-inimesed, internetivabadus, inimõiguste kaitsjad. Lisaks sellele oli sarnaselt eelnevatele aastatele ELi ja USA vahelisel dünaamilisel partnerlusel mitmepoolsetel foorumitel, nagu inimõiguste nõukogu ja ÜRO Peaassamblee kolmas komitee, mitmete tulemuste saavutamise seisukohast esmatähtis roll (vt allpool). Seda koostööd täiendas terrorismivastase võitluse ja rahvusvahelise õiguse alane dialoog USA välisministeeriumi õigusnõuniku Harold Koh'ga.

Surmanuhtlus on ELi jaoks jätkuvalt suurim mure. 2011. aastal hukati 43 inimest, mis on üksnes mõningane vähenemine võrreldes 2010. aastal hukatud 46 inimesega. Kohtuotsusega määratud surmanuhtluste arv siiski langes 104-lt 2010. aastal 78-le 2011. aastal, mil see arv oli esmakordselt alla 100 alates surmanuhtluse taaskehtestamisest 1976. aastal. EL sekkus 43 hukkamisest kuuel juhtumil, vastavalt ELi suunistele. EL tegi ELi delegatsiooni suursaadiku ja/või kõrge esindaja avalduste ning ELi delegatsiooni kaudu OSCEs mitmeid avaldusi seoses nende kuue juhtumiga, mille hulgas oli Troy Davise juhtum Georgia osariigis ja Humberto Leali juhtum Floridas.

Lisaks sellele lükati tänu ekspordikeelule, mille EL kehtestas hukkamiseks kasutada võidavate kahesuguse kasutusega ravimite suhtes, edasi mitmeid hukkamisi Ohios, Kentuckys, Arizonas ja mitmes teises osariigis, kuna nii riigi kui ka föderalkohtutes langetati mitmeid otsuseid, millega kuulutati hukkamiste jaoks välismaiste ravimite ostmise ebaseaduslikuks. Mitu osariiki pidid hukkamise seaduse ümber kirjutama, et asendada surmava süsti jaoks kasutatav kolmest ravimist koosnev „kokteil” USAs kättesaadavate alternatiividega. Ka praegu on kohtus läbivaatamisel mitu apellatsioonikaebust.

2011. aastal korraldatud arvamusküsitlus näitas, et vaid 61% ameeriklastest olid surmanuhtluse poolt, mis on madalaim tase alates 1972. aasta küsitlusest. Näib, et osariikide tasandil on tekkimas uus areng, kuna viimastel aastatel on mitmed osariigid surmanuhtluse kaotanud, sealhulgas Illinois 2011. aasta märtsis, ning 2011. aasta novembris peatas Oregoni osariigi kuberner John Kitzhaber veel täide viimata surmanuhtluse ning kuulutas, et ta ei allkirjasta oma ametisoleku ajal enam ühtegi surmaotsust.

EL toetas 2011. aastal EIDHRI kaudu kuut kodanikuühiskonna organisatsiooni, sealhulgas Ameerika Ühendriikide Advokatuuri, kes tegid tööd USAs surmanuhtluse kaotamise nimel. Samal ajal jätkas EL oma surmanuhtluse vastu suunatud jõupingutusi. Eelkõige tulenevalt kriteeriumidest, mis on sätestatud ELi suunistes surmanuhtluse juhtumite korral sekkumise kohta (2008), jätkab ELi Washingtoni delegatsiooni juht vajaduse korral avalduste tegemist.

ELi taotlusel kordas USA valitsus seoses Rahvusvahelise Kohtu nn „Avena otsuse” rakendamisega oma kavatsust võtta vajalikud rakendusaktid vastu niipea, kui Kongressi suudetakse veenda tegutsema. Kahjuks ei ole seadusandlik protsess seni edenenud.

2011. aasta alguses sai uut hoogu arutelu Guantánamo Bay kinnipidamisasutuse sulgemise üle tänu president Obama 2011. aasta märtsi korraldusele, millega kehtestati ühelt poolt pikaajalise kinnipidamise perioodilise läbivaatamise protsess ning teiselt poolt sõjaväeliste komisjonide kohtumenetluste jätkamine. Kuigi USA valitsus kordas oma pühendumust kinnipidamisasutuse sulgemisele, näitavad tehtud sammud, et see ei juhtu niipea. EL jätkas arengute jälgimist ning kutsus jätkuvalt üles kinnipidamisasutust sulgema.

Protsessi aeglustas veelgi 2012. aasta kaitse-eelarve seaduse vastuvõtmine Kongressi poolt 2011. aasta detsembris. Lisaks sellele, et nimetatud seadus sisaldas varasemat sõnastust, mis muudab keeruliseks Guantánamo sulgemise, kodifitseeriti kõnealuse seadusega ka 2001. aasta sõjalise jõu kasutamise lubamise seadus ja kohustuslik sõjaline kinnipidamine ning terrorismis kahtlustatavate välisriikide kodanike (võimalik) tähtajatu kinnipidamine ilma kohtumõistmiseta (s.t isikute puhul, kes on vaenutegevuse käigus kinni peetud ning keda kahtlustatakse Al Qaeda'sse kuulumises või sellega seotuses või USA või selle koalitsioonipartnerite vastu suunatud rünnakute planeerimises või toimepanemises). EL pidas USA valitsusega nendes küsimustes konsultatsioone.

5.7.3. *Argentina*

Pärast sõjaväelise režiimi lõppu 1983. aastal on inimõiguste austamine märkimisväärselt paranenud. Argentina on ratifitseerinud enamuse ÜRO ja piirkondlikest inimõigusi käsitlevatest dokumentidest ning Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi.

Siiski on veel mitmeid probleeme, milleks on eelkõige vanglatingimused, naiste vastu suunatud koduvägivald ja vähemuste hulka kuuluvate isikute õigused.

Inimõigused on ELi-Argentina kahepoolsetes suhetes tähtsal kohal ning 2008. aastal võeti vastu ELi-Argentina inimõiguste ühisdeklaratsioon. ELi-Argentina inimõigustealase dialoogi järgmine voor oli kavandatud 2012. aasta aprilliks.

ELi-Argentina inimõigustealase koostöö kesksed küsimused ja sekkumise põhivaldkonnad on olnud sotsiaalne õiglus, vähemuste hulka kuuluvate isikute õigused ja põlisrahvaste inimõigused. 2011. aastal tehtud töö on kooskõlas Argentina osas määratletud prioriteetidega, sealhulgas ebavõrdsusest ja vaesusest mõjutatud haavatavate elanikerühmade toetamine, naiste õigused ja inimkaubandus, kinnipidamistingimused ja tagatised ning inimsusevastased kuriteod.

Lisaks tehti 2011. aastal kaks ELi demarši, et edastada Argentina asjaomastele ametiasutustele ELi prioriteetid ÜRO Inimõiguste Nõukogus.

5.7.4. Boliivia

2011. aastat mäletatakse Boliivias TIPNIS-aastana. Konflikt, mis tekkis seoses tee ehitamisega läbi loodus- ja põlisrahvaste kaitseala (TIPNIS - *Territorio Indigena Parque Natural Isiboro Sécure*), tekitas põlisrahvaste seas jõulise protesti ning rõhutas riigi majandusarengu ja põlisrahvaste õiguste austamise omavahelisest ühitamisest tulenevaid probleeme. Boliivias valiti 2011. aastal kohtunikke riigi kõrgeimatesse kohtuasutustesse, sealhulgas valiti põhiseadusliku kohtu ja ülemkohtu kohtunikke. Valitsus toetas kõnealuste valimiste läbiviimist, sest tegemist oli murrangulise katsega demokratiseerida kohtusüsteemi ja edendada selle sõltumatust ning suurendada õiguskaitse kättesaadavust. Rikutud ja täitmata hääletussedelite enneolematult suur arv andis siiski tunnistust protestist, mida mõjutas konflikt TIPNISe üle. EL on oluline osaline inimõiguste kaitsmisel ja edendamisel ning kasutab sel eesmärgil mitmeid vahendeid, sealhulgas arengukoostööd, stabiliseerimisvahendit ja poliitilist dialoogi.

5.7.5. Brasiilia

2011. aastal jätkati Brasiiliaga dialoogi ja tihedat koostööd inimõigustega seotud küsimustes. Ühises tegevuskavas kavandatu kohaselt on EL ja Brasiilia loonud institutsioonilise raamistiku, mis võimaldab inimõigustega seotud küsimustes korrapärase kahepoolsete konsultatsioonide pidamist. ELi-Brasiilia inimõigustealase dialoogi teine voor toimus 2011. aasta mais Brasílias; kaheksa Brasiilia ministeeriumi osales kohtumisel, mille päevakord keskendus põlisrahvastele, inimõiguste kaitsjatele ja rändega seonduvatele küsimustele. 2011. aastal rahastati valdkondlike dialoogide fondist (arengukoostöö rahastamisvahendi riikide eraldised) kahte väikeprojekti, millest ühega toetati riiklikku programmi inimõiguste kaitsjate kaitseks ning teisega inimkaubanduse vastast võitlust, mis keskendub naistele ja lastele. Korraldati ka demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi (EIDHR) projektikonkurssi, mille väärtus on kokku 1,8 miljonit eurot. Projektikonkursiga rahastatakse kodanikuühiskonna algatusi, mis keskenduvad naiste, laste, haavatava elanikkonna ja inimõiguste kaitsjate vastu suunatud vägivalda vastasele võitlusele. ELi ja Brasiilia viiendal tippkohtumisel, mis toimus 4. oktoobril 2011. aastal Brüsselis, kohustusid EL ja Brasiilia tugevdama mitmepoolsetel foorumitel oma inimõigustealast koostööd, töötades eelkõige välja ühisalgatusi ÜRO Inimõiguste Nõukogus ning kolmepoolseid koostööalgatusi huvitatud arenguriikidega.

5.7.6. Tšiili

Kõikehõlmav ELi ja Tšiili assotsieerimisleping tugineb väga headele kahepoolsetele suhetele. Tšiili ja EL jätkasid 2011. aastal koostööd inimõiguste edendamiseks nii riigisisesele, piirkondadevahelises kontekstis kui mitmepoolsetel foorumitel. Jaanuaris Santiagos toimunud ELi-Tšiili inimõigustealase dialoogi teises voorus keskendus arutelu põlisrahvaste, naiste ja rändajate õigustele ning ÜRO Inimõiguste Nõukogu läbivaatamise raames tehtavale koostööle. ELi ja Tšiili kodanikuühiskonna esindajad osalesid oktoobris Santiagos toimunud kahel inimõigustealasel seminaril: esimene käsitles inimõigusi ja ettevõtja sotsiaalset vastutust ning teine inimõiguste kaitsmise käsitlemise institutsioonilisi mudeleid, kuna Tšiili valmistas ette inimõiguste sekretariaadi loomist justiitsministeeriumis. EL jätkab enda poolt osutatava välisabi kaudu Tšiilile toetuse osutamist, mille eesmärk on rakendada Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni konventsioon nr 169 (mis käsitleb põlisrahvaid ja suguharusid) ning säilitada mälestus 1973.–1990. aastal valitsenud sõjalisest diktatuurist.

5.7.7. Colombia

Colombia valitsus viis 2011. aastal jätkuvalt ellu ambitsioonikaid algatusi, mille president Santos oli välja kuulutanud 2010. aasta augustis oma ametisse astumisel ning mille eesmärk on parandada mõningaid Colombia sisekonfliktist põhjustatud haavu ja parandada inimõigustealast olukorda. Algatuste keskmes on seadus, mis käsitleb konfliktiohvritele makstavaid hüvitisi ja ebaseaduslikult omandatud maa tagastamist ning mille alusel hüvitatakse kahju neljale miljonile ohvrile. Teised võtmetähtsusega meetmed hõlmavad kohtusüsteemi reformi algatamist riigi parlamendis, mille eesmärgiks on muu hulgas karistamatuse vähendamine, ohustatud inimeste kaitsmise süsteemi reform ning end diskrediteerinud luureasutuse DASi (*Departamento Administrativo de Seguridad*) laialisaatmine.

Santose valitsus jätkas kontaktide loomist inimõiguste kaitsjate, ametiühingute ja kodanikuühiskonnaga ning edendas dialoogiprotsessi, mis hõlmab kodanikuühiskonda ja rahvusvahelist üldsust ning mis kulmineerub 2012. aasta detsembris üleriikliku inimõigustealase konverentsiga, millel võetakse vastu riiklik inimõigustealane tegevuskava ja luuakse riiklik inimõiguste keskus. Valitsuse jõupingutustest hoolimata ähvardati ja rünnati siiski inimõiguste kaitsjaid, ametiühingutegehasi, maaküsimustega tegelevaid aktiviste ning poliitilisi ja sotsiaalseid liidreid; ähvarduste ja rünnakute põhjuseks on illegaalsete relvastatud rühmitustega seonduvate kildkondlike huvide otsustav vastuseis mitmetele Santose valitsuse poolt läbiviidavatele reformidele ja vägivalda kasutamise suurendamine.

EL jälgis tähelepanelikult inimõigustealast olukorda Colombias ja pidas erinevatel tasanditel korrapäraseid kontakte Colombia ametivõimudega. Valitsuse valmidust arutada inimõigustealaseid küsimusi tabudeta ja läbipaistvalt tõendas 2011. aasta juunis toimunud ELi-Colombia inimõigustealase kohaliku dialoogi viies voor, millel osalesid kõik asjaomased valdkondlikud asutused. Arutlusel olnud küsimused hõlmasid võitlust karistamatuse vastu ja uut seadust, mis käsitleb ohvreid. EL tegi ka järelepärimisi mitme üksikjuhtumi asjus, muu hulgas seoses inimõiguste kaitsjate ründamise ja ähvardamisega. Lisaks valitsusega peetavale dialoogile säilitas EL jätkuvalt tihedaid sidemeid ja konsulteeris kodanikuühiskonna ja inimõiguste kaitsjatega, muu hulgas ELi rahastatud kodanikuühiskonna seminari raames, mis toimus 2011. aasta detsembris Bogotas. Lisaks rakendas liit inimõiguste toetuseks välisabiprogramme, mille kaudu toetati suutlikkuse suurendamist võitluses karistamatuse vastu, abi osutamist riigisisestele põgenikele, ümberasustamist ennetavaid meetmeid ja abi osutamist konfliktiohvritele. Samuti töötas EL välja esimese katseprogrammi ohvreid käsitleva seaduse toetuseks.

5.7.8. Ecuador

2011. aastal süvenes vastasseis valitsuse ja erameediakanalite vahel, mis väidetavasti kaitsevad „*Revolución Ciudadana*” vastu oleva traditsioonilise majandus- ja poliitilise eliidi huve. Mõned ajalehtede ja ajakirjanike vastu esitatud kohtuasjad võivad negatiivselt mõjutada sõnavabadust ja kohtuvõimu sõltumatust Ecuadoris.

2011. aastal jätkati stabiliseerimisvahendi rahastatud projekti elluviimist Ecuadori põhjapoolisel piirilõigul ehk Ecuadori ja Colombia vahelisel piiril.

Projekti peamised eesmärgid on institutsioonilise ja kodanikuühiskonna suutlikkuse tugevdamine tulla toime julgeolekukriisi olukordadega; kõige haavatavama elanikkonna põhiliste inimõiguste kaitse parandamine ning elanikkonna ja ametivõimude vahelise dialoogiprotsessi innustamine mõlemal pool piiri, sealhulgas rahu saavutamisele suunatud sotsiaalsete ja majanduslike meetmete võtmine ning rahukultuuri tugevdamine.

2011. aasta novembris käivitati Ecuadoris demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi riigipõhise toetuskava (EIDHR-CBSS) alusel projektikonkurss, mille eesmärgiks on innustada erinevate osapoolte vahelist kommunikatsiooni, koordinatsiooni ja suhteid inimõiguste edendamisel ning kohaldada põhiseaduslikke tagatise, eelkõige õiglase ja tõhusa kohtusüsteemi loomisel ning integreeritud julgeoleku/kriisiennetuse süsteemide väljatöötamisel.

5.7.9. *El Salvador*

El Salvadoris asuv ELi delegatsioon ja ELi kolme liikmesriigi saatkonnad külastasid juunis väikest kogukonnapõhist raadiojaama, mille töötajad olid saanud tapmisähvardusi. Raadiojaama töötajad väitsid, et neid ähvardatakse, kuna nad on avalikult vastu kaevandusprojektidele Cabañase piirkonnas ja mõistnud hukka samas toimunud valimispettused. Teabekogumissioonile järgnes kohtumine justiits- ja julgeolekuministriga, kellel paluti ähvardusi uurida ja raadiojaama töötajaid kaitsta.

El Salvadori valitsuse ja kohaliku valimisi korraldava asutusega allkirjastati kokkulepe, millega rahastatakse reformi, mis vähendab alates 2014. aasta presidendivalimistest valijate ja valimiskeskuste vahelist füüsilist distantssi ning tugevdab seeläbi demokraatlikku osalust. Projekt on järelemeede valimiste ELi vaatlusmissiooni poolt pärast 2009. aasta valimisi esitatud soovitudele.

5.7.10. *Guatemala*

EL jälgis tähelepanelikult inimõiguste olukorda Guatemalas, eelkõige sagenevaid rünnakuid inimõiguste kaitsjate vastu ja põlisrahvaste sunniviisilisi väljasaatmisi nende maadelt. ELi delegatsioon ja liikmesriikide saatkonnad korraldasid juunis inimõiguste kaitsjate iga-aastase kohtumise, et taaskinnitada ELi pühendumust inimõiguste kaitsjate kaitsele ning et arutada seonduvate ELi suuniste rakendamist. Septembris ja novembris osalesid ELi liikmesriigid presidendivalimiste mõlema vooru vaatlemises.

Üleminekuperioodi õigusemõistmise osas osales ELi delegatsioon rahvusvahelise vaatleja rollis peamistes menetlustes kohtuasjas, mis käsitleb genotsiidi ja inimsusevastaseid kuritegusid, mille panid relvastatud konflikti ajal toime viis tänaseks erru läinud sõjaväelast. Seda kohtuasja (mis on esimene omalaadne kogu Ladina-Ameerikas) toetati ELi rahastatud projekti kaudu, millega antakse ohvritele õigusabi. Kõnealune kohtuasi ja süüdimõistev kohtuotsus „Dos Erres” massimõrva asjas (süüdi mõisteti kolm sõjaväelast ja üks poolsõjalise rühmituse liige) on olulised sammud Guatemala kohtusüsteemi tugevdamise ja riigisisese lepituse saavutamise suunas.

EL toetas surmanuhtlust käsitlevat projekti, mis omas olulist toetavat rolli selle tagamisel, et Ülemkohus muutis 13 kohtuotsuses sätestatud surmanuhtluse vanglakaristuseks. 2011. aasta lõpus oli riigis vaid üks surmamõistetud isik, kes ootas süüdimõistva otsuse läbivaatamist.

Lõpetuseks jätkas EL 2011. aastal Guatemala karistamatuse vastase rahvusvahelise komisjoni (CICIG) mandaadi aktiivset toetamist, tunnustades seeläbi CICIGi olulist rolli põrandaaluste rühmituste tegevuse lõpetamisel ja õigusreformide edendamisel kohtu- ning julgeolekuvaldkonnas.

5.7.11. Honduras

2011. aastal ei lakanud riigi ja rahvusvaheliste inimõiguste organisatsioonide teated väidetavate inimõiguste rikkumiste kohta, eelkõige ajakirjanike, LGBT- rühmituste, naiste, inimõiguste kaitsjate ja talunike vastu suunatud rikkumiste kohta.

Inimõigused olid kahepoolsete suhete poliitilises päevakorras jätkuvalt kesksel kohal ning olid Hondurase valitsusega 2011. aasta juunis Brüsselis peetud kõrgetasemelise dialoogi käigus arutelude keskmes. EL jälgib tähelepanelikult inimõiguste olukorda Hondurases ning on koos riigis viibivate diplomaatiliste esinduste juhtidega koostatud avalduses avalikult väljendanud oma tugevat hukkamõistu ja sügavat muret seoses Hondurases toimepandud mõrvade, rünnakute ning ajakirjanike ja meedia ähvardamisega, ning oma lootust, et kõnealused kuriteod ja ähvardamised ei jää karistamata.

EL jätkas 2011. aastal stabiliseerimisvahendist rahastatava programmi kaudu toetuse osutamist tõe- ja lepituskomisjoni tööle ja selle järelmeetmete mehhanismile (*Unidad de seguimiento a las recomendaciones de la Comisión Verdad y Reconciliación* - USICVR) ning riiklikule inimõiguste edendamise ja kaitsmise süsteemile. Lisaks Hondurase kodanikuühiskonna jätkuvalle toetamisele demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi (EIDHR) raames kiitis EL 2011. aastal heaks uue projekti, millega toetatakse uut justiits- ja inimõiguste ministeeriumi eesmärgiga parandada Hondurases valitsemistava ja inimõiguste olukorda, tugevdada õigusriigi põhimõtet ja valitsusinstituutide ning luua antud valdkonna õigusraamistik. Projektiga aidatakse Hondurase valitsusel välja töötada ja rakendada riiklikku inimõiguste poliitikat ja tegevuskava ning viia ellu rahvusvaheliste organisatsioonide inimõigustealaseid soovitusi (eelkõige soovitusel, mille Hondurase valitsus kiitis 2010. aastal heaks ÜRO Inimõiguste Nõukogu üldise korrapärase läbivaatamise protsessi käigus).

Maavaidlused lõpevad jätkuvalt vägivalllaga, erilist muret valmistab olukord Bajo Aguanis.

5.7.12. Mehhiko

EL pidas 2011. aastal Mehhikoga konstruktiivset dialoogi inimõiguste küsimuses ning seda nii sise- kui mitmepoolsetes küsimustes.

Märtsis toimus Brüsselis ELi ja Mehhiko iga-aastane kõrgetasemeline dialoog kahepoolsetes inimõiguste küsimustes. EL väljendas oma muret inimõiguste keerulise olukorra üle Mehhikos, eelkõige seoses suureneva vägivalga ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitlusega. Mehhiko tutvustas edusamme, mida on tehtud kriminaalõigussüsteemi ja sõjaväe karistusõiguse reformimisel ning inimõiguste kaitsjate ja ajakirjanike kaitseks ettenähtud mehhanismide loomisel.

Inimõigusi arutati ka ELi-Mehhiko ühiskomitee 11. kohtumisel. Mehhiko tutvustas hiljutisi olulisi arenguid, nagu põhiseaduslik reform, mille tulemusel lisatakse rahvusvahelised inimõigustealased standardid siseriiklikusse õigussüsteemi, ning Ülemkohtu otsus, mille kohaselt ei kuulu kõik inimõiguste rikkumised enam sõjaväelise jurisdiktsiooni alla. Mehhiko ja EL leppisid kokku, et jätkavad inimõigustealast koostööd, eelkõige vastuvõetud reformide rakendamise toetuseks.

ELi delegatsioon ja liikmesriikide saatkonnad tegid 2011. aastal Mehhikos püsivaid jõupingutusi, et viia ellu ELi inimõigustealased suunised, eelkõige seoses inimõiguste kaitsjate kaitsmisega. Nad tegid kaks avaldust kriitiliste küsimuste kohta ning viisid läbi teabekogumismissioone järgmistes osariikides: Baja California, Chihuahua, Coahuila, Guerrero, Nuevo Leon, Oaxaca ja Tabasco.

Lisaks külastasid viis Euroopa Parlamendi liiget (inimõiguste allkomisjon) Mehhikot (Mexico City ja Oaxaca), et tutvuda inimõiguste olukorraga Mehhikos. Külastuse ajal toimusid kohtumised Mehhiko ametivõimude, valitsusväliste organisatsioonide, inimõiguste kaitsjate ning riikliku inimõiguste komisjoni ja kongressiga. Peamisteks küsimusteks olid karistamatus, inimõiguste kaitsjate ja ajakirjanike olukord, sõjaväe kasutamine organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses ja kohtureform.

EL ja Mehhiko kooskülastasid 2011. aastal tihedalt oma tegevust mitmepoolsetes inimõigustealastes küsimustes. Nad pidasid korrapäraseid konsultatsioone, mis toimusid eelkõige Genfis. Pea kõigis ÜRO Inimõiguste Nõukogus ja ÜRO Peaassambleel arutatud inimõigustealastes küsimustes ja inimõigustega seonduvates olukordades olid ELi ja Mehhiko seisukohad sarnased.

5.7.13. *Nicaragua*

Nicaraguas 2011. aastal läbiviidud ELi inimõiguste- ja demokraatiaalases tegevuses domineerisid valimistega seonduvad küsimused. Riiki lähetati täiemahuline valimiste ELi vaatlusmissioon, mis vaatles 6. novembril toimunud üldvalimisi. Missiooni lõpparuandes märgiti, et demokraatlikest standarditest kinnipidamine halvenes veelgi ning et valimisprotsess oli kaugel sellest, et täita demokraatlike valimiste olulisi kriteeriume, eelkõige seoses protsessi erapooletu ja läbipaistva juhtimisega valimisasutuse poolt. ELi tulevases dialoogis Nicaraguaga on prioriteetseks küsimuseks ametiasutustele soovitude tegemine kogu valimisprotsessi parandamiseks.

5.7.14. Paraguay

2011. aasta oli Paraguays inimõiguste kaitsmise ning edendamise seisukohalt oluline aasta. Esimesel poolaastal viidi Paraguay suhtes esimest korda läbi ÜRO Inimõiguste Nõukogu üldine korrapärane läbivaatamine. Valitsus tugevdas hiljuti loodud täidesaatva võimu (hõlmab 22 institutsiooni ja ministeeriumi) inimõiguste võrgustikku. Täidesaatev võim esitas detsembris avalikkusele inimõiguste riikliku tegevuskava projekti. EL jälgis tähelepanelikult seda huvitavat arengut ning kaasrahastas demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi (EIDHR) kaudu nelja projekti enam kui 900 000 euroga. Projektid käsitlesid järgmisi konkreetseid tegevusi: 1) haavatavate ja tõrjutud laste õiguste kaitsmine, 2) õiguskaitse kättesaadavuse parandamine Paraguay õigusvaldkonna töötajate jaoks, 3) põlisrahvaste tööõiguste edendamine ja kaitsmine Chaco piirkonnas, 4) kohalike inimõigustealaste võrgustike toetamine, et parandada nende dialoogi valitsusega.

Viimane meede hõlmas ka institutsioonide ülesehitamise komponenti, mis esines täidesaatva võimu inimõiguste võrgustiku töötajatele osutatud inimõigustealase koolituse raames. 2011. aasta lõpuks käivitati uus EIDHRI projektikonkurss, mille eelarve oli 600 000 eurot. EIDHRI raames teostati ka projekt, mis kaardistas riigis toimepandud piinamisjuhtumeid ning andis märkimisväärse panuse piinamise ja väärkohtlemise kaotamiseks võetavate meetmete toetuseks, aidates valitsusel ja kodanikuühiskonna organisatsioonidel viia ellu ÜRO piinamisalase eriraportööri soovitusi ning keskendada tähelepanu piinamise tõkestamise riikliku mehhanismi loomisele. Lisaks rahastas EL MIEUX Migration EU Xpertise programmi raames kaht meedet (üks keskendus Mercosurile ja teine Paraguayale) seoses rändajate õigustega (lisaks teistele valdkondadele). Lõpetuseks kaasrahastas EL projekti MEVES, millega loodi Paraguays esimene ajaloolise mälu virtuaalne muuseum, et levitada tõe- ja õigluskomisjoni aruannet Stroessneri diktatuuri kohta (<http://www.meves.org.py/>).

5.7.15. *Suriname*

2011. aasta mais toimus Suriname Vabariiki käsitlev ÜRO üldine korrapärane läbivaatamine. Interaktiivse dialoogi ajal anti riigile 91 soovitus, millest mõned kiideti heaks ja mõned lükati edasi, kuna need nõudsid edasist kaalumist riiklikul tasandil. Riik kiitis heaks soovitusel rakendada inimõiguste komisjoni soovitusi, esitades süüdistused 1982. aasta detsembris toimunud kohtuväliste hukkamiste ja 1986. aasta Moiwana massimõrva toimepanijatele ning langetades, kui see on asjakohane, nende suhtes süüdimõistva otsuse.

2011. aastal jätkus tavapärasel aeglasel tempos kohtumenetlus, mille algatas 2007. aastal eelmine valitsus praeguse (alates 2010. aasta augustist) presidendi Desiré Bouterse ja 24 teise isiku vastu poliitiliste oponentide tapmise eest 30 aastat tagasi (nn 1982. aasta detsembri mõrvade juhtum).

5.7.16. *Peruu*

2011. aastal toimusid Peruu üldvalimised. Presidendi valimiste teiseks vooruks riiki lähetatud valimiste ELi vaatlusmissioon järeldas, et valimisprotsess oli läbipaistev ning et valimised viidi läbi rahumeelselt ja nõuetekohaselt. Missioon rõhutas ka valimiste korraldajate erapooletust ja professionaalsust. EL arutas Peruuga kahepoolse poliitilise dialoogi raames sotsiaalseid konflikte ja põlisrahvastega peetavat konsultatsiooniprotsessi. Lisaks valitsusega peetavale dialoogile jätkas EL tihedat koostööd kodanikuühiskonnaga ja inimõiguste kaitsjatega. EL toetas oma välisabi kaudu vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastast võitlust ning edendas eelkõige kõige haavatavamate ühiskonnarühmade (naised, lapsed ja põlisrahvad) inimõigusi. EL toetas tõe- ja lepituskomisjoni esitatud soovitusel elluviimist ja kaasrahastas projekti, mis käsitles 1980ndatel ja 1990ndatel aastatel riigis valitsenud poliitilise vägivalga jäädvustamist.

5.7.17. *Uruguay*

Uruguay on täielikult pühendunud inimõiguste kaitsmisele nii siseriiklikult kui rahvusvaheliselt, mida tõendas ka tema eesistumisperiood ÜRO Inimõiguste Nõukogus alates 2011. aasta juunist. Siiski on säilinud mõned probleemid. Uruguays on suureks probleemiks sealne kinnipidamissüsteem ning täpsemalt vanglate ülerahvastatuse (2011. aasta lõpuks oli riigis ligikaudu 9570 vangi) ja vanglate mitterahuldavate tingimuste kombinatsioon. Pärast ÜRO piinamislase eriraportööri ametlikku visiiti 2009. aastal palus Uruguay antud probleemi lahendamiseks rahvusvahelist abi. EL käivitas 2011. aasta oktoobris koos Uruguay ametivõimude ja teiste abiandjatega ametlikult projekti, millega toetatakse Uruguay karistusõiguse ja vanglate süsteemi reformi ning mille eesmärk on parandada vangide elukvaliteeti ning sotsiaalset ja tööalast taasintegreerimist. Teisteks mureküsimusteks, mida EL tähelepanelikult jälgib ja EIDHRI projektide kaudu toetab, on koduvägivald, inimkaubandus ning kodanike julgeolek ja inimõigused.

5.7.18. *Venezuela*

ELi ja Venezuela vaheliste suhete kogu potentsiaali ei ole ära kasutatud; juurdepääs on mõnevõrra piiratud ja kontaktid ametivõimudega ei ole nii tihedad, kui oleks soovitav. Nõukogu töörühm kiitis 2011. aastal heaks Euroopa välisteenistuse algatuse süvendada suhteid. Sellega seoses püüab EL korrapäraselt tõstatada oma kontaktides Venezuela ametivõimudega inimõigustega seonduvaid küsimusi.

EL rahastab EIDHRI kaudu muu hulgas projekte, mille eesmärk on tugevdada inimõiguste seiret ja aruandlust, ajakirjandusvabadust, laste õigusi ning HIV/AIDSi nakatunud inimeste õigusi. Samuti toetab EL UNHCRi kaudu jõupingutusi, mis on suunatud pagulasseisundi määratlemise protsessi parandamiseks. Projekt on andnud positiivseid tulemusi. EL on mures hiljuti vastuvõetud õigusaktide pärast, mis võivad piirata ühinemisvabadust ja rahvusvaheliste koostööfondide tegevust, millega toetatakse Venezuela kodanikuühiskonna organisatsioone.

5.7.19. Kuuba

2010. aasta juulis katoliku kiriku ja Hispaania vahendusel algatatud poliitvangide vabastamine viidi lõpule 2011. aasta märtsis. Vabastati 126 poliitvangi, sealhulgas kõik 2003. aastal vangistatud meelsusvangid. Kahjuks sunniti paljusid siiski oma tahte vastaselt riigist lahkuma ja teise riiki elama asumaa. Kuigi üldiselt on see vangide vabastamine positiivne, on EL endiselt mures ajutiste vahistamiste perioodilise sagenemise ja inimõiguste kaitsjate jätkuva tagakiusamise pärast, aga ka üldisemalt sõna-, ühinemis- ja kogunemisvabaduse piiramise pärast riigis. See sõnum edastati korduvalt Kuuba ametivõimudele.

Teisest küljest on Kuuba saavutanud positiivseid tulemusi majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste põhiõiguste osas, sealhulgas hariduse ja tervishoiu abil ning rassilise, soolise ja seksuaalse sättumuse alusel toimuva diskrimineerimisega võitlemise teel. Kuuba on ratifitseerinud ka viis üheksast peamisest ÜRO inimõiguste konventsioonist. Kuuba on allkirjastanud, kuid mitte veel ratifitseerinud rahvusvahelise kodaniku- ja poliitiliste õiguste pakti ning majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste pakti.

ELi-Kuuba poliitilise dialoogi voor toimus 23. veebruaril 2011 Brüsselis, kus arutati põhjalikult inimõiguste olukorda Kuubas. Nagu teiste riikide puhul, on ka ELi-Kuuba poliitilise dialoogi keskmes endiselt inimõiguste küsimused. Vahepeal jätkati välisasjade nõukogu poolt 25. oktoobril 2010 algatatud arutelu, mille käigus analüüsitakse võimalusi edendada suhteid Kuubaga. Ka selles kontekstis on peamise tähtsusega jätkuvalt inimõiguste edasine areng riigis.

5.7.20. Dominikaani Vabariik

2011. aastal tehti inimõiguste valdkonnas edusamme, kuid probleemid on säilinud. 2010. aastal vastuvõetud põhiseadusega saavutati mitmed demokraatlikud muudatused, millest mõni vajab veel rakendamist (ombudsman, seadusandluse kodanikualgatus), kuid põhiseadus sisaldas ka mitmeid väga vastuolulisi elemente, eelkõige rände ja kodakondsusõiguste küsimustes. Lisaks keelatakse põhiseadusega abordi tegemine mis tahes asjaoludel ning seda riigis, kus esineb palju varases eas rasestumist, vägistamisi ja soolist vägivalda.

Dominikaani Vabariik on allkirjastanud enamuse asjakohastest rahvusvahelistest inimõiguste konventsioonidest ning riigi õigusaktid on üldiselt (eranditega) progressiivsed. Tegelikult on siiski mitmeid tõsisid lahendamata probleeme seoses soolise vägivalla, reproduktiivtervisega seonduva õiguse, politseivägivalla (kohtuvälised hukkamised) ning Haiti rändajate ja nende järeltulijate diskrimineerimisega. Kuigi kodanikuühiskonna kvaliteet on kõikuv, tuleb rõhutada kodanikuühiskonna organisatsioonide poolt võetud teadlikkuse suurendamise meetmeid, mida pidevalt toetatakse ELiga tehtava koostöö abil. 2011. aastal vastuvõetud ELi inimõiguste strateegia suunab ELi tegevust antud valdkonnas.

5.7.21. *Haiti*

EL jätkas toetuse osutamist inimõiguste tugevdamisele Haitil, rahastades EIDHR-CBSS programmi kaudu kolme uut projekti naiste ja laste õiguste kaitsmise valdkonnas. EL jätkas 2011. aastal valimisprotsessi toetamist, rahastades stabiliseerimisvahendi kaudu Ameerika Riikide Organisatsiooni valimiste vaatlusmissiooni ja lähetades riiki kuus ELi valimiste eksperti. EL on aidanud asjaomastel ELi liikmesriikidel valmistada ette Haiti esimest üldist korrapärast läbivaatamist ÜRO Inimõiguste Nõukogu raames, mis toimus 2011. aasta oktoobris Genfis. Lisaks on koostatud Haitit käsitlev ELi inimõigustealane strateegia ja nõukogu asjaomased töörühmad on arutanud selle vastuvõtmist. Haiti demokraatia tugevdamise küsimuses rahastati stabiliseerimisvahendi kaudu Madridi klubi teostatud kõrgetasemelist nõuandeprojekti, mille eesmärgiks oli tugevdada Haiti demokraatlike institutsioonide koostöömeelsust ja määrata kindlaks ühised seadusandlikud eesmärgid.

5.7.22. *Jamaica*

EL jätkas valitsusega korrapäraste kontaktide pidamist inimõigustealastes küsimustes, sealhulgas erikontaktide pidamist seoses ÜRO Inimõiguste Nõukogu raames 2011. aastal toimunud üldise korrapärase läbivaatamise järeelmeetmetega. Samuti kohtuti inimõiguste kaitsjatega, sealhulgas valitsusväliste organisatsioonidega, mille tegevusalaks on üldised inimõigustealased küsimused ja õiguskaitse kättesaadavus ning homo-, bi- ja transseksuaalidest vähemuste toetamine.

2011. aastal vastuvõetud Jamaicat käsitlevas inimõiguste riigistrateegias loetletud põhivaldkonnad ELi jaoks kajastavad ÜRO üldise korrapärase läbivaatamise raames esiletoodud prioriteete ja ÜRO Inimõiguste Nõukogu aruandes esitatud prioriteete. Need hõlmavad väidetavaid kohtuväliseid hukkamisi, riigiesindajate toimepandud kuritarvitusi, surmanuhtluse rakendamist, homo-, bi- ja transseksuaalidest vähemuste kohtlemist, vanglatingimusi ning naiste ja laste positsiooni ja kohtlemist Jamaica ühiskonnas.

ELi eelarvetoetuse programmide sihtrühmaks on asutused, kes teostavad järelevalvet julgeolekuteenistuste, inimõigustealase koolituse ja inimõiguslaste peamiste õigusaktide üle. EIDHri programmiga toetatakse ka valitsusväliseid organisatsioone, kes edendavad inimõigustealast teadlikkust ja aitavad inimõiguste rikkumiste ohvreid.

6. EUROOPA PARLAMENDI INIMÕIGUSI KÄSITLEV TEGEVUS

Inimõiguste ja demokraatlike põhimõtete ülemaailmne edendamine on jätkuvalt Euroopa Parlamendi töö oluline osa. Sellel prioriteetsel ülesandel on mitu mõõdet. Inimõiguste rikkumisi arutati 2011. aastal täiskogu istungitel, neid käsitlesid mitmed Euroopa Parlamendi resolutsioonid ning komisjonid tõstasid oma raportites korrapäraselt inimõigustealaseid küsimusi. Parlamentidevahelised delegatsioonid võtsid vastu uusi suuniseid, et tõstatada inimõigustealaseid küsimusi koostööpartneritega peetavatel kohtumistel. Euroopa Parlamendi president Jerzy Buzek pidas inimõigustealaseid küsimusi oma töö lahutamatuks osaks. Edward McMillan-Scott jätkas inimõigustega tegeleva asepresidendi ametikohal. Aasta jooksul tegi president Buzek üle 150 inimõigustealase avalduse ja kõne. Sahharovi võrgustiku konverentsi avamisel 23. novembril 2011 tehtud avalduses ütles ta: „Euroopa Parlamendis usume, et põhivabaduste hulka ei kuulu üksnes õigus elule ja füüsilisele puutumatusele, vaid ka sõna-, ajakirjandus-, usu- ja mõttevabadus. Nende vabaduste puudumise korral valitseb rõhumine ja väheste võim.”

Kooskõlas aluslepingutega, mille kohaselt on liidu alusväärtusteks universaalsed inimõigused ja demokraatia, mis on samuti ELi välistegevuse aluspõhimõteteks ja põhieesmärkideks, püüab Euroopa Parlament **integreerida inimõigusi** oma töösse. Inimõigustealaseid küsimusi arutatakse välisasjade komisjonis (AFET), kui käsitlusel on parlamendi raportid või erinevat liiki rahvusvahelised lepingud, mis sisaldavad inimõigustealaseid klausleid. Inimõigustealaseid klausleid sisaldavaid kaubanduslepinguid käsitletakse rahvusvahelise kaubanduse komisjonis (INTA).

Arengukomisjon (DEVE) ning naiste õiguste ja soolise võrdõiguslikkuse komisjon (FEMM) käsitlevad oma pädevuse piires samuti korrapäraselt ELi välissuhete inimõigustealaseid aspekte. AFET ja DEVE komisjonide esimehed on kaaseesistujad valimiste koordineerimisrühmas, mis koordineerib Euroopa Parlamendi tegevust seoses valimiste vaatlemisega.

Kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjon (LIBE) on juhtiv osaleja Euroopa Liidu siseste põhiõiguste küsimuses ning täidab olulisi ülesandeid ELi sisepoliitikate, näiteks rände- ja varjupaigapoliitika, välisaspektide küsimuses. Põhiseaduskomisjon (AFCO) ja õiguskomisjon (JURI) käsitlevad põhiseaduslikke ja õiguslikke küsimusi, mille hulka kuulub ka ELi ühinemine Euroopa inimõiguste konventsiooniga, mis omab mõjusid ka ELi välissuhetele.

Euroopa Parlamendi liikmed vaatasid 2011. aastal täiskogu istungitel, komisjonides, delegatsioonides ja töörühmades läbi komisjoni, nõukogu ja Euroopa välisteenistuse töö inimõiguste küsimustes. ELi **ühise välis- ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja** esines täiskogu istungitel ÜVJP küsimustes, sealhulgas inimõiguste ja demokraatia toetamise küsimustes. Euroopa välisteenistuse ja komisjoni esindajad osalesid korrapäraselt inimõiguste allkomisjoni koosolekutel. **Nõukogu inimõiguste töörühma** (COHOM) uus alaline eesistuja Engelbert Theuermann osales inimõiguste allkomisjoni aruteludel ning inimõiguste allkomisjoni esimees kutsuti osalema COHOMi koosolekutel.

Euroopa Parlament jälgis tähelepanelikult ka demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi (EIDHR) raames kogu maailmas võetud meetmeid; kõnealune rahastamisvahend on üks peamisi ELi vahendeid oma väärtuste edendamiseks. EIDHRI 2011. aasta tegevusprogrammi läbivaatamise käigus väljendas Euroopa Parlament korduvalt oma soovi osaleda senisest enam rahastamisvahendi prioriteetide kehtestamisel. Inimõiguste allkomisjoni esimehe juhitud **EIDHRI töörühm** jätkas 2011. aastal oma tööd ning kohtus komisjoni talitustega, et arutada iga-aastaseid tegevuskavasid rahastamisvahendi rakendamiseks.

Euroopa Parlament käsitleb oma töös inimõigusi välisasjade komisjoni **inimõiguste allkomisjonis** (DROI), mille esimees on Heidi Hautala ja 2011. aasta septembrist alates Barbara Lochbihler. Lissaboni lepingu järgses kontekstis tugevdas allkomisjon oma tihedaid tööalaseid suhteid Euroopa välisteenistusega, ELi teiste institutsioonide ja inimõiguslaste valitsusväliste organisatsioonidega.

Inimõiguste allkomisjon jälgib kinniste teabe- ja aruandekoosolekute kaudu ka inimõigustealaseid dialooge ja konsultatsioone, mida Euroopa välisteenistus kolmandate riikidega peab.

ÜRO inimõigustealase tegevuse ulatuslik jälgimine hõlmas kohtumisi DROI ja AFET koosolekutel osalenud ÜRO eriesindajate ja nõunikega, sealhulgas eriraportööriga Iraani küsimustes ja ÜRO peasekretäri erinõunikuga genotsiidi vältimise küsimustes. Inimõiguste ja demokraatia toetamise alaseid küsimusi käsitles ka ÜRO Peaassambleele lähetatud delegatsioon, mille kaaseesistujateks olid AFET ja DROI.

Samuti korraldas inimõiguste allkomisjon iseseisvalt mitme delegatsiooni külastuse või osales neis. DROI iga-aastase tööprogrammi osaks oli taas kord DROI delegatsiooni osalemine ÜRO Inimõiguste Nõukogu kevadisel kohtumisel. Enne visiiti võttis Euroopa Parlament vastu resolutsiooni, mis käsitles ÜRO Inimõiguste Nõukogu ja 2011. aastal läbiviidud läbivaatamisprotsessi.

Euroopa Nõukogu oli oluline partner mitmes inimõigustealases küsimuses. Koostööd tehti parlamentaarse assamblee komisjonide ja liikmetega. Inimõiguste allkomisjon pidas kõnelusi Euroopa Nõukogu inimõiguste voliniku Thomas Hammarbergiga. ELi ühinemine Euroopa inimõiguste konventsiooniga oli üks peamine Euroopa Parlamendi inimõigustealane jõupingutus 2011. aastal ning nii Euroopa Parlamendile kui Euroopa Nõukogule ühist huvi pakkuv küsimus. Allkomisjon pidas samuti arvamusevahetuse Euroopa Nõukogu parlamentaarse assamblee õigus- ja inimõiguskomisjoni raportööri Dick Martyga.

OSCE peasekretäri Lamberto Zannieriga novembris asetleidnud arvamustevahetus (mis toimus AFET ja DROI algatusel) andis võimaluse rõhutada **OSCE** inimõiguste alaste kohustuste tähtsust inimõiguste seisukohast.

Euroopa Parlament analüüsis mitmetes **2011. aastal vastuvõetud algatusraportites** erinevaid võimalusi inimõiguste ja demokraatia kaitsmiseks ja toetamiseks. Euroopa Parlament võttis algatusraporti põhjal 7. juulil 2011 vastu resolutsiooni **de mokratiseerimist toetava ELi välispoliitika kohta**. Raportis järeldatakse, et „pehme jõu“ rolli, mida EL rahvusvahelises süsteemis omab, saab tugevdada üksnes juhul, kui inimõiguste kaitsmine on kolmandate riikide suhtes kujundatud poliitikas ELi jaoks tõeline prioriteet, ning pakutakse välja võimalikke lahendusi demokraatia toetamise osas ühtsena lähenemisviisi loomiseks ELi välispoliitikas, tuginedes sihipärastele strateegiatele. Euroopa Parlament tervitas ka komisjoni ja kõrge esindaja otsust toetada **Euroopa demokraatia rahastu** loomist, mis on paindlik vahend demokraatliku muutuse toetuseks mittedemokraatlikes riikides ja üleminekuperioodis olevates riikides.

Euroopa Parlament on olnud Rahvusvahelise Kriminaalkohtu tugev ja järjepidev toetaja. Euroopa Parlament võttis 2011. aasta novembris vastu resolutsiooni **ELi toetuse kohta Rahvusvahelisele Kriminaalkohtule**. Resolutsioonis rõhutatakse vajadust suurendada poliitiliste ja diplomaatiliste meetmete abil kohtule osutatavat toetust. Resolutsiooniga tervitatakse ELi muudetud tegevuskava ning innustatakse nõukogu eesistujariiki koos komisjoni, Euroopa välisteenistuse ja liikmesriikidega pidama tegevuskava rakendamist prioriteetseks.

2011. aastal toimusid ajaloolised **arengud Põhja-Aafrikas, Lähis-Idas ja Pärsia lahe riikides**. Euroopa Parlament jälgis tähelepanelikult Araabia kevade sündmusi, mille keskmes olid inimõigused ja demokraatia. Euroopa Parlamendi reageering seisnes kuulamiste ja delegatsioonide visiitide korraldamises ning valimiste vaatlusmissiooni lähetamises Tuneesiasse. Euroopa Parlament jälgis Euroopa naabruspoliitika läbivaatamist, mille näol oli tegemist kõnealuste sündmustega tihedalt seotud protsessiga. Aprillis võttis Euroopa Parlament vastu kaks eraldiseisvat resolutsiooni, ühe lõunamõõtmelise ja teise idamõõtmelise kohta, et anda oma panus kõnealusesse läbivaatamisprotsessi.

Euroopa Parlament avaldas 14. detsembril 2011 vastuvõetud resolutsioonis **Euroopa naabruspoliitika läbivaatamise** kohta oma kindlat toetust komisjoni ja kõrge esindaja esitatud uuele lähenemisviisile, mis tugineb põhimõttele „rohkem rohkema eest” ning iga partnerriigi osas selgesõnaliselt määratletud kriteeriumitele ning hinnatavatele ja korrapäraselt jälgitavatele võrdlusalustele.

Rahvusvaheliste lepingute sõlmimiseks peetavate läbirääkimiste järelvalve küsimuses võttis Euroopa Parlament vastu soovitusel seoses läbirääkimistega ELi raamlepingu sõlmimiseks Liibüaga ning assotsieerimislepingute sõlmimiseks Moldova Vabariigi, Ukraina ja Gruusiaga.

Euroopa Parlament võttis vastu resolutsiooni **seksuaalse sättumuse ja soolise identiteedi** kohta, korrates oma muret seksuaalsest sättumusest ja soolisest identiteedist tulenevate arvukate inimõiguste rikkumiste ja ulatusliku diskrimineerimise pärast nii Euroopa Liidus kui kolmandates riikides.

Euroopa Parlament pööras jätkuvalt tähelepanu **inimõiguste kaitsjate** rollile, võttes järelmeetmeid parlamendi 2010. aasta raporti osas. Inimõiguste allkomisjon koostas avaldusi ja kirju, et vabastada silmapaistev inimõiguste alal tegutsev Süüria jurist Haytham Al-Maleh, kes lõpuks vangist ka vabastati. Euroopa Parlament hoidis jätkuvalt kontakti Sahharovi nimelise auhinna laureaadi ja Birma opositsiooniliidri Aun San Suu Kyiga ning sai temalt 2011. aastal kaks videosõnumit. Euroopa Parlamendis käsitleti Sergei Magnitsky (Venemaa), Ales Bialitski (Valgevene) ja David Kato (Uganda) juhtumeid, mis tuletasid meelde ohte, mida julged inimõiguste kaitsjad jätkuvalt peavad kogema.

2011. aastal alustati Euroopa Parlamendi liikmest raportöör Richard Howitti juhtimisel tööd seoses **Euroopa Parlamendi aastaaruandega inimõiguste kohta maailmas ja ELi poliitika kohta selles valdkonnas**, milles analüüsitakse Euroopa Liidu erinevate osalejate ja poliitikate rolle inimõiguste valdkonnas.

Sahharovi nimelise mõttevabaduse auhind anti 2011. aastal „Araabia kevadele”, mida kehastasid viis aktivisti tänu oma panusele Araabia riikide ajalooliste muutuste toetuseks: Asmaa Mahfouz (Egiptus), Ahmed al-Zubair Ahmed al-Sanusi (Liibüa), Razan Zaitouneh (Süüria), Ali Farzat (Süüria) ja postuumselt Mohamed Bouazizi (Tuneesia).

Euroopa Parlament on Sahharovi nimelist mõttevabaduse auhinda alates 1988. aastast igal aastal välja andnud seda väärivatele isikutele, kes on seisnud sõnavabaduse, demokraatia, õigusriigi ja sallivuse eest.

2011. aastal töötati välja **Sahharovi auhinna võrgustik**, mis võimaldab auhinna laureaatel vahetada parimaid tavasid ja kogemusi inimõiguste kaitsjatena. Enamus endisi laureaate osales 2011. aasta novembris toimunud Sahharovi auhinna võrgustiku kõrgetasemelisel kohtumisel, mille korraldas Euroopa Parlamendi president. 2011. aastal toimunud inimõigustealasel konverentsil ja Sahharovi auhinna võrgustiku avalikul arutelul naiste rolli kohta üleminekuühiskondades loodi kontakte inimestega, kes kogu maailmas võitlevad inimõiguste eest. Kõnealustel üritustel osalenud Sahharovi auhinna laureaate hulka kuulusid Hauwa Ibrahim, Wei Jing Sheng, Salih Mahmoud Osman, Alecsandr Milinkievic, *Reporters without Borders*, Zhanna Litvina (Valgevene ajakirjanike liit), Taslima Nasrin, Salima Ghezali, Leyla Zana, *Ladies in White (Damas de blanco)* ja *Oslobodjenje*. Aun San Suu Kyi saatis konverentsile videosõnumi. Sahharovi auhinna laureaadid andsid väga positiivse hinnangu nii auhinna kui selle ülemaailmsele panusele nende võitluse nähtavaks ja usaldusväärseks muutmisel.

Samuti jätkas Euroopa Parlament igal kuul arutelude korraldamist, millel käsitleti kiireloomulisi inimõiguste, demokraatia ja õigusriigi põhimõtte rikkumiste juhtumeid. Euroopa Parlament võttis 2011. aastal vastu 53 inimõigustealast resolutsiooni (vt lisa 1).

2011. aasta aprillis võeti parlamentaarsete delegatsioonide esimeeste konverentsil vastu uued suunised Euroopa Parlamendi delegatsioonidele, mille alusel lisada inimõigustealased küsimused Euroopa Parlamendi kõigi delegatsioonide visiitide ja kohtumiste päevakorda ning mitmepoolsete kohtumiste päevakorda. Vastavalt dokumendile „Erisuunised Euroopa Parlamendi liikmete poolt inimõiguste- ja demokraatlaste meetmete võtmiseks visiitide käigus kolmandatesse riikidesse” innustatakse Euroopa Parlamendi kõiki delegatsioone käsitlema oma kontaktides ametivõimudega inimõigustega seonduvaid küsimusi ja kohtuma inimõiguste kaitsjatega.

Euroopa Parlamendi poolt **2011. aastal inimõiguste allkomisjoni osalusel läbiviidud delegatsioonide** hulka kuulus Tuneesia eridelegatsioon (koos AFETiga) ja Euroopa Parlamendi alaline Magribi delegatsioon. DROI delegatsioon Hondurases ja Mehhikos viis mõlemas riigis läbi äärmiselt intensiivse ja kõrgetasemelise visiidi. Inimõiguste allkomisjoni esimees osales samuti AFETi visiidil Kesk-Aasiasse, mis oli seotud läbirääkimistega, mida peetakse ELi ja Türkmenistani vahelise partnerlus- ja koostöölepingu sõlmimiseks.

Inimõiguste allkomisjonis korraldati 2011. aastal järgmised **kuulamised** (mõned toimusid koostöös teiste komisjonide või delegatsioonidega):

- Õigus veele ja sanitaartingimustele
- Kastisüsteemist tulenev diskrimineerimine Lõuna-Aasias
- Demokraatia toetamine
- Vähemused ja esindamata inimesed
- Ajakirjandusvabadus, sealhulgas ajakirjanike kaitsmine relvastatud konfliktide ajal
- Rahvusvaheline piinamisohvrite toetuspäev
- ELi toetus Rahvusvahelisele Kriminaalkohtule: probleemidega tegelemine ja nende ületamine
- Inimõigused Kagu-Aasias, eelkõige Indoneesias

- Turkmeenide inimõiguste olukord Iraagis
- Inimõigused Hiinas, eelkõige inimõiguste kaitsjate olukord
- Homo-, bi- ja transseksuaalide ning mõlemasooliste isikute inimõigused maailmas
- Inimõiguste olukord Venemaal ja Põhja-Kaukaasias
- Inimõigused Türgis, pidades silmas komisjoni eelseisvat eduaruannet
- Homo-, bi- ja transseksuaalide ning romade õigused Lääne-Balkani riikides
- Inimõigused Hiinas ja Euroopa Liidu roll
- Inimõiguste kaitsjaid käsitleva raporti järeelmeetmed

Lisaks sellele andsid erinevad mõttevahetused Euroopa Parlamendi liikmetele võimaluse arutada olukorda erinevates riikides või erinevaid horisontaalseid prioriteete Euroopa välisteenistuse, välisekspertide, suursaadikute, rahvusvaheliste organisatsioonide esindajate ning riiklike, piirkondlike ja rahvusvaheliste valitsusväliste organisatsioonidega.

Allkomisjoni inimõigustealase töö täiendamiseks pakub parlamendi välissuhete poliitikaosakond tuge kas ülevaadete ja muu taustamaterjali koostamise kaudu või tellides välisuuringuid. 2011. aastal koostati ja esitati inimõiguste allkomisjonis järgmised inimõigustealase välispoliitikaga seotud uuringud:

- Euroopa Liit ja ÜRO Inimõiguste Nõukogu läbivaatamine
- ELi inimõiguste poliitika Venemaa suhtes
- Piinamise ja salajase kinnipidamise alane seminar: ÜRO seisukoht ja ELi roll
- Rändepoliitika mõju inimõigustele Euroopa naabruses
- Inimõigused idapartnerluse riikides
- Inimõigustealased võrdlusalused ELi välispoliitikas
- Idapartnerluse riikide ombudsmanide toetamine

Euroopa Parlamendi alalised delegatsioonid säilitavad suhteid riikide või piirkondlike organitega. Delegatsiooni visiidid annavad olulise võimaluse kolmandas riigis otse suhelda parlamendiliikmete, valitsusametnike ja kodanikuühiskonnaga. Brüsselis ja Strasbourgis toimuvatel delegatsioonide kohtumistel osalevad korrapäraselt ka asjaomaste riikide suursaadikud, Euroopa välisteenistus, valitsusvälised organisatsioonid ja teised koostööpartnerid ning inimõigustealased küsimused on sellistel kohtumistel korrapäraselt päevakorras (näiteks Iraani ja Hiina puhul). Delegatsioonide esimehed saadavad sageli kirju (tavaliselt asjaomase riigi suursaadikule) ja teevad avaldusi seoses inimõiguste konkreetsete rikkumistega.

Euroopa Parlament teeb samuti koostööd maailma riikide parlamentidega, kasutades selleks parlamentidevahelist koostööassambleed ja parlamentaarset ühisassambleed. Euroopa Parlamendi liikmed ja kolmandate riikide parlamentide liikmed kohtuvad kõnealuste assambleede raames, et arutada ühiseid probleeme, sealhulgas inimõiguste ja demokraatiaga seonduvaid küsimusi. Moodustatud on järgmised parlamentaarsed ühisassambleed: Vahemere Liidu parlamentaarne assamblee, Euroopa – Ladina-Ameerika parlamentaarne assamblee ning AKV-ELi parlamentaarne ühisassamblee. Selleks, et anda parlamentaarne mõõde ELi idapartnerluse algatusele, asutati 2011. aastal parlamentaarne assamblee EURONEST, mis sisaldab ka poliitiliste küsimuste, inimõiguste ja demokraatia komisjoni ning sotsiaalküsimuste, kultuuri, hariduse ja kodanikuühiskonna komisjoni.

Vahemere Liidu parlamentaarne assamblee raames kohtuvad parlamendiliikmed ja Euroopa Parlamendi liikmed ELi liikmesriikidest ja Vahemere piirkonna riikidest, kes osalevad Euroopa ja Vahemere piirkonna partnerluses, sealhulgas Alžeeria, okupeeritud Palestiina alad, Egiptus, Jordaania, Iisrael, Liibanon, Maroko, Süüria, Tuneesia ja Türgi. Vahemere Liidu parlamentaarse assamblee seitsmes istungjärg kogunes 3. ja 4. märtsil Roomas, et arutada Vahemere piirkonna lõunapoolsetes riikides toimuvaid poliitilisi sündmusi. Inimõigustealaste küsimuste käsitlemise eest vastutab assamblee poliitiliste küsimuste, julgeoleku ja inimõiguste komisjon.

Euroopa – Ladina-Ameerika parlamentaarse assamblee viies korraline täiskogu istungjärg toimus 18.–19. mail 2011 Uruguays Montevideos. Inimõigustealaste küsimuste käsitlemise eest vastutab assamblee poliitiliste küsimuste, julgeoleku ja inimõiguste komisjon.

AKV-ELi parlamentaarse ühisassamblee raames kohtuvad Euroopa Parlamendi liikmed ja valitud esindajad nendest Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riikidest, kes on allkirjastanud Cotonou lepingu. Oluline osa parlamentaarse ühisassamblee tööst on pühendatud inimõiguste ja demokraatia ning inimsuse ühiste väärtuste edendamisele, mille tulemusel on mõlemad osapooled ÜRO konverentside raames võtnud ühiseid kohustusi. Inimõigustega seoses võeti 16.–18. mail 2011 Budapestis toimunud 21. istungjärgul vastu resolutsioon demokraatia tuleviku osas esinevate probleemide ning AKV riikide ja ELi liikmesriikide põhiseadusliku korra austamise kohta.

Parlamentaarset assamblee EURONEST asutamisistung toimus 3. mail 2011 Brüsselis. Selle avas Euroopa Parlamendi president Jerzy Buzek, kes märkis, et idapartnerluse riikides tuleb tugevdada demokraatlikku reformiprotsessi. Esimene korraline istungjärg toimus 14.15. septembril Strasbourgis, millele eelnesid assamblee nelja komisjoni istungid, sealhulgas poliitiliste küsimuste, inimõiguste ja demokraatia komisjoni istung.

Lisaks sellele toimus 2011. aastal mitu parlamentidevahelist kohtumist, mille päevakorras olid olulisel kohal inimõigustealased küsimused. Inimõiguste allkomisjon korraldas koos arengukomisjoniga 11. oktoobril 2011 parlamentidevahelise komisjonide kohtumise riikide parlamentidega „Inimõigustealane tingimuslikkus arengupoliitikas”. Tegemist oli esimese täiemahulise parlamentidevahelise kohtumisega pärast Lissaboni lepingu jõustumist, mis oli pühendatud inimõiguste ja arengu vahelisele seosele. Euroopa Parlamendi liikmed ja riikide parlamentide liikmed arutasid peamiselt küsimusi, kas inimõigustealane tingimuslikkus takistab vaesuse vähendamist ning kui tulemuslik see saab olla keskkonnas, kus tegutseb palju abiandjaid.

Valimiste vaatlemine väljendab Euroopa Parlamendi pühendumist demokraatia, õigusriigi ja inimõiguste arendamise ja tugevdamise toetamisele. Euroopa Parlamendi liikmed osalevad kas valimiste Euroopa Liidu vaatlusmissioonides või valimiste rahvusvahelistes vaatlusmissioonides. Viimasel juhul osaleb Euroopa Parlamendi delegatsioon kõnealuses missioonis ja kooskõlastab oma tegevust OSCE demokraatlike institutsioonide ja inimõiguste bürooga ning OSCE, Euroopa Nõukogu ja NATO parlamentaarsete assambleedega.

Euroopa Parlamendi valimiste koordineerimisrühm vastutab valimiste vaatlemise alaste Euroopa Parlamendi tegevuste üldise korraldamise eest. Valimiste koordineerimisrühm täitis 2011. aastal esimest korda oma uut nõuandvat rolli ning andis nõu kõrgele esindajale ja asepresidendile Catherine Ashtonile valimiste Euroopa Liidu vaatlusmissioonide kindlaksmääramise ja kavandamise küsimuses. Valimiste koordineerimisrühm etendas ka olulist rolli Euroopa Parlamendi liikmete ametissenimetamisel valimiste Euroopa Liidu vaatlusmissioonide peavaatlejatena.

Euroopa Parlament osales 2011. aastal järgmistes valimiste vaatlusmissioonides:

Kosovo	Parlamendivalimised (kordusvalimised kolmes omavalitsuses)	9.1.2011
Sudaan	Lõuna-Sudaanis toimunud referendum	9-17.1.2011
Tšaad	Parlamendivalimised	13.2.2011
Uganda	Üldvalimised	18.2.2011
Nigeeria	Presidendivalimised	16.4.2011
Peruu	Presidendivalimised	5.6.2011
Sambia	Üldvalimised	20.9.2011
Tuneesia	Põhiseaduslik assamblee	23.10.2011
Kõrgõzstan	Presidendivalimised	30.10.2011
Nicaragua	Üldvalimised	6.11.2011
Kongo Demokraatlik Vabariik	Presidendivalimised	28.11.2011

Lisaks otsustas Euroopa Parlament, võttes arvesse 2011. aasta mais Albaanias toimunud kohalike valimiste tähtsust, erandkorras lähetada Albaaniasse eridelegatsiooni valimisprotsessi vaatlemiseks.

Parlamendid on toimiva demokraatia kesksed elemendid ning just demokraatia raames on kõige tõenäolisem, et inimõigusi austatakse ja kaitstakse aktiivselt. Euroopa Parlamendis tegutseb **parlamentaarne demokraatia edendamise amet (OPPD)**, mille eesmärk on toetada parlamentaarset arengut uutes ja tärkavates demokraatiates. OPPD toetust saavad kolmandate riikide parlamendid, nende liikmed ja ametnikud. OPPD toetus hõlmab institutsionaalse suutlikkuse arendamist, kohalikele vajadustele kohandatud toetusprogrammide osutamist, vastastikuse toetuse ja kogemuste vahetamise teostamist ning valimiste vaatlusmissioonide järelmeetmeid, mille eesmärk on laiendada demokratiseerumisele osutatavat toetust kogu valimistsüklile.

OPPD korraldas 2011. aastal Egiptuse poliitaktivistide suure rühma visiidi Euroopa Parlamenti; nimetatud aktivistid esindasid poliitiliste erakondade, rühmade ja presidendikandidaatide laia spektrit. OPPD demokraatia stipendiumiprogrammi partneriteks on MERCOSURI ja PARLACENi parlamentaarsed assambleed ning Tšiili (alamkoda), Armeenia, Ghana, Mauritaania ja Togo parlamendid. OPPD toetas Demokraatiade Ühenduse parlamentaarset foorumit, täites aktiivselt nõuandvat rolli, korraldades kohtumise Brüsselis ning osaledes foorumi korraldatud kohtumistel Tbilisis, Vilniuses ja Washingtonis. OPPD korraldas 2011. aastal koos organisatsiooniga *National Democratic Institute for International Affairs* demokraatia toetamise alase koostöö tugevdamise transatlantilise dialoogi kõrgetasemelise kohtumise.

Euroopa Parlamendi erinevate komisjonide ja üksuste inimõigustealase töö sünergia suurendamise ja sidusamaks muutmise eesmärgil korraldas **ELi inimõiguste poliitikaga tegelev töörühm**, mis koosneb Euroopa Parlamendi erinevate talituste töötajatest, aasta jooksul korrapäraselt koosolekuid.

Kuna esines vajadus ja soov täiendavalt tugevdada Euroopa Parlamendi poolt inimõiguste valdkonnas ja demokraatia edendamiseks võetavaid meetmeid, loodi parlamendi välispoliitika peadirektoraadi raames uus direktoraat, mis tegeleb demokraatia toetamise küsimustega ja mis kavandatu kohaselt alustab oma tööd 2012. aastal.

7. LÜHENDITE LOETELU

AA	Association Agreement
AFCO	Constitutional Affairs Committee
AFET	Committee on Foreign Affairs
AMISOM	African Union Mission in Somalia
APRM	African Peer Review Mechanism
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations
ASEM	Asia-Europe Meeting
ATP	Anti-Terrorism Proclamation
AU	African Union
BICI	Independent Commission of Inquiry
BiH	Bosnia and Herzegovina
CAT	Convention against Torture
CBSS	Country-Based Support Schemes under the EIDHR
CEDAW	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women
CEDEAO	
CEDEF	convention internationale sur l'élimination de toutes les formes de discrimination à l'égard des femmes
CENIT	national Electoral Commission

CEPOL	
CFSP	Common Foreign Security Policy
CHT	Chittagong Hill Tracts
CICIG	International Commission Against Impunity in Guatemala
CoE	Council of Europe
COHOM	Council Human Rights Working Group
COREPER	
CPT	Committee for the Prevention of Torture
CRPD	UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities
CSDP	Common Security and Defence Policy
CSO	Civil Society Organisation
CSR	Corporate Social Responsibility
CSW	Commission on the Status of Women
CVJR	Truth, Justice and Reconciliation Commission
DAS	Departamento Administrativo de Seguridad
DCFTA	Deep and Comprehensive Free Trade Area
DCI	Development Cooperation Instrument
DCI	Dialogues Facility Fund
DDPA	Durban Declaration and Programme of Action
DEVE	Committee on Development
DPRK	Democratic People's Republic of Korea
DRC	Democratic Republic of Congo
DROI	Human Rights Subcommittee of the European Parliament
EA	Electoral assistance
EaP	Eastern Partnership
EASO	European Asylum Support Office
EC	European Commission

ECCC	Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia
ECCC	Extraordinary Chambers in the Court of Cambodia
ECG	Election Coordination Group
ECG	Election Coordination Group
ECHR	European Convention on Human Rights
ECRI	European Commission against Racism and Intolerance
EDF	European Development Fund
EED	European Endowment for Democracy
EEM	Election expert missions
EIB	European Investment Bank
EIDHR	European Initiative for Democracy and Human Rights
EMB	electoral management bodies
EMRIP	Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples
ENI	European Neighbourhood Instrument
ENP	European Neighbourhood Policy
ENPI	European Neighbourhood and Partnership Instrument
EOM	Election observation missions
EP	European Parliament
EPJUST	EU-Philippines Justice Support Programme
EU MS	EU Member States
EUD	EU Delegation
EUJUST LEX	Integrated Rule of Law Mission for Iraq
EUMM	EU Monitoring Mission
EUPM	EU Police Mission
EUPOL	European Union Police Mission in Afghanistan

EUPOL COPPS	European Union Police Mission for the Palestinian Territories
EURA	EU Readmission Agreement
EUREMA	EU Relocation from Malta
EURODAC	system for comparing fingerprints of asylum seekers and some categories of illegal immigrants
EUROJUST	European Union's Judicial Cooperation Unit
EUROPOL	law enforcement agency of the European Union
EUSR	EU Special Representative
EUTM	European Union military mission to contribute to the training of security forces
FAC	Foreign Affairs Council
FED	Fonds européen de développement
FEMM	Women's Rights and Gender Equality Committee
FfGE	Financing for Gender Equality
FICs	Forum Island Countries
FIDH	Fédération internationale des ligues des droits de l'Homme
FoE	freedom of expression
FoRB	freedom of thought, conscience and religion or belief
FRONTEX	EU Agency promoting, coordinating and developing European border management
FYROM	Former Yugoslav Republic of Macedonia
GAMM	Global Approach to Migration and Mobility
GCC	Gulf Cooperation Council
GCTF	Global Counter-Terrorism Forum

GNU	Government of National Unity
GoE	Government of Ethiopia
GRULAC	UN Group of Latin America and Caribbean Countries
GSP	EU's Generalised System of Preferences
HIV	Human immunodeficiency virus
HOMs	EU Heads of Missions
HR	High Representative
HR VP	High Representative Vice-President
HRC	UN Human Rights Council
HRDO	Human Rights Defender's Office
HRDs	Human Rights Defenders
ICC	International Criminal Court
ICCPR	International Covenant on Civil and Political Rights
ICERD	International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination
ICHR	Independent Commission for Human Rights
ICT	information and communication technology
ICTY	International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia
IDPs	Internally Displaced Persons
IHL	international humanitarian law
ILO	International Labour Organisation

IMT	International Monitoring Team
INEC	Independent National Electoral Committee
INGO	International nongovernmental organisation
INTA	Committee on International Trade
IPA	Instrument for Pre-Accession Assistance
ISAF	International Security Assistance Force
ITC-ILO	International Training Centre of the ILO
JA	Council Joint Actions
JURI	Legal Affairs Committee
JWF	Angola-EU Joint Way Forward
LAS	League of Arab States
LGBT	Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender
LGBTI	Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Intersex
LIBE	Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs
MDG	Millennium Development Goals
MENA	Middle East and North Africa
MEP	Member of the European Parliament
MERCOSUR	Common Market of the South
MFF	Multiannual Financial Framework
NDC	National Dialogue Committee
NDI	National Democratic Institute for International Affair

NGO	Nongovernmental organisation
NSA	Non-State Actors
NSF	Somali National Security Forces
NSS	National Security Service
NTC	National Transitional Council
OAS	Organisation of American States
ODIHR	Office for Democratic Institutions and Human Rights
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
OFA	Ohrid Framework Agreement
OHCHR	United Nations High Commissioner for Human Rights
OIC	Organisation of Islamic Cooperation
OMCT	Organisation Mondiale Contre la Torture
OPCAT	Optional Protocol to the Convention against Torture
OPPD	Office for the Promotion of Parliamentary Democracy
oPt	Occupied Palestinian Territory
OSCE	Organisation for Security and Cooperation in Europe
OSCE	Organisation for Security and Cooperation in Europe
OSCE PA	Parliamentary Assemblies of the Organisation for Security and Co-operation in Europe

PA	Palestinian Authority
PACE	Parliamentary Assembly of the Council of Europe
PARLACEN	Parlamento Centroamericano
PCA	Partnership and Cooperation Agreement
PCA	Partnership and Cooperation Agreement
PCNA	Post-Crisis Needs Assessment
PDO	Public Defenders Office
PMSC	private military and security companies
PSWG	Peace Support Working Group
RCCR	Royal Committee on Constitutional Review
RTG	Royal Thai Government
SAA	Stabilisation and Association Agreement
SADC	Southern African Development Community
SAF	Sudan Armed Forces
SAP	Stabilisation and Association Process
SPLA	Sudan People's Liberation Army
SPRING	Support to Partnership, Reform and Inclusive Growth Programme
SPT	UN Subcommittee on Prevention of Torture
SRT	Special Rapporteur on Torture
TAIEX	Technical Assistance and Information Exchange Instrument
TDCA	Trade Cooperation and Development Agreements
TIPNIS	Territorio Indigena Parque Natural Isiboro Sécure
US	United States of America
UAE	United Arab Emirates
UfM	Union for the Mediterranean
UN	United Nations
UNAMA	United Nations Assistance Mission in Afghanistan

UNAMID	United Nations-African Union Mission in Darfur
UNCAT	United Nations Convention against Torture
UNDP	United Nations Development Programme
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation
UNGA	United Nations General Assembly
UNGP	United Nations Guiding Principle
UNHCR	UN Refugee Agency
UNICEF	United Nations Children's Fund
UNMIS	United Nations Missions in Sudan
UNSCR	United Nations Security Council Resolution
UPR	Universal Periodic Review
USA	United States of America
USICVR	Unidad de seguimiento a las recomendaciones de la Comisión Verdad y Reconciliación
WCAR	World Conference against Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance

ANNEX 1 - PLEDGES MADE TO THE 31ST INTERNATIONAL CONFERENCE OF THE RED CROSS AND RED CRESCENT, GENEVA, 28 NOVEMBER TO 1 DECEMBER 2011.

For the years 2012-2015, we, the European Union and its Member States (Austria, Belgium, Bulgaria, Cyprus, Czech Republic, Denmark, Estonia, Finland, France, Germany, Greece, Hungary, Ireland, Italy, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Malta, Netherlands, Poland, Portugal, Romania, Slovakia, Slovenia, Spain, Sweden, United Kingdom), hereby pledge:

1. Missing persons

The EU and its Member States are concerned by the enforced disappearance of persons during armed conflicts and by the profound humanitarian consequences borne by families of missing persons in these circumstances.

The EU Member States therefore pledge:

- to consider ratifying the 2006 Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance ;
- to consider adopting other measures aiming at avoiding enforced disappearances, such as those included in the model law suggested by the ICRC;
- to support mechanisms to investigate effectively and resolve the cases of missing persons in several regions of the world;
- to encourage processes acknowledging the rights and needs of families of missing persons and aiming at adjusting national legislation and programmes to meet these needs.

2. International Criminal Court

The EU and its Member States consider that those who have committed serious crimes of concern to the international community, including war crimes, crimes against humanity or the crime of genocide should be brought to justice.

In line with their efforts to fight impunity, the EU and its Member States pledge:

- to continue to promote the universality and preserve the integrity of the Rome Statute;
- to include the fight against impunity for the most serious crimes of international concern as one of the shared values of the EU and its partners through the insertion of provisions concerning the ICC and international justice into EU agreements with third parties;
- to continue their support to the Court, civil society and to third States interested in receiving assistance in order to become party to the Rome Statute or to implement it;

3. International Humanitarian Law Instruments

The EU and its Member States are convinced that national implementation and enforcement of international humanitarian law and other relevant legal instruments which have an impact on international humanitarian law are of great importance and fall under States' responsibilities.

In line with the EU Guidelines on promoting compliance with International Humanitarian Law, the EU Member States pledge:

- to work towards further participation in the principal international humanitarian law instruments and other relevant legal instruments which have an impact on international humanitarian law by considering ratification of the following instruments to which they are not yet all party, namely:

Additional Protocol III to the Geneva Conventions;

The Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict and its First and Second Protocols;

The Optional Protocol to the UN Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict;

The Ottawa Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines;

Protocol II, as amended on 3 May 1996, and Protocol V to the 1980 Convention on Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons which May Be Deemed to Be Excessively Injurious or to Have Indiscriminate Effects;

The Convention on the prohibition of military use of environmental modification techniques.

In order to improve implementation of international humanitarian law at the national level the EU and its Member States pledge:

- to support States in their efforts to adopt relevant national legislation pertinent to their international humanitarian law obligations;

to support the existing international humanitarian law mechanisms and to envisage, if deemed relevant, making use of the services of the International Humanitarian Fact-Finding Commission constituted under Article 90 of Additional Protocol I.

4. Promotion and dissemination of international humanitarian law

The EU and its Member States underline that proper training in, and dissemination of, international humanitarian law is required to ensure better compliance with international humanitarian law in time of armed conflict.

In line with the EU Guidelines on promoting compliance with International Humanitarian Law and the 2007 European Consensus on Humanitarian Aid, the EU and its Member States pledge:

- to pursue their efforts in promoting dissemination and training in international humanitarian law in third countries, including in peacetime, in particular to national authorities, armed non-state actors and humanitarian actors.

The EU Member States pledge:

- to continue their efforts in promoting dissemination and training in international humanitarian law inside the EU, in particular to military and civilian personnel, involved in crisis management operations.

5. Fundamental Procedural and other Guarantees

The EU and its Member States reaffirm their determination to respect fundamental procedural guarantees for all persons detained in relation to an armed conflict as enshrined in the applicable rules of international humanitarian law and/or international human rights law.

The EU and its Member States therefore pledge to promote respect of fundamental procedural guarantees through a wide range of measures including:

- Training for staff participating in EU military and civilian crisis management operations in fundamental procedural guarantees.

- Endeavouring to ensure implementation of those standards by third parties involved in EU operations.
- Supporting dissemination and training sessions on implementation of fundamental procedural guarantees.
- Recalling the importance of respecting fundamental procedural guarantees in dialogue with other States.

6. Anti-Personnel Landmines, Cluster Munitions, Improvised Explosive Devices and

Explosive Remnants of War

The EU and its Member States are concerned by the threats posed by anti-personnel landmines, cluster munitions, improvised explosive devices and explosive remnants of war.

The EU Member States therefore pledge:

- to advocate as appropriate in support of international instruments seeking to address humanitarian hazards of explosive remnants of war, cluster munitions, improvised explosive devices and anti personnel landmines;
- to encourage as appropriate States Parties to the Anti-Personnel Mine Ban Convention and the Convention on Cluster Munitions to make timely reports in accordance with the relevant provisions of these treaties.

Joint pledge by EU Member States and National Red Cross Societies

1 Strengthening international humanitarian law through the adoption of an effective Arms Trade Treaty

The European Union Member States and their National Red Cross Societies, noting the utility of the 2008 EU Common Position defining common rules governing the control of exports of military technology and equipment and related EU instruments, are concerned that the widespread availability of weapons facilitates violations of international humanitarian law, and hampers the provision of assistance to victims of armed conflict, and are convinced of the relevance of promoting and further strengthening the regulatory framework governing transfers of conventional arms.

In line with the updated EU Guidelines on promoting compliance with International Humanitarian Law and the relevant Council Conclusions, the European Union Member States, with support from their respective National Red Cross Societies, therefore pledge:

- to engage in an exchange of information, to the extent considered appropriate and pertinent by the European Union Member States, on the negotiation in 2012 of a strong and robust Arms Trade Treaty with the highest possible legally binding standards which would prevent conventional weapons from being used to violate international humanitarian law.

2. LISA - 2011. AASTAL TEHTUD INIMÕIGUSTEALASED RESOLUTSIOONID

Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122 - kiireloomulised arutelud või resolutsioonid

Euroopa Parlamendi kodukord, punkti 110 alapunkt 2 - resolutsioonid avalduste kohta

Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 48 - omaalgatuslik menetlus

1. Euroopa Parlamendi 20. jaanuari 2011. aasta resolutsioon Pakistani, eelkõige kuberner Salmaan Taseeri mõrva kohta

2011/2522(RSP)

Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122

2. Euroopa Parlamendi 20. jaanuari 2011. aasta resolutsioon Iraani ja Nasrin Sotoudehi juhtumi kohta

2011/2524(RSP)

Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122

3. Euroopa Parlamendi 19. jaanuari 2011. aasta resolutsioon olukorra kohta Haitis aasta pärast maavärinat: humanitaarabi ja ülesehitustöö

2010/3018(RSP)

Euroopa Parlamendi kodukord, punkti 110 alapunkt 2

4. Euroopa Parlamendi 20. jaanuari 2011. aasta resolutsioon kristlaste olukorra ja usuvabaduse kohta

2011/2521(RSP)

Euroopa Parlamendi kodukord, punkti 110 alapunkt 2

- 5. Euroopa Parlamendi 20. jaanuari 2011. aasta resolutsioon Brasiilia kohta: Cesare Battisti väljaandmine**
2011/2523(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122
- 6. Euroopa Parlamendi 20. jaanuari 2011. aasta resolutsioon olukorra kohta Valgevenes**
2011/2514(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkti 110 alapunkt 2
- 7. Euroopa Parlamendi 17. veebruari 2011. aasta resolutsioon Jeemeni kohta: alaealiste kurjategijate kohtulikule vastutusele võtmine, eriti seoses Muhammed Taher Thabet Samoumi juhtumiga**
2011/2572(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122
- 8. Euroopa Parlamendi 17. veebruari 2011. aasta resolutsioon piirikonfliktide kohta Tai ja Kambodža vahel**
2011/2571(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122
- 9. Euroopa Parlamendi 17. veebruari 2011. aasta resolutsioon David Kato tapmise kohta Ugandas**
2011/2573(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122
- 10. Euroopa Parlamendi 17. veebruari 2011. aasta resolutsioon õigusriigi põhimõtete järgimise kohta Venemaal**
2011/2515(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkti 110 alapunkt 2

- 11. Euroopa Parlamendi 17. veebruari 2011. aasta resolutsioon olukorra kohta Egiptuses**
2011/2555(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkti 110 alapunkt 2
- 12. Euroopa Parlamendi 10. märtsi 2011. aasta resolutsioon ÜRO inimõiguste nõukogu**
16. istungjärgu prioriteetide ja 2011. aasta läbivaatamise kohta
2011/2570(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkti 110 alapunkt 2
- 13. Euroopa Parlamendi 10. märtsi 2011. aasta resolutsioon Pakistani, eelkõige Shahbaz**
Bhatti mõrva kohta
2011/2612(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122
- 14. Euroopa Parlamendi 10. märtsi 2011. aasta resolutsioon lõunanaabruse ja eriti Liibüa**
kohta
2011/2616(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkti 110 alapunkt 2
- 15. Euroopa Parlamendi 10. märtsi 2011. aasta resolutsioon Kashgari (Xinjangi Uiguuri**
autonoomne piirkond, Hiina) olukorra ja kultuuripärandi kohta
2011/2614(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122
- 16. Euroopa Parlamendi 10. märtsi 2011. aasta resolutsioon Euroopa Liidu suhtumise**
kohta Iraani
2010/2050 (INI)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 48

- 17. Euroopa Parlamendi 10. märtsi 2011. aasta resolutsioon Valgevene (eelkõige Aless Mihhalevitši ja Natalia Radini kohtuasjade) kohta**
2011/2613(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122
- 18. Euroopa Parlamendi 7. aprilli 2011. aasta resolutsioon Zimbabwe kohta**
2011/2658(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122
- 19. Euroopa Parlamendi 7. aprilli 2011. aasta resolutsioon Nepalis eksiilis asuva Tiibeti valitsuse valimiste keelamise kohta**
2011/2657(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122
- 20. Euroopa Parlamendi 7. aprilli 2011. aasta resolutsioon olukorra kohta Süürias, Bahreinis ja Jeemenis**
2011/2645(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkti 110 alapunkt 2
- 21. Euroopa Parlamendi 7. aprilli 2011. aasta resolutsioon olukorra kohta Côte d'Ivoire'is**
2011/2656(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkti 110 alapunkt 2
- 22. Euroopa Parlamendi 7. aprilli 2011. aasta resolutsioon Ai Weiwei juhtumi kohta**
2011/2664(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122
- 23. Euroopa Parlamendi 12. mai 2011. aasta resolutsioon olukorra kohta Sri Lankal**
2011/2684(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122

24. Euroopa Parlamendi 12. mai 2011. aasta resolutsioon Valgevene kohta

2011/2686(RSP)

Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122

25. Euroopa Parlamendi 12. mai 2011. aasta resolutsioon Aserbaidžaaani kohta

2011/2685(RSP)

Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122

26. Euroopa Parlamendi 9. juuni 2011. aasta resolutsioon Ukraina kohta: Julia Tõmošenko ja teiste eelmise valitsuse liikmete juhtumid

2011/2714(RSP)

Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122

27. Euroopa Parlamendi 9. juuni 2011. aasta resolutsioon Sudaani ja Lõuna-Sudaani olukorra kohta pärast 2011. aasta rahvahääletust

2011/2717(RSP)

Euroopa Parlamendi kodukord, punkti 110 alapunkt 2

28. Euroopa Parlamendi 9. juuni 2011. aasta resolutsioon ELi ja Venemaa tippkohtumise kohta

2011/2716(RSP)

Euroopa Parlamendi kodukord, punkti 110 alapunkt 2

29. Euroopa Parlamendi 9. juuni 2011. aasta resolutsioon olukorra kohta Madagaskaril

2011/2712(RSP)

Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122

30. Euroopa Parlamendi 9. juuni 2011. aasta resolutsioon oodatava surmanuhtlusotsuse kohta Guantánamos

2011/2713(RSP)

Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122

- 31. Euroopa Parlamendi 7. juuli 2011. aasta resolutsioon olukorra kohta Süürias, Jeemenis ja Bahreinis Araabia riikides ja Põhja-Aafrikas valitseva olukorra taustal**
2011/2756(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkti 110 alapunkt 2
- 32. Euroopa Parlamendi 7. juuli 2011. aasta resolutsioon detsembris 2011 toimuvate Venemaa riigiduuma valimiste ettevalmistuste kohta**
2011/2752(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkti 110 alapunkt 2
- 33. Euroopa Parlamendi 7. juuli 2011. aasta resolutsioon Indoneesia (sealhulgas rünnakud vähemuste vastu) kohta**
2011/2748(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122
- 34. Euroopa Parlamendi 7. juuli 2011. aasta resolutsioon India, eelkõige Davinder Pal Singhile määratud surmanuhtluse kohta**
2011/2749(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122
- 35. Euroopa Parlamendi 7. juuli 2011. aasta resolutsioon Kongo Demokraatliku Vabariigi ja massilise vägistamise kohta Lõuna-Kivu provintsis**
2011/2747(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122
- 36. Euroopa Parlamendi 15. septembri 2011. aasta resolutsioon Sudaani kohta: olukord Lõuna-Kordofanis ja võitluse laienemine Sinise Niiluse osariigis**
2011/2806(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122

- 37. Euroopa Parlamendi 15. septembri 2011. aasta resolutsioon olukorra kohta Süürias**
2011/2812(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkti 110 alapunkt 2
- 38. Euroopa Parlamendi 15. septembri 2011. aasta resolutsioon olukorra kohta Liibüas**
2011/2811(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkti 110 alapunkt 2
- 39. Euroopa Parlamendi 15. septembri 2011. aasta resolutsioon Eritrea ja Dawit Isaaki juhtumi kohta**
2011/2807(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122
- 40. Euroopa Parlamendi 15. septembri 2011. aasta resolutsioon näljahäda kohta Ida-Aafrikas**
2011/2814(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkti 110 alapunkt 2
- 41. Euroopa Parlamendi 15. septembri 2011. aasta resolutsioon Valgevene kohta: inimõiguste kaitsja Ales Bialiatski vahistamine**
2011/2805(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122
- 42. Euroopa Parlamendi 29. septembri 2011. aasta resolutsioon olukorra kohta Palestiinas**
2011/2828(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkti 110 alapunkt 2
- 43. Euroopa Parlamendi 28. septembri 2011. aasta resolutsioon inimõigusi, seksuaalset sätumust ja soolist identiteeti käsitleva ÜRO resolutsiooni kohta**
2011/2821(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkti 110 alapunkt 2

- 44. Euroopa Parlamendi 27. oktoobri 2011. aasta resolutsioon Tiibeti ning nunnade ja munkade enesesüütamiste kohta**
2011/2874(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122
- 45. Euroopa Parlamendi 27. oktoobri 2011. aasta resolutsioon olukorra kohta Egiptuses ja Süürias, eelkõige kristlaste kogukondade olukorra kohta**
2011/2881(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkti 110 alapunkt 2
- 46. Euroopa Parlamendi 27. oktoobri 2011. aasta resolutsioon Bahreini kohta**
2011/2875(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122
- 47. Euroopa Parlamendi 17. novembri 2011. aasta resolutsioon Egiptuse, eelkõige blogija Alaa Abd El-Fattah juhtumi kohta**
2011/2909(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122
- 48. Euroopa Parlamendi 17. novembri 2011. aasta resolutsioon Iraani kohta: inimõiguste rikkumiste hiljutised juhtumid**
2011/2908(RSP)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122
- 49. Euroopa Parlamendi 17. novembri 2011. aasta resolutsioon ELi toetuse kohta Rahvusvahelisele Kriminaalkohtule: probleemidega tegelemine ja nende ületamine**
2011/2109 (INI)
Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 48

50. Euroopa Parlamendi 15. detsembri 2011. aasta resolutsioon Tuneesia kohta: Zacharia Bouguira juhtum

2011/2947(RSP)

Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122

51. Euroopa Parlamendi 15. detsembri 2011. aasta resolutsioon naiste olukorra kohta Afganistanis ja Pakistanis

2011/2946(RSP)

Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122

52. Euroopa Parlamendi 15. detsembri 2011. aasta resolutsioon Aserbaidžaaani, eelkõige Rafig Tagi juhtumi kohta

2011/2945(RSP)

Euroopa Parlamendi kodukord, punkt 122

53. Euroopa Parlamendi 15. detsembri 2011. aasta resolutsioon olukorra kohta Süürias

2011/2880(RSP)

Euroopa Parlamendi kodukord, punkti 110 alapunkt 2
